

योगनिष्ठ शास्त्रविशारद् श्रीमद् बुद्धिसागरसूरीश्वरेभ्यो नमो नमः

श्री बुद्धिसागरसूरीश्वरग्रन्थमाला ग्रन्थाङ्क २

(विविधजेनग्रन्थोद्धृतः)

जैनकथार्णवः

संग्राहकः

योगनिष्ठ-शास्त्रविशारद्-आचार्यभगवान् श्रीमद् बुद्धिसागरसूरीश्वरपट्टधर-शातमूर्ति-आचार्यदेव

श्रीमद् कीर्तिसागरसूरीश्वरविनेयस्त्वन तपस्वी मुनिराज श्रीमद् जितेन्द्रसागरान्तिपद्

शातमूर्ति पन्न्यास श्रीमद् कैलाससागरगणिवरः

प्रकाशकः-मुम्बापुरी नगरान्तर्गतकालिकादेवीमार्गस्थिताभ्यात्मज्ञानप्रचारकमण्डल कार्यवाहकः-लल्लुभाइ करमचंद्र दलालः

विक्रमाब्द २००७

मूल्यम् पठनपाठनम्

धीरनिर्वाणाब्द २४७७

जैन कथा-
र्णवः
॥ १ ॥

राजनगरस्थ (अहमदाबादस्थ) गांधीमार्गसिबस्थित
नयनमुद्रणालये (प्रिन्टींगप्रेस)
ज्ञानचन्द्रात्मजमफतलालपण्डितेन
मुद्रितोऽयं ग्रन्थः

प्राप्तिस्थानम्
विजपुर जैन श्रीमद् बुद्धिसागरस्वरिज्ञानमंदिर
विजापुर

प्रास्ताविकम्

‘जाग्रद्विरोधुः’ मृतस्य च मृकनाडुमांश गनिः इत्यापायान्तिरुमानापस्थितो नातदेवो(आयंमद्वाप्रणारूपः)अथ
तस्य मृकनिर्दिष्टिप्रदाना.

[illegible]

यदा विनिगदयदिरुद्धि आग्रस्तभूम्यादिद्वेष्टा, वयपरिधानादिसंस्कारानुरदिता आगन्, तस्मिन् कालेऽपि भारतादौपाः स्त्रा-भादित्य-गानिज्यादिपिणिगदलापरिनिष्ठिताः सर्वसम्पत्तिसमन्विताः राज्यादिविविधमश्रुदित्योगेन विगिरसनगद्वगदित्यनित्यमनेषु विगिरसभा-कर्मोदि विविधपाचनगेष्यां कुर्वन्तः, तपोध्यानादिशक्त्या निर्मुक्तजापियद्वैर-भीरगममूरारिरुद्धिग रसादविहारेण मातरपं पुनाना आसन्, जतएव भारतीयोपमहाप्रजा सर्वकलाक्रिया-व्यवहारे अस्यात्म-नोमनापुद्विज्जगता निर्मुक्तिप्रदानया च.

अध्यात्मभावनापरिकलिता भारतीयार्यमहाप्रजासंस्कृतिः संचालकभेदेन द्विविधा ब्राह्मण-संस्कृतिः श्रमण-संस्कृतिश्च, उपनिषद्-स्मृत्यादिविविधग्रन्थपरिभाषिता ब्राह्मणसंस्कृतिः भारतवर्षीयवर्णाश्रम-गतव्यवहारशुद्धौ अतीवोन्नतोपकारकुशला द्विविधश्रमणब्राह्मणैः श्रमणसंस्कृतिरपि द्विविधा जैनसंस्कृतिः बौद्धसंस्कृतिश्च.

बौद्धसंस्कृतिः कालप्रवाहेण विविधपरिवर्तनेन परावर्तिता भारते जाता परिवर्द्धिताऽपि बहिर्देशेषु स्थिरीभूता, श्रमणसंस्कृतौ भारतवर्षे उत्पन्ना, स्थिरीभूता, परिवर्द्धिता केवला जैनसंस्कृतिरेव श्रमणसंस्कृतिः.

यसुधैव कुटुम्बकं मन्वाना निष्परिग्रहाः ब्रह्मव्रतधरा भैक्ष्यमात्रोपजीविनः सततं तत्त्वपरिशिलितान्तकरणाः श्रमणाः एव श्रमणसंस्कृतिमूलरूपाः. अस्या श्रमणसंस्कृत्याः प्रभावेणैव गगनचूचिताशिखरबद्धपताकाभिः 'यतो धर्मस्ततो जयः' इति सूत्रं सूचयन्तः भारतीयदानप्रवाहद्योतकाः देवप्रासादाः त्रिविधविषयपरिकलिता ज्ञानभण्डाराश्च भारतवर्षीयसौरभरूपा विद्यन्ते.

श्रमणसंस्कृतेः प्रधानता अध्यात्मभावना, अध्यात्मभावना च न कदापि वैराग्यविरहिता. विषयवैमुख्यं च वैराग्यं. परिपूर्ण-तत्त्वज्ञानं विना विषयवैमुख्यं कदापि न भवति, अतएव तत्त्वज्ञानविचारणा उत्पत्ति-स्थिति-नाशतत्त्वत्रयविचारविस्ताररूपा-गमशास्त्रेषु अनेकविधा दर्शिता.

तत्त्वज्ञानविचारणायां विशिष्टबुद्धिपरिकलिता सत्त्वा एव समर्था भवन्ति. सामान्यजनास्तु न तथाविधाः, समुद्रेऽस्तां सांयात्रिकाणां द्वीपदीपिका यथा मार्गदर्शिन्युपकारिणी तथैव संसारसमुद्रे श्रमतां जीवानां आध्यात्मपरिप्लुष्टजीवितान्तःकरणानां मुनिवराणां जीवनगाथा एव द्वीपदीपिका. यासामवलम्बनेनानेके जीवा ऐहिकवासनात्यागेन अध्यात्ममार्गे आगच्छन्ति.

प्रास्ताविकम्

भारतवर्षीयसर्वभाषामूलभूतगीर्वाणभाषा देवभाषात्वेन प्रसिद्धा, अस्यां भाषायां भारतवर्षीयसकलसंस्कारो निन्दः अस्या भाषायामेव तत्त्वपरिशीलनरूपदर्शनशास्त्रसंदर्भो, जनमनःप्रमोदकृतसाहित्यसंदर्भो, विविधकलाप्रदर्शकव्यवहारशास्त्र-समुच्चयो विशिष्टानुभवेन दृढीभूतसनातनसत्यरूपसूक्तसंदोहश्च निन्दः

उच्चारलिपिसमानत्वेन गीर्वाणभाषा वैज्ञानिकभाषा, अस्या भाषाया उच्चारानुरूपं लिपिविधानं, लिपिविधानानुरूपं च उच्चारसंभितानं, एवंनिधैक्य अन्यभाषाया न दृष्टियमायाति, वैक्रमीयप्रथमशताब्दिपर्यन्तं गीर्वाणभाषालिपी ब्राह्मीलिपित्वेन, गुप्तकाले गुप्तलिपित्वेन, वैक्रमीयद्वादशशतकात् देवनागरीलिपीत्वेन प्रसिद्धा, देवनागरीलिपी भारतवर्षे देव इव पूज्यत्वेन प्रसिद्धा. अस्या लिप्यामेव देवाना गुरुणां धर्माणां विशिष्टतत्त्वानां संस्कारो, भारतवर्षीयविशिष्टतपोधनाना मुनिपुङ्गवाना विचारसरणिः अस्यामेव लिप्यामेव प्रादुर्भूता.

विविधपर्यटन-ज्ञानपरिशीलन-जनसंपर्कादिविशिष्टानुभवेन सनातननीतिनियमरूपं वचनं सूक्तत्वेन प्रसिद्धं. एवंविधाना सनातनसत्यरूपाणा सूक्ताना संदोहः अस्मिन् ग्रंथे परमपूज्य-शांतमूर्ति-पन्यासश्रीमत् कैलाससागर गणिवरैः विनिर्धयग्रंथानलोकन्यसंगे तदुत्तुङ्गन्येभ्यः संगृहितः स एव 'सूक्तसंदोह' ग्रंथरूपेण वाचकाना करकमले उपदीक्रियते.

अस्य ग्रन्थस्य प्रणेतारः जगजीवजीवातुरूप्या हरिभद्रस्वरि—कलिकालसर्पज्ञहेमचन्द्रस्वरिवाद्यनेकपूर्वमहर्षयो यतः

शास्त्रवातसिद्ध्युचय-योगशास्त्रादिविविधग्रन्थगतसूक्तान्यत्र निविष्टानि अस्य ग्रन्थस्य विषयोऽपि सम्यग्दर्शन-ज्ञान-चारित्र्यादिरूपवैविध्यविषयकलितोऽतः वयमत्र ग्रन्थकर्तृ-विषयपरिचयादिवैशद्यमत्र किमपि न कूर्महे.

अस्मिन् ग्रंथे न अस्माकं किञ्चिदपि बुद्धिग्राह्यं, चातुर्यं, विद्वत्त्वं च. वयं तु पूज्यप्रवरसंगृहीतसूक्तसंग्रहस्य विशिष्ट-विशिष्टविषयोल्लेखपूर्वकं दर्शयितारः एव. पूज्यप्रवरपन्यासप्रवरैः अप्यं संदोहः व्याख्यानसमये सोपयोगी तथा संसारसमुद्रेष्टतां जीवानां व्याकुलितप्रसंगे रामाश्वासनरूपविविधपरोपकारकुशलः इति संचिन्त्य संगृहीतः. एष आशय एव वाचका सफल-कुर्वन्तु इत्याशास्महे.

दत्तावधानैरपि अस्माभिर्मुद्रणदोष-दृष्टिदोष-मितिवैकल्यादिभिः या काचिदशुद्ध्यः ता सर्वा शोधयन्तु विद्वांसः

वि. सं. २००७ ज्येष्ठ शुक्ल पूर्णिमा

अहमदाबाद

विदूषां वशंवदः
पं० मफतलाल.

जैनसूक्तसंदोहविषयानुक्रमः

विषयानुक्रमः	श्लोकसङ्ख्या	पत्राङ्कम्	विषयानुक्रमः	पत्राङ्कम्	श्लोकसङ्ख्या	पत्राङ्कम्
मङ्गलानि	५	१	१२ त्रिगुणप्रयः	१२	४	१३
१ सम्पद्दर्शनम्	७७	१	१३ अहिंसा	१३	१३	१३
२ देवः	३१	४	१४ दया	१४	९	१४-१
३ इन्द्रदेवः	२	६-१	१५ अभयदानम्	१५	६	१४
४ गुरुः	१३	६-१	१६ हिंसा	१६	६	१५-१
५ धर्मः	५९	६	१७ मांसत्यागः	१७	५	१५-१
६ ज्ञानम्	३७	९	१८ यज्ञम्	१८	४	१५
७ अज्ञानम्	५	११-१	१९ सत्यम्	१९	३	१५
८ चारित्र्यम्	१३	११	२० असत्यम्	२०	९	१५
९ मुनिः	१७	१२	२१ उत्तमवचनम्	२१	२	१६-१
१० महाव्रतानि	६	१३-१	२२ अचौर्यम्	२२	२	१६
११ पञ्चसमितयः	६	१३-१	२३ चौर्यम्	२३	५	१६

विषयानुक्रमः	श्लोकसङ्ख्या	पत्राङ्कम्	विषयानुक्रमः	श्लोकसङ्ख्या	पत्राङ्कम्
२४ ब्रह्मचर्यम्	१३	१६	३८ अनर्थदंडविरमणव्रतम्	३	२१-१
२५ अब्रह्मचर्यम्	१४	१७-१	३९ सामायिकव्रतम्	९	२१
२६ परिग्रहम्	१०	१७	४० देशावगाशिकव्रतम्	२	२१
२७ पञ्चमहाव्रतभावनाः	८	१८-१	४१ पोषधव्रतम्	४	२१
२८ राजिभोजनम्	७	१८	४२ उपवासः	४	२१
२९ अशुभध्यानम्	३	१८	४३ पर्वतिथिः	४	२२-१
३० धर्मध्यानम्	८	१९-१	४४ पर्वराधनम्	२	२२-१
३१ वीतरागसुखम्	४	१९	४५ अतिथिसंविभागव्रतम्	२	२२
३२ मोक्षसाधनानि	११	१९	४६ अनित्यभावना	१३	२२
३३ श्रावकधर्मः	१४	२०	४७ अशरणभावना	५	२३-१
३४ दिशापरिमाणम्	३	२०	४८ संसारभावना	१३	२३
३५ भोगोपभोगविरमणम्	२	२०	४९ एकत्वभावना	७	२४-१
३६ अभक्ष्यत्यागः	५	२०	५० अन्यत्वभावना	७	२४
३७ पञ्चदशकर्मदानानि	२	२१-१	५१ अशुचित्वभावना	६	२४

विषयानुक्रमः	श्लोकसङ्ख्या	पद्याङ्कम्	विषयानुक्रमः	श्लोकसङ्ख्या	पद्याङ्कम्
८० मिथ्यात्वम्	५	३७-१	९४ आराधना	८	४२
८१ क्षमा	९	३७-१	९५ मनुष्यमवदुर्लभत्वम्	९	४२
८२ ऋजुता	२	३७	९६ धर्मोद्यमः	५	४३-१
८३ सन्तोषः	२	३७	९७ धर्मोपदेशः	१८	४३
८४ संसारस्वरूपम्	१९	३७	९८ बुद्धिः	९	४४-१
८५ इन्द्रियविषयस्वरूपम्	९	३९-१	९९ विद्या	६	४४
८६ चतुर्गतिगमनागमनसूचकसूक्तानि	६	३९-१	१०० पूण्यम्	३	४५-१
८७ नारकदुःखानि	८	३९	१०१ पापम्	७	४५-१
८८ दुर्जनता	९	४०-१	१०२ आश्रयः	२	४५
८९ जरा	२	४०	१०३ संवरः	३	४५
९० मूर्खता	११	४०	१०४ निर्जरा	५	४५
९१ सप्तव्यसनानि	२	४१-१	१०५ त्रयः	२	४६-१
९२ कर्मविपाकचिन्तनम्	१२	४१-१	१०६ त्रिनयः	४	४६-१
९३ मृत्युः	१३	४२-१	१०७ स्वाध्यायः	५	४६-१

विषयानुक्रमः	श्लोकसङ्ख्या	पत्राङ्कम्	विषयानुक्रमः	श्लोकसङ्ख्या	पत्राङ्कम्
१०८ आत्मभेदाः	५	४६	१२२ उपधानम्	२	५०
१०९ नमिष्वजा	१३	४६	१२३ उद्यापनम्	२	५१-१
११० कैसिगोपमीयसंचादः	२५	४७-१	१२४ तीर्थम्	४	५१-१
१११ ननकारद्वयम्	५	४८-१	१२५ तीर्थयात्रा	८	५१-१
११२ ज्ञानक्रिययोः आपेक्षता	५	४८	१२६ संघः	३	५१
११३ क्रिया	८	४८	१२७ तीर्थकर्त्तृनामकर्मबन्धभावना	५	५२-१
११४ प्रायश्चित्तम्	२	४९-१	१२८ शासनप्रभावकत्वं	६	५२-१
११५ प्रतिक्रमणम्	२	४९-१	१२९ लेख्या	८	५२
११६ सद्वृत्त्यानाधिकारः	७	४९-१	१३० मनःशुद्धि	११	५२
११७ जिनपूजा	९	४९	१३१ मनसो भेदाः	६	५३-१
११८ आसन्नसिद्धिजीवलक्षणानि	२	५०-१	१३२ आत्मनिन्दागर्मितजिनस्तुतिः	७	५३
११९ भावपूजा	८	५०-१	१३३ लक्ष्मीः	७	५४-१
१२० जिनानां	४	५०	१३४ ज्ञानाचारः	९	५४-१
१२१ देवद्रव्यम्	३	५०	१३५ दर्शनाचारः	१०	५४

जैन सूक्त०
॥ ६॥

विषयानुक्रमः
१३६ चारित्राचारः
१३७ वीर्याचारः
१३८ तपाचारः
१३९ प्रव्रज्या
१४० क्षमाधिकारः
१४१ विंशतिस्थानकानि

श्लोकसङ्ख्या
११
२
२७
१०
९
३

पत्राङ्कम्
५५-१
५५
५६
५६
५७-१
५७

विषयानुक्रमः

१४२ समकितलक्षणानि
१४३ सार्धमिक्वात्सल्यम्
१४४ श्रावककृत्यानि
१४५ प्रकीर्णकश्लोकानि
१४६ सुभाषितरत्नखंडानि
१४७ वचनानुतानि
१४८ अन्तिममङ्गलम्

श्लोक सङ्ख्या
५
३
३
३३३
३९६
६८
८०

पत्राङ्कम्
५७
५७
५८
५८
६३
१

अनुक्रम-
णिका

॥ ६॥

जैनसूक्तसंदोहे कतिचित्सूक्तस्थलनिर्दिष्टग्रन्थनामानि

१ योगशास्त्रम्	१४ कुमारपालप्रबंधः	२७ ज्ञानसारप्रकरणम्	४० मार्कण्डेयपुराणम्
२ उत्तराध्ययनखण्डम्	१५ अजितनाथचरित्रम्	२८ योगसारः	४१ इतिहाससमुच्चयः
३ सुक्तमुक्तावली	१६ अत्रिसंहिता	२९ आरण्यकोपनिषद्	४२ धनपालकाव्यम्
४ त्रिपिटिशलाकाफुल्लचरित्रम्	१७ धर्मचिन्दुः	३० चिक्रमचरित्रम्	४३ मानसोल्लासः
५ प्रथमरत्नप्रकरणम्	१८ सुभाषितसंग्रहः	३१ सुभाषितरत्नसंदोहः	४४ श्राद्धप्रतिक्रमणवृत्तिः
६ तत्त्वामृतग्रन्थः	१९ अच्युतकल्पद्रुमः	३२ मौनएकादशीकथा	४५ उपदेशमाला
७ उपदेशप्रासादः	२० सिद्धप्रकरणम्	३३ महाभारतः	४६ संवोधसत्तिचरि
८ अच्युतसारः	२१ मनुस्मृतिः	३४ श्राद्धविधिः	४७ योगतारावली
९ विगुलप्रकरणम्	२२ वराहपुराणम्	३५ भगवद्गीता	४८ तत्त्वार्थधिगमसूत्रम्
१० विशेषपापव्यकल्पग्रन्थः	२३ वेदव्यासस्मृतिः	३६ वैराग्यशतकम्	४९ महावीरचरित्रम्
११ वीतरागस्तोत्रम्	२४ धर्मकल्पद्रुमग्रन्थः	३७ यतिधर्मसमुच्चयः	५० हृदयप्रदोपः
१२ पार्थनाथचरित्रम् गद्यरत्नः	२५ त्रिपिटिशला	३८ उपदेशतरङ्गिणी	५१ उपदेशकल्पवल्ली
१३ लोकोत्तचर्चनिर्णयः	२६ अष्टकप्रकरणम्	३९ जैनपञ्चतन्त्रः	५२ शान्तसुधारसभावना

- ५३ योगसारप्रकरणम्
५४ दानकुलकम्
५५ पार्श्वनाथचरित्रपद्यम्
५६ सूत्रकृताङ्गसूत्रम्
५७ शीलकुलकम्
५८ पंचतन्त्रकथा
५९ हितोपदेशः
६० वृद्धचाणाक्यनीतिः
६१ सूत्ररत्नावली
- ६२ शास्त्रवार्तासमुच्चयः
६३ नलविलासकाव्यम्
६४ धर्मपरीक्षा
६५ चर्यटमञ्जरी
६६ मोहमुद्गलः
६७ विवेकविलासः
६८ लोकप्रकाशः
६९ धर्मवियोगमाला
७० ग्रन्थचिन्तामणिः
- ७१ उपदेशतरङ्गिणी
७२ उद्भटसागरः
७३ रामायणम्
७४ मणिरत्नमाला
७५ यतिधर्मसंग्रहः
७६ ज्ञानशतकम्
७७ वैराग्यशतकम्
७८ कर्मविपाकः
७९ आचारांगसूत्रम्
- ८० धर्मकल्पद्रुमः
८१ उपदेशतरंगिणी
८२ पञ्चसंग्रहः
८३ धर्मपरीक्षा
८४ रत्नाकरपञ्चविंशतिः
८५ योगवासिष्ठः
८६ दशवैकालिकसूत्रम्
८७ नन्दीसूत्रम्

अशुद्ध	शुद्ध	पृष्ठ	पं०	अशुद्ध	शुद्ध	पृष्ठ	पं०	अशुद्ध	शुद्ध	पृष्ठ	पं०
च्छन्नो	च्छन्नो	११ १	१४	ह्यभक्ष्याणि	ह्यभक्ष्याणि	२० २	१०	दधान्युधिवी	दधान्युधिवी	२८ १	४
द्विरमणं	द्विरमणं	११ २	१०	पापाकर्मो	पापाकर्मो	२१ १	६	स्याद्विगुणं	स्याद्विगुणं	२८ १	८
चरित्र	चारित्र	११ २	१२	एकाषाद	एकाषाद	२१ २	१	विष्टा	विष्टा	२८ २	१२
सज्ञानं	सद्ज्ञानं	११ २	१४	इत्यनित्यं	इत्यनित्यं	२३ १	७	महात्मानाम्	महात्मानाम्	२९ १	१
षरमौ	परमौ	१३ २	१२	स्थिरचित्तः	स्थिरचित्तः	२३ १	१०	वन्दे	वन्दे	२९ २	११
तद्	तद्	१४ १	१४	व्यपिन्नं	व्यपिन्नं	२३ १	१२	अन्यमभ्यल्पं	अन्यमभ्यल्पं	३० १	१
हरिभद्रीय	हारिभद्रीय	१४ २	५	इतस्तृष्णा	इतस्तृष्णा	२३ २	४	आस्कलद्	आस्कलद्	३० १	३
याति	याति	१५ १	१३	प्रचुरतकष्ट	प्रचुरतकष्ट	२४ १	९	बद्धि	बद्धि	३० १	१२
भूतनिह्ववम्	भूतनिह्ववम्	१६ १	१	पर	पर	२४ २	७	कषयाणां	कषयाणां	३० २	१२
वयलेवो	वयलेवो	१६ १	१३	वशात्मभिः	वशात्मभिः	२४ २	७	तस्याद्विधेयं	तस्याद्विधेयं	३० २	१५
हस्ता	हस्ता	१६ २	२	प्रवितानि	प्रवितानि	२७ २	३	द्विआ	द्विआ	३१ २	१
परं	परमं	१९ २	७	जीवितम्	जीवितम्	२७ २	१२	क्रोध	क्रोधः	३२ १	९
मुक्तिमार्हुर्म	मुक्तिमार्हुर्म	१९ २	११	किञ्चिद्	किञ्चिद्	२७ २	१३				
वपत्यानातम्	वपत्यानातम्	२० १	७	प्रायः	प्रायः	२७ २	१३				

अशुद्ध	शुद्ध	पृष्ठ	पं०	अशुद्ध	शुद्ध	पृष्ठ	पं०	अशुद्ध	शुद्ध	पृष्ठ	पं०
विमलो	विमलो	४८	१	गोकस !	गोयम !	५४	३	सुहदायी	सुहदायी	६२	२२
किं	किं	४८	३	नम्	तम्	५४	९	सुहजीयी	सुहजीवी	६२	२२
पणं	पणं	४८	११	गुश्रेणि	गुणश्रेणि	५५	८	विनाशकाले	विनाशकाले	६४	१५
धावमाणो	धावमाणो	४८	२	तपवद्भि	तपोविद्भि	५५	११	शूचिभूमि	शूचिभूमि	६५	३
विवरिअ	विवरीअ	४९	८	तपो	तपो	५६	१०	चोणतया	चोणतया	६५	१०
नुष्ठानं	नुष्ठानं	४९	१०	गणैदाक्षा	गणैदीक्षा	५६	१०	तस्यो	तस्य	६५	१४
एमपथो	एमपथो	४९	८	नाणोवओगे	नाणोवओगे	५७	३	अहिंसा	अहिंसा	६५	१५
निताशनः	निताशनः	५०	२	विरक्तस्य	विरक्तस्य	५८	१२	वदन्ति	वदन्ति	६६	१०
प्रदिक्षणा	प्रदिक्षणा	५०	२	क्ति	शक्ति	५८	१	त्प्रासादतः	त्प्रासादतः	६६	१२
चित्तेइ	चित्तेइ	५०	५	तथा क्व	तथो	५९	९	महामयं	महामयं	७९	३
आकाला	आकाल	५०	६	शाब्दम्	शाब्दम्	५९	१३	दुविनयात्	दुविनयात्	८०	२
विअमणतो	विअमणतो	५१	११	तद्वतं	तद्वतं	५९	१३	भवेत्	भवेत्	८०	९
स्फटिक	स्फटिक	५२	२	तवे इ	तवे हि	६०	४	विप्रवत्	विप्रवत्	८०	२
मधु	मधु	५४	६	करंति तं	करंति ते	६१	७	चित्ताय	चित्ताय	८१	१०

पाना. ६८ थी ८० सुधीनी साइडमां कलिकाल हेमचंद्र छपायेल छे. ते दरेक स्थले कालिकालसर्वज्ञहेमचन्द्र वांचवुं.

अशुद्धम्	शुद्धम्	अशुद्धम्	शुद्धम्	पृ०	पं०	अशुद्धम्	शुद्धम्	पृ०	पं०
पुरस्त्री	पुरस्त्री	विष्णुच्यते	किमुच्यते	४७ २	७	प्रेययिष्यामि	प्रेययिष्यामि	५२ २	११
प्रतिभाश्च	प्रतिभाश्च	घमो	घमो	४७ २	१४	सोऽरुणामे	सोऽरुणामे	५३ २	३
परिग्रह	परिग्रह	मप्य	मप्य	४८ १	१	श्लाघ्यो	श्लाघ्यो	५३ २	५
स्नानादि	स्नानादि	आग्रही	आग्रही	४८ १	८	अवकेशि	अवकेशि	५४ १	२
ग्रे	ग्रे	जह्ने	जह्ने	५० २	५	कुघग्निना	कुघग्निना	५४ १	८
नस्ति	नस्ति	नुर्वो	नुर्वो	५१ २	४	परीधं	परीधं	५४ १	८
प्रतिक्रमण	प्रतिक्रमण	बोद्धणि	बोद्धणि	५१ २	८	मध्यस्थ	मध्यस्थ	५४ २	१
यत्	यत्	तरुका	तरुका	५१ २	१५	भूण	भूण	५४ २	९
पच्युप्पन्ने	पच्युप्पन्ने	संपं	संपं	५२ १	१	वन्धादि	वन्धादि	५५ १	१२
भूयः	भूयः	वारिस्वाम्यसः	वारिस्वाम्यसः	४७ १	१	भगवान	भगवान	५६ १	१
श्रीपत्तने	श्रीपत्तने	मृषा	मृषा	४७ १	३	प्युचे	प्युचे	५६ १	७
देव्यार्पयत्	देव्यार्पयत्	वर्ग	वर्ग	४७ १	१०	माधदायित्वे	माधदायित्वे	५६ २	११
तथा	तथा	संलेखनां	संलेखनां	४७ २	१	वासी	वासी	५७ १	३
दुर्गल	दुर्गल	संलेखनां	संलेखनां	४७ २	२	घुमणि	घुमणि	५७ २	१

अशुद्धम्	शुद्धम्	अशुद्धम्	शुद्धम्	पृ०	पं०	अशुद्धम्	शुद्धम्	पृ०	पं०
वत्स	वत्स	यध्य	यद्ध	५९	१	मशिश्नम्	मशिश्नम्	७३	४
मध्यान्दिने	मध्यन्दिने	मालर्षि	मालिकर्षि	५९	२	निस्त्वृशो	निस्त्वृशो	७४	१
रूपाययुः	रूपाययुः	पुरे	पुरे	६१	१०	रहता	रहता	७४	६
गुहा	गुहा	ऽच्छिद्	ऽच्छिद्	६१	३	दष्ट	दष्ट	७४	२
स्थितत्वा	स्थितत्वा	क्रमाद्	क्रमा	६१	५	जन्मनाम्	जन्मनाम्	७४	६
विरुहातुर	विरुहातुर	विन्दुभिः	विन्दुभिः	६२	१	सेनान्यं	सेनान्यं	७४	१३
याचते	याचते	निरिक्षितुम्	निरिक्षितुम्	६२	५	हेपिताः	हेपिताः	७५	२०
विह्वला	विह्वला	पश्यत्	पश्यत	६२	६	प्रणीधि	प्रणीधि	७६	११
स्येन	स्येन	इत्युदीर्येति	इत्युदीर्येति	६३	१०	देवानन्दा	देवानन्दा	७९	६
समान	समान	प्रतिमा	प्रतिमां	६४	७	मन्त्रवीत्	मन्त्रवीत्	७९	१२
पुः	पुः	स्तस्य	स्तस्या	६४	७	स्म	स्म	८०	९
क्रियती	क्रियती	ऽव्रवीत्	ऽव्रवीत्	६४	१०	नापितो	नापितो	८०	२३
कछोलो	कछोलो	पराङ्मुखः	पराङ्मुखः	६५	७	मर्भकम् ।	मर्भकम् ।	८०	२४
देवभूयं	देवभूयं	वीक्ष्य	वीक्ष्य	६५	९	जरद्वम्	जरद्वम्	८१	७

अशुद्धम्	शुद्धम्	पृ०	पं०	अशुद्धम्	शुद्धम्	पृ०	पं०	अशुद्धम्	शुद्धम्	पृ०	पं०
प्रतिपद	प्रतिपदः	८१	२	११	कोगोत्रो	अशुद्धम्	१५	२	जीवना	अशुद्धम्	१
करकंड्याल्य	करकंड्याल्य	८१	२	११	अनर्थो	शुद्धम्	१५	२	खङ्गं	जीवना	१०६
योग्यं तव	योग्यः सः	८२	२	२	साधून्	अनर्थो	१६	१	गुघ्न	खङ्गं	१०६
निवृत्तः	नीवृत्तः	८२	२	६	सौम्यता	साधून्	१६	१	मेवासौ	गुघ्न	१०७
यद्वा	यलम्	८२	२	९	विवाहं	सौम्यता	१८	२	द्रुतम्	मेवासौ	१०७
तरितव्यो	तरितव्यो	९१	२	१३	स्वामिस्तो	विवाहं	१०१	२	तस्यास्या	एवासौ	१०७
पक्वो	पक्वो	९२	१	६	दण्डकै	स्वामिस्तो	१०२	१	प्रच्छन्नेन	द्रुतम्	१०७
मीतमे	मीतने	९२	२	२	दण्डकेभ्यो	दण्डकै	१०२	१	चैत्य	तस्यास्या	१०८
रुक्षित्	रुक्षचित्	९३	२	३	अभिदधे	कण्डकेभ्यो	१०२	१	गांमं गांमं	प्रच्छन्नेन	११०
माश्रित्यपत्	माश्रित्यपत्	९३	२	८	अह्नुलि	अभिदधे	१०४	१	दुर्मति	चैत्य	११५
चतुः पत्यो	चतुष्पत्यो	९४	१	२	घिग	अह्नुलि	१०४	१	धाराधरे	गांमं गांमं	११५
चक्रत्	चक्रतु	९४	२	४	शिञ्वा	घिग	१०५	१	घृष्टा	दुर्मति	११५
स्म्यमि	स्यस्मि	९५	१	४	सुम्ना	शिञ्वा	१०५	१	विशामि	धाराधरे	११८
						सुम्ना	१०५	२		घृष्टा	११९
								३			११९
								९			११९

श्रीसद्गुरुप्रशस्तिः ।

समाधिस्थितयोगीन्द्रं, विद्युन्मीलितच्छुषम् । सदा भान्तं प्रतापेन, धिया न्यक्कृतगीष्पतिम् ॥ १ ॥
 निजानन्दाब्धिपूर्णेन्दुं, प्रतिष्ठितपदस्थितम् । गम्भीरवाचं मुग्धास्यं, गूढमात्मन्यवस्थितम् ॥ २ ॥
 निर्विकल्पसमाधिस्थं, सर्वजन्तुशमप्रदम् । दूरीकृतविकल्पोद्यत्सज्ज्ञानभास्करं गुरुम् ॥ ३ ॥
 विशुद्धचरितव्यातं, जगतीशसमर्चितम् । सिद्धान्तवचने दक्षं, सर्वपापतमोरविम् ॥ ४ ॥
 देवेन्द्रवन्द्यतीर्थेश-ध्यानमगमहर्निशम् । संजातमोहमथनं, ज्ञानतत्त्वविलासिनम् ॥ ५ ॥
 अनेकान्तविचारेण, निष्ठं तं जैनवर्त्मनि । सच्छिष्यश्रेणिराजन्तं चिदानन्दधनोज्ज्वलम् ॥ ६ ॥
 निरस्तसर्वपापौघं, शान्तमुद्राविराजितम् । वरेण्यं नौसि वक्तारं बुद्ध्यब्धिं स्वरिपुङ्गवम् ॥ ७ ॥
 ऋद्धिसागरसूरीन्द्रः, स्वरिथ, कीर्तिसागरः । प्रणमतो गुरुं भवत्याष्टकं स्ताद्भवितानां मुदे ॥ ८ ॥

ॐ नमः श्री पार्श्वनाथाय

विविध जैन ग्रंथोद्धृत-

जैनकथार्णवः

प्रथमो विभागः

१ देवाधिदेवतीर्थंकर-श्री ऋषभदेवचरित्रम्

श्री ऋषभदेव पुराज्जरनिर्देहेषु, पुरे क्षितिप्रतिष्ठिते । धनी धनाभिधानोऽभृद् धनेन धनदोषमः ॥ १ ॥
पूर्वं भवानि सोऽन्यद्युर्व्यनसायाय, वसन्तपुरपचनम् । गन्तुकामश्चकारोन्वैः, पटहोदयोपणाभिमाप् ॥ २ ॥
द्रव्यं द्रविणहीनाना, दुर्वलाना च शम्बलम् । वाचनं तद्विहीनाना, यच्छामि समयसीयुषाम् ॥ ३ ॥
श्रुत्वा तामिति भूयासो, वणिग्-कार्पटिकादयः । सगच्छा धर्मघोषारवाः, सुसयश्च तमन्वगुः ॥ ४ ॥
करमैः सैरिगैर्जाल्यह्यैः शकटसञ्चयैः । पन्थाः पृथुरपि प्रापाकीर्णसङ्कीर्णता तदा ॥ ५ ॥
प्रकार्पादि चर्पितुं लग्नाः, प्रावृष्य च घनाघनः । मार्गवैषम्यतः मार्थैर्जग्ये तस्यौ ततोऽखिलः ॥ ६ ॥

क्रमेण क्षीणपाथेयाः, कन्दमूलफलाशिनः । बभूवुरखिला लोकास्तपःस्थास्तापसा इव ॥ ७ ॥

निशीथेज्येधुरस्मार्षीति, सार्थनाथस्तपोधनान् । प्रातराकार्यं कार्यज्ञो, घृतेन प्रत्यलाभयत् ॥ ८ ॥

तेन दानेन सम्प्राप्तसम्यक्त्वश्चायुषः क्षये । उत्तरकुरुद्यूतनख्विपल्यायुर्महासुखी ॥ ९ ॥

भवे तृतीये सौधर्मे, त्रिपल्यायुः सुरस्ततः । विजये गन्धिलावत्यां, प्रतीचीदिग्विदेहगे ॥ १० ॥

गान्धारदेशे वैताढ्ये, पुरे गन्धसमृद्धके । सम्राडतिवलस्तस्य, पुत्रः शतत्रलो नृपः ॥ ११ ॥

महिषी चन्द्रकान्ताख्या, जातश्च्युत्वा तयोः सुतः । महाबलाभिधः प्राप, राज्यं क्रमात् क्रमागतम् ॥ १२ ॥ [त्रिभिः सम्बन्धः]

प्रिया विनयवत्यस्य, मन्त्री सुबुद्धिरास्तिकः । सद्धर्मा भिन्नसंभिन्नश्रोताश्चान्योऽस्ति नास्तिकः ॥ १३ ॥

अन्यदा संसदासीनस्यास्य भूपस्य चाग्रतः । चकार चारुचारीभिर्नाटकं नटपेठकः ॥ १४ ॥

पश्यन्तं सस्पृहं नाट्यं, सुबुद्धिर्भुञ्जं जगौ । स्फुटं गीतं विलापमं, सर्वं नाट्यं विडम्बना ॥ १५ ॥

भारा हाराधलङ्काराः, सर्वे कामास्तु दुःखदाः । परं परत्र सर्वत्र, धर्मः शर्मकरोऽङ्गिनाम् ॥ १६ ॥

शूलभिन्न इवात्यन्तं, कपिकच्छकदर्शितः । इवासहिण्युश्चान्योऽदः प्रोवाच सचिवो वचः ॥ १७ ॥

प्रत्यक्षं सौख्यमुत्सृज्य, परोक्षार्थी विलक्षताम् । को मूढो नैति जम्बूक, इव त्यक्तमुखाभिपः ॥ १८ ॥

को वा प्राप्तं भाजनस्थं, हित्वाज्यस्मै प्रतीक्षते ! । पिपासुर्वाऽमृतं प्राप्य, सन्दिग्धाम्भः क इच्छति ॥ १९ ॥

शुक्त्वा भोगानथो प्रान्ते, कुर्याद् वा सुकृतं कृती । स्तनं धयन्तं तनयं, को हि मातुर्वियोजयेत् ॥ २० ॥

सुबुद्धिरूचे यत् प्रान्ते, धर्मोद्धरणधीरतां । तदेतद् दमनं लभे, सङ्ग्रामे गज-वाजिनाम् ॥ २१ ॥

कृपस्य खननारम्भो, लोभेऽग्नौ सदनेऽथवा । पुरे रोधे कियाग्रीरेन्धन-धान्यादिसङ्ग्रहः ॥ २२ ॥
 श्रेयसः करणं प्रान्ते, दुर्घटं घटते यतः । इवाकालफलापातः, प्राणिनामायुषः क्षयः ॥ २३ ॥
 अतो मतिमत्ता विद्यमाने सम्यग्ययो वले । अहार्यकार्ये एवासौ, धर्मः शर्मनिबन्धनम् ॥ २४ ॥
 किञ्चातिलोभतः प्राणी, प्रायः प्राप्नोति चापदः । वनस्थजग्मुक्तेष्वामात्योऽनोचदसौ कथम् ? ॥ २५ ॥
 मुमुक्षिरभ्यघादेऽनोज्ञ्यदा वने वनेचरः । जगाम भ्रमता तेन, दृष्टो दूरस्थितः करी ॥ २६ ॥
 जयानैरेन घाणेन, घन्यमन्यो घनुर्द्धरः । हित्वा धनुः शरं पशुपाणिभृत्काकृतेऽजामत् ॥ २७ ॥
 तत्पातशन्दमीतेन, दृष्टो दुष्टेऽरणेण स । परस्मिन्निन्त्यते यच्च, प्रायः पतति तद्दृष्टे ॥ २८ ॥
 दैयात् तत्रैक आयातः शृगालो हृद्यचिन्तयत् । किञ्चित्कालं नृसर्पाभ्यां करिणा जीवीका चित् ॥ २९ ॥
 तानदपि धनुर्जीवा, भक्षयस्ता ममार सः । तत्कोटया तालुके भिन्ने, धिगू धिगू लोभान्धचेष्टितम् ॥ ३० ॥
 भुञ्जानो विषयानेन, तद्विपाकमचिन्तयन् । अवृत्तस्तृप्तिपर्यन्तं, पराशुत्र दुःखभाक् ॥ ३१ ॥
 तथा देवान्यलोकोऽपि, न सन्दिग्धो यदेकदा । आवाभ्या नाकिनो दृष्टा, गताभ्या नन्दने वने ॥ ३२ ॥
 तेवैकः प्राह ते सोऽहमतिनलः पितामहः । शुद्धधीर्धर्ममाराध्य, ब्रह्मलोकेन्द्रता श्रितः ॥ ३३ ॥
 त्वमप्युद्यच्छ संसारकारागाराद्विनिर्गमे । मा स्म शोचीर्भवाभ्यो पतितैस्त्रि पक्षिभिः ॥ ३४ ॥
 केऽमी पक्षिण इत्युक्ते, भवतोचे पुरन्दरः । हस्त्येकस्तृपितो ग्रीष्मे, नद्यां नीरार्थमाविशत् ॥ ३५ ॥
 पङ्के मग्नस्तथा सोऽभूद् यथा निर्गेन्तुमक्षमः । शृगालमक्षितापानद्वारा काकादयोऽविशन् ॥ ३६ ॥

मांसलोभेन मध्यस्थाः, सुस्थास्ते तत्पुरुस्थिराः । शुक्लं सङ्कोचमापन्नं, हस्त्यङ्गं पद्मकोशवत् ॥ ३७ ॥
वर्षापूर्णेण तन्नीतं समुद्रं मत्स्य-कच्छपैः । भिन्नं भिन्नं च नीरेण, निरीयुस्तेऽखिला ग्रहिः ॥ ३८ ॥
इतस्ततो भ्रमन्तश्चापश्यन्तः पारसम्बुधेः । विनाशलापुरात्मानं, निन्दन्तोऽदीर्घदर्शिनम् ॥ ३९ ॥
एवं संसारिणो जीवा, मर्त्यजन्मकलेवरे । तिष्ठन्तो दुःखितां यान्ति, लोभिनो विषयामिषे ॥ ४० ॥
तस्मादवसरं प्राप्योद्यमः कार्यः क्रियोपरि । पश्चान्मृत्युमुखं प्राप्नो, वत्स ! मा गच्छ दीनताम् ॥ ४१ ॥
एतत् स्मरसि तस्योक्तं, राज्ञोचे संस्मरामि भोः ! । मन्याह परलोकोऽपि, श्रद्धेयस्तर्हि निश्चितम् ॥ ४२ ॥
स्वामिस्तवान्वये पूर्व, कुरुचन्द्रोऽभवन्तृपः । भार्या कुरुमती तस्य, हरिश्चन्द्रः कुमारकः ॥ ४३ ॥
चार्वाकः स च चार्वाकमतं सत्यतया वदन् । न मन्यतेऽन्यलोकं नो, वन्य-मोक्षो वृषाद्वयौ ॥ ४४ ॥
स प्रान्तावसरे पुष्पस्तारं प्रस्तरयजम् । गोशीर्षिचन्दनं पूति, पयस्तप्तप्रूपमम् ॥ ४५ ॥
दुक्कल्लूलीः शूलीव, शर्कराः कर्करानिव । विदन् ज्ञात्वा रहो राज्ञी, सपुत्रा तमपालयत् ॥ ४६ ॥
परागुतामसावापोऽप्यपो विस्सं रसन् । तस्येदं मन्त्रिमिर्न्यस्तो, हरिश्चन्द्रो नृपाङ्गजः ॥ ४७ ॥
पद्मच्छ सोऽप्यदा धर्म, सुबुद्धिसन्निव निजम् । हतः पुरो ग्रहिर्देवाश्रकः केवलिनो महम् ॥ ४८ ॥
सुबुद्धिमन्त्रिणा सार्द्धं, भूपसां वन्दिषुं गतः । पद्मच्छावसरे तातो, भगवन् ! मे गतः क्व नु ? ॥ ४९ ॥
भगवानाह सप्तम्यां, संवेगात् तौ व्रतं श्रितौ । मोक्षं गतौ चासङ्ख्याता, व्यतीयुस्ते तवान्वये ॥ ५० ॥
यावद् भवान् सुबुद्धेश्वान्वयेऽहं क्रम एव नः । सद्धर्मावसरो ज्ञाप्यः, प्रमोर्लोकान्तिकैरिव ॥ ५१ ॥

यन्वानसरे रङ्गमङ्गजङ्गमसङ्गमम् । यचो वल्मि तदनापि, प्रगुणं कारणं शृणु ॥ ५२ ॥
श्रीविजयामितयोपौ, श्रमणौ नन्दने वने । गतेन दृष्टौ पृष्टौ च, कियदायुः प्रभोर्मम ? ॥ ५३ ॥
ताम्या मास इति प्रोक्तेज्याकुलो भगदन्तिके । आगतोऽजः पर देव !, यद् युक्तं तद् विधेहि भोः ॥ ५४ ॥
सम्भ्रान्तो भूपतिः ग्राह, मन्त्रिन् ! स्तोत्रदिनैः कियान् । धर्मो भवति ? मन्त्र्याह, सोऽज्योऽप्यनल्पसौख्यदः ॥ ५५ ॥
यदेकादहकृता शुद्धा, प्रब्रज्या पारमेधरी । मोक्षं वैमानिकत्वं वा, ददात्यत्र न संशयः ॥ ५६ ॥
चित्येष्वष्टादिका कृत्वा, लात्वा संस्तारुजतम् । द्वाविंशत्यहरीशाने विमाने श्रीप्रभे दिशि ॥ ५७ ॥
तत्पन्नो ललिताङ्गाख्यो, देवो देवी स्वयंप्रभा । यानिन्द्रेण समं नन्दीश्वरद्वीपे व्युतोऽथ सः ॥ ५८ ॥ युग्मम् ॥
विजये पुष्कलावत्यां पत्तने प्राग्विदेहगे । लोहारगले नृपः स्वर्णजङ्घो लक्ष्मीः प्रिया तयोः ॥ ५९ ॥
पुनोऽभूद् वज्रजङ्घाल्यः, स पूर्वभगगेहिनीम् । श्रीमतीषुपयेमे श्रीवज्रसेनार्हतः सुताम् ॥ ६० ॥
क्रमात् सग्राससाम्राज्यस्तल्लोभेनातिपाप्मना । विषधूपमयोगेण, हतः बुत्रेण सप्रियः ॥ ६१ ॥
उत्तरकुरुपूतन्नः, पूर्णायुर्गुग्मधर्मिषु । त्रिपल्यायुश्च सौधर्म, सुरो जातस्तत्तद्व्युतः ॥ ६२ ॥
अयो महाविदेहेषु, पुरे क्षितिप्रतिष्ठिते । सुविधेर्मिषजः पुत्रो, जीवानन्दाह्वयोऽजनि ॥ ६३ ॥
केशवः श्रीमतीजीवश्चत्वारः सुद्वदोऽपरैः । जज्ञिरेऽस्य नृपामात्य-सार्थप-श्रेष्ठिस्तवः ॥ ६४ ॥
विशेषात् पूर्वसम्बन्धादस्याद्ये प्रीतिरुत्तमा । एकजीवा इवान्योन्यं, समं चक्रुः क्रियाः समाः ॥ ६५ ॥
तिष्ठन्तोऽन्येषुद्राहुर्वैधपुत्रस्य मन्दिरे । मिश्रार्थमागतं दुष्टकुष्ठपुष्टं तपोघनम् ॥ ६६ ॥

सकृपाः सस्मितं ग्राहूः, साहसं भिषजामहो ! । कुपात्रमपि लोभेन, चिकित्सन्ति न तूत्तमम् ॥ ६७ ॥
 विज्ञाततदभिप्रायो, वयस्यान् ग्राह वैद्यसूः । सत्यमेतत् परं नास्ति, धनं मे साध्य-साधनम् ॥ ६८ ॥
 कम्बलश्चन्दनं तैलं, लक्षपाकं पृथक् पृथक् । विलोक्यतेज्र तत्राऽस्ते, तैलं मे लक्षपाककम् ॥ ६९ ॥
 अमात्य-चृपुत्राद्यैः, प्रोक्तमन्यद्वयं पुनः । करिष्याम इति प्रोच्य, सर्वजगुर्वणिगापणे ॥ ७० ॥
 लक्षद्वयेन गृह्णन्तश्चन्दनं कम्बलं च ते । वणिजाऽभाणि किं कार्यं ? तेऽपि साध्यमादिशन् ॥ ७१ ॥
 शिशूनामप्यहो ! बुद्धिर्धर्मं नो तादृशी मम । श्रेष्ठिश्रेष्ठ इति भ्यात्वा, विना मूल्यमदाद् द्वयम् ॥ ७२ ॥
 वैराग्याच्च व्रतं लात्वा, सिद्धसौधाच्चगोऽभवत् । लात्वा समप्रसामग्रां, ते जग्मुः श्रमणान्तिकम् ॥ ७३ ॥
 भगवन्ननुजानीहि, कुर्मस्ते रुद्रप्रतिक्रियाम् । इत्युक्त्वाऽभ्यङ्गमङ्गस्य, सिद्धतैलेन ते व्यधुः ॥ ७४ ॥
 कम्बलेनाऽऽवृतादङ्गाविरीयुः कृमयो बहिः । क्षुभितास्ते दयावद्भिर्निक्षिप्ता गोकलेवरे ॥ ७५ ॥
 चन्दनालेपनं चक्षुरेवं द्विष्टिः प्रयोगतः । त्वग्मांसास्थिगताः कीटा, निर्गता गात्रतो मुनेः ॥ ७६ ॥
 संरोहिण्या वरौपध्या, सुवर्णवपुषं मुनिम् । विधाय क्षमयित्वा च, धन्यमन्या ययुर्गृहम् ॥ ७७ ॥
 साच्चर्थकल्पितार्थेन, जिनचैत्यमचीकरन् । ते क्रमाद् व्रतमासाद्याच्युते कल्पेऽभवन् सुराः ॥ ७८ ॥
 इतश्च जम्बूद्वीपस्य, विदेहे विजयेऽष्टमे । नगर्यां पुण्डरीकिण्यां, तीर्थकृत् वज्रसेनराट् ॥ ७९ ॥
 तत्सन्नी धारिणी तस्या, वज्रनाभोदयः सुताः । पञ्च पञ्चमुलप्राणा वभूजुरच्युतात् च्युताः ॥ ८० ॥ युग्मम् ॥
 वज्रसेनो जिनो, लोकान्तिकैरागत्य वोधितः । दानं दत्त्वा व्रतं लात्वा, क्रमाज्ज्ञानमवाप च ॥ ८१ ॥

वज्रनाभः समुत्पन्नचक्ररेनो भुवस्तलम् । ग्रासय्य वन्द्युभिः सार्द्धं, शुक्लवाश्रकिणः त्रियम् ॥ ८२ ॥
 स्वार्थीनानि निधानानि, नराप्यस्य चतुर्दश । रत्नान्यश्वरथेभाना, लक्षाश्चतुरशीतिहाः ॥ ८३ ॥
 चतुःपष्टिसहस्राणि, स्त्रियोऽस्य भोग्यतामगुः । वेदाक्षिलक्षपूर्वाणि, राज्यं भुवत्वाऽन्तिके पितुः ॥ ८४ ॥
 सवन्द्युर्धतमादचाभूच्चतुर्दशपूर्ववित् । चत्वारो बाहुभुल्याश्चेकादशाङ्गविदोऽपरे ॥ ८५ ॥
 वज्रनाभोऽभनत् द्यारिर्हृदासधनादिभिः । विंशतिस्थानकैस्तीर्थकृत्कर्माऽऽर्जिदसौ पुनः ॥ ८६ ॥
 बाहुर्बहूनामन्नादिदानतन्त्रक्रिणः त्रियम् । सद्भिश्चाभगयाऽऽर्जं तुगहुर्नहुश्शक्तिताम् ॥ ८७ ॥
 सुलब्धमेतयोर्जन्म, सदैवाश्रयकारिणोः । व्याख्यान्तीत्यादिनाऽऽचार्याः, सन्तः सत्यक्षपातिनः ॥ ८८ ॥
 भुत्वा पीठ-महापीठौ, स्वाध्याय-ध्यानमन्थुरौ । सञ्जातमत्सरौ चित्ते, वदतः स्म परस्परम् ॥ ८९ ॥
 क्षरीरसुखकारी स्यात्, प्रायः श्लाघ्यो जने नरः । न धर्मं दृश्यतेऽत्रान्यथाऽहो ! मोहविजृम्भितम् ॥ ९० ॥
 इत्युक्तमदृम्यामेताभ्या, त्रीवेद्यं कर्म सञ्चितम् । चतुर्दशपूर्वलक्षाः, सर्वेऽप्याराध्य सद्गन्तम् ॥ ९१ ॥
 सर्वार्थसिद्धमासेर्दृष्टासदमदर्शनैः । त्रयस्त्रिंशत्पयोरास्यायुषः समुत्पन्नायुषः ॥ ९२ ॥

श्री ऋषभदेव इत्यथ पञ्चिममहाविदेहे वणिजायुभौ । वाणिज्यं चक्रतुः सार्द्धं, भद्रक-शुद्रकाशयौ ॥ ९३ ॥
 चरित्रम् शुद्रः प्रच्छन्नाभादि स्थगयन्नाददे स्वयम् । मृत्वाऽत्र भरते जातौ, नरेभौ युग्मधर्मिणौ ॥ ९४ ॥
 नरं वीर्य गजः स्नेहात्, स्कन्धमारोहयत् स्वयम् । युग्मिनस्तमिति ग्राहुर्नाम्ना विमलबाह्वन्म् ॥ ९५ ॥
 वीर्यमानेषु गीर्वाणद्रुमेषु कालद्रोपतः । युग्मिनः कलहायन्तेऽलभमानाः कलं फलम् ॥ ९६ ॥

साकं चन्द्रयशःपत्न्येभस्थं तं वीक्ष्य युग्मिनः । विवदच्छेदमिच्छन्तः, स्वावज्ञां तत्परोऽवदन् ॥ ९७ ॥
 सोऽपि नीतिमिमामेषां हकारारख्यां समादिशत् । मर्यादास्थायिनां तेषां, न व्यतीयुर्महाह्वियः ॥ ९८ ॥
 धनुर्नवशसान्युच्चः, प्रक्षय युगलं स तु । पत्न्यस्य दशभागायुः, सुपर्णेष्टदपद्यत ॥ ९९ ॥
 चक्षुष्मान् कुलकृच्चान्यश्चन्द्रकान्तापनर्वनृपः । पत्न्यस्यासहस्रभागायुरुच्चोज्जोऽष्टधनुःशती ॥ १०० ॥
 तामेव नीतिं नीतिज्ञो, दर्शयन्नपराधिनाम् । मृत्वा सुपर्णकुमारेऽगाद् राज्ये संस्थाप्य नन्दनम् ॥ १०१ ॥
 यशस्वीति तृतीयोऽभूत्, सुरूपापतिरीश्वरः । आनुपूर्व्योनपूर्वायुः, धनुःसप्तशताङ्गवान् ॥ १०२ ॥
 मर्यादाच्छेदिनां कालदोषाग्नीतिद्वयं दिशन् । हकारारख्यां मकारारख्यामल्पानल्पापराधिनाम् ॥ १०३ ॥
 मृत्वोदधिकुमारेऽगाद् राज्ये न्यस्य निजाङ्गजम् । चतुर्थोऽध्याभिवन्द्रोऽभूत्, प्रतिरूपापतिः पतिः ॥ १०४ ॥
 पूर्वोक्तायुर्वपुर्मनिः, स सार्द्धं षड्धनुःशतम् । स्वायुर्दशांशे विन्यस्तपुत्रराज्योऽगमद् दिवम् ॥ १०५ ॥
 धनूंषि षट्शतान्युच्चः, पञ्चमोऽय प्रसेनजित् । चक्षुःकान्तापतिः पूर्वोक्तायुः त्रियङ्गुवर्णरूक् ॥ १०६ ॥
 धिक्कारारख्यतृतीयाया, नीतेः कर्त्ता महागसाम् । मृत्वा द्वीपकुमारेऽगात्, स्रुतसङ्क्रामितेन्द्रिः ॥ १०७ ॥
 सार्द्धेषुशतचापाङ्गः, कुलकृन्मरुदेवकः । श्रीकान्तेशश्च पूर्वयुन्यस्य राज्ये तनूद्भवम् ॥ १०८ ॥
 देवो द्वीपकुमारेऽभून्नीतित्रयप्रवर्त्तकः । सप्तमः कुलकृन्नाभिस्तत्पत्नी मरुदेव्यथ ॥ १०९ ॥
 जम्बूद्वीपेऽत्र भरते, सुषभा-दुःषमारके । एकोनवतिपक्षरूने स त्रुटिताङ्गके ॥ ११० ॥
 आषाढाद्यचतुर्थ्यामुत्तराषाढागते विधौ । स जीवो वज्रनाभस्य, व्युत्वा सर्वार्थसिद्धितः ॥ १११ ॥

तस्याः कुशवपतारीत् सापि स्वप्नांश्चतुर्दश । ददर्श सुखनिद्राणां, प्रोञ्जिद्राननपङ्कजा ॥ ११२ ॥
 गौर्गेजः केशरी लक्ष्मीस्नात्रं दाम रविः शशी । ध्वजः कुम्भः सरोजब्धिर्मिमानं रत्नोन्वयः शिखी ॥ ११३ ॥
 लघान् पुष्टानिमान् दृष्ट्वा दृष्टतुष्टा सती सती । स्पष्टमाचष्ट मिष्टाभिर्वाग्निरभ्येत्य भूधुजम् ॥ ११४ ॥
 स्वमिबद्य सता कल्पे, तल्पे गुप्ता सती निशि । युले प्रमिश्रतः स्वमान्, प्रबुद्धा वीक्ष्य साम्प्रतम् ॥ ११५ ॥
 तदेपां किं फलं ? मन्ये, सद्यो मेऽद्य निवेद्यताम् । श्रुत्वा सम्यग् विचार्याऽऽर्यो, बुद्धिविज्ञानपूर्वकम् ॥ ११६ ॥
 उनाच वाचमाचारपूतः सदृभूतसुभृपः । सर्वाङ्गसुभगो माग्यलभ्यस्ते भविता सुतः ॥ ११७ ॥
 स यौननमनुग्राप्तः, प्रतापाक्रान्तभूतलः । आक्रमिष्यति भूपालमण्डलं मानुवन्नमः ॥ ११८ ॥
 आकर्ण्य कर्णामृतवृष्टिकल्पं, नाभेर्वचः श्रीमल्लदेव्यपीदम् । बभूव धाराहतनीपण्यमिवोच्छसद् विप्रहरोमच्छपा ॥ ११९ ॥
 शीर्षे दशनस्वान्तं, विद्यायाञ्जलिमग्रीत । स्वामिनिष्टमसन्दिग्धं, सम्यगेतत् प्रतीप्सितम् ॥ १२० ॥
 इत्युत्त्वा नाभ्यनुज्ञाता, गृहमेत्य सखेन सा । गर्भं चमार धौरेयं, सद्बीज वीजस्वरिण ॥ १२१ ॥
 वासवाश्च चतुःपटि सद्ब्रजकुक्षियारिके ! । भद्रत्या भविता तीर्थरुत्युतः प्रोचुरेत्य ताम् ॥ १२२ ॥
 साद्वार्ष्टमादिने मासे, नवमे पूर्णदेहदा । सुतं प्राप्तु चैत्राद्याष्टम्यामर्द्धनिशि प्रस्रः ॥ १२३ ॥
 काष्ठाः प्रसेदुरासेदुः, धणं नारकिणः सुखम् । हर्षद्वैतमयं जज्ञे, जगन्वन्द्रोदयेऽन्विनत् ॥ १२४ ॥
 पटपञ्चाशत्कुमारीणामासनानि चक्रमिरे । विज्ञायावधिनाऽभ्येत्य, जिनजन्मोत्सवं व्यधुः ॥ १२५ ॥
 संवर्त्त-मेवाऽऽदर्शय, भृङ्गार-तालवृन्तकान । चामरोद्योतस्त्रांश्च, कुरुः कार्याणि ताः क्रमात् ॥ १२६ ॥

समातरं जिनं नत्वोद्गाय गीतानि तानि ताः । जग्धुर्यथागतं सर्वाः, प्रमोदाञ्चितचेतसः ॥ १२७ ॥
 अथाऽऽसनग्रक्रमेणेत्यावधिज्ञानेन वासवः । विज्ञो विज्ञाय सर्वज्ञजन्म-सन्महिमास्पदम् ॥ १२८ ॥
 सुधोषघण्टाटङ्कारसावधानीकृतामरः । पालकाख्यविमानस्थः प्रापाहंजन्ममन्दिरम् ॥ १२९ ॥ युग्मम् ॥
 दत्त्वाऽपस्वापिनीं मातुर्मुक्त्वा पार्श्वे जिनाकृतिम् । पञ्चरूपधरो मेरुधराधरमगाद्धरिः ॥ १३० ॥
 रूपैकेन हस्तेऽलाङ्ग, वहन् द्वाभ्यां च चामरे । एकेनोच्छालयन् वज्रं, छत्रमेकेन मूर्द्धन्यधात् ॥ १३१ ॥ युग्मम् ॥
 क्षीरार्णवाहताम्भोभिः, क्षालितं वपुराहृतम् । वासवैश्चात्मनः पङ्कमनेकभवसञ्चितम् ॥ १३२ ॥
 नाट्यपाटपटो नाटयं, चक्रे शक्रवधूजनः । को वाऽऽसाद्य सुधाकुण्डमुदासीनो भवेत् सुधीः ? ॥ १३३ ॥
 प्राचीनविधिनाऽऽजीयापनीय तद्विचेतनाम् । अलङ्कारान् प्रभोर्योग्यान् दत्त्वा खेलनकानि च ॥ १३४ ॥
 ससुराः सुरराजाश्च, जग्धुः स्वर्गं यथागतम् । शशंस नामये देवी, प्रबुद्धा सुतजन्म तत् ॥ १३५ ॥
 प्रभो ऋषभ इत्याख्यां, पितरौ चक्रतुर्यतः । तदूर्वोर्वृषभाङ्कोऽस्ति, स्वप्ने प्राक् चेक्षितोऽम्बया ॥ १३६ ॥
 गते देशेनवर्षेऽस्य, सेक्षुयष्टिः पुरन्दरः । दर्शनायाऽऽगतस्तत्र, प्रशुणा दृष्टिरर्पिता ॥ १३७ ॥
 अकतीक्षुं भवान् पाणिं, प्रससार जिनेश्वरः । इत्यत्रेक्ष्वाकुवंशस्य, स्थापनां वासवो व्यधात् ॥ १३८ ॥
 अथ देवाहृतोत्तरकुस्त्वर्द्धफलैः प्रभुः । पुण्ये वपुषा बृद्धिं, सार्द्धं पित्रोर्मनोरथैः ॥ १३९ ॥
 दिवश्चयुतोऽद्भुतश्रीको, देव-देवीभिराश्रितः । श्वेतदन्तद्युतिः श्यामशिरोजः सुसरोजदृक् ॥ १४० ॥
 विम्बोद्योऽद्योत्तरं चारुलक्षणानां सहस्रकम् । दयानो धनुषां पञ्चशतमुच्चतया तनौ ॥ १४१ ॥

वृषभाङ्गो घनूराशिर्घातिरुत्तमसमाङ्गरू । छत्राकारशिरा जानुलग्नाद्बुधोद्भास्यः ॥ १४२ ॥
 नीलोत्पलार्भनिःश्वासो. जातजातिस्मृतिः प्रभुः । कान्तिभिर्बुद्धिभिस्तेषु मनुष्येष्वधिकोऽभवत् ॥ १४३ ॥ (चतुर्भिः सम्बन्धः)
 अकालमृत्युराधोऽभूद् बालस्तालफलादहतः । कन्या कुलकृता पत्नी, वृषभस्येति रक्षिता ॥ १४४ ॥
 भोगयोग्यं विधुं ज्ञात्वा, हरिरेत्य वरक्रियाम् । देव्यो वयूक्रियां चक्रुः, सुमङ्गला-सुनन्दयोः ॥ १४५ ॥
 प्रभोः पदपूर्वलक्षेण, युग्मयुग्म गतेष्वभूत् । क्रमेण भरत-त्राक्यौ, सौनन्देयश्च सुन्दरी ॥ १४६ ॥
 पराण्येकोनपञ्चाशतमद्वत सुमङ्गला । युग्मान्यतिक्रमे नीतेः कथनं वृषभस्य च ॥ १४७ ॥
 दण्डं करोति राजेति, शिष्टं ते प्रोचुरस्तु सः । ब्रूवं कुलकृतं सोऽवगस्तु वो वृषभः प्रभुः ॥ १४८ ॥
 समयज्ञः समेत्येन्द्रो, राज्यस्नात्रमध्वयत् । राजाहसुषुष्टादौश्चालङ्कारान् न्यस्तवांस्तनौ ॥ १४९ ॥
 राज्यस्नात्रकृते नीरमानीय नलीनीदलैः । युग्मिनोऽप्यागता नायं, ददृशुर्भूषितं भृशम् ॥ १५० ॥
 माऽऽपत् क्लेदमिदं वस्त्राद्यर्च्यत्वात् प्रभुपादयोः । चक्रुः पत्रान्नुभिः पूजां, शिक्षयेत् कः सता नयम् ? ॥ १५१ ॥
 विनीताः साचमी मर्त्या, इतीन्द्रोऽज्यर्थस्त्वकाम् । स्थापनां तु विनीतायाः पुर्यास्तस्यां भुवि व्यधात् ॥ १५२ ॥
 कुक्षराश्व-गमादीनां, राज्यार्थं सव्यग्रहोऽभवत् । तथोग्र-भोग-राजन्य-क्षत्रियाणां क्रमोऽपि च ॥ १५३ ॥
 आरक्षकार्यमित्राणि, जज्ञिरे क्षत्रियाः परे । इत्यादिसङ्ग्रहं कृत्वा, साम्राज्यं वुशुजे विभुः ॥ १५४ ॥
 कन्द-मूल-दलाहारास्तथा पुण्य-फलाशिनः । बभूवुर्मनुजा नाभिधनुः कुलकरो यदा ॥ १५५ ॥
 आसन्निधुशुजः पूर्वं, मूल्येनेस्वाकवो हामी । शृणुसप्तदशं सस्यं, भुजते चाममेव ते ॥ १५६ ॥

तस्मिन्नजीर्यमाणेज्जे, युग्मिनः प्रभुमैयरुः । प्रभृणाऽमाणि शुद्धीध्वं घृष्टा हस्तेन निस्तुषम् ॥ १५७ ॥
न जीर्यति तथाप्येतत् ततस्तेऽस्य पभृक्तितः । धर्षणं तीमनं हस्तदोर्मूले तापनं व्यधुः ॥ १५८ ॥
कालस्य मध्यमत्वेनोत्पेदेऽधिर्वृक्षर्षतः । शुद्धतां पक्वमन्नाभं, क्षानात् क्षात्वाऽह ताव प्रभुः ॥ १५९ ॥
प्रक्षेप्य दाहाच्चौषध्या गजारुद्धप्रभोः पुरः । युग्मिनः प्रादुरस्मभ्यं, ददाति स न किञ्चन ॥ १६० ॥
विज्ञायावसरं स्वामी, तानाहाऽजीयतां हि मृत् । तदादौ ते गजेन्द्रस्य, कुम्भं कुम्भस्थलेऽकरोत् ॥ १६१ ॥
कृत्वा प्रत्याह तानेप, स्थानान्येतादृशानि भोः । निर्माय पक्वमन्त्रानं, शुद्धतां तनुषुष्टये ॥ १६२ ॥
एवं लोह-घट-क्षौर-चित्रचीवरकारिणाम् । शिल्यान्येकस्य चैकस्य, विंशतिर्विंशतिभिदः ॥ १६३ ॥
कर्माणि कृषिवाणिज्यादीनि लोकाय चादिशत् । कर्मानाचार्येकं शिल्पं, स्यादाचार्योपदेशजम् ॥ १६४ ॥
ब्राह्म्या दक्षिणहस्तेनाशिक्षयताक्षरावलीम् । सुन्दर्या वामहस्तेन, गणिताङ्कांश्च नाभिभूः ॥ १६५ ॥
चतुःषष्टिर्गुणान् स्त्रीणां, रूपं कर्म तथार्षभेः । बाहुबलेर्लक्षणां, नरादीनामदर्शयत् ॥ १६६ ॥
तास्तन्नामानुगे देशे, पुत्रान् राज्ये न्यवीविशत् । सर्वलोकोपकाराय, यजन्माधार्हतां भवेत् ॥ १६७ ॥
त्रिषष्टिं पूर्वलक्षणि, राज्यं पालयतोऽत्यगुः । ईशुर्लोकान्तिका देवाः, कल्पतः कल्पतस्त्वथ ॥ १६८ ॥
जय त्वं नन्द भद्रं ते, क्षत्रियद्वयमास्तु ते । धर्मेऽविचित्रं धर्मतीर्थं, तीर्थेनाथ ! प्रवर्त्तय ॥ १६९ ॥
बोधयन्तीत्यादिवाग्भिः, स्वयम्बुद्धमपि प्रभुम् । बन्दिनः प्रातराशीर्भिर्जागरूकमित्राधिपम् ॥ १७० ॥
प्रारेभे वार्षिकं दातुं, धनदानीतशेवधेः । ईप्सितं दानमर्थिभ्यः, स्वयमाचालभोजनम् ॥ १७१ ॥

मीणि कोटिशतान्यष्टाशीतिशोटीः कर्तापितम् । साशीतिलक्षका वर्ये, दानमेतज्जगद्वशुरोः ॥ १७० ॥
 नो चेन्नासिताष्टम्या, षष्ठेनाऽहोन्तिमंशके । शिविका मुदर्शनाख्या, त्यक्त्वा सिद्धार्थकानने ॥ १७३ ॥
 चतुर्गहसैर्भूपाना, सहाशोऽकृतोऽसले । देवदूष्यघरो धीरः, प्राजाजीद्वृजिनोऽजिततः ॥ १७४ ॥ युग्मम् ॥
 चतुर्गहसाः कच्छाद्या, लोच कृत्वा स्वयं नृपाः । कस्त्विति यथा नाथः, कस्वियामो वयं तथा ॥ १७५ ॥
 इति ध्यात्वाऽन्यगुनार्थं, व्युत्सृष्ट-त्यक्तचिग्रहः । पुंरं ग्राममनुग्रामं विजहारेऽशिताऽपि हि ॥ १७६ ॥
 न जानाति जनो भिना, का ? के भिमाचरा ? इति । कच्छाद्या अलममानास्ता, बभूवुस्तापसा वने ॥ १७७ ॥
 न भिनिमिरागत्याऽऽहुरनन्तरं प्रभो ! । चारित्रावसरे प्राप्तमावाभ्या किञ्चिदेव न ॥ १७८ ॥
 हृदानीमपि तद् दंहीत्युमत्वा रोगा प्रचक्रतुः । कायोत्सर्गस्थभृशुद्वि-पयःसेकादिभिर्मृशम् ॥ १७९ ॥
 घरणेन्द्रोऽन्यदाऽऽयातो, वन्दितुं तो तथास्थितौ । वीक्ष्याह कथमर्हन्तं, सेमाथे ? स्वार्थमाहतुः ॥ १८० ॥
 नीरागोऽयं महाभागो, निग्रहानुग्रहौ न च । कुक्ते युवयोरेतद् राज्यं ददे मनोहसम् ॥ १८१ ॥
 पुरात्र पञ्चागत षष्ठि, वैताढ्ये दम्भिणोत्तरे । संस्थाप्य स्थीयता श्रेणौ, सुखेनेत्याह नागराट् ॥ १८२ ॥
 अष्टाचत्वारिंशद् विद्यासहस्रान् स तयोर्ददौ । महता पादसेना हि, सत्या सत्यं फलेगहिः ॥ १८३ ॥
 स्वामिभक्तिफलं म्यस्य, दर्शयन्तो पितृन् प्रति । तो परिच्छदगादाय, सद्यो वैताढ्यमीयतुः ॥ १८४ ॥
 वर्यं यात्रनिरासरो, दैन्यहीनः प्रभुर्भ्रमन् । उस्ताभरण-कन्याभिच्छ्रगधैश्च निमन्यते ॥ १८५ ॥
 क्रमाद् गजपुरा प्राप्नो, वर्पन्ते विहसन् प्रभुः । यत्र नाहुचलेः पौत्रः, सोमप्रभनृपाङ्गजः ॥ १८६ ॥

श्रावकाणां तिस्रो लक्षाः, सहस्राः पञ्च चाभवन् । श्राद्धीनां चतुःपञ्चाशत्सहस्रा लक्षपञ्चकम् ॥ २१७ ॥
 सहस्राः पञ्च पादोनाः सुश्रुतुर्दशपूर्विणाम् । ते विशतिः केवलानामवधिज्ञानिनां नव ॥ २१८ ॥
 पट्शती वैक्रियवतां, विस्तीर्णमति-चादिनाम् । साद्धीनि पट् शतानि स्युः, सहस्रा द्वादश क्रमात् ॥ २१९ ॥
 द्वाविंशतिसहस्राः स्युरनुत्तरोपपातिनाम् । शतानि नव चेत्येप, विशेषोऽर्हत्पग्रिहे ॥ २२० ॥
 आर्पभिर्भरतक्षेत्रं, साधयित्वाऽखिलं वलात् । पट्विर्पसहस्रेण, निजं पत्तनमीयिवान् ॥ २२१ ॥
 चक्रो चक्रित्वाभिषेकोऽस्य भूपैर्द्वादशाच्चिकः । वन्धून् सर्वोश्च सस्मार, आवृत्तत्राप्यनागतान् ॥ २२२ ॥
 ततो दूतमुखेनाऽऽहायानवत्यनुजन्मनः । समेत्य आतरः सेवां, कुर्वन्तु मम साम्प्रतम् ॥ २२३ ॥
 तेऽपि तद्वचसा कुद्धा, दण्डस्पृष्टा इवोरगाः । दस्युः कथमनात्मज्ञः, सोऽस्मान् हा ! सेवकीयति ? ॥ २२४ ॥
 पितरं राज्यदातारं, पृच्छामस्तदुपास्तये । ध्यात्वेति सर्वे सम्भूय, सम्रापुः पितुरन्तिकम् ॥ २२५ ॥
 प्रभुणाऽभाणि भो भद्राः !, अनुत्तरसुरेष्वलम् । पूर्वं स्मरत यद् भुक्तं, सुखं विपयनिस्तुपम् ॥ २२६ ॥
 तुच्छासारैः सुखैरेभिः, कियतीं तृप्तिमाप्स्यथ । अङ्गारकारकस्येव ? कोऽसावीशेति कथ्यताम् ॥ २२७ ॥
 प्रभुराह पुरा कश्चिद् दृतिमात्रपयाः पुमान् । जगामाङ्गारकान् कर्तुं, दृष्टकाष्ठाकुले वने ॥ २२८ ॥
 ग्रीष्मातिरेकतः सूर्य-चङ्घितापात् तृषार्दितः । पीत्वा पयोऽखिलं सोऽगाद् वेगाद्, गेहं मुमुच्छं च ॥ २२९ ॥
 स्वप्ने पयः पयोराशि-नदी-रूप-नदोद्भवम् । पीत्वाऽप्यतृप्तो जीर्णक्रमनूपं रूपमैक्षत ॥ २३० ॥
 तृणपूलकलग्नान्धुविन्दून् लिहन् स जिह्वया । कथं तृप्यति भो भद्राः ! ?, भवन्तोऽयेवमेव हि ॥ २३१ ॥

तथा सुप्रकृतो वैतालिकश्चयनदेशनात् । प्रबुद्धा जगद्गुर्दीक्षा, सन्तो हि सफलोद्यमाः ॥ २३२ ॥
 चक्री चक्रमथादाय, निनीतायाशुपागतः । चक्राग्रविशने हेतुं, पुनः पग्रच्छ मन्त्रिणः ॥ २३३ ॥
 तेऽप्याद्गुरजिते शरावेकस्मिन् प्रविशेन्न तत् । कथमस्त्यजितः कोऽद्याप्याद्गुराद्गुबलीति ते ॥ २३४ ॥
 ततो दूतं सुमेगाव्यं, ग्राहिणोदनुजन्मने । सोऽपि गत्वा जगदैवं, त्वामाह्वयति चक्रमृत् ॥ २३५ ॥
 किमर्थमात्मसेवयै, नली वाहुनली जगौ । आः पापं ! स च पापीयानियतापि न तृप्यति ॥ २३६ ॥
 मत्तो मत्तोऽयि शुश्रूषा, सिंहान्मृग इवेहते । जानाति स यथा पूर्वं, ग्राहिता भ्रातरो त्रतम् ॥ २३७ ॥
 तथैन ग्राहयिष्यामि तय भीषिक्रयेति तत् । ते कथित्या न चाल्यन्ते, मत्ता ये परे वयम् ॥ २३८ ॥
 सागृष्टममभापिष्टित्येनं दूतपुरो वचः । उपेक्षितोऽसि दूतत्वाद् याहि याहि त्रियस्व मा ॥ २३९ ॥
 यत्कव्यं स्वप्नभोग्ये, मा कर्षीर्विहलीपतेः । आशा स्वमेऽपि सेवाया, युद्धश्रद्धा यदैहि तत् ॥ २४० ॥
 सर्वं तदुक्तमेत्यालपद् दूतश्चक्रिण आनतः । सोऽपि कोपप्रकोपेण, यात्रामस्मामवादयत् ॥ २४१ ॥
 चतुरङ्गचमूचक्रान्तभूर्भरतेश्वरः । बहल्या एत्य सीमान, तस्योऽस्यमना मनाक् ॥ २४२ ॥
 तमागतं निशम्य श्रागू, बलिष्ठो बहलीपतिः । स्वपूर्यां निर्ययौ वर्यतूर्यमृचितदोर्जयः ॥ २४३ ॥
 रणरुण्डलोर्दण्डा, अवतरु रणाङ्गणे । स्वस्वेशवर्द्धिचिह्नितोत्साहा, योद्धारः सैन्ययोर्द्वयोः ॥ २४४ ॥
 आर्षभिर्जनसंहारं, वीक्ष्योचे चक्रमर्त्तिनम् । कथं निरपाधाना वधो न्यो ! विधीयते ॥ २४५ ॥
 मियोऽस्ति क्षावयोर्वैरं, तेनान्योन्य रणोऽस्तु नौ । चक्रिणाऽप्यनुमेने तदैकैव सुधिया हि धी ॥ २४६ ॥

ततो योद्धुं प्रवृत्तौ तौ, गजाविव मदोत्कटौ । जितः सर्वत्र तेनासौ, हृग्-वाग्-दोर्दण्ड-मुष्टिषु ॥ २४७ ॥
 त्रपयाऽथोमुखश्चक्री, सौनन्देयेन जल्पितम् । किञ्चिद् विनष्टं नाद्यापि, याहि मुङ्क्ष्व निजां श्रियम् ॥ २४८ ॥
 ज्वलंस्तयाऽधिकं वाचा, घृतसिक्त इवानलः । चक्री योद्धुमढौकिष्ट, धिगन्धकरणं क्रुधम् ॥ २४९ ॥
 तस्य मुक्तानि शस्त्राणि, बहलीशे वृथाऽभवन् । वज्रासारगिरौ दन्तग्रहारा इव दन्तिनः ॥ २५० ॥
 कथं चक्रीत्यसौ चित्ते, सन्दिहानस्य चक्रिणः । विधुदुद्योतवद् दीप्तं, चक्रं कस्मश्शिश्रयत् ॥ २५१ ॥
 तदाप्य हृष्टतुष्टात्मा निधानमिव निर्द्वनः । ग्राह बाहुबलिन् ! याहि, भ्रातृघावकपातकम् ॥ २५२ ॥
 मा देहि मुङ्क्ष्व साम्राज्यं, स्वीकृत्याज्ञां परं मम । पश्चात् पश्चात्तापमाप्स्यसीति चेतसि चिन्तय ॥ २५३ ॥ युग्मम्
 स्मित्वेपदार्पभिः प्रोचे, क्रोधान्धो धरणीधवम् । मुग्ध ! दुग्धमुखास्माकं, मा दर्शय विभीषिकाम् ॥ २५४ ॥
 मुश्चासुं लोहखण्डं स्वं, खण्डीकुर्वे स्वमुष्टिना । सोऽमुचचक्रमित्युक्ते, हाहारवपरे जने ॥ २५५ ॥
 गोत्रे प्रभवतीदं नो, स्पृष्टोरःस्थलमार्पभेः । पश्चादागत्य हस्तस्थं तदभूच्चक्रवर्त्तिनः ॥ २५६ ॥
 सचक्रं चूर्णयाम्येनं, मुष्टिमुत्पाट्य धावितः । अत्रान्तरेऽन्तरायाय, वभूव भवितव्यता ॥ २५७ ॥
 आः ! पापारम्भसंरम्भः, कोऽयं मे साधुगर्हितः ? । स्मृतेति सद्भिभारब्धं, नान्यथेति स्वमुष्टिना ॥ २५८ ॥
 उत्पाट्य स्वशिरःकेशान्, क्लेशानिव महाव्रती । व्रतमादाय तत्रास्थान्मानी प्रतिमयाऽऽर्षभिः ॥ २५९ ॥ (त्रिभिः सम्बन्धः)
 भुक्त्वा मानं नतश्चक्री, मा मुञ्चैकाकिनं च माम् । इत्युक्तोऽप्यब्रवीन्नासौ, मेरुवद् ध्याननिश्चलः ॥ २६० ॥
 ततस्तदङ्गजन्यस्तराज्यश्चक्री गृहं गतः । बुभुजे चक्रिणो भोगानेकच्छ्रां विधाय गाम् ॥ २६१ ॥

वर्पन्ति भाषिते ब्राह्मी-सुन्दर्यो नाभिजन्मना । भवतीम्या वचो वाच्यं, गत्याडो बहलीपतेः ॥ २६२ ॥
 गजादवतरेतीशादेशमासाद्य ते गते । व्याप्तं चलीचिदानेन, यद्यतः स्म न तं वने ॥ २६३ ॥
 पश्चादेत्य प्रभोरग्रेऽथाह तुस्तत्र नो मुनिः । आस्ते तत्रैव सेत्युक्ते, ते गत्वोचतुरुच्चकैः ॥ २६४ ॥
 गजादवतर भ्रातः !, तत्रस्थस्य न केवलम् । दध्यौ बाहुवली साख्यौ, कथं कथयतो मृगा ? ॥ २६५ ॥
 सर्वसत्प्रपत्त्यागमतो मे फाडस्ति कुभ्रः ? कुत्रत्यस्तु तदारोहः ? सीमा ग्रामं विना कुतः ? ॥ २६६ ॥
 ज्ञातं मानगरारूढं धिग् मा दुश्चिन्तिताग्रिमम् । वन्देऽयमिह लघून् भ्रातृनित्युत्तवोत्पादितः क्रमः ॥ २६७ ॥
 तदा केनलमुत्पेदे, गत्वाऽर्द्धदूर्मसद्गनि । स नमस्तीर्थयित्युक्त्वाऽऽसीनः केगलिपदि ॥ २६८ ॥
 अथान्यदाऽऽर्षभिर्भृत्याज्नासि भूयासि संस्कृतैः । भोज्यैर्यमन्त्रयद् भ्रातृन्, क्षमाश्रमणपूर्वकम् ॥ २६९ ॥
 प्रभुरप्यभ्यधादभ्याहृताधार्मदूषितः । राजराज ! राजयिण्डोऽप्यकल्पोऽयं महात्मनाम् ॥ २७० ॥
 तातेन सर्वथा त्यक्त इति दुःखार्चं आर्पमौ । अत्रान्तरेऽवग्रहाणा, स्वरूपं पृष्टवान् हरिः ॥ २७१ ॥
 कियन्तोऽवग्रहाः स्मामिस्ते च पञ्चेत्यवरु ग्रभुः । इन्द्र-राव-गृहपत्याद्या, वरुणाह सोऽर्पितो मया ॥ २७२ ॥
 विश्राणितो मयाऽयेप इत्यास्यद् भस्तग्रभुः । स्वेच्छया साधवः सर्वे, मद्भूमौ निहस्त्यथ ॥ २७३ ॥
 दर्शिता मौलरूपस्य, शक्रेण चक्रिणोऽङ्गुली । अष्टाद्विकामहस्तेने, तेन सेन्द्रोत्सवोऽभवत् ॥ २७४ ॥
 अनादानेन चाब्रस्य, खिद्यमानं नरेश्वरम् । वीक्ष्योचे वासवयश्चिन् !, पूजयस्व गुणाधिकान् ॥ २७५ ॥
 स दध्यौ ते तु मुनयः आ ! ज्ञातं श्रावका अपि । वसनैरशनैश्चापि, तेनैतानर्चयाम्यहम् ॥ २७६ ॥

ततो भोजयितुं लग्नश्चतुर्वेदार्थवेदिनः । अतिभूयस्वतः श्रद्धाः, सादादृष्टुश्चैत्य तम् ॥ २७७ ॥
 निर्वहृत्यधिकारोऽयमस्माभिर्नृश ! साम्प्रतम् । तन्निशम्य तदाकार्यं, चक्री पप्रच्छ तानिति ॥ २७८ ॥
 को देवः ? को गुरुधर्मः ? को वस्तुद्वेदिनां पुनः(रः) । स्वत्रयाङ्कं काकिन्या, चक्री रेखात्रयं व्यधात् ॥ २७९ ॥
 पठे पठे पुनर्मसि तत्त्रिक्रमश्चर्पकम् । स्थाप्यन्ते तेऽपि तत्पद्मौ, न दम्भो महतां हृदि ॥ २८० ॥
 जितो भवान् वर्द्धते भीस्तस्मान्मा हन मा हन । ग्रमत्तं नृपमित्युक्त्वा, बोधयन्तीति तत्स्थितिः ॥ २८१ ॥
 एवं तदन्वये भूयैः, पाश्चात्यैः पूजिताश्च ते । अभिज्ञानाय स्वमादियज्ञोपवीतदायिभिः ॥ २८२ ॥
 कालान्तरे बभूवुस्ते, सद्गुरुगणामभावतः । विपर्यस्तधियो विद्याः, स्युः कियन्त्यो गुरुन् विना ? ॥ २८३ ॥
 भगवानादिदेवोऽथ, विहृत्य चिस्त्वुर्वराम् । भारतान्यतरैकोनशतपुत्रैस्तथाऽष्टभिः ॥ २८४ ॥
 यौत्रैश्च सममेक्षेत्, समयेनाऽऽयुपः क्षयात् । सिद्धिसौधाग्रमस्यास्त, प्रसिद्धाष्टापदाचले ॥ २८५ ॥ युग्मम्
 तत्र वर्धकिरत्नेन, चक्री चैत्यमचीकरत् । मानाद्युपेताः प्रतिमाश्चतुर्विंशतिरर्हताम् ॥ २८६ ॥
 सार्धमिकाणां वात्सल्यं, कुर्वतोऽर्चयतोऽस्य ताः । व्यणीयुरंक्रसद्वाजः, पूर्वाणीतीयं कियन्त्यपि ॥ २८७ ॥
 अन्यदाऽऽदर्शगेहान्तः, स्वं रूपमवलोकयन् । आससादाविषादेन, परमानन्दसम्पदम् ॥ २८८ ॥
 पपाताथ ठ(ट)णत्कारादङ्गुलीतोऽङ्गुलीयकम् । तां विलोक्य गतश्रीकां, नृनपुण्यां लतामिव (इव स्रजम्) ॥ २८९ ॥
 क्रमान्मुभेच सर्वस्मादङ्गादाभरणान्यसौ । काष्ठशेषं वृक्षमिवात्मानं वीक्ष्य व्यचिन्तयत् ॥ २९० ॥
 अहो ! आगन्तुकैरेभिर्भूषणैर्भूष्यतेऽङ्गकम् । नामुष्य मुख्यद्वय्याऽस्ति, किञ्चित् प्रेमात्रुबन्धनम् ॥ २९१ ॥

इत्युग्रभावनायोगाद् भगवान् भस्तेश्वरः । आरुह क्षपकश्रेणीमाप निष्पापकेवलम् ॥ २९२ ॥
विधिनाज्वधिना ज्ञात्वा, हरिरेत्य तमब्रवीद् । गृह्णाण यतिनो लिङ्गं, कुर्मस्ते केवलोत्सवम् ॥ २९३ ॥
आत्तलिङ्गधिरं पृथ्वीं, विहृत्याऽऽर्यभिकेवली । आससाद् महानन्दपदमष्टापदाचले ॥ २९४ ॥
इति चरित्तुदारं श्रीयुगादीश्वरस्य, निजहृदि परिभाव्य प्रीतिमाजो भवेयुः ।
जगति मदनेतुर्धर्मकर्मरुहेतु, प्रकटितजननीतेस्त्यक्तसारसीतेः ॥ १५९ ॥

इति श्री युद्धितस्मपिण्डलप्रकरणवृत्ति पृष्ठाङ्क १-१० तः उद्धृतं

इति श्री ऋषभदेवचरित्रम् संपूर्णम्

२ देवाधिदेवतीर्थकर-श्री शान्तीनाथजिनचरित्रम्

अय मेघरथश्च्युत्वा, जम्बुद्वीपेऽत्र भारते । श्रीहस्तिनापुरे विश्वसेनराज्ञः प्रियाञ्चिरा ॥ १ ॥
नमस्कृणामसप्तम्यां, तस्याः कुक्षौ सुतत्त्वतः । चतुर्दशमहास्वामस्त्वचित्थोदपद्यत ॥ २ ॥ युगम् ॥
साधिकान् नवमा (नव मासांश्च) सान् सा, कुक्षौ धृत्वेन्द्रसंस्तुतम् । ज्येष्ठकृष्णत्रयोदश्यां, सुपुवेऽर्द्धनिशि प्रथम् (सुतम्) ३
ततश्च दिक्षुमारीभिः, ह्यतिकर्मास्य निर्ममे । जन्माभिपेकः स्वर्णाद्रौ सर्वैर्निर्द्वैरपि क्रमात् ॥ ४ ॥
गर्भस्थेऽस्मिन् रुजः शान्तिर्जातेति जनकः प्रभोः । सबद्धार्पणकं नाम, यथार्थं शान्तिरित्यदात् (हि शान्तीत्यदात्) ५

क्रमेण प्राप्तारुण्यं, जातपाणिग्रहोत्सवं । शान्तिं न्यस्याङ्गेनं रात्र्ये, पार्थिवोऽशिश्रयद् व्रतम् ॥ ६ ॥
चतुर्दशभिरुपचै रत्नैर्भरतभूतलम् । प्रसाध्य बुभुजे भोगान्, श्रीशान्तिश्चक्रिणश्चिरम् ॥ ७ ॥
स्वयम्बुद्धोऽपि लोकान्तिकैः (क-) सुरैरेत्य बोधितः । भव्योर्वी दानधारामिरावर्षमभिष्टव्य च ॥ ८ ॥
ज्येष्ठकृष्णचतुर्दश्यां, विहाय तुपसुष्टिवत् । चक्रिभोगानुपादत्तं, प्रत्रज्यां परमेश्वरः ॥ ९ ॥ युगम् ॥
चतुर्ज्ञानी विहारोद्यतेन विह्वलं विभुः । पौषशुद्धनवम्यादि, केवलज्ञानमाप सः ॥ १० ॥
देवैर्धर्मगृहं चक्रे, प्रभुणा धर्मदेशना । प्रबुद्धाः प्राणिनोज्जेकैऽभूवन् गणभृतोऽपि च ॥ ११ ॥
क्रमेण क्षीणकर्मांशो, विह्वल्य चिरसुर्वराम् । ज्येष्ठकृष्णत्रयोदश्यां, सम्मेतेऽशिश्रयंच्छिवम् ॥ १२ ॥
बाल्य-मण्डलि-चक्रित्य-श्रामण्येष्वभवन् क्रमात् । पृथक् पृथक् सहस्राणि, वर्षाणां पञ्चविंशतिः ॥ १३ ॥
वर्षलक्षमतिवाह यः प्रभुः, सर्वमायुरनु मोक्षमासदत् । सोऽस्तु शस्तकृदपास्तपाप्मनां, वासवस्तवनगोचरीकृतः ॥ १४ ॥

इति श्री मुद्रितक्रपिमण्डलवृत्ति पृष्ठाङ्क २९ तः उद्धृतं

इति श्री शान्तिजिनचरित्रम् संपूर्णम्

३ देवाधिदेवतीर्थकर-श्री कुन्धुनाथ चरित्रम्

श्रीहस्तिनापुरे स्मर-श्रीदेव्योस्तनयोज्जनि । चतुर्दशाद्भुतस्वप्नप्रचितल्यनिकोदयः ॥ १ ॥

कुस्थो(न्यो)भवमयः स्तूपः, कुन्धुवद् वीक्षिताः परे । गर्भस्थेऽस्मिन् जनन्येति कुन्धु रास्यां पितास्तनोत् ॥ २ ॥

क्रमेण प्राप्ततारुण्यं, जायमानिग्रहोत्सवम् । कुन्धुं न्यस्याङ्गजं राज्ञे, द्दसराद् ततमात्तवान् ॥ ३ ॥

चतुर्दशभिरुत्पन्नै रत्नैर्भस्मभूतलम् । प्रसाध्य बुभुजे भोगान्, श्रीकुन्धुश्चक्रिणश्चिरम् ॥ ४ ॥

स्वयम्बुद्धोऽपि लोकान्तिकैः सुरैरेत्य बोधितः । मव्योर्गी दानघाराभिरावर्षमभिष्टुष्य च ॥ ५ ॥

वैशाखकृष्णपञ्चम्या. विहाय तुपमुष्टिवत् । चक्रिमोगानुपादत्त, प्रव्रज्या परमेन्धरः ॥ ६ ॥

चतुर्दशी पित्तारेणोद्यतेन विहरन् विभुः । प्रान्ते पौडशवर्षाणां, कैत्रलज्जानमासदत् ॥ ७ ॥

दैर्घ्यमर्गहं चक्रेऽर्हता धर्मदेवता । प्रबुद्धाः प्राणिनोजेकेऽभूवन् गणभृतोऽपि च ॥ ८ ॥

क्रमेण क्षीणकर्मशो, विद्वत्य चिरसुर्गाम् । राघाकृष्णप्रतिपदि, सम्मतेऽञ्जिश्रयच्छिराम् ॥ ९ ॥

वास्य-भण्डलि-चक्रित्व-श्रामण्येजमग्नं समाः । योर्विशसहस्राणि, सार्द्धसप्तशतानि च ॥ १० ॥

इति श्री मुद्रितमपिमण्डल धृति पृष्ठाङ्क. ३० तः उद्भूतं

इति श्री कुन्धुनाथचरित्रम् संपूर्णम्

४ देवाधिदेवतीर्थकर-श्री पार्श्वनाथजिनचरित्रम्

जम्बूद्वीपे मेरुपार्श्वे, समभ्रूतलपर्वतः । योजनानां नवसंख्यशतमध्ये ग्रहव्रजाः ॥ १ ॥

ततः परसंसंख्याता, यौजन्यकोटिकोटयः । उल्लङ्घितेषु तेषूद्घर्चं सौधमैशानसद्विवौ ॥ २ ॥

क्रमेण दशमः स्वर्गः प्राणताव्यः प्रसिद्धिभाक् । आंयुषः संस्थितिस्तत्र सागराणां तु विंशतिः ॥ ३ ॥
तदायुषः स्थितिं भुक्त्वा कृत्वा देवभक्षयम् । अब्युत् स्वर्गतस्तस्मात् पार्श्वजीवो महासुरः ॥ ४ ॥
जम्बूद्वीपो महाद्वीपो, लक्ष्योजनविस्तृतः । परिधिस्तस्य विख्याता, सिद्धान्ते तां भणाम्यथ ॥ ५ ॥
परिही तिलक्वसोलससहस्रदोयसयसत्तवीसहिता । कोसतिगहावीसं धणुसयतेरंगुलद्वहियं ॥ ६ ॥
तत्र श्रीभरतक्षेत्रे भरिते भूरिभूतिभिः । पुरं वाराणसीसंज्ञं पुरन्दरपुरोपमम् ॥ ७ ॥
निशम्यते यत्र पुरे तु दण्डः, प्रासादशीर्षं न पुनः प्रजासु । विद्वज्जनानां मनसस्तु चौराः, श्रियाश्च चौरा नहि सन्ति केचित् ॥ ८ ॥
प्रासादमूदूक्षः कलशस्थले हि यत्रार्कचिग्नं प्रतिभाति नित्यम् । केतुस्थले स्वर्गनदी मनोज्ञा, किं वर्ण्यते वर्णनमेव तस्याः ॥ ९ ॥
अन्याय इति शब्दस्तु शास्त्रेषु, जनतासु नो दातारः प्रचुरा यत्र । याचकाः स्तोकमात्रकाः ॥ १० ॥
तत्राथसेनभूपालो, भूपाललिपुरःसरः । प्रजापालनसंसक्तो, राजते सार्वभौमवत् ॥ ११ ॥
रतिवच्चारुरूपाढ्या, सुपौलोमीव सुन्दरा । स्फारलावण्यसंपूर्णा, तिरस्कृततिलोत्तमा ॥ १२ ॥
वामा वामभ्रुवां मध्येऽभिरामा गुणराजिभिः । वामा राज्ञी बभौ तस्य, पट्टराज्ञी शुभाशया ॥ १३ ॥ [युग्मम्]
तस्याः कुक्षौ समुत्पेदे, श्रीपार्श्वपरमेश्वरः । राज्ञी ददर्श तद्रात्रौ स्वप्नानि च चतुर्दश ॥ १४ ॥
आद्यस्वप्ने गजो दृष्टो द्वितीये वृषभः शुभः । तृतीये केसरी सिंहो महालक्ष्मीश्चतुर्थके ॥ १५ ॥
पञ्चमे पुष्पमाला च, षष्ठे स्वप्ने हिमद्युतिः । सप्तमे सविता दृष्टो, ध्वजा दृष्टाऽष्टमे तथा ॥ १६ ॥
नवमे कलशः पद्मासरस्तु दशमे तथा । एकादशे पयःसिन्धुर्द्वादशे सुरसमन्दिरम् ॥ १७ ॥

त्रयोदशे रत्नराशि-निर्दूमाग्निश्चतुर्दशे । स्वमान्येतानि दृष्ट्वा, चाजागरत् सा स्वयं तदा ॥ १८ ॥
 दृष्ट्वा मनसि स्वमान, तान् तस्मार पुनः पुनः । जिनानां गोत्रदेवीना नामानि, समुपाददे ॥ १९ ॥
 दृष्ट्वा तनः स्थानात् विचरन्ती शूनः शूनैः । श्रीअश्वसेनभूभर्तुः, समीपे सा समागमत् ॥ २० ॥
 प्राग्गोत्रयद्वयं राज्ञी, मुधामधुरया गिरा । राजाऽपि जागरामास, कृत्वाऽऽलस्याङ्गमोहनम् ॥ २१ ॥
 पप्रच्छ राजा हे देवि ! साम्प्रतं कथमागता । तदा स्माह मया स्नामिन्, ! मुक्ते वासगृहे वरे ॥ २२ ॥
 जाग्रणीपद्मराणादितुस्वमानि चतुर्दश । प्रतुद्धा प्रचिलोन्मैवं तत्फलं नूहि मत्पुत्रः ॥ २३ ॥
 दृष्टानि चारुस्वप्नानि, राजा ग्राह त्वयाऽनघे ! । आत्मनो भविता पुत्रः, चक्रवर्त्ती जिनोऽथवा ॥ २४ ॥
 सत्यमेतदिति ग्राह, राज्ञी भूधनसद्वदम् । उत्सीकृत्य तद्वाक्यं, जगाम निजमन्दिरम् ॥ २५ ॥
 प्रातःकाले समाहूताः, पण्डिताः, स्वप्नपाठकाः । तेऽपि प्रोचुस्तथा स्वप्नफल-मेका मतिः सताम् ॥ २६ ॥
 नातिष्ठन् नितितिकं, नात्युष्णं नातिशीतलम् । भोजन भोजयामास, स्वर्गभक्तुशलाय सा ॥ २७ ॥
 क्रमेण च आसनागम्य संश्लेषां गतो । उन्मैः स्थितौ गीतः सर्वनिष्पन्ने धितिमण्डले ॥ २८ ॥
 हेमन्ततोर्वितीगम्य, ग्रास्य भूगोपसंश्लेषः । आद्यः पञ्चसतमेन, तस्यैव दशमीनियौ ॥ २९ ॥
 पुनस्ततो तदा राज्ञी, गप्यते गराक्षरासम् । भिग्नोष्ठं पञ्चगण्यं नीलपद्मचुच्छविम् ॥ ३० ॥
 तस्योर्विस्थिते ताम्रक, कदलीगर्भे कोमलम् । गुप्तागुनसंश्लेषः, क्षीणार्भगशेषम् (युग्मम्) ॥ ३१ ॥
 तस्योर्विस्थिते शस्ये चतुःपथिः सुरेश्वराः । अमीमित्त्वं प्रभोर्भग्यागिण्येकविधिहेतवे ॥ ३२ ॥

ग्रभुं नत्वा स्तवैः स्तुत्वा, गृहीत्वा करसंपुटे । चतुःपष्टिः सुराधीशा, आजगमुर्मरुपर्वते ॥ ३३ ॥
 मेरुपर्वतचूलायासुपाविश्य जिनेश्वरम् । सौधमेन्द्रादयश्चक्रुः स्वमिनो जननोत्सवम् ॥ ३४ ॥
 ग्रत्यागताः सुराधीशाः, कृत्वा पार्श्वजिनोत्सवम् । आत्मानं कृतकृत्यार्थं, मन्यमाना मुहुर्मुहुः ॥ ३५ ॥
 रूप्यहाटकरत्नानां द्वात्रिंशत्कोटिवृष्टयः । ततो भूपगृहे देवाः पातयामासुराशु ते ॥ ३६ ॥
 अथ द्वितीयबालेन्दुरिव बालः प्रभुः स्वयम् । चर्द्धते लालितः शश्वत्, पञ्चाभिर्धातुमातृभिः म ३७ ॥
 क्रमेण यौवनं प्राप्तः, श्रीपार्श्वपरमेश्वरः । पित्रा प्रभावतीराज्ञया विवाहो विहितः प्रभोः ॥ ३८ ॥
 अन्येद्युस्तत्पुरीवाह्ये, तापसः कमठः शठः । पञ्चाग्निसाधकः कुण्ठ, आगतोऽज्ञानकष्टकृत् ॥ ३९ ॥
 गवाक्षस्थेन पार्श्वेन, सेवकानां तदा मुदा । घृष्टं भोः सेवकाश्चाद्य, कुत्र गच्छन्ति नागराः ॥ ४० ॥
 तैः प्रोक्तं युवराजेन्द्र ! तापसः कमठाभिधः । समागतोऽस्ति तं ननु, तत्र लोका ब्रजन्त्यमी ॥ ४१ ॥
 ऐरावतगजस्यर्द्धिगजमारुह्य सत्वरम् । क्रीडाभीयेण पार्श्वोऽपि, तत्पार्श्वं समुपागमत् ॥ ४२ ॥
 कुर्वन्नज्ञानकष्टानि प्रभुः प्रोवाच तापसम् । करोपि त्वं मुद्याऽज्ञानतपः किल दयां विना ॥ ४३ ॥
 प्रत्युवाच प्रभुं सोऽथ, यूयं राजेन्द्ररुतवः । वाजिक्रीडाविधौ दक्षा, नास्मत्तापसद्वृत्तियु ॥ ४४ ॥
 तदा पार्श्वज्ञिया काष्ठमध्यात् भृत्येन सत्वरम् । कुठाराभ्यां द्विधा कृत्वा, न्यक्रास्यदग्धपन्नगः ॥ ४५ ॥
 धिग्विधगस्तु कृतो लोकैस्तापसः कमठः शठः । प्रसंसां पार्श्वनाथस्य लोका विदधिरे मुहुः ॥ ४६ ॥
 कियद्दूषं गतेऽन्येद्युर्विज्ञाय समयं प्रभुः । दत्त्वा संवत्सरीदानं ललो दीक्षां जिनाधिपः ॥ ४७ ॥

पद्मदा श्रीजितापिद्या मूले षट्पत्तोः सप्तम् । कायोत्सर्गस्थिताः सन्ति प्यानस्मिन्मिलोचनाः ॥ ४८ ॥
 दुरर्प्यनाद् रुमटो मृत्ना, मेघमाली गुरोऽब्जनि । उपसर्गे ह्यो तस्मिन् न चचाल प्रथुर्मनारु ॥ ४९ ॥
 अत्राप्य केवल तानं श्रीपार्थपद्मेधरः । भुक्त्वा धर्मदत्तायुक्तं जगाम श्रियमन्दिमम् ॥ ५० ॥

श्री मुद्रितपौषदशमीकथातः उद्धृतं

इति श्री पार्थनाथजिनचरित्रम् संपूर्णम्
 ५ देवाधिदेवतीर्थकर-श्री महावीरस्वामिचरित्रम्

इत्यत्र जग्मूषीपस्य, भगते धनुराहृतौ । भूरिभूदेवभूदेवकुण्डग्रामाभिधं पुरम् ॥ १ ॥
 कोजालगोनननर्पमदत्तागो द्विजोत्तमः । जालन्धरकुलजाऽस्य, देवानन्देति पत्न्यभूत् ॥ २ ॥ (युग्मम्)
 तस्याः कुत्रौ ममुत्पदे, न्युत्वाऽर्द्धनिशि कल्पतः । आयावसितयष्ट्यां स, दानत्रयपचित्रितः ॥ ३ ॥
 ज्योचेज्ज इति जानानि, न्युतोऽस्मि चेत् इत्यपि । ज्यवमानो न ह्यग्रस्थस्यैरुसामयिरुज्जना ॥ ४ ॥
 मा ततस्माद्वेगे तल्पे, मुखसुप्ता सती सती । चतुर्दश ददर्शमान्, स्वमानद्भुतदर्शनान् ॥ ५ ॥
 सिद्धेश-भो स्मा-दाम-नन्दार्क-घन-कुम्भकाः । पद्मसरोऽन्धिविमानरत्न रत्नोद्ययः शिरी ॥ ६ ॥
 दम्पतान् दृष्टुष्टा मा, प्रमुद्रा प्रीतमानमा । हर्षोत्कर्षोद्धराहोमराली राजीवलोचना ॥ ७ ॥

उत्थायोत्कृष्टया गत्या, राजहंसीसदृक्षया । यत्राऽऽस्ते ऋषभदत्तस्तत्रैत्य तमबोधयत् ॥ ८ ॥
 सुप्ताञ्च शयनीयेऽहं, स्वामिन् ! वीक्षितवत्यमून् । तदेयां फलमाख्याहि, बुद्धि-विज्ञानपूर्वकम् ॥ ९ ॥
 स विमर्श्याऽहं देवानुप्रिये ! लाभोऽङ्गजस्य ते । भोगलाभोऽर्थलाभश्च, भावी लाभः सुखस्य च ॥ १० ॥
 श्रुत्वेति मुदिता गेहं, गत्वा गर्भं दधत्यसौ । मुहूर्त्तमिव द्वाशीतिवसिरानत्यवाहयत् ॥ ११ ॥
 निष्पकम्पमभूत् कम्पमथ शक्रस्य विष्टरम् । स ज्ञात्वाऽवधिना जन्मार्हतंश्चेतस्यचिन्तयत् ॥ १२ ॥
 नेदं भूतं भवेन्नैव, न भविष्यति कर्हिचित् । अर्हचक्रि-त्रिखण्डेशादयो यत् पुरुषोत्तमान् ॥ १३ ॥
 दरिद्रादिकुलेष्वेवं, नोत्पद्येरन् कदाचन । कर्मोदयदथोत्पन्ना, जायन्ते नेति निर्णयः ॥ १४ ॥ (युग्मम्)
 तथाऽयं भगवान् वीर उत्पन्नस्तादृशे कुले । ततो जीतमतीतानागतानां वज्रिणामदः ॥ १५ ॥
 कुलेभ्यस्तादृशेभ्यो यदुद्धृत्योत्पादयन्त्यमी । अग्नोग्रादिकुलेष्वेवार्हदादीन् पुरुषोत्तमान् ॥ १६ ॥
 ममापीदमतः श्रेय इति सञ्चिन्त्य वासवः । नैगमेपिणमादिक्षदाकार्यग्निसरेऽम्बरम् ॥ १७ ॥
 भो देवानुप्रियादोऽहं ह्येवावृत्यं कुरुत्तमम् । सद्यस्तदा तदादेशमासाद्य मुमुदेऽसकौ ॥ १८ ॥
 ततश्च वैक्रियोद्घातं, कृत्यैत्येशानकूणके । चण्डादिगतिभिर्भिन्नकुण्डग्रामाय सोऽञ्चलत् ॥ १९ ॥
 एत्यापस्त्वापिनीं मातुर्दत्त्वा लाल्वा करद्वये । निरावायं न्यथाद् वीरं, स कुक्षौ चेटकस्त्वसुः ॥ २० ॥
 आश्विनाद्यत्रयोदश्यां, चन्द्रे हस्तोत्तरास्थिते । त्रिशलायां स उत्पन्नः, पत्न्यां सिद्धार्थभूषतेः ॥ २१ ॥
 देवानन्दा त्रिशला च, तस्यां निशि निजानने । निर्गच्छतः प्रविशतः, स्वभांस्ते पश्यतः समम् ॥ २२ ॥

गर्भतः सप्तमे मासे, स्वाम्यभिग्रहमग्रहीत् । उपादेयं मया मातापित्रोर्नो जीवतोर्त्रतम् ॥ २३ ॥
 नममासेऽथ सम्पूर्णं, सार्द्धमप्तदिनोत्तरे । चैत्रशुक्लप्रयोदश्यामिन्दौ हस्तोत्तरानुगे ॥ २४ ॥
 मनोऽनुकूलभातेष्वद्यस्थानस्थग्रहेषु मः । प्रक्रीडितग्रमुदितान्या जनपदोदये ॥ २५ ॥
 कन्याराशिः सिंहलक्ष्मा, निशीथेकाञ्चनद्युतिः । जात उत्पादयन् सौख्यं, क्षण नारकिणामपि ॥ २६ ॥ त्रिभिः सम्बन्धः
 इतथ दिक्कुमारीणामासनानि चक्रमिरे । वितेजुः क्षतिकर्माणि, स्वानि स्वान्येत्य भक्तितः ॥ २७ ॥
 ज्ञात्वाऽऽसनाकम्पनशदयोच्चकैर्घण्टा सुघोषा हरिरप्यताडयत् । अभूत तदानीं युगपन्निनादाद्वैतं समग्रेषु सुरालयेषु ॥ २८ ॥
 विमानमालम्ब्य महत्प्रमाणमेत्याहृतो जन्मगृहं जनन्याः । दत्त्वा त्वपस्वापनिकां समीपे, सुकल्पा तदाकारसुदाररूपम् ॥ २९ ॥
 सौधर्मनाथः प्रविधाय पञ्चधाऽऽत्मानं जिनं पाणिपुटे प्रहर्षुलः ।
 जन्माभिप्रेकं विदधे सुराचले, यथाक्रमं सर्वसुरेश्वरैः समम् ॥ ३० ॥ (युगम्)
 आनीय पश्चादपनीय निद्रामुदघोषणां वाढस्वेण चक्रे । शृण्वन्तु भोः सर्वसुपर्वसह्या ! विरूपकं नेतुस्थास्य मातुः ॥ ३१ ॥
 ये चिन्तयिष्यन्ति हृदा कदाचित्, तेषां शिरांस्यज्जर्जकमञ्जरीवत् । (युगम्)
 स्फुटं स्फुटिष्यन्ति किलैवमुक्त्वा, हरिः सुरेन्द्राश्च गता यथागतम् ॥ ३२ ॥
 प्रातः प्रभर्द्वापनिष्ठा प्रसिद्धसिद्धार्थराजाय प्रियंवदाज्जात् । सुतावतारं स तदा तदास्याज्जुत्वा ममौ नो मनसि प्रकामम् ॥ ३३ ॥
 किरीटवर्जामखिलामलङ्कृतिं, दास्यै ददागल्मतनोस्ततो नृपः ।
 प्रमातृकृत्यानि विधाय कृत्यविदाकार्यं कौटुम्बिकपुंस इत्यवक् ॥ ३४ ॥

प्रमुड्य सित्त्वा मञ्चातिमञ्चोलोचाञ्चितं पुरम् । ऊर्ध्वीकृतोरुशूलं, वद्धचन्दनमालिकम् ॥ ३५ ॥
 नैकतालाचराकीर्णं, कुरुत त्वरितं स्वयम् । सर्वं विधाय ते राज्ञः, आज्ञां प्रत्यर्पयन्त्यथ ॥ ३६ ॥
 दशाहमहिमारम्भे वर्त्तमाने नृपोऽकरोत् । उच्छुल्कयुत्कारं मानवर्द्धनं गुप्ति(वन्दि)मोक्षणम् ॥ ३७ ॥
 धात्रीत्वं पञ्चभिर्देवीभिः कुर्वाणाभिरुचहम् । ग्रापोपचयमङ्गेन, स्वामी चामीकरच्छविः ॥ ३८ ॥
 किञ्चिद्दूनाष्टवर्षस्य, सुराणामग्रतः प्रभोः । सद्गुणोत्कीर्त्तनं शक्रः, सुधर्मा(र्म)स्थो व्यधादिदम् ॥ ३९ ॥
 बालोऽबालस्वभावोऽसौ, वीरोऽबालपराक्रमः । नैव भाषयितुं देवैः, सशक्रैरपि शक्यते ॥ ४० ॥
 तत्रैकस्तद्वचः श्रुत्वाऽश्रद्धानः सुरो हृदि । एति वीरान्तिकं तूर्णं, भाषनार्थं निरर्थकम् ॥ ४१ ॥
 तले तिन्दुकद्वक्षस्य, सर्परूपं विधाय सः । स्थितः परे भयभ्रन्ता, बाला नेशुर्दिशोदिशम् ॥ ४२ ॥
 निर्भीको भगवान् नागं, पाणिनाऽऽदाय रज्जुवत् । दयावान् दूरमुत्पृष्टवानवाप्त(न)मना मनाक् ॥ ४३ ॥
 पुनर्विधाय बालस्य, रूपं क्रीडन् सुरो जितः । प्रश्रुणा तुरगीभूतः प्रभुरप्यारुरोह तम् ॥ ४३ ॥
 नभस्युत्पतितो वर्द्धमानो मानोज्झिताङ्गभृत् । सविकारं तदाकारं, विलोक्य प्रभुरप्यथ ॥ ४४ ॥
 मुष्टिप्रहारं पृष्ठेऽदात्, ततः संहृत्य कैतवम् । नत्वा वीरं गुणान् गृह्णन्, स्वर्गं स्वर्गं जगाम सः ॥ ४५ ॥
 अथाधिकाष्टवर्षं तं, विज्ञाय पितरावपि । कृतकौतुकमाङ्गल्यं, वस्त्राभरणभूषितम् ॥ ४६ ॥
 गजारूढं पुरः प्रोद्यन्निनादाद्वैतवन्धुरम् । निन्यतुलैखशालायां, गायद्भवलमङ्गलम् ॥ ४७ ॥ युगम् ॥
 विज्ञायावधिना शक्र, एत्य रूपं द्विजन्मनः । कृत्वाऽऽसनं प्रभोर्योग्यं, स्वयोग्यं चाप्यचीकरत् ॥ ४८ ॥

तत्तमर्थं प्रभुं शक्तोऽबुद्धश्च सिंहासनस्थितम् । शब्दस्य लक्षणं तस्यै सर्वं स्वाम्यपि तं जगौ ॥ ४९ ॥
 अनिन्तयवृषाभ्यायो, मानादपि कणो महान् । यदहो ! वेत्त्ययं घालस्तन्नामापि न वेदुम्यहम् ॥ ५० ॥
 तेनापधारितं सम्यक्, तस्यै सञ्चरणायता । ततः (प्रभृति जेनेत्रं कृतं) प्रवृत्तायादावैन्द्रं व्याकरणोत्तमम् ॥ ५१ ॥
 स्वाक्तबालोचितपस्यं, रुगेण प्राप्तयौवनम् । विज्ञाय पितरौ भोगसमर्थं वीरमानजम् ॥ ५२ ॥
 महदुज्ज्वलपुल्का(ला)याः, शुभे चन्द्रमले तिथौ । राजकन्यायशोदाया, गाहयामासतुः कसम् ॥ ५३ ॥ युग्मम् ॥
 भुञ्जानः पश्या भोगान्, निःस्पृहोऽपि नरोचितान् । प्रियदर्शनाभिर्घा(ऽऽन्वर्त्त)पुर्णै, स्वागुरुपागमजीजनत् ॥ ५४ ॥
 श्रीपाभर्षिपाराकीर्ण्य, श्रीचीरपितरायभ । मृत्पाञ्चजनयोगेन, माहेन्द्रं वाङ्मयुतं श्रितौ ॥ ५५ ॥
 प्रपूर्णाभिप्राये दक्षप्रतिशो द्वातनन्धनः । विनीतो भद्रकोऽष्टाधिकतयद्वाप्यस्याष्ट गृहे विभुः ॥ ५६ ॥
 प्रपूर्णा धर्ममानेन, प्रतार्थं नन्दिपर्यनः । स्पष्टमाचष्ट मा भ्रातः !, क्षेप्सीः क्षारं क्षते क्षतम् ॥ ५७ ॥
 गृष्टोऽथ धर्ममानेन, गार्हस्पत्येऽस्योपरोधतः । दाधिब्यरोपधिर्धर्मिः, शुद्धसाधुसिवाधिकम् ॥ ५८ ॥
 ततो वर्णद्वयं तस्यौ, गार्हस्पत्येऽस्योपरोधतः । जय नन्द जय भद्र ! भद्रं ते क्षम्योत्तम ! ॥ ५९ ॥
 अथो लोकान्तिका देवा, अभ्येत्येत्याशिर्षं दधुः । जय नन्द जय भद्र ! भद्रं ते क्षम्योत्तम ! ॥ ६० ॥ युग्मम् ॥
 पुद्गलस्य भगवन् ! लोकनाथ ! धर्मस्त्वयिचिन्ता । इति कृत्वा जयद्वन्द्वं, प्रयुञ्जन्ति प्रभोः पुरः ॥ ६० ॥ युग्मम् ॥
 चारिणवसरं स्वागी, जानन् ज्ञानेन तु स्वयम् । ताम्रतूरेर्निशिक्षेपमिव तैर्षधितः क्षणम् ॥ ६१ ॥
 प्रदाय धार्मिकं दानं, मिलितीथ चतुर्विधः । सुपर्वराजैस्तैः सर्वैस्तीर्थार्थिभ्योभिः कृताहुयः ॥ ६२ ॥
 सर्वाङ्गाभरणैश्चारु चन्दनैश्चर्चिताङ्गभूत । कृतपण्डितपाञ्चन्द्रप्रभाख्यां शिषिकां श्रितः ॥ ६३ ॥

सार्गशीर्षाद्यदशस्यां, प्रथमे वयसि स्थितः । ज्ञातखण्डवने वीर एकाव्येवाद्दे व्रतम् ॥ ६४ ॥ (त्रिभिः सम्बन्धः)
ज्ञानत्रयधरो धीरो, गृहस्थत्वेऽभवत् पुनः । तुर्यं ज्ञानं तदोत्पेदे, मनःप्रयवसंज्ञकम् ॥ ६५ ॥
तत्रोद्यानेऽखिलाञ् ज्ञातीन्, पृष्ठाऽनस्तमिते स्वौ । कुमार(मी) ग्राममायातः, सायं तु प्रतिमां स्थितः ॥ ६६ ॥
एकस्तत्रैत्य गोपालोऽवग् वीरं-मद्वयाविमौ । चिन्त्यौ यावद् विधायैमि, कार्यं गोदोहनादिकम् ॥ ६७ ॥
मौनेन नावगीशोऽपि, स गत्वाऽऽगात्र पश्यति । लज्जो भ्रमितुमयेतावायातावन्तिकं विभोः ॥ ६८ ॥
दृष्ट्वा रात्रिभ्रमात् क्रुद्धोऽधावतोत्पाद्य सेलकम् । स्तेन इत्युपगार्थिमास्मापीद् जिनं हरिः ॥ ६९ ॥
कथमुपात्तचारित्रः, स्वामी विहरति क्षितौ ? । तथाऽऽयान्तं तमालोवय, द्रागेत्य स्म निषेधति ॥ ७० ॥
ततः कृताञ्जलिः ग्राहोपसर्गबहुलो विभो ! । चिरं भावी विहारस्ते, पूर्वकर्मानुभावतः ॥ ७१ ॥
यद्यादिशति मां स्वामी, वारयाम्यन्तिके स्थितः । वीरोऽवादीद् हरे ! नैवं, भूतं भावि भवत्यहो ! ॥ ७२ ॥
यदन्यनिश्रयाऽर्हन्तोऽर्जयन्ति किल केवलम् । किन्तु स्ववीर्यपुरुषाकारादेव हि केवलम् ॥ ७३ ॥
सिद्धार्थव्यन्तरं स्वामिसम्बन्धिनमथो हरिः । आदिश्याद्व्यतां ग्राप्तो, विद्युदुद्योतवत् क्षणात् ॥ ७४ ॥
पारणाय प्रगे ग्राप्तो, बलस्य गृहिणो गृहे । परमानेन तेनापि, स भक्त्या प्रतिलाभितः ॥ ७५ ॥
देवोद्वृष्टमहोदानं, नेदुर्दुन्दुभयो दिवि । चेलोत्क्षेपो रत्नवृष्टिः, पञ्च दिव्यानि जज्ञिरे ॥ ७६ ॥
कृत्वाऽऽर्घ्यं पोरणं पात्रे, तत्रेशो देवदूषभृत् । तापसाश्रममायातो, मायातोऽत्र पराङ्मुखः ॥ ७७ ॥
तत्र भित्रं कुलपतिः, पितुरास्तेर्जितः स तु । उद्बाहुर्मिलनायाऽऽगात्, पूर्वाभ्यासाद् विभुस्तथा ॥ ७८ ॥

ऊचे कुलपतिः स्वामिन् ! ग्राहकोपाश्रयाश्रयात् । अनुग्राहोऽस्त्वं वर्णवस्थित्याऽऽस्थितात्मना ॥ ७९ ॥
 दाक्षिण्येन पुनस्तत्रायतोऽस्यात् प्रतिमास्थिरः । त्रोटयन्त्युजास्तार्णान्, तिर्यञ्चः ग्राह्युजागमे ॥ ८० ॥
 निर्दयास्ताडयन्त्ये, नेश्स्तान् निर्ममत्वतः । अगेचक्रपरे ग्रीत्या, गुरवे सोऽप्यवक् (सोऽवक् च) प्रभुम् ॥ ८१ ॥
 देवार्पे ! शशुनी नीडं, पीठ्यमानं हि रक्षति । त्वत्पिता जगतीपीठं, किं भवान् नैक(व)मास्पदम् ? ॥ ८२ ॥
 अप्रीतिरारि दूरेण, स्थानं त्याज्यं तपोधनैः । निजहारंति वर्पासु, न सन्नोऽप्यासुखावहाः ॥ ८३ ॥
 व्युत्सृष्टाङ्गन मौनेन, प्रीतिमदृशहवासिना । पाणिपात्रेण गृहिणोऽभ्युत्थानाद्यविधायिना ॥ ८४ ॥
 भाव्यं मयेत्यसौ पञ्चाग्रहीदुग्रानभिग्रहान् । अथोपसर्गा ग्रन्थेभ्यो, विज्ञेया विदुर्धैरिह ॥ ८५ ॥
 [नोन्यन्ते ग्रन्थबाहुल्यादिति] गीरेण भ्रमताऽस्मै(ते)न, यत्तपस्तप्तुल्लङ्घ्यम् । पक्षास्रयोदशाब्दानि, द्वादशेत्युच्यतेऽधुना ॥ ८६ ॥
 पण्मास्येका चतुर्मास्यो, न न द्वे च त्रिमासिके । पट् द्विमास्यथैकमासी, द्वादशेति तपोऽभ्रमत् ॥ ८७ ॥
 अर्द्ध द्वयर्द्ध-साद्धिमास्यथ षासप्ततिर्द्ध द्वे । भद्राद्याः प्रतिमास्तिस्रो, द्वि-चतुर्दशमासैः ॥ ८८ ॥
 प्रतिमा द्वादशाच्छिन्ना अष्टमेनकरात्रिकी । साभिग्रहा शराहोनां, पण्मासी वत्सपत्तने ॥ ८९ ॥
 पष्ठाना द्विशतीमेकोनत्रिंशदधिकां व्यधात् । त्रिशत्येकोनपञ्चाशत्, पारणाः सर्वसहस्रया ॥ ९० ॥ युगम् ॥
 चतुर्थमर्कं नो नित्य मर्कं कर्हिचिदप्यभूत् । अपानकं तथा सर्वं, तपोऽस्य चरमार्हतः ॥ ९१ ॥
 दीक्षाया दिनमेकं च, सर्वं निक्षिप्य मीलितम् । पूर्वोक्तमानच्छत्रस्य-काल एषोऽस्य शासितुः ॥ ९२ ॥
 तुर्येऽङ्गः प्रहरे राघविशुद्धदशमीदिने । शुक्लध्यानान्तरे वर्त्तमानस्यानुत्तरं प्रभोः ॥ ९३ ॥

नष्टजुपलिकातीरे, जृम्भिकयाः पुरो बहिः । अव्यक्ताख्यस्य चैत्यस्यासन्ने श्यामाकगेहिनः ॥ ९४ ॥
 क्षेत्रान्तः शालवृक्षाधः, षष्ठेनोत्कटिकासने । स्थितस्य तस्य सम्पन्नं, केवलं जन्मभे शुभे ॥ ९५ ॥ [त्रिभिः सम्बन्धः]
 ततश्चतुर्विधैर्वैनिर्मिते धर्मसङ्घनि । जीतमित्यकरोद् धर्मदेशनां धर्मदेशकः ॥ ९६ ॥
 आश्चर्यं तत्र नो कश्चित्, साधुर्वी श्रावकोऽभवत् । ततो विहृत्य शर्वर्यां द्वादश योजनान्यगात् ॥ ९७ ॥
 महसेनवने पापापुर्यां धर्मगृहे स्थितः । तत्राऽस्ते(स्ति)सोमिलज्योतिर्यागकर्त्ता द्विजस्तदा ॥ ९८ ॥
 एकादशाप्युपाध्यायास्तेनाहूताः क्रतूपरि । मिलिताः सन्त्यथायान्ति, नमस्कृत्तुं जिने जनाः ॥ ९९ ॥
 प्रसद्युस्तन्मुखे वाचः, सर्वज्ञोऽत्रागतोऽस्ति हि । तछूत्वाऽचिन्तयत् चित्ते, गौतमोऽहङ्कृतेरदः ॥ १०० ॥
 विद्यमाने न कोऽप्यन्यः, सर्वज्ञो मयि सम्प्रति । एकस्मिन्नुदिते भानौ, किमन्यः कर्हिचिद् भवेत् ॥ १०१ ॥
 परं कोऽपि महार्धुत्, इन्द्रजालिकविधया । विस्मापयति नृन् मुग्धान्, न लोकः पारमार्थिकः ॥ १०२ ॥
 अथाकाशे प्रकाशास्यांश्चलत्कु[ण्डलधारिणः । आयातो वीक्ष्य गीर्वाणान्, विमानस्थान् महस्विनः ॥ १०३ ॥
 उपाध्यायादयः प्राहुरहो ! माहात्म्यमात्मनः । क्रतोरायान्ति यदमी, महिमां कर्त्तुमुन्मुदः ॥ १०४ ॥ (युग्मम्)
 श्रृपाकपाटकमिव, त्यक्त्वा तं यज्ञपाटकम् । ते समवसृतौ जग्मुर्न सुधीर्मुग्धमार्गगः ॥ १०५ ॥
 तद् दृष्ट्वा गौतमोऽवादीत्, मुग्धा जग्धा ह्यनेन चेत् । कथं सुरा ? वा संयोगः सदृशो ग्राम्य-मूर्खयोः ॥ १०६ ॥
 यामि पश्यामि सर्वज्ञवादमुच्चारयामि वा । इति ध्यात्वा वृत्च्छत्रैस्तत्रागाद् गौतमो स्यात् ॥ १०७ ॥
 आगच्छ भो गौतमेति, भाषितः स्वामिनाऽह सः । कथं मे नाम जानाति ? , को वा वेत्ति न मामिह ? ॥ १०८ ॥

वसन्ति सन्तो यत्रैकं, मुहूर्तं तं कृतार्थताम् । नयन्तीति शिवं देवानन्दर्षभदत्तयोरदात् ॥ १२४ ॥
दिशन् सप्तसप्तज्ञानि, नव तत्त्वानि तत्त्वित् । देशेनत्रिंशद्वर्षाणि, पापायां विहरन्नात् ॥ १२५ ॥
हस्तिपालनृपालस्य, शुक्लांशौ शुल्कमण्डपे । कार्तिकाभावसीरात्रौ, पण्डेनः स्वातिभे शुभे ॥ १२६ ॥
पयङ्कसिनमासीनस्तुर्यारान्ते प्रशान्तहृत् । भवोपयाहिकर्मांशश्रयादुच्छिन्नवन्धनः ॥ १२७ ॥
साद्वैद्वये वर्षशते, व्यतीते पार्थतः प्रभोः । द्वासप्तत्यब्दसर्वायुः, करणे नागनामके(नि) ॥ १२८ ॥
अष्टादशगणोर्वीशपुरस्ताद् धर्मदेशनाम् । षोडश ग्रहरात्र् कुर्वन्नेकाकी शिवमाप सः ॥ १२९ ॥ [चतुर्भिः सम्बन्धः]
जाति-जन्म-जरा-मृत्युमुख्यानाथाऽकलङ्कितः । तवानन्तान्तकालं, स्थाता त्राताऽङ्गिनां विभुः ॥ १३० ॥
इत्यागमारामकृतोज्ज्वलित्तिना, मुग्धेन हृद्याऽस्य चरित्रमालिका ।
यः कण्ठपीठे लुठितामशाब्दतस्तनोत्यनन्तां लभते रमामिमाम् ॥ १३१ ॥

इति श्री मुद्रितक्रमिण्डलवृत्तिशृङ्ख १८ तः उद्धृतं

इति श्री महावीरस्वामिचरित्रम् संपूर्णम्

श्री सनत्कुमार चक्रवर्तिचरित्रम्

तथाहि योगमाहात्म्याद्योगिनां कफविन्दवः । सनत्कुमारादेरिव जायन्ते सर्व्वरुद्धिदः ॥ १ ॥
सनत्कुमारो हि पुरा चतुर्थचक्रवर्त्यभूत् । पट्खण्डपृथिवीभोक्ता, नगरे हस्तिनापुरे ॥ २ ॥

कदाचिच्च मुधर्माया सभाया जातस्मिन् । रूप तस्याप्रतिरूपं वर्णयामास वासनः ॥ ३ ॥
 राजः सनत्कुमारस्य, कुरुवंशशिरोमणोः । यत्पुं न तदन्यत्र, देवेषु मनुजेषु वा ॥ ४ ॥
 इति प्रशंसा रूपस्या श्रद्धधानाशुभौ सुरौ । विजयो वैजयन्तश्च, पृथिव्यामनन्तरतुः ॥ ५ ॥
 ततस्तौ विप्ररूपेण रूपान्वेषणहेतवे । ग्रासादद्धारि नृपतेस्तस्यतुद्गाः स्थसन्निधौ ॥ ६ ॥
 आसीत् सनत्कुमारोऽपि तदा गारुधमजनः । मुक्तनिःशेषनेपथ्यः सर्गाङ्गाम्यद्गुद्वहन् ॥ ७ ॥
 द्वारस्थौ द्वारपालेन द्विजाती, तौ निवेदितौ । न्यायवर्त्तौ, चक्रवर्त्तौ, तदानीमप्ययीविश्रुत् ॥ ८ ॥
 सनत्कुमारमालोक्य तस्मिन्मयस्मेरमानसौ । धूनयामासतुर्मौलिं, चिन्तयामासतुश्च तौ ॥ ९ ॥
 ललाटपट्टः पर्यस्ताष्टमीरत्नजानिकः । नेत्रे कर्णान्तिविश्रान्ते, जितनीलोत्पलत्विपी ॥ १० ॥
 दन्तच्छदौ पराभूतपद्मवर्गिणीफलच्छयी । निरस्तशुक्तिकौ कर्णौ कण्ठोऽयं पाञ्चजन्यजित् ॥ ११ ॥
 करिराजकराकारतिस्कारकरो भुजौ । स्वर्णशैलशिलालक्ष्मीविलुष्टाक्रमुरःस्थलम् ॥ १२ ॥
 मध्यभागो मृगारातिक्रिशोरोदरसोदरः । किमन्यदस्य सर्वाङ्गलक्ष्मीर्वाचा न गोचरः ॥ १३ ॥
 अहो कोऽप्यस्य लाग्न्यसरित्पूरो निरर्गलः । येनाभ्यङ्गं न जानीमो. ज्योत्स्नयोद्भुप्रसामिव ॥ १४ ॥
 यथेन्द्रो वर्णयमास तथेदं भाति नान्यथा । मिथ्या न खलु भाषन्ते महात्मानः रुदाचन ॥ १५ ॥
 किं निमित्तमिहायातौ, भगन्तौ द्विजसत्तमौ । इत्थं सनत्कुमारेण, पृष्टौ तावेवमूचतुः ॥ १६ ॥
 लोकोत्तरचमत्कार-कारकं सचराचरे । भुवने भवतो रूपं, नरशार्दूल गीयते ॥ १७ ॥

दूरतोऽपि तदाकर्ण्य, तरङ्गितकुहलौ । विलोकयितुमायातावावनिवासव ! ॥ १८ ॥
वर्ण्यमानं यथा लोके, शुश्रुवेऽस्माभिरद्भुतम् । रूपं नृप ततोऽप्येतत्सविशेषं निरीक्ष्यते ॥ १९ ॥
ऊर्चं सनत्कुमारोऽपि, स्मितविस्फुरिताधरः । इयं हि कियती कान्तिरद्भ्यङ्गतरङ्गिते ॥ २० ॥
इतो भूत्वा प्रतीक्षेयां, क्षणमात्रं द्विजोत्तमौ । यावन्निवर्त्यतेऽस्मामि-रेप मञ्जनकक्ष्णः ॥ २१ ॥
विचित्ररचिताकल्पं भूरिभूषणभूषितम् । रूपं पुनर्निरीक्षेयां, सरन्नमिव काञ्चनम् ॥ २२ ॥
ततोऽवनिपतिः स्नात्वा कल्पिताकल्पभूषणः । साडम्बरः सदोऽध्यास्ताभ्यरत्नभिवाग्भरम् ॥ २३ ॥
अनुज्ञातौ ततो विप्रौ, पुरोभूय महीपतेः । निदध्यतुश्च तद्रूपं, त्रिषण्णौ दध्यतुश्च तौ ॥ २४ ॥
क्व तद्रूपं क्व सा कान्तिः, क्व तद्वावण्यमप्यगात् । क्षणेनाप्यस्य मर्त्यानां, क्षणिकं सर्वमेव हि ॥ २५ ॥
नृपः प्रोवाच तौ कस्माद्—दृष्ट्वा मां मुदितौ पुरा । कस्मादकस्मादधुना, विषादमलिनाननौ ॥ २६ ॥
ततस्तावचतुरिदं, सुधामधुरया गिरा । महाभाग ! सौधर्मस्वर्गधासिनौ ॥ २७ ॥
मध्ये सुरसभं शक्रश्चक्रे त्वद्रूपवर्णनम् । अश्रद्धयानौ तद्गुणं, मर्त्यमनूयार्गताविह ॥ २८ ॥
शक्रेण वर्णितं यादृक्, तादृशं वपुरीक्षितम् । रूपं नृप तवेदानीमन्याद्वाभजायत ॥ २९ ॥
अधुना व्याधिभिरयं, कान्तिसर्वस्वतस्करैः । देहः सगन्तादाक्रान्तो, निःश्वासैस्त्रि दर्पणः ॥ ३० ॥
यथार्थमभिधायेति, द्राक्त्रिरोहितयोस्तयोः । विच्छायं रवं नृपोऽपश्यद्विमग्नस्तमिव हुमम् ॥ ३१ ॥
अचिन्तयच्च धिगिदं सदा गदपदं वपुः ! मुधैव युग्माः कुर्वन्ति, तन्मूर्च्छां तुच्छजुद्धयः ॥ ३२ ॥

शरीरमन्तरूपन्नेव्यर्थाविधिविधिवैरिदम् । दीर्यते दारुणैर्दरि, दारुणीदगर्णैस्त्रिं ॥ ३३ ॥
 बहिः कथञ्चिद्यद्येतत्प्रोच्येत तथापि हि । नैयग्रोधं फलमिव, मध्ये कृमिकुलाकुलम् ॥ ३४ ॥
 रुजा लुप्यति रूपस्य, तत्कालं रूपसम्पदम् । महासरोरमस्येव, वारिसेवालवह्वरी ॥ ३५ ॥
 शरीरं श्लथते नाशा रूपं याति न पापधीः । जरा स्फुरति न ज्ञानं धिग् स्वरूपं शरीरिणाम् ॥ ३६ ॥
 रूपं लनणिमा कान्तिः, शरीरं द्रन्निणान्यपि । संसारे तलं सर्वं, कुशाग्रजलचिन्दुवत् ॥ ३७ ॥
 अद्यन्मीनत्रिनाशस्य, शरीरस्य शरीरिणाम् । सकामनिज्ज्वरासारं, तप एव महत्फलम् ॥ ३८ ॥
 इति सज्जातवैराग्यमाधनः पृथिवीपतिः । प्रव्रज्या स्वयमादित्सुः, सुतं राज्ये न्यवीक्षितम् ॥ ३९ ॥
 गत्वोद्याने सचिनयं विनयन्धरस्वरितः । रावर्षसाधविरतिप्रधान सोऽग्रहीत्तपः ॥ ४० ॥
 महाव्रतधरस्यास्य, दधानस्योत्तरान् गुणान् । ग्रामाद्ग्रामं विहस्तः समतैराग्रचेतसः ॥ ४१ ॥
 गाढानुरागबन्धेन, सर्वं प्रकृतिमण्डलम् । पृष्ठतोऽगात्कफिकुलं, महायूथपतेस्त्रिं ॥ ४२ ॥ (युग्मम्)
 निष्कपायमुदासीनं, निर्भमं निष्परिहम् । तं पर्युपास्य पण्यासान्, रुथञ्चित्तन्यमर्चत ॥ ४३ ॥
 यथाविश्याच्चमिक्षाभिरकालापथ्यभोजनैः । व्याधयोऽस्य बह्विधे, सम्पूर्णैर्देहदैस्त्रिं ॥ ४४ ॥
 कञ्चुशोपज्वरज्वासारुचिकुक्ष्यक्षिवेदनाः । सप्ताधिसहे पुण्यात्मा सप्तपञ्चतानि सः ॥ ४५ ॥
 दुःसहान् सहमानस्य, तस्याशेषपरीहान् । उपायनिरपेक्षस्य, समपद्यन्त लब्धयः ॥ ४६ ॥
 अत्रान्तरे सुरपतिः, समुद्दिश्य दिवौकसः । हृदि जातचमत्कार-शकारेत्यस्य वर्णनम् ॥ ४७ ॥

चक्रवर्त्तिश्रियं त्यक्त्वा, मज्जलचृणपूजवत् । अहो सनत्कुमारोऽयं, तप्यते दुस्तपं तपः ॥ ४८ ॥
 तपोमहात्म्यलब्धासु, सर्वास्वपि हि लब्धिषु । शरीरनिरपेक्षोऽयं, स्वरोगान्न चिकित्सति ॥ ४९ ॥
 अश्रद्धानौ तद्वाक्यं, वैद्यरूपधरौ सुरौ । विजयो वैजयन्तश्च, तत्समीपमुपेयतुः ॥ ५० ॥
 उचतुश्च महाभाग, किं रोगैः परिताम्यसि । वैद्यावां चिकित्सावो, विश्वं स्वैरेव भेषजैः ॥ ५१ ॥
 यदि त्वमनुजानासि, रोगग्रस्तशरीरकः । तदह्वाय निगृहीवो रोगानुपचितांस्तव ॥ ५२ ॥
 ततः सनत्कुमारोऽपि प्रत्यूचे भोश्चिकित्सकौ । द्विविधा देहिनां रोगा, द्रव्यतो भावतोऽपि च ॥ ५३ ॥
 क्रोधमानमायालोभा, भावरोगाः शरीरिणाम् । जन्मान्तरसहस्रानु—गामिनोजन्तदुःखदाः ॥ ५४ ॥
 तांश्चिकित्सितुमीशो, चेधुवां तर्हि चिकित्सतम् । अथो चिकित्सथो द्रव्यरोगांस्तद्व्रत पश्यतम् ॥ ५५ ॥
 ततोऽङ्गुलीं गलत्पामां, शीर्णां स्वक्कफविश्रुपा । लिप्तां शुल्वं रसेनेव, द्राक् सुवर्णीचकार सः ॥ ५६ ॥
 ततस्तामङ्गुलीं स्वर्णशलाकामिव भास्वतीम् । आलोक्य पादयोस्तस्य, पेततुः प्रोचतुश्च तौ ॥ ५७ ॥
 निरूपयिषू रूपं यौ त्वामायातपूर्व्विणौ । तांश्च त्रिदशावां सम्प्रत्यपि समागतौ ॥ ५८ ॥
 सिद्धलब्धिषु व्यधि—त्राधां सोढा तपस्यति । सनत्कुमारो भगवानितीन्द्रस्त्वामवर्णयत् ॥ ५९ ॥
 आवाभ्यां तदिहागत्य, प्रत्यक्षेण परीक्षितम् । इत्युदित्वा च नत्वा च, त्रिदशौ तौ तिरोहितौ ॥ ६० ॥
 एतन्निदर्शनमात्रं, कफलब्धेः प्रदर्शितम् । लब्धयन्तरकथा नोक्ता, ग्रन्थगौरवभोरुभिः ॥ ६१ ॥
 योगिनां योगमाहात्म्यात्पुरीयमपि कल्पते । रोगिणां रोगनाशाय, कुसुदामोदशालि च ॥ ६२ ॥

मलः किल समाश्रितो द्विविधः सर्वदेहिनाम् । कर्णेनेत्रादिजन्यैको द्वितीयस्तु चतुर्भवः ॥ ६३ ॥
योगिना योगसम्पत्तिमाहात्म्याद्द्विविधोऽपि सः । कस्तूरिकापरिमलो रोगहा सर्वरोगिणाम् ॥ ६४ ॥
योगिना कायसंस्पर्शः सिञ्चन्निम सुधासैः । क्षिणोति तत्क्षणं सर्वात्मयानामयानिनाम् ॥ ६५ ॥
नरदाः केया सदाश्चान्यदपि योगिगरीरगम् । भजते भेषजीभावमिति सर्वोपधिः स्मृता ॥ ६६ ॥
तथाहि तीर्थनाथाना योगभृच्चक्रवर्तिनाम् । देहास्थिसकलस्तोमः सर्वस्वर्गेषु पूज्यते ॥ ६७ ॥

इति श्री मुद्रितउयोगशास्त्रवृत्तितः उद्धृतं

इति श्रीसनत्कुमारचरित्रम् संपूर्णम्

७ श्रीभरतचक्रि चरित्रम्

अत्र भरते शक्राज्ञया श्रीदेन निर्मिता । अत्ययोश्चापुर्षं स्वर्गं प्रतिस्पदिसमृद्धिदा ॥ १ ॥
प्रथमः प्रथितः पृथ्व्या, पुत्रः श्रीदृष्टमग्नयोः । मार्कमौमोऽभवत्तत्र, भरतो भरतेश्वरः ॥ २ ॥
चतुर्दशानां रत्नानां, विद्युर्नयनिधिग्रयुः । द्वात्रिंशता सहस्रैर्भू-युजां सेवितपत्कजः ॥ ३ ॥
लक्षैश्चतुरशीत्यांश्च-स्येभानां समाश्रितः । ग्रामाणा च पदातीनां, कोटिषण्वतेः पतिः ॥ ४ ॥
लोकैर्द्वीविंशत्सहस्र-देशानां धृतशासनः । सत्यत्तनसहस्राणां, द्विश्चतुर्विंशतेर्विशुः ॥ ५ ॥

द्वासप्ततः श्रेष्ठपुर--सहस्राणामधीश्वरः । सहस्रोऽनं द्रोणमुख--लक्षं च परिरक्षयन् ॥ ६ ॥
 गुह्यकानां षोडशभिः, सहस्रैः सेवितोऽनिशम् । पट्खण्डं भरतक्षेत्र--मखण्डाङ्गः प्रपालयन् ॥ ७ ॥
 चतुषष्टिसहस्रान्तः--पुरस्त्रीभिः सहान्वहम् । क्रीडन् पूर्वोक्तपूयः--पुष्पाभं सौख्यमाश्रयन् ॥ ८ ॥
 ऋषभस्वामिनिर्वाणा--स्पदं दृष्ट्यापदपर्वते । चैत्ये स्वकारिते भक्त्या, जिनविम्बानि पूजयन् ॥ ९ ॥
 साधर्मिकाणां चात्सल्यं, कुर्वन्नाश्रितवत्सलः । पूर्वलक्षाणि षट् क्षोणी--हृयश्चः सोऽत्यवाहयत् ॥ १० ॥ (अष्टभिः कुलकम्)
 अन्यदा प्रातरभ्यक्तो--द्वर्चितस्नपितोऽङ्गकः । आदर्शसदनं सोऽया--त्सर्वालङ्कारभूषितः ॥ ११ ॥
 तत्राऽऽत्सदर्शं महति, पश्यंश्चक्री निजं वपुः । अष्टाङ्गुलीयकामेकां, ददर्श स्वकराङ्गुलीम् ॥ १२ ॥
 अशोभमानां तां प्रेक्ष्य, प्रेक्षावान् क्षमाधवाग्रणीः । सकलानप्यलङ्कारा--नैकैकमुदतारयत् ॥ १३ ॥
 तत उज्झितपाथोजं, पद्माकरमिवाऽऽत्मनः । विलेख्य वपुःश्रीक--मिति दध्यौ धराधवः ॥ १४ ॥
 अहो ! आगन्तुकैरेव--द्रव्यैरङ्गं विराजते । स्वाभाविकं तु सौन्दर्यं, किमप्यस्य न दृश्यते ! ॥ १५ ॥
 स्वरूपासारतां ववित्, यस्य संस्कारसारता । मोहादेव तदप्यङ्गं, जना जानन्ति मञ्जुलम् ! ॥ १६ ॥
 मनोज्ञमप्यनपान--पुष्पगन्धांशुकादिकम् । विनश्यत्यस्य सङ्गेन, ब्रह्मचर्यमिव स्त्रियाः ॥ १७ ॥
 तदहो निर्विकल्पं, विदुषामपि बालवत् । ये देहस्येदृशस्यापि, कृते पापानि कुर्वते ॥ १८ ॥
 तन्मोक्षदायि मानुष्यं, शरीरार्थेन पाप्मना । द्यूतेनेव द्युसद्रत्नं, युक्तं नाशयितुं न मे ॥ १९ ॥
 ध्यायन्नित्यादि सम्प्राप्तं, संवेगमधिकाधिकम् । आरूढः क्षपकश्रेणीं निश्रेणीं, शिवसम्पन्नः ॥ २० ॥

घनयातिक्षयं कृत्वा भावचारित्रमाश्रितः । अज्ञानतिमिरादित्यं, केवलज्ञानमाप सः ॥ २१ ॥ (युग्मम्)
 कृत्वालोचं शक्रदचं, मुनिवेशं दधत्ततः । निर्जगाम गृहाचक्रि-साधुर्भानुस्विम्बुदात् ॥ २२ ॥
 तद्युपाचम्रतं वीक्ष्य, क्षामसंसारवासनाः ॥ भूया दश सहस्राणि, दीक्षामाददिरे मुदा ! ॥ २३ ॥
 ततः शक्रादयो देवा-स्तं नत्वा स्वाथयं ययुः ॥ श्रुवि व्यहार्पीद्भगवा-नपि भव्यान् प्रमोघयन् ॥ २४ ॥
 सप्तसप्ततिलक्षाणि, पूर्वाणा भरतप्रभोः । कौमारे मण्डलित्वे तु, सहस्रं शरदामभूत् ॥ २५ ॥
 चक्रित्वेऽष्टसहस्रोनाः, पूर्वलक्षा स्सोन्मिताः । पूर्वाणां लक्षमेकं तु, केमलीत्वे व्रतेऽपि च ॥ २६ ॥
 सर्वायुषा चतुरशीतिभित्तानि पूर्व-लक्षाणि सम्यगतिगम्य महेन्द्रनम्यः ॥
 कर्मक्षयेण भरतेधरसाधुराजो, भेजे महोदयस्सामुदितोदितधीः ॥ २७ ॥

इति श्री मुद्रित-उत्तराध्ययनाष्टादशमध्ययनवृत्तिः उद्धृतम्

इति श्रीभरतचक्रिचरित्रम् संपूर्णम्

८ श्रीमधवचक्रिचरित्रम्

अभूदिद्वैव भरते, महीमण्डलसत्पुरे । वासुपूज्यग्रमोस्तीर्थे, नाम्ना नरपतिर्नृपः ॥ १ ॥
 स्वप्रजावत् प्रजाः सम्यक्, पालयित्वा चिरं ण राट् । संत्यज्य राज्यमन्येद्यु-र्विस्तो व्रतमाददे ॥ २ ॥

अग्रमत्तश्चिरं दीक्षां, पालयित्वा विपद्य च । अहमिन्द्रः स गिर्वाणो, मध्यग्रैवेयकैऽभवत् ॥ ३ ॥
 इतिश्चात्रैव भरते, श्रावस्यां पुरि भूपतिः । श्रिया समुद्रविजयी, समुद्रविजयोऽभवत् ॥ ४ ॥
 तस्या भार्याऽभवद्भद्रा, भद्राकारजितामरी । सोऽथ देवोऽन्यदा च्युत्वा, तस्याः कुक्षानवातरत् ॥ ५ ॥
 चतुर्दशमहास्वप्नां—स्तदा च प्रेक्ष्य सा मुदा । राज्ञे जगद चक्री ते, सुतो भाविति सोऽप्यवक् ॥ ६ ॥
 क्रमान्व सुषुप्ते पुत्रं, राज्ञी पूर्वेव भास्करम् । महोत्सर्वैर्नृपस्तस्य, मधवेत्यऽभिधां व्यधात् ॥ ७ ॥
 संप्राप्तः सोऽथ तारुण्यं, दत्तराज्यो महीभुजा । उत्पन्नचक्रः पट्टखण्डं, साधयामास भारतम् ॥ ८ ॥
 भुक्त्वा चिरं चक्रिरमां विरक्तः, प्रान्ते परित्यज्य स चक्रवर्ती । पंचाब्दलक्षीमतिवाह्य सर्वा—ऽऽयुषो सुरोऽभूत्त्रिदिवे वृतीये ॥ ९ ॥

इति श्रीमुद्रितउत्तराध्ययनाष्टादशमध्ययनवृत्तितः उद्धृतं

इति श्रीमधवचक्रिचरित्रकथा संपूर्णा

१ श्री जयचक्रि चरित्रम्

अत्रैव भरते सम्पद्—गृहे राजगृहे पुरे । यशः सुधासमुद्रोऽभू—त्समुद्रविजयो नृपः ॥ १ ॥
 पुण्यलावण्यतारुण्या, —शीलालङ्कारशालिनी । वप्राः शालिगुणालीनां, वप्रां तस्य प्रियाऽभवत् ॥ २ ॥
 द्विः सप्ततिर्महास्वप्नैः, सचिंतोऽभूत्सुतस्तयोः । जयाह्वयो जयन्तस्य, जयन् रूपं वपुःश्रिया ॥ ३ ॥

कलिन्दिक्काहुधाः पीत्वा, क्रमाद्यौवनमार्थितः । स द्वादशघनुस्तुङ्गः, पित्र्या राज्यधुतां दधौ ॥ ४ ॥
जातचक्रादिरत्र, जितपट्खण्डभासतः । वुशुले समणीरत्र-मिग चक्रिरमां चिरम् ॥ ५ ॥
स चान्यदा भयोद्विगः, संविमस्यान्तिके गुरोः । राज्ञे निधाय तनयं, सनय प्राव्रजत्वयम् ॥ ६ ॥
सर्वायुषा श्रीनतिगम्य सम्यरू, समासहस्रान् जयचक्रवर्ती ॥
तपोजर्जिलैः कर्मधनानपास्य, प्राप्योत्तमं ज्ञानमवाप मुक्तिम् ॥ ७ ॥

इति श्रीमुद्रित-उत्तराच्ययनाष्टादशमध्ययनवृत्तिः उद्धृता

इति श्री जयचक्रिकाया संपूर्णा

१० श्रीहरिपेणचक्रिकाया

अत्रैव भरतक्षेत्रे, पुरे काम्पील्यनामनि । महाहरिरभृद्भूमा—भोराहाना च तत्रिया ॥ १ ॥
हरिपेणस्तयोर्विद्या—नन्दनो नन्दनोऽभगत् । चतुर्दशमहास्वम—स्वचितोऽस्मभजिन्महाः ॥ २ ॥
कलारुलापमापनो, वर्द्धमानः शशीन सः । चापपंचदशोत्तुङ्गः, पुण्यं तारुण्यमासदत् ॥ ३ ॥
राज्यं प्राज्यं पितुः प्राप्य, तस्य पालयतः सतः । स्नान्युत्पेदिरेऽज्रेद्यु—श्चक्रादीनि चतुर्दश ॥ ४ ॥
ततः स साधयामास, षट्खंडमपि भास्तम् । जातचक्रित्वाभिपेको, भोगाथ वुशुले चिरम् ॥ ५ ॥

भववासाद्विरक्तोऽथ, लघुकर्मतयाऽन्यदा । सोऽध्यासीदित्यसौ सम्पत्, प्राक्पुण्यैः सङ्गतास्ति मे ॥ ६ ॥
पुण्यार्जनाय भूयोऽपि, प्रयत्नं विदधे ततः । विनार्जनां हि क्षपिते, मूले स्याद्दुःस्थता भृशम् ! ॥ ७ ॥
ध्यात्वेति तनयं न्यस्य, राज्ये स त्रतमाददे । कर्मक्षमधाक्षीच्च, सत्पौजातवेदसा ॥ ८ ॥
समासहस्राणि दशातिवाह्य, सर्वायुषा श्रीहरिषेणचक्रो । घातिक्षयाज्ज्ञानमनन्तमाप्य, भेजे महानन्दमनिधकीर्त्तिम् ॥ ९ ॥

इति श्री मुद्रित-उत्तराध्ययनाष्टादशमध्ययनवृत्तिः उद्धृता

इति श्री हरिषेणचक्रिकथा संपूर्णा

११ श्री उदयनराजर्षिकथा चरित्रम्

अन्यदोदायननृपः, पौषधौकसि पौषधी । धर्मजागरिकां जाम्ब-द्रज्यामित्यचिन्तयत् ॥ १ ॥
धन्यास्ते नगरग्रामा-करद्रेणमुखदायः । पवित्रयति यान् श्रीमान् वर्द्धमानो जगद्गुरुः ! ॥ २ ॥
श्रुत्वा वीरविभोवर्षीं, श्राद्धधर्मं श्रयन्ति ये । दीक्षामाददते ये च, धन्यास्तेऽपि नृपादयः ! ॥ ३ ॥
तच्चेत्पुनाति पादाभ्यां, पुरं वीतभयं विभुः । तदा तदन्तिके दीक्षा-मादाय स्यामहं कृती ! ॥ ४ ॥
तच्च तच्चिन्तितं ज्ञात्वा, चम्पातः प्रस्थितः प्रभुः । एतय वीतभयोद्याने, समवासदन्यदा ॥ ५ ॥
श्रुत्वाऽथ नाथमायात-मुदायननृपो मुदा । गत्वा नत्वा देशनां च, निशम्येति व्यजिज्ञपत् ॥ ६ ॥

राज्यमङ्गलसात्कृत्वा, त्रतार्थं शुभदन्तिके । यावदायाम्यहं तावत्स्यावनीयमिदं वनम् ॥ ७ ॥
 प्रतिबन्धं मा कृथास्त्र-मित्युक्तः स्वामिना ततः । उदायनो जिने नत्वा, गृहं गत्वेत्यचिन्तयत् ॥ ८ ॥
 सुतायामीचये राज्यं, यदि दास्यामि साम्प्रतम् । तदाऽसौ मूर्छितस्तत्र, अमिष्यति मवे चिस्म ॥ ९ ॥
 आपातसुन्दरं राज्यं, विपाके चातिदारुणम् । तदिदं न हि पुत्राय, दास्ये विषफलोपमम् ॥ १० ॥
 घ्यात्वेति राज्ये विन्यस्य, जामेयं केशिन नृपः । जिनोपान्ते प्रमत्ताञ्च, केशिराजकृतोत्सवः ॥ ११ ॥
 तपोभिरुपवासार्थी-भसिनातैरतिदुष्करैः । शोपयन्कर्म कायं च, राजर्षिर्निजद्वारं सः ॥ १२ ॥
 अन्यदा तद्वपुष्यन्त-ग्रान्ताहारैरभूद्राजा । भिषजो भेषजं तस्या, रजोऽभिदधिरे दधि ॥ १३ ॥
 उदायनमृनिप्रष्टो, गोष्ठेषु व्यहरत्ततः । दधिभिक्षा हि निर्दोषा, तेष्वेव सुलभा भवेत् ॥ १४ ॥
 पुरे वीतमयेज्येषु-स्वायनमुनिर्ययौ । केशिभूषस्तदामात्यै-स्त्युच्येहेतुवैरिभिः ॥ १५ ॥
 परिपहैजितो नूनं, मातुलस्तव भूपते ! । राज्यलिसुरिहायासी-त्ततो मा तस्य विश्वसीः ! ॥ १६ ॥
 केश्यूचे राज्यनाथोऽसौ, राज्यं गृह्णातु किं मम ? । घनेशे गृह्णाति द्रव्यं, वणिक्पुत्रस्य किं रूपा ? ॥ १७ ॥
 अभ्ययुर्ध्वीसखा धर्मः, क्षत्रियाणां न खल्वयम् । प्रसह्य गृह्णाते राज्यं, राजनैर्जनकादपि ! ॥ १८ ॥
 प्रतिदद्या न तद्राज्यं, प्रत्यदानं हि कोऽपि तव । तैरित्युक्तस्ततः केशी, किं कार्यमिति पृष्टवान् ॥ १९ ॥
 दुष्टास्ते प्रोचुरेतस्मै, विषं दापय केनचित् । व्युद्ग्राहितस्तैस्तदपि, प्रतिपेदे स मन्दधीः ! ॥ २० ॥
 ततः कयाचिदाभीर्या, स भूषः सविषं दधि । तस्मै दापित्वांस्तस्मा-द्विषं चापाह्लसुरी ॥ २१ ॥

विषमिश्रदधिप्राप्ति-स्तव तन्मा ग्रहीस्ततः । इत्यूचे च मुनिं देवी, ततः सोऽपि तदत्यजत् ॥ २२ ॥
विना दधि व्याघ्रिद्वदौ, भूयः साधुस्तदादे । तद्विषं च सुरी ग्राव-जहार व्याजहार च ॥ २३ ॥
तृतीयवारमप्येवं, देवताऽपाहरद्विषम् । तद्भक्तिरागविवशा-ऽऽमत्तत्पृष्ठतश्च सा ! ॥ २४ ॥
अन्यदा च प्रमत्तायां, देव्यां सविषमेव सः । बुभुजे दधि भोव्यं हि, भवत्येव यथातथा ! ॥ २५ ॥
ततोऽङ्गव्याकुलतया, ज्ञात्वाऽऽत्मानं विषाशिनम् । चकारानशनं साधुः, समतारससागरः ! ॥ २६ ॥
त्रिंशदिनान्यनशनं, पालयित्वा समाहितः । केवलज्ञानमासाद्य, स राजर्षिः शिवं ययौ ॥ २७ ॥

इति श्री मुद्रित-उत्तराध्ययनाष्टादशमध्ययनवृत्तितः उद्धृता

इति श्री उदयनराजर्षिकथा संपूर्णा

१२ श्री कपिलकेवलिकथा

तथाहि पुर्यौ कौशाभ्यां जितशत्रुमहीशितुः । पुरोधाः काश्यपाह्वोऽभू-द्विद्याभ्योनिधिपारगः ॥ १ ॥
यशस्विनीयशा नाग्नी, तस्यासीत्प्राणवल्लभा । अजनिष्ट तयोः क्षनुः क्रमेण कपिलाम्बिधः ॥ २ ॥
कपिले च शिशावेव, विपेदे काश्यपोऽन्यदा । कालः कालमकालं वा, न हि मृत्योरपेक्षते ॥ ३ ॥
मृते तस्मिन्मृत्योऽन्यस्मिन्, पुरोहितपदं न्यधात् । अस्तङ्गते रवौ तेजः, प्रदोष इव दीपके ॥ ४ ॥

हयारूढं धृतच्छत्रं तं नूतनपुरोहितम् । गच्छन्तमन्यदापश्य-यशा भूरिपरिच्छिदम् ॥ ५ ॥
 तदर्शनानिलोबुधूत-भूरिदुःखानलादिता । स्मार स्मारं निजं कान्तं, ह्योद विवशा यशा ॥ ६ ॥
 कपिलोऽपि निजामग्न्या, रुदती वीक्ष्य दुःखितः । रुदन्नित्यनदन्मात-स्त्वं रोदिपि कुतोऽनिशम् ॥ ७ ॥
 साऽवादीदस्य चित्रस्य, या सम्पत् पुत्र ! वर्त्तते । साऽभ्रमन्वत्पितुः सर्गा, गता च त्वयि निर्गुणे ॥ ८ ॥
 सत्यपि त्वयि पुत्रे यत्, क्रमायाताऽप्यजगद्रमा । ततोऽहं दुःखिता कुर्वे, रोदनं नन्दनाऽन्यहम् ॥ ९ ॥
 सुतः प्रोचे ब्रूहि मात-र्विद्याभ्यासाय पाठकम् । यथा तदन्तिरेऽधीत्य, भवामि गुणमानहम् ॥ १० ॥
 यशाऽशंसन्न कोऽप्यत्र, भवन्तं पाठयिष्यति । यो हि त्वा पाठयेत्तस्मै, कुर्वेन्नव्यपुरोहितः ॥ ११ ॥
 तद्वत्स ! गच्छ श्रावस्तो, तत्रास्ति त्वत्पितुः सुदृढम् । इन्द्रदत्तद्विजः प्राज्ञः, स हि त्वा पाठयिष्यति ॥ १२ ॥
 ततः स गत्वा श्रावस्ती-मिन्द्रदत्तं प्रणम्य च । आत्मान ज्ञापयित्वोचे, ताताऽध्यापय मामिति ॥ १३ ॥
 उपाध्यायोऽभ्यधात्स !, युक्तस्तेऽसौ मनोरथः । निशेषं नह्यहं कञ्चित्, पश्यामि पशुमूढयोः ॥ १४ ॥
 किन्तु ते भोजनं दातुं, निःस्त्रत्वादक्षमोऽस्म्यहम् । तद्विना च कथं नित्य-मखिन्नस्त्वं पठिष्यति ? ॥ १५ ॥
 भ्रातृपुत्राय ते विद्या-र्थिने प्राघुर्णकाय च । भोज्यदानेऽप्यशक्तोऽस्मि, तन्मे दुःखायते भृशम् ! ॥ १६ ॥
 अलपत्कपिलस्तात !, कृतं चिन्तनयाऽनया । भिक्षावृत्त्या कश्चिदेष्टुं, प्रत्यहं प्राणधारणम् ॥ १७ ॥
 उवाच पाठको भिक्षा-वृत्त्याऽध्येतुं न शक्यते । तदेहि तव श्रुत्यर्थं, प्राथये कञ्चिदीश्वरम् ॥ १८ ॥
 इत्युत्त्वा स समं तेन, शालिभद्रेभ्यमन्दिस्म् । जगाम कुञ्जर इव, कलमेन समं सरः ॥ १९ ॥

अभूद्वृषःस्वरित्यादि-गायत्रीमंत्रवादिनम् । दत्ताक्षिणं तमिम्योऽपि, किंकार्यमिति पृष्ठवान् ॥ २० ॥
 ऊचे द्विजोऽमुं मन्मित्र-पुत्रमध्येतुमागतम् । भोजय प्रत्यहं ज्ञानो-पष्टमो हि महाफलः ॥ २१ ॥
 सहर्षं शालिभद्रेण, तद्वाक्ये स्वीकृतेऽन्वहम् । पपाठ पाठकोपान्ते, भुत्त्वा तद्वाग्नि माणवः ॥ २२ ॥
 भोक्तुं तस्य तद्गृहे, कपिलस्यानुवासम् । दास्येका तरुणी भोज्यं, शोभनं पर्यवेषयत् ॥ २३ ॥
 तस्य विद्याभिरात्मानं, भोज्यैरङ्गश्च पुणतः । उदभूद्यौवनं दाक्ष्या-ङ्कुरोज्जीवनजीवनम् ॥ २४ ॥
 ह्यास्यशीलो द्विजः सोऽथ, तस्यां दास्यामज्यत । यौवनं हि विकाराणां, सर्वेषामादिकारणम् ॥ २५ ॥
 तथा च रक्तया साकं, कपिलोऽस्मताऽनिशम् । तदेकचिन्ता तच्चैव-मूचे दास्यन्यदा रहः ॥ २६ ॥
 त्वमेव मे प्रियः किन्तु, निःस्वोऽसीत्यपरं नरम् । सेवे वक्ष्यादिहेतोश्च-न ते कोपः प्रजायते ॥ २७ ॥
 अन्वमन्यत निर्भन्यु-स्तत्रार्थे कपिलोऽपि ताम् । तस्यां पुर्याञ्चान्यदाऽसी-दासीनामुत्सवो महान् ॥ २८ ॥
 तदा च प्रेक्ष्य तां दासी-मुद्विगां कपिलो द्विजः । कुतस्तवारतिरिति, प्रच्छ स्नेहमोहितः ॥ २९ ॥
 साऽवादीदद्य दासीना-मुत्सवः समुपस्थितः । न च मे पत्रपुष्पादे-र्मूल्यं किञ्चन विद्यते । ॥ ३० ॥
 तद्विना तु सखीमध्ये, लभिष्येऽहं विगोपनाम् । सत्रियो हि स्त्रियो निःस्वां, हीलयन्ति सखीमपि ॥ ३१ ॥
 तच्छ्रुत्वा कपिलोऽप्यन्त-रधृताऽधृतिमुच्चैः । याति स्थानान्तरं दुःखं, प्रीत्या वारीव कुल्यया ॥ ३२ ॥
 ततस्तमवददासी, सुन्दर ! त्वं विषीद मा । अत्रास्ति श्रेष्ठिषु श्रेष्ठो, धनाढ्यो धनदोषमः ॥ ३३ ॥
 यस्तं प्रमोदयेत्सुतं, स तस्मै स्वर्णमाषकौ । ददातीति निशाशेषे, याहि त्वं तस्य मन्दिरे ॥ ३४ ॥

कल्पकाले च कल्याणिन्, कान्तैः कल्याणभाषितैः । प्रयोधयेस्तं राजीम-मिवाकः कोमलैः करैः ॥ ३५ ॥
 इत्युक्त्वा कथिदन्यः प्राग्, मा यासीदिति शङ्कया । औत्सुक्याज्ञातकालाः सा, निशीथे प्रजिघाय तम् ॥ ३६ ॥
 स च राजनीश्वर, इति वद्वः पथि त्रजन् । प्रसेनजिन्महीजाने, पुरः प्रातस्नीयत ॥ ३७ ॥
 राज्ञा पृष्टश्च वृत्तान्तं, सर्वं सत्यं जगौ निजम् । तच्छत्वेत्यभ्यधाद्भूषः कृपारसमहोदधिः ॥ ३८ ॥
 यन्मार्गयसि तत्तुभ्यं, ददामि वद कामितम् । स्वामिन् विचार्य याचिष्ये, प्रोवाचेति ततो द्विजः ॥ ३९ ॥
 सोऽथ राज्ञाम्यनुज्ञातो, गत्वाऽशोकनान्तरे । दध्यौ वस्त्रादिकं भावि, न हि मापद्वयेन मे ॥ ४० ॥
 तत्सुवर्णशतं याचे, यद्वा तेनापि नो भवेत् । गृहयानादि तन्निष्क-सहस्रं प्रार्थये नृपात् ॥ ४१ ॥
 यद्वा तेनापि नापत्य-विनाहादि भविष्यति । तल्लक्षं प्रार्थये दातुः, सत्त्वे किं स्तोकर्याश्चया ॥ ४२ ॥
 उद्धारो बन्धुदीनादे-लक्षेणापि न सम्भवी । सम्पदा च फलं बन्धु-दीनादीनामुपक्रिया ॥ ४३ ॥
 कोटिं कोटिशतं कोटि-सहस्रं वा तदर्थये । तस्येति ध्यायतः पुष्प-वशादियमभून्मतिः ॥ ४४ ॥
 मापद्वितयमूलस्याप्य-हो लोभमहीरुहः । विस्फूर्जितं यत्कोटीना, लभेऽप्युच्चैः प्रार्थते ! ॥ ४५ ॥
 लोभः स्वल्पेऽपि लोभेना-ऽम्भोजनालमिवाभ्रमसा । वृद्धिं यातीत्यलं तेन, सन्तोषसुखदस्युना ॥ ४६ ॥
 चिदेशं मावनिर्देशा-द्विद्यार्थमहमागतः । सापि नोपाजिता किन्तु, व्यसनं महदर्जितम् ! ॥ ४७ ॥
 मातुर्गुरोश्च वाक्यानि, कुलाचार च लुम्पता । मया विषयगृहेन, कर्मानर्हमिदं कृतम् ! ॥ ४८ ॥
 विषवद्विषमोदकै-र्नियैस्तदलं मम । ध्यायन्त्यादिसंवेगा-ज्जातिस्तृतिमवाप-सः ॥ ४९ ॥

स्वयंबुद्धः स्वयं कृत्वा, लोचं मूर्धनि शुद्धधीः । देवतादत्तलिङ्गो द्राग्, राज्ञोऽभ्यर्णं जगाम सः ॥ ५० ॥
विमृष्टं किमिति स्पष्टं, पृष्ठो राज्ञा विशिष्टधीः । निजां मनोरथश्रेणीं, निवेद्येत्यवदन्मुनिः ॥ ५१ ॥
यथा लाभस्तथा लोभो, लाभाल्लोभः प्रवर्धते । मापद्वयाश्रितं कार्यं, कोट्यापि न हि निष्ठितम् ॥ ५२ ॥
तच्चिशम्य नृपस्तुष्टो-ज्वादीन्मुञ्च व्रतम् द्रुतम् । ददामि कोटीमपि ते, मुञ्चन् भोगान् यथासुखम् ॥ ५३ ॥
मुनिः स्माह कृतं द्रव्यै-नसारैर्निस्पृहस्य मे । जातो निर्ग्रन्थ एवाहं, धर्मलामोऽस्तु भूपते ! ॥ ५४ ॥
इत्युक्त्वा भूभुजोऽभ्यर्णा-न्निर्गत्योग्रं तपथस्त्वं । विचरन् भुञ्चि पण्मास्या, केवलज्ञानमाप सः ॥ ५५ ॥
इतश्च योजनान्यष्टा-दश सर्वत्र विस्तृता । अटव्येकाऽभ्रद्राज-गृहाभिघणुराध्वनि ॥ ५६ ॥
तत्र चेत्कटदासारव्या-श्चौराः पञ्चशतीमिताः । चलमद्रादयोऽभूवन्, पातालं पन्नगा इव ॥ ५७ ॥
विज्ञाय प्रतिबोधाहर्षी-स्तांश्च विज्ञानचक्षुषा । तेषामुपकृतिं कर्तुं, तत्रारण्ये ययौ यतिः ॥ ५८ ॥
तमायान्तं द्रुमारुहोऽ-पश्यदेको मलिम्बुचः । आयाति श्रमणः कोपी-त्यन्येषाञ्च न्यवेदयत् ॥ ५९ ॥
अस्मानवगणयैव, समेत्ययमिति क्रुधा । गृहीत्वा ते मुनि निन्तु-रुपसेनापतिं द्रुतम् ॥ ६० ॥
उच्चैः सेनापतिः क्रीडां, कुर्मोऽनेनेति चिन्तयन् । साधो ! त्वं नृत्य नृत्येति, ततो यतिसदोज्ज्वलत् ॥ ६१ ॥
बाधं नृत्यस्य हेतुस्त-द्वादकश्च न विद्यते । तन्मृत्यं स्यात्कार्यं ? कार्यं, न हि स्यात् कारणं विना ॥ ६२ ॥
वादितेष्वथ तालेषु, चौराणां पञ्चभिः शतैः । ध्रुवकानुचैर्कार्याय-चरन्तं कपिलो मुनिः ॥ ६३ ॥

तथा—“अधुवे-असाययमि संसारमि उ-दुक्खपउराण ।

किं नाम होज्ज, तं कम्मयं, जेणाहं दुग्गइं न गच्छेज्जा ॥ ६४ ॥

प्रतिधुवमिमं गायन्, धुवं कपिलकेगली । जगो, खरीन् धुवान् शान्त-संपीयूषसागरान् ॥ ६५ ॥

एतदध्ययनं जज्ञे, तैरेव धुवकैर्ध्रुवम् । शास्त्रत्वं प्रतिपद्यन्ते, वचास्यपि हि तादृशम् ॥ ६६ ॥

तेषु चाद्यं धुवं श्रुत्वा, केप्यबुध्यन्त दस्यवः । केचित्चन्यं केचिदन्य-तरं तदपरे परम् ॥ ६७ ॥

इत्थं मुनीन्द्रः प्रतिगोच्य तूर्ण-मदीक्षयत् अशुतानि चौरान् । विद्वत्पृथ्व्यां सुचिरं क्रमाच्च, बुभूव निर्वाणपुराधिवासी ॥ ६८ ॥

इति श्री, मुद्रितउत्तराध्ययनसप्तमाध्ययनवृत्तिः, उद्धृता

श्री-कपिलकेवलीकथाः संपूर्णाः

१३ श्री-हालिककथा

भो मय्या ! यदि-वः शिव जिगमिषा सम्यक्त्वमेकं तदा; स्वत्वान्ते धियतो स्थिरः किमपरैर्बाह्यक्रियादम्बरैः ।

अन्तःसागरकोटिकोटिविहितायुर्वज्रकर्मस्थितौ, यल्लभ्यं प्रतिभूष मोक्षविषये तस्मिन् कथं नादरः ॥ १ ॥

बलादपि श्राद्धजनस्य दीयते, सदृशेन सर्वसुखैकजन्मभू । व्यदीघदीरजिनस्तदुद्यमः, श्रीगौतमेनापि न किं कृषीवले ॥

एकदा श्रीमहावीरः, कल्पद्रुसि-जङ्गमः । कुर्वन् विहारं प्रोवाच, मार्गे श्रीगौतमं प्रति ॥ १ ॥

यः पुरः प्रेक्ष्यते वत्स !, वराकोऽयं कृषीवलः । त्वत्तस्तस्य महांछाभो, भावी तद्दृच्छ सत्वरम् ॥ २ ॥
तत्तथेति प्रतिपद्य, गौतमस्तत्र जग्मिवात्र । आलापितो हली भद्र !, समाधिस्तव वर्तते ॥ ३ ॥
कस्मात्करोपि पापानि, हलं वाहयसि मुधा । वराकौ वृषभावेतौ, दुर्बली मा कदर्थय ॥ ४ ॥
कथं पापकुटुम्भार्थं—मात्साञ्जर्णं निपात्यते ? । तपस्यापोतमादाय, तदुत्तर भवान्मुधिष् ॥ ५ ॥
इति तद्वाक्यपीयूषै—दैवदग्ध इव द्रुमः । सिक्तः समुल्लसत्प्रीति—रभूदिति च तं जगौ ॥ ६ ॥
अहं विप्रो वसाम्यत्रा—ऽऽसन्नग्राभेऽतिनिर्द्धनः । पापश्रेण्य इवाध्यक्षाः, सन्ति मे सप्त कन्यकाः ॥ ७ ॥
वज्राग्निकल्पा पत्नी मे, तया दग्धः करोमि किम् ? । दुष्पूरोदरस्वर्यर्थं, मूढैः किं न विधीयते ? ॥ ८ ॥
अतः परं त्वमेवासि, भ्राता माता पिताऽथवा । यदादिशसि तत् कुर्वे, कस्मिन् नान्यथा वचः ॥ ९ ॥
ततोऽर्पितः साधुवेपः, स्वीचक्रे सोऽपि तं तदा । चचाल तं सहादाय, गौतमोऽभिजिनं मुदा ॥ १० ॥
सोज्वादीद्रम्यते कुत्र ?, गुरवो यत्र सन्ति मे । भवतामपि पूज्यानां, ये पूज्यास्ते तु कीदृशाः ? ॥ ११ ॥
तस्याग्रेऽर्हद्गुणाः प्रोक्ता—स्तेन सम्यक्त्वमर्जितम् । विशिष्य तु जिनेन्द्रस्य, समद्वैरवलोकनात् ॥ १२ ॥
क्रमेण यावदब्राक्षीत्, श्रीवीरं सपरिच्छिदम् । तावत्तस्य हृदि द्वेषः, कोऽप्यभूदतिदारुणः ॥ १३ ॥
गौतमः प्राह वन्दस्व, श्रीजिनं सोऽपि तं जगौ । अयं गुरुस्त्वदीयश्चे—तदा मे न प्रयोजनम् ॥ १४ ॥
गृहाण वेपं यास्यामि, शिष्यो नास्मि तवाप्यहम् । इत्युक्त्वा त्यक्तवेपोऽसौ, मुष्टिं बद्ध्वा प्रनष्टवात्र ॥ १५ ॥
हसन्ति सर्वेऽपीन्द्राद्या—स्तादृक्तन्चेष्टितेक्षणात् । अहो ! उपार्जितः शिष्यो, वरीयानिन्द्रभूतिना ॥ १६ ॥

पप्रच्छ गौतमो वीर, भनाग् लङ्घितमानसः । किमिदं कारितं स्वामिन् !, तत्त्वार्चो निवेदय ॥ १७ ॥
 ग्रन्थिमेदः कृतोज्जेन, वत्सार्हद्वगुणचिन्तनैः । लाभस्तवाभूदस्यैष, द्वेषो यन्मयि तव शृणु ॥ १८ ॥
 पुरा पेतनकग्रामे, प्रजापतिनृपाद्भजः । अभूवं वासुदेवोऽहं, त्रिष्टु इति विश्रुतः ॥ १९ ॥
 अथग्रीवो महाराज—स्तदा प्रत्यर्द्धचक्रयभूत् । त्रिष्टुहस्तात्तन्मृत्युं, निमित्तद्वोज्यदाव्रवीत् ॥ २० ॥
 त्रिष्टुस्योपरि तदा, द्वेषमेव भृशं वहन् । चक्रे तन्मारणोपायान्, विकलास्ते तु जङ्घिरे ॥ २१ ॥
 शालिसेनेज्यदा तस्य, सिंहः कोऽपि चलोत्कटः । करोत्युपद्रवं हन्तुं, न केनापि स पार्यते ॥ २२ ॥
 तद्भारकेण रक्षन्ति, नृपा मुख्यनृपाज्ञया । प्रजापतिक्षितिपते—न्येष्टुर्वारकोऽभवत् ॥ २३ ॥
 निषिध्य पितरं तत्र, त्रिष्टुो रक्षितुं ययौ । वेगवत्तरमास्थ, स्थं सारथिसंयुतः ॥ २४ ॥
 तेनालापितमानोज्ञसौ, सिंहस्तं प्रत्यधावत् । क्षमन्ते पौरुषोयता, रेकारं किमु भूस्पृशाम् ? ॥ २५ ॥
 शुक्तिसंपुटवद्वेधा, कृत्वा तत्सोष्टुपागमम् । विदार्यार्द्धमृतं चक्रे, सिंहं स प्रौढचिक्मः ॥ २६ ॥
 कृतो जयजयाराव, आसन्नव्यन्तरामरैः । निनिन्द स्वं पुनः सिंहो, नृमात्रेण हतो हहा ! ॥ २७ ॥
 तदा मधुरया वाचा, सारथिस्तमसान्त्वयत् । भविता वासुदेवोऽयं, रङ्गमात्रमिदं नहि ॥ २८ ॥
 पुरुषेन्द्रस्य हस्तेन, चेन्मृतः किं विपीदसि ? । मर्त्यलोके ध्ययं सिंह—स्तिर्यग्योनौ पुनर्मवान् ॥ २९ ॥
 इति दृष्टस्तया वाचा, मृतः सिंहः समाधिना । आमं भ्रामं भगम्भोघौ, ते त्रयोऽप्यभवत्क्रमात् ॥ ३० ॥
 त्रिष्टुजीवो यः सोऽहं, सिंहजीवः कृपीवलः । भग्राश्च सारथेर्जीवः, तदिदं भवनाटकम् ॥ ३१ ॥

सया मधुरया वाचा, यदसौ ग्रीणितः पुरा । मया हतो वराकस्तु, स्नेहवैरे ततस्त्वमू ॥ ३२ ॥
यास्यत्येष हली तु पुद्गलपराधर्षाद्विमध्ये शिवं, त्वत्तो दर्शनमाप्तवान् द्विघटिकं तेनोद्यमः कारितः ।
श्रुत्वेन्द्रशुखा इति व्यतिकरं जाता दृढा दर्शने, तस्मै भव्यजना ! भवज्झिरपि तच्चित्ते चिरं स्थाप्यताम् ॥ ३३ ॥

इति श्री मुद्रित-उपदेशसप्ततिकाया वृत्तिः उद्धृता

श्रीहालिककथा संपूर्णा

१४ श्री नन्दिमणीकार कथा

भवन्ति पुंसां जिनपादवन्दना-ऽभिसन्धिमात्रादपि सौख्यसम्पदः ।
विवन्दिषुर्वीरजिनं स दुर्दुरो-ऽप्यभून्महर्द्धिस्त्रिदशो यथा दिवि ॥ १ ॥
पुरे राजगृहे नन्दिमणीकारः समृद्धियुक् । श्रीवीराद्वर्भमासाध, तमेवं कुलेऽन्वहम् ॥ १ ॥
सामाग्निकप्रतिक्रान्ति-यौषधयष्टुलाः क्रियाः । मुमुक्षुरिव कुर्वाणः, समयं गमयत्यसौ ॥ २ ॥
गृहीतपौषधो ग्रीष्मे-ऽन्यदा-रात्रौ वृषादितः । उपवासत्रयग्रान्ते, स इत्थं हृद्यचिन्तयत् ॥ ३ ॥
कापीक्षपादिकान् वारि-पूरितान् कारयन्ति ये । तेषामेव प्रशस्या श्रीः, सर्वजन्तुप्रकारिणी ॥ ४ ॥
पौषधं पारयित्वाथ, प्रातर्निर्मितपारणः । काश्यामासिवाज्ञेय, वापीमनुपमाकृतिम् ॥ ५ ॥

सत्रागारमठान् देव—कुलानि विपिनानि च । तस्या द्रव्यव्ययेनापि, सर्वतो निरमापयत् ॥ ६ ॥
तत्रासक्तमना धर्मे, सञ्जातशिशिलदरः । प्रान्ते तु पोडशासाध्य-व्याधिपीडाविसंस्थुलः ॥७॥ योडश रोगाभेवमुक्ताः—
कासे १ सासे २ जरे ३ दाहे ४ कुच्छिच्छले ५ भगंदरे ६ अरसा ७ अजीरणे ८ दिह्नी ९ पुट्टिच्छले १० अरोअए ११ ॥१॥
कंङ्क १२ जलोअरे १३ सिंस १४ कजवेअण १५ कुट्टए १६ । सोल एए महारोगा, आगममि विआहिआ ॥ २ ॥
वापीविसोहितस्वान्तो, मृत्वा तस्यामभूदयम् । दर्दुरः कर्मभिः को न, विडम्ब्येत सुधीरपि ? ॥ ८ ॥
धार्पा दृष्टान्यदा जाति-स्मृतिं प्राप स दर्दुरः । अवज्ञातस्य धर्मस्य, ही ममाभूदिदं फलम् ॥ ९ ॥
ततो विरक्तः पृष्ठादि, कुर्वन् पारणके पुनः । चाप्यामत्ति जनस्नानात्, प्रासुकं मृत्तिसोदकम् ॥ १० ॥
अन्यदोद्यानमायातं, ता वीरजिनेध्वम् । लोकोक्त्या दर्दुरः शुत्वा, वन्दितुं निर्ययौ ततः ॥ ११ ॥
अथ श्रेणिकरूपालः, श्रीवीरं नन्तुमुत्सुकः । चलन्परिरुतः सैन्यै-र्नगराद्विरगावुच्चहिः ॥ १२ ॥
दर्दुरोऽपि चलन्मार्गे, नृपाश्वसुखमर्हितः । मृत्वा सौधर्मकल्पेऽध्व—द्वंदुराङ्गमिधः सुरः ॥ १३ ॥
सामानिकानां चत्वारः, सहस्रास्तस्य जङ्घिरे । सर्वं तदनुमानेन, ज्ञातव्यं सम्पदादिकम् ॥ १४ ॥
तत्राप्यनधिना ज्ञात्वा, वीरं वन्दितुमागतः । अतुच्छच्छविमग्भार—ञ्छादितापरदोधितिः ॥ १५ ॥
स्वस्वस्थाननिविष्टेषु, शक्रक्षमापाटिषु प्रभुः । गिरा योजनगामिन्या, प्रारेमे धर्मदेशनाम् ॥ १६ ॥
स्थित्वा जिनान्तिरेञ्जेणा, कुण्डिरूपं न दर्शयन् । व्यलिम्पत वपुर्जने, स दिव्यैश्चान्दनैः रसैः ॥ १७ ॥
श्रेणिकायास्तु जानन्ति, कुष्ठी कोऽयेष दुष्टधीः । आः ! करोति स्वदेहोत्थ-रसिकाभिविलेपनम् ॥ १८ ॥

इतो बहिरंगतः पापी, श्रीजिनाशातनाकरः । शारणीयो मया नून—मिति दध्यौ नृपस्तदा ॥ १९ ॥
इतश्च स जिने १ क्षमापा २—ऽभय ३ शौकरिकान् ४ क्षुतम् । कृतपूर्व्विण उद्विज्य, क्रमाद्वाभ्यान्यमुन्यवक् ॥ २० ॥
सद्यो त्रियस्व १ जीव त्वं २, चिरं जीव त्रियस्व वा ३ । मा जीव मा त्रियस्वेति, ४, ततो रुधो भृशं नृपः ॥ २१ ॥
देशनान्ते क्षणात्तस्मिन्, विद्युदुद्धोतवद्गते । अप्राक्षीत्भूषतिर्वीरं, कोऽयं कुप्यी १ प्रभो ! वद ॥ २२ ॥
तवाप्याशातनामेवं, यश्चकारः दुराशयः । एतावतामुदायेऽपि, शीर्षच्छेदः स निश्चितम् ॥ २३ ॥
जिनोऽयुवाच राजेन्द्र !, नाज्यमाशातनाकरः । चान्दनेन रसेनैष, किन्तु चक्रे विलेपनम् ॥ २४ ॥
वाक्यानि यानि सोऽवादी—तद्भावार्यमपि प्रभुः । उवाच श्रेणिकादीनां, तत्सम्बन्धं च मूलतः ॥ २५ ॥
उक्तं च—केसिं च वरं सरणं, जीवियमन्नेसिमुभयमन्नेसि । दह्दरेविच्छाए, अहियं केसिं वि उभयंयपि ॥ १ ॥
इतश्च्युत्वा विदेहेषु, मोक्षमेव गमिष्यति । श्रुत्वेति विस्मयोत्फुल्ला, लोकाः स्वस्वगृहं ययुः ॥ २६ ॥
जिनेशध्यानमात्रस्य, श्रुत्वेति फलमुच्यते । तत्रैव क्रियतां यत्नो, निर्वृतिर्वा भवेद्यथा ॥ २७ ॥

इति श्री मुद्रित-उपदेशसप्तिकाया वृत्तितः उद्गता

श्री नन्दिमणीकारकथा संपूर्णा

१५ श्री कुमारपालपूजाकथा

अस्यापि पूजा विहिता जिनेशितुः, फलं महत्किं न तनोति देहिनाम् १ ।

दूष्माण्डराजी तलुकापि यन्मुनि, स्फारं फलं स्माश्रितमानवेपु यत् ॥ १ ॥
 गूर्जंगायुनि आता, कुमारः परगाहंतः । आ चौलुवयथूयालो, दृष्टान्तः परिकीर्च्यते ॥ २ ॥
 मालमान्तः कमनित्वाट्या—मयूजैत्र इति श्रुतः । क्षत्रियः परलुण्टाक—चरटैः परिचास्तिः ॥ १ ॥
 द्रुण्यात्यनेरुद्रुः सार्थान्, पुष्पाति व्यसनान्यपि । भद्रवृद्धतिरग्येय, चौरांसर्गदृष्टितः ॥ २ ॥
 अन्यदा जेगलो नाम, सार्थेपः क्वापि पत्तने । गच्छन् कथञ्चिद्विज्ञात—शरटैस्तैः सुदुर्गदैः ॥ ३ ॥
 परःशुनाणिरुपुनै—व्ययगायार्थिभिर्युतः । सहसैर्दशभिः प्रौढ—पृथौढा च सवस्तुभिः ॥ ४ ॥
 जैत्रन्तैशरटैः सार्थे, सार्थेलोरुमलुण्टयत् । सार्थेयोऽयुच्छलन्मन्युः, पुनः स्वं नगरं ययौ ॥ ५ ॥
 तत्र निप्य राजानं, तस्यादाय वलं वहु । जघान पक्षीमागत्य, चरदानुत्कटानपि ॥ ६ ॥
 जैत्रस्य तनयं गाल—गपि इत्यातिनिर्दयः । घालयित्वा निजं द्रव्यं, पुनः स्वं नगरं ययौ ॥ ७ ॥
 घालत्त्याविधायित्वा—चत्र राग त तर्जितः । वैराग्याचापसौ दीक्षा—मादाय विदधे तपः ॥ ८ ॥
 जैत्रोऽथ जीनिताकक्षी, तदानीं मद्गटात्ततः । नेष्टु कथञ्चिदप्यागा—दुस्सन्नलपत्तने ॥ ९ ॥
 तत्र निःशमलनेन, दुःखी दारिद्र्यपीडितः । तस्यौ कर्मकरत्वेन, ओढसव्यवहारिणः ॥ १० ॥
 श्रीपञ्चोभद्रशरीणा—सुपदेशमनासतम् । आनं श्रावमतौ जज्ञे, सधर्मद्वयो मनाह् ॥ ११ ॥
 न हन्मि जन्तुनिर्मन्तु—न जत्पाप्यन्तु तथा । इत्याद्यभिग्रहास्तस्य, पार्श्वे जग्राह स कमात् ॥ १२ ॥
 अन्यदा वार्षिकं पर्षि—प्योढोऽज्यर्वितुं जिनम् । जैत्रेण सार्द्धं सदृष्टो, जगाम जिनमन्दिरे ॥ १३ ॥

तत्र पूजापरान्वन्हा—शरणाधैरलङ्कृतान् । लोकानालोक्य जैत्रोऽपि, मनस्येवमचिन्तयत् ॥ १४ ॥
अहो ! प्राक्पुण्ययोगेन, भवेऽत्र सुभगा अमी । आगाम्यपि भवो ह्येषां, भावी भद्रङ्करः खलु ॥ १५ ॥ माघऽधेवमुच्यते—
हरत्यर्घं सम्मति हेतुरेष्यतः, शुभस्य पूर्वाचरितैः कृतं शुभैः ।

शरीरभाजां भगदीयदर्शनं, व्यनक्ति कालत्रितयेऽपि योग्यताम् ॥ १ ॥

विष्णुं प्रति नारदोक्तिः—जिनेन्द्रमहमध्यायुः पूजयासि ततो ध्रुवम् । यतो जिनेन्द्रपूजैव, प्रतिभूः सर्वसम्पदाम् ॥ २ ॥

विमृश्येति पुरा द्रुत—जितैर्नवकर्पदैकैः । आत्मीयैरेव पुण्याणि, गृहीत्वाऽर्चितवान् जिनाम् ॥ १६ ॥

शुभाभिसन्धिपूतात्मो—पवासं चापि तद्दिने । व्यधाद्गुरुमुखेनैष, भक्तिरङ्गतरङ्गितः ॥ १७ ॥

मृत्वा क्रमात्स सञ्जातो, गूर्जरत्रानरेश्वरः । भूयः कुमारपालाख्यः, श्रावकः परमाहृतः ॥ १८ ॥

ओढोऽगृह्यदयनो, जयसिंहस्तु सार्धपः । हेमस्ररिश्योभद्रः, एवं ते क्रमशोऽभवत् ॥ १९ ॥

कौङ्कणे च महाराष्ट्रे, कीरे जालन्धरे पुनः । सयादलक्षे मेवाडे, दीपे कासीतटे तथा ॥ २० ॥

कर्णाटे गूर्जरे लाटे, सौराष्ट्रे कच्छसन्धवे । उच्चायां चैव भग्भेर्यां, मारवे मालवे तथा ॥ २१ ॥

इत्यष्टादशदेशेषु, कलिकालेऽपि कश्मले । प्रावीवृतदमारिं यः, पुरा केनाप्यकारिताम् ॥ २२ ॥ यदुक्तम्—

पूर्वं वीरजिनेश्वरेऽपि भगवत्याख्याति धर्मं स्वयं, प्रज्ञावत्यभयेऽपि सन्निधिं न यां कर्तुं क्षमः श्रेणिकः ।

अकलेशेन कुमारपालनृपतिस्तां जीवरक्षां व्यधा—यस्यास्वाद्य वचः सुधां स जयतु श्रीहेमचन्द्रो गुरुः ॥ १ ॥

स्वस्ति श्रीमति पत्तने नृपगुरुं श्रीहेमचन्द्रं मुदा, स्वाश्रयः प्रणिपत्य विज्ञापयति स्वार्मिस्त्वया सुकृतम् ।

चन्द्रस्याङ्गमुने यमस्य महिषे यादस्सु यादःपते—विष्णोर्मत्स्यपराह कच्छपकुले देवाभयं तन्वता ॥ २ ॥
 यात्रजीयमिति श्रीम-द्धर्मरुच्छवता सूत्रम् । यो भावी गणभृत्प्राव्यः, पद्मनाभजिनेशितुः ॥ २३ ॥
 इत्यल्पपूजापि जिनेश्वराणां, भवेदमन्दाभ्युदयैकहेतुः । अतः समग्रेऽपि हि धर्मकार्ये, सैवानिशं मुख्यतया विधेया ॥ २४ ॥

इति श्रीशुद्धित-उपदेशसप्ततिकावृत्तिः उद्धृता

श्री कुमारपालपूजाकथा संपूर्णा

१६ कलिकुण्डतीर्थउत्पत्ति-कथा

चम्यनगर्यां आसन्ने, श्वापदश्रेणिभीषणा । कादम्बरीति विख्याता विद्यते रिक्ताटवी ॥ १ ॥
 कलिनाभा महोत्तुङ्ग-स्तन्यामसि शिलोचयः । तस्याऽधस्तनभूभागे, कुण्डाल्यं च सरोरसम् ॥ २ ॥
 तत्स्थानं तद्वृषीयोगात्, कलिकुण्डमिति श्रुतम् । तीर्थं तु जात श्रीपार्थ-चरणाम्भोजपावनात् ॥ ३ ॥
 तथाहि चामनः क्रोडपि, पुरा कापि पुरेऽभवत् । हस्यते प्रत्यहं चैप, स्थाने स्थाने नृपादिभिः ॥ ४ ॥
 तदुद्विग्नो मुग्धुः स-न्नाऽऽत्मानं क्वापि पादपे । उल्लम्बयितुमारभे, स तु मूर्खशिरोमणिः ॥ ५ ॥
 सुमतिष्टेन मित्रेण, श्राद्धेनैव निषेधितः । उक्तं च यो महाभाग !, किमेवं त्रियसे मुधा ॥ ६ ॥
 सौभाग्यासौग्यरूपादि, यदीच्छसि मनोरसम् । तपःप्रमृत्तिकं जैनं, धर्ममेव तदाचर ॥ ७ ॥

इत्युक्त्वा स गुरोः पार्श्वे, नीतोऽथावि च देशनाम् । सम्यक्त्वं ग्राहितः शुद्धं, कृतञ्च श्रावकोत्तमः ॥ ८ ॥
 ततश्च स चिरं तेपे, तपांसि विविधान्यपि । श्रूयासमुच्चदेहोऽहं, निदानमिति चातनोत् ॥ ९ ॥
 स वामनः क्रमान्मृत्वा, यूथनाथो महाबलः । तस्यामटव्यां सञ्जातो, महीधर इति द्विपः ॥ १० ॥
 अन्यदा श्रीपार्श्वनाथः, छत्रस्थो विरहन् भुवि । आयातः पल्लवे तत्र, कायोत्सर्गं च तस्थिवान् ॥ ११ ॥
 स गजो जलपानार्थं, तदा तत्र समागतः । जगन्नाथमथालोक्य, जातिस्मरणवानभूत् ॥ १२ ॥
 अहो ! धर्मं विराग्याऽहं, पशुरज्ञानतोऽभवम् । तदैव देवमर्चित्वा, कुर्वे स्वं सफलं जनुः ॥ १३ ॥
 विमृश्येत्यम्बुजवार्तै-रभ्यर्च्य परमेश्वरम् । कृत्वानशनमुत्पन्नो, महर्द्विव्यन्तरेष्वसौ ॥ १४ ॥
 श्रुतश्च चम्पानार्थेन, करकण्डुमहीभुजा । सर्वो व्यतिकरः सोऽयं, विस्मितश्च स्वचेतसि ॥ १५ ॥
 यावत्स भूषतिस्तत्रा-गच्छत्युत्साहशूरितः । विजहार प्रभुस्तावत्, स विषादं ददौ भृशम् ॥ १६ ॥
 किं स्यान्निर्भाग्यसत्त्वानां, श्रीजिनेन्द्रस्य दर्शनम् । आत्मानं निन्दयामास, च द्विपम् ॥ १७ ॥
 स्थाने च तत्र प्रासादं, महान्तं निरपीपदत् । नवहस्तमिताऽस्थापि, तत्र च प्रतिमा प्रभोः ॥ १८ ॥
 केचित्पुनरिदं ग्राहु-र्धरणेन्द्राऽनुभावतः । नवहस्तप्राणाणार्चा, तदैवाविस्मृत्प्रभोः ॥ १९ ॥
 वन्दित्वा पूजयित्वा स, प्रतिमां तां प्रमोदवान् । स्वनिर्मापितचैत्ये च, न्यवीविशदयं द्विपः ॥ २० ॥
 तत्र स व्यन्तरो लोक-प्रत्ययान् पूरयत्यलम् । ततः प्रमृति सञ्जातं, तत्तीर्थं भुवि विथुतम् ॥ २१ ॥
 प्रभीवनप्रेक्षणकादिकोत्सवा-नव्याजभक्तिः कर्कण्डुभूषतिः निर्माण्यंस्तत्र पवित्रचेतसा, प्रभावकश्रावकपुङ्गवोऽभवत् ॥ २२ ॥

स ध्यन्तरोऽपि तागर्वा, पूजयन् श्रमन्स्तुवन् । क्रमात्पुगतिमाग्मावी, तदेव यजतार्हतः ॥ २३ ॥

इति श्रीगुप्ति-उपदेशसप्ततिः काव्यचितः उद्धृता

श्री कलिकुण्डतीर्थोत्पत्तिकथा संपूर्णा

१७ क्रोधोपरि सुरविग्र-कथा

तेष्वप्यसौ क्रोधदयानलोऽग्निर्ना, प्रज्वालयत्यप्युद्यतपुण्यकाननम् ।

आरोक्तो गः संपरोपतामरुत, श्वेदितशृणु न यरविप्रत ॥ १ ॥

भीमशान्तपुरे राजा, कभूय कनकप्रभः । सत्कर्णिकारी सज्येष्टः, युगशास्तात्पुरोहितः ॥ १ ॥

धरास्तस्य ध्योत्पन्ना—क्रोपनः कलङ्कप्रियः । योऽस्मिन् प्रजालनेन, नित्यं तिष्ठति दुष्टधीः ॥ २ ॥

पितरि रमर्षिऽन्नेशु, क्रोपनत्वेन तत्पुत्रम् । मुक्ता पुरोहितपदे, भृशजाड्यो निवेशितः ॥ ३ ॥

ततः स प्रेममापत—स्तान्नित्राणि गधेयम् । नानाज्यापादनोपाया—स्ता भूये व्यनित्तयत् ॥ ४ ॥

दोहनायसरेऽन्नेशु—लक्षणा तं जपान गौः । तेन मम्महिता सा तु, वराक्री मूर्च्छिता मृता ॥ ५ ॥

आः ! हिमेतत्कृतं पाप ! गौरियं मारिता फुतः । इत्यादि यत्तज्जल्पन्ती, हस्तानेन स्वल्प्यपि ॥ ६ ॥

आते कलकले तत्र, पौर्त्तेनपभैरयम् । निबध्योपनृपं नीतः, सोऽपि तं कथमादिशत् ॥ ७ ॥

नानाविडम्बनापूर्व, ते नयन्ति पुरादुषहिः । तावत्तत्पुण्ययोगेन, तापसः कोऽप्युपाययौ ॥ ८ ॥

स तानुवाच भो भद्राः !, कोऽयं किमिति मार्यते । ऊचुस्तेऽप्येष पुंरूपो, राक्षसः कोऽपि विद्यते ॥ ९ ॥
 कृपया मोचितस्तेन, स तेभ्यः सामयुक्तिभिः । सरोऽपि तापसीं दीक्षा—मादत्ते स्म तदन्तिके ॥ १० ॥
 तत्त्वा तपांसि भूयांसि, तस्यैव नृपतेर्वधे । कृत्वा निदानं स मृतो, जातो वायुकुमारकः ॥ ११ ॥
 वसन्तपुरमागत्य, तं भूषणमुखं जनम् । रजोभिः स्थागयामास, कटरे ! कोपविल्वः ॥ १२ ॥
 च्युत्वा ततोऽभूच्चण्डालः, प्रथमं नरकं ततः । जगाम कोपकिम्पाक—पादपच्छायमाश्रयम् ॥ १३ ॥
 ततो दृग्विषमर्षी—ऽभूद्द्वितीये नरके ततः । ततोऽप्यनन्तसंसारं, आन्तः कोपविडम्बितः ॥ १४ ॥
 भूयस्यथ गते काले, श्रीपुरे रत्नभूभृतः । सरजीवोऽभवद्ग्रामा—ध्यक्षो ब्राह्मणनन्दनः ॥ १५ ॥
 तत्रैव कोपनत्वेन, स नृपेण सहाय्यदा । कुर्वाणः कलहं राज—भटैरुल्लम्बितो वने ॥ १६ ॥
 चतुर्ज्ञानधरं तत्र, प्राप्तं मुनिवरं तदा । आगतो वन्दितुं राजाऽभृणोत्तद्देशनामिति ॥ १७ ॥
 भो भोः ! भीमभवारण्ये, स्थिताः किं ? नश्यत द्रुतम् । यद्वद्वैरा धावन्ति, वैरिणो वोऽनुगामिनः ॥ १८ ॥
 वैरिणः क इति क्षमाप—पृष्टो ज्ञानी पुनर्जगौ । कपायास्तेष्वपि क्रोधो, धत्ते वैरिषु धुर्यताम् ॥ १९ ॥
 योऽयमुल्लम्बितो वृक्षे, पुरस्ताद्दीक्ष्यते नरः । इदं क्रोधफलं विद्धि, सर्वानर्थनिबन्धनम् ॥ २० ॥
 सरजन्मप्रभृतिकं, तच्चरितं तदाऽखिलम् । श्रुत्वा ज्ञानिमुनिप्रोक्तं, प्रतिवृद्धा नृपादयः ॥ २१ ॥
 केचित्तस्यान्तिके दीक्षां, श्राद्धधर्मं च केचन । स्वीकृत्याभिग्रहादींश्च, स्वस्वकार्याण्यसाधयन् ॥ २२ ॥
 सरजीवोऽपि स क्षमाप—च्छोटितः शान्ततां भजन् । दीक्षामादाय सञ्जातः, सर्वसौख्यैकभाजनम् ॥ २३ ॥

स्त्रीरूपाऽपि क्षमैर्वैका, क्रोधयोधं जयत्यमुम् । गुणाः परे तु तं जेतुं, पुंरूपा अपि न क्षमाः ॥ २४ ॥
 आक्रुशेऽपि हनो वापि, न बालैः कलहायते । मुनिः संसारभीरुत्वा दन्यथा तत्समो भवेत् ॥ २५ ॥
 श्रूयते हि पुरा साधु-मेकमुग्रतपःपरम् । देवता काचिदभ्येत्यो-यास्ते तद्गुणैरक्षितः ॥ २६ ॥
 साधो ! सुखेन चारित्रं, तव निर्मिहते सदा । वपुरस्ति निराधाधं, नाप्यन्यः कोऽप्युपद्रवः ॥ २७ ॥
 देवो नरो वा यः कश्चि-द्विरूपं कुल्लो तव । तदा धाव्यं ममेत्यादि-चार्या नित्यं चकार सा ॥ २८ ॥
 निःसृष्टो मुनिरप्याह, न मे किञ्चन दुःकरम् । यतः सन्तोषिणः सौख्यं, यत्तन्वक्रभृतोऽपि नो ॥ २९ ॥
 पाशान्देहज्यदा गच्छ-भगरान्तः स संयतः । अमङ्गलधियाभ्यासद्विजैनेकेन कुर्वितः ॥ ३० ॥
 मुनिरप्युच्छलन्मन्यु-र्मुष्टिभिस्तमताडयत् । मुष्टासुष्टि तयोरेवं, चिरं युद्धमजायत ॥ ३१ ॥

भोजनान्तरे देवी, पप्रच्छ कुशलादिभ्यः । रुष्टः सोऽप्याह तत्र त्वं, नागता किं त्वयाऽधुना ? ॥ ३२ ॥
 मुने ! तत्राहमायाता, परं त्वं नोपलक्षितः । उभयोर्युद्धधमानत्वात्-दानीं समता लभत ॥ ३३ ॥
 क्षमातपोभ्या युक्तत्वात्, क्षमाश्रमण उच्यते । तयोरेकतस्यापि, नाशो नाग्नौ निरर्थता ॥ ३४ ॥
 इत्थं तया साधुर्यं प्रमोदितो, वभूव चारित्रिजानांतसकः । तत्क्रोधयोधो विजिगीषुभिर्भवं, जेतव्य एवोन्वपदस्पृहा यदि ॥ ३५ ॥

इति श्रीमुद्रित-उपदेशसप्ततिकावृत्तिः उद्धृता

श्री सुरविप्रकथा संपूर्णा

१८ मनोपरि उज्झितकुमार—कथा

मानोऽपि मान्योऽस्तु मनस्विनां कथं, विडम्बयन्नष्टविधाभिरङ्गिनः ।

यं ग्राप्य स क्षमापतिपुत्र उज्झिता-भिधोऽपि जज्ञे निजजीवितोऽज्झितः ॥ १ ॥

अष्टविधमदफलं चेदम्—रज्जाभोगे तिसिसिआ, अट्टवसट्टा पडंति तिरिएसु । जाईमएण मत्ता, किमिजाई चेव पावति ॥ १ ॥

कुलमत्त सीआलत्ते, उट्टाङ्गोणि जंति रूवमए । वलमत्तावि पयंगा, वुद्धिमए कुक्का हुंति ॥ २ ॥

रिद्धिमए साणाई, सोहग्गमएण सप्पकागाई । लाभमएण वड्ढा, हवंति इअ अट्टमयट्टुडा ॥ ३ ॥ इति श्रीमहापुरुषचरित्रे ॥

राजा नन्दिपुरे रत्न-सारो नीतिलतावनम् । सिञ्चन्नम्बुदयत्सर्व-तापनिर्वापकोऽभवत् ॥ १ ॥

तस्य प्रेमलता राज्ञी, साक्षात्प्रेमलतेव या । कोऽपि जीवोऽन्यदा तस्याः, गर्भे समुदपद्यत ॥ २ ॥

अशुभा दोहदास्तस्याः, जातस्तदनुभावतः । नृपव्यापादनस्तैन्य-वञ्चनोल्लम्बनादयः ॥ ३ ॥

जातमात्रोऽपि बालोऽसौ, प्रच्छन्नं त्याजितस्तया । बहिर्विलिष्टायुष्कत्वा-द्वराको न मृतः परम् ॥ ४ ॥

एकेन वणिजा दृष्टो, शुहीतश्च दयालुना । अर्पितो निजभार्यायै, पालयामास सापि तम् ॥ ५ ॥

कृतोऽज्झिताभिधः पित्रा, लब्ध उज्झित इत्ययम् । मनोरथेन महता, जातः पञ्चवर्षिकः ॥ ६ ॥

अहमेव पटुः ग्राज्ञो, धनवान् बलवानपि । केऽमी वराका मनुजाः, मत्पुत्रः किङ्करा इव ॥ ७ ॥

इत्यहङ्कारपूरेण, तृणीकृतजगत्त्रयः । दिवसानन्तिचक्राम, स शैलस्तम्भसन्निभः ॥ ८ ॥
 मातृपित्रोर्देवगुर्गे-र्न प्रणामसौ व्यधात् । नित्यमुत्तान एवास्ते, दुर्विनीतशिरोमणिः ॥ ९ ॥
 तमाह जनकोऽन्येद्यु-र्वत्स ! विद्यामठं व्रज । पठ ग्रन्थान्मुञ्च शठघं, विनयं कुरु पाठके ॥ १० ॥
 अलं मे गलशोषेण, प्राज्ञः प्रागप्यहं यतः । वराकः स उपाध्यायः, किं मे कर्त्ताऽधिकं वद ॥ ११ ॥
 वणिजामयमाचारः, इत्यादि बहुचातुभिः । प्रेषितो लेखशालाया, मातृकादि पपाठ च ॥ १२ ॥
 अपराधे क्वचिच्चैष, कलाचार्येण ताडितः । तावत्तमाह रे मित्रा-न्वर ! त्वं मा न वेत्सि किम् ॥ १३ ॥
 पाठनेन तवानेन, किमित्यादि वदन्नयम् । रोषेण सहसोत्थाय, तं जघान चपेटया ॥ १४ ॥
 धृत्वा केशेषु दुष्टात्मा, तमुच्चासनसंस्थितम् । पातयामास भूमौ स, किमकृत्यं न पापिनाम् ॥ १५ ॥
 ज्ञाते व्यतिकरे तत्र, स आहूतः क्षमाभुजा । भाषितः किमरे मूर्ख !, पण्डितः कुट्टितस्त्वया ॥ १६ ॥
 सन्नद्धेपं साभिमानं, भूपं स ग्राह दुर्मतिः । स मनाः शिक्षितो मित्रा-चरस्तत्किन्तु दूषणम् ॥ १७ ॥
 अन्योऽपि यदि कश्चिन्मां, धिक्कर्त्ता तादृशं फलम् । स ग्राप्स्यतीति सोल्लस्य-मुवाच गतभीतिवत् ॥ १८ ॥
 क्रुद्धेन क्षमाभुजा धृत्वा, गलेऽसौ कर्षितः पुरात् । बालहत्याभिया किन्तु, वराको नहि मारितः ॥ १९ ॥
 इह लोकेऽप्यहङ्कार-फलमालोक्ष्यतां युधाः । वियोगः स्वजनैर्भूषा-ऽपमानो वनवामिता ॥ २० ॥
 यथा चक्री मनुष्येषु, त्रिदशेषु सुरन्दरः । तथा गुणेषु सर्वेषु, धौरेयो विनयः स्मृतः ॥ २१ ॥
 अयोज्झितकुमारोऽपि, पर्यटन्विकटाटवीः । तापसाश्रममायात-स्तपोधनसमाकुलम् ॥ २२ ॥

असौ पर्यस्तिकां वध्वा, तेषामग्रे निविष्टवान् । ननाम न शठस्तर-सुक्तं मैवमुपाविश ॥ २३ ॥
ततो रुष्टः परित्यज्य, तदाश्रममविश्रमम् । अरण्यानीं अमनोप, सिंहमेकं व्यलोक्त ॥ २४ ॥
पुच्छमुच्छाल्य सिंहोऽपि, क्ष्वेडाडम्बरसीषणः । तमभ्यधावत क्रुद्धः, सोऽपि मानी व्यचिन्तयत् ॥ २५ ॥
आः ! क एष पशुः किं वा, नश्यतेऽस्माद्वराकतः । लोका अपि हसिष्यन्ति, मां पशोरपि विभ्यत् ॥ २६ ॥
इत्यहङ्कारतस्तस्मा-दनश्यंस्तेन मारितः । शास्त्रेऽपि श्रूयते ह्येवं, मणुआण अहियसो ॥ २७ ॥
स जातो गर्दभस्तस्मात्, करभस्तुरगस्ततः । तत्रैव नगरे भूयः, पुरोहितसुतोऽभवत् ॥ २८ ॥
भूत्वापि सर्वविद्यानां, पारगः स मृतस्ततः । तत्रैव नगरे जातो, हुम्नोऽहङ्कारदोषतः ॥ २९ ॥
यथा यथा पुरोधास्तं, पश्यत्यस्य तथा तथा । स्नेहः स्याद् दुस्त्यजे येन, स्नेहवरे पुरातने ॥ ३० ॥
अन्येद्युस्तत्पुरप्राप्त-केवलज्ञानिनोऽन्तिके । पुरोहितस्तत्स्नेहस्य, हेतुं पप्रच्छ सोऽप्यवक् ॥ ३१ ॥
मूलादारभ्य तद्बृत्त-महङ्कारविपाकजम् । मानेन के न पीडयन्ते, प्राणिनः पण्डिता अपि ॥ ३२ ॥
श्रुत्वा पुरोहितस्तेन, ज्ञानिना गदितं वचः । भवाद्विरक्तः प्रवज्य, तदन्ते ग्राप निर्द्यत् ॥ ३३ ॥
उज्झितोऽपि सुगतिं गतवान् श्री-धर्ममार्हतमवाप्य गुरुभ्यः । तेन मानव ! न मानविक्षो, मान्य एष भवता भववीजम् ॥ ३४ ॥

इति श्रीमुद्रित-उपदेशसप्ततिकावृत्तिः उद्धृता

श्री उज्झितकुमार-कथा संपूर्णा

१९ मायोपरि पापबुद्धि-कथा

मायापिशाचीविचश नरा ये, स्वार्थकनिष्ठाः परवञ्चनानि । सृजन्ति तेऽधोगतयो भवन्ति, निदर्शनं त्वत्र स पापबुद्धिः ॥ १ ॥

पुरे श्रीतिलके द्रव्यो-पाज्जनैकपरायणौ । धर्मबुद्धिः पापबुद्धि-रभूता वणिजाबुभौ ॥ १ ॥

ऋजुस्वभानस्तत्राद्यः, सर्वपा हितचिन्तकः । द्वितीयः कपटी मायी, विश्वस्तस्याऽपि वञ्चकः ॥ २ ॥

तयोरप्यभग्नभैत्री, चाणिज्य तन्वतोर्मिथः । लोको वदत्ययं योगः, काष्ठकचसन्निभः ॥ ३ ॥

तथापि धर्मबुद्धिस्तं, न त्यजत्युत्तमत्वतः । अशोभाकृदपि त्याज्यः, कलङ्कः शशिना किमु ॥ ४ ॥

अन्यदा व्यवसायार्थं, तो गतो क्वापि पत्तने । वणिजा क्षीणचित्ताना, व्यवसायो हि कामयुरु ॥ ५ ॥

पृथग्पृथगुपाज्यैतौ, दीनाराणा सहस्रकम् । ग्राग्नद्वेक्रेतरस्वान्तौ, बलितौ स्वपुरः प्रति ॥ ६ ॥

आसन्ने स्वपुरे प्राप्ते, शठोऽशठमभापत । एतावदखिलं चित्तं, पुरान्तर्गृह्यते कुतः ॥ ७ ॥

क्रियन्निधीयतेऽत्रैवा-ज्वसरे लास्यते पुनः । राजदायाददस्युभ्यो, भय वित्तस्य नैकधा ॥ ८ ॥

श्रुत्वेति सरलस्वान्तौ, वित्तं पञ्चशतीमितम् । न्यास्यत्तत्रैव तच्चेतः-अत्ययाय परोऽपि च ॥ ९ ॥

आगतौ स्वगृहे वर्द्धा-पनकं च तयोरभूत् । कियद्दिनान्तरे वित्तं, तद्भूस्थं पापधीरलात् ॥ १० ॥

अथावसरमासाद्य, पापबुद्धिस्तमब्रवीत् । आगच्छ मित्र ! तद्वित्तं, यथा सम्प्रतिर्गृह्यते ॥ ११ ॥

स्थानद्वयं तदालोक्य, रिक्तं ग्राह स पापधीः । आः केनापि हतं वित्त-मावयोर्जीवितोपमम् ॥ १२ ॥

तं धिगस्तु स पापात्मा, म्रियतां किं करिष्यते । विलापान्कृत्रिमानेवं, स सत्यानिव निर्ममे ॥ १३ ॥
 अथाऽब्रीवीत्स पापात्मा, धार्मिकं धर्मबुद्धिकम् । रे धर्मधूर्त ! रे दुष्ट !, तवैतद्विजृम्भितम् ॥ १४ ॥
 धर्मबुद्धिरपि ग्राह, भ्रातः ! किमिदमुच्यते । नेदृशं मादृशं कर्म, किन्तु कस्यापि पापिनः ॥ १५ ॥
 जातो विवाद उभयो-र्गतौ राजकुले च तौ । पापबुद्धिस्तदा ग्राह, चौरौऽयं धर्मबुद्धिकः ॥ १६ ॥
 ग्राहुर्नियोगिनः साक्षी, युवयोः कोऽपि विद्यते । पापबुद्धिरभाषिष्ट, साक्षिणो वननाकिनः ॥ १७ ॥
 शुद्धबुद्धिर्धर्मबुद्धि-स्तदा चेतस्यचिन्तयत् । अहो ! दृष्टत्वमेतस्य, अहो ! कपटपाटवम् ॥ १८ ॥
 मम श्रीधर्म एवात्र, सखाऽन्यैः किं सहायकैः । प्रातः परीक्षा कर्त्तव्ये-त्यादि भूपादयोज्ज्वलम् ॥ १९ ॥
 पापबुद्धिस्ततः ग्राह, रात्रौ स्वजनकं प्रति । ग्राह्योऽयं मया कूट-कलहो निखिलोऽपि हि ॥ २० ॥
 कथं कर्त्तव्यं तातेने-त्युक्तः स ग्राह, दुष्टधीः । त्वं तात ! विपिने गत्वा, प्रविश क्वापि कोटरे ॥ २१ ॥
 राजादीनां पृच्छतां च, त्वया वाच्यमिति प्रगे । निष्कलङ्कः पापबुद्धि-धर्मबुद्धिस्तु तस्करः ॥ २२ ॥
 तेनेति शिथिलस्तात-स्तथैव निखिलं व्यधात् । प्रत्युपे मिलिते लोके, स ऊचे च तथैव तत् ॥ २३ ॥
 इतस्ततो विलोकन्ते, न च पश्यन्ति कञ्चन । लोकाः सर्वेऽपि साश्रया-स्तूर्णमुत्कर्णतां दधुः ॥ २४ ॥
 सहस्रोत्पन्नबुद्धिस्तु, धर्मबुद्धिस्तदाऽवदत् । राजानं प्रति देवेदं, कोटं ज्वालयिष्यते ॥ २५ ॥
 देवो वा मानवो वापि, यथा प्रत्यक्षतां ब्रजेत् । इत्युक्त्वा सहस्रोत्थाय, यावत्तज्ज्वालयत्यसौ ॥ २६ ॥
 तावत्स जनकस्तस्मा-त्कोटरान्निर्गतः क्षणात् । कर्मणा प्रेरितो जीवो, जनन्या उदरादिव ॥ २७ ॥

तदानीं तं नृपोऽपृच्छ—दरे ! किमिदमद्भुतम् । सोऽपि वृत्तान्तमाचख्यो, दुःसुतप्रेरणादिकम् ॥ २८ ॥
तं तत्सुतं च ते लोकाः, धिक्कुर्वन्तीति रे ! युवाम् । अकृशायामिदं किं य-न्मित्रेऽपि द्रोहकारिता ॥ २९ ॥
पापबुद्धिस्ततो राज्ञा, मार्यमाणोऽपि वारितः । लगित्वा पादयोर्धर्म-बुद्धिना शुद्धबुद्धिना ॥ ३० ॥
धर्मबुद्धेस्तदा श्लाघा, निन्दा पापमतेस्तथा । भूषाद्याश्चक्रिरे माया, कटेरेऽव दुःखदा ॥ ३१ ॥
एवं बभूवाऽश्वक्रभावपुङ्गव, तन्मित्रपुङ्गव सुखदुःखमाजनम् । मायां शुजङ्गीमिव दूरतस्ततो-ऽवदातचित्तास्त्यजत द्रुतं जनाः ॥

इति श्रीशुद्धित-उपदेशसप्ततिकावृत्तितः उद्धृता

श्रीपापबुद्धिकथा संपूर्णा

२० लोभोपरि श्री सागर-श्रेष्ठि-कथा

यो द्वादशं यावदुपागतो गुण-स्थानं निषेधं स्थिरसंविदः सृजेत् ।

इहाप्यमुत्रापि विदग्धयेष्कं, स लोभवैरी किल सागरं यथा ॥ १ ॥

सागरः सादरो द्रव्यो-धाज्जने धर्मवर्जितः । अभूच्छ्रीमन्दिरे श्रेष्ठी, द्रव्यकोटयष्टकप्रभुः ॥ १ ॥

परं कदर्यमूर्धन्यो, न युक्ते न ददाति च । कषाटपिहितं प्रायो, द्वारं तस्य सदा भवेत् ॥ २ ॥

गृह एव स्थितस्यास्य, दृष्टौ कोऽपि करोति न । भोजनखानदानादि, याचकः कोऽपि नैति च ॥ ३ ॥

कमला गृहिणी तस्य; देविलस्तनयस्तयोः । विमला तत्प्रिया सर्वे-ऽप्येते तच्चकिताः सदा ॥ ४ ॥
तत्र श्वश्रू वधू द्वे ते, मन्त्रतन्त्रविशारदे । अनेकाभिः कुविद्याभिः, स्वैराचारे बभूवतुः ॥ ५ ॥
योगिन्येकाऽप्यदा तस्य, विजने गृहमागता । श्वश्रूवधूभ्यां सा पृष्टा; सादरं नतिपूर्वकम् ॥ ६ ॥
स्वामिन्यत्र गृहे दत्त-द्वारे त्वं कथमागता । साप्याह मम विद्यास्ति, साधारा व्योमगामिनी ॥ ७ ॥
ताभ्यां तस्याश्च सा विद्या, गृहीता बहुमानतः । एकं च शुषिरं दारुं, विद्यते तद्गृहे महत् ॥ ८ ॥
तस्मिन्नाख्य तद्दत्त-मन्त्रशक्त्या च ते उभे । निशीथसमये यातः, क्रीडार्थं स्वेप्सिते पदे ॥ ९ ॥
एयदा कायचिन्तार्थं, निशीथे पुत्र उत्थितः । सुप्तशेषजनेन्द्राक्षी-त्कौतुकं रहसि स्थितः ॥ १० ॥
श्वश्रूवध्वौ तदोत्थाय, सौत्सुक्यं निभृतक्रमम् । त्वर्यतां त्वर्यतामेव-मूचतुश्च मिथो मुदा ॥ ११ ॥
सोऽप्यभूधावदुत्कर्णः, श्वश्रूतावदुवाच ताम् । अरे काष्ठमिदं शीघ्रं, सजीकुरु पुरो भव ॥ १२ ॥
आत्मनामस्ति गन्तव्यं, दूरे तन्माविलम्बय । इत्युक्त्वा ते उभे तत्रा-रूढे तन्मन्त्रपूर्वकम् ॥ १३ ॥
तत उत्पतिते व्योम्नि, व्यन्तर्यामिव ते उभे । इत्याश्चर्यं तदालोक्या-ऽचिन्तयद्देलस्तदा ॥ १४ ॥
अहो ! किमेते शाकिन्यौ, पापिन्यौ पतिवञ्चिके । गते कुत्र कदा पश्चा-देते चात्रागमिष्यतः ॥ १५ ॥
इत्यसौ जाग्रदेवास्थात्, तत्र ते यावदागते । ततः क्षणान्तरे जातः प्रातःकालो विकस्वरः ॥ १६ ॥
स तयोस्तादृशं वृत्तं, न कस्यापि न्यवेदयत् । परेषां दूषणानीव, प्रायश्चित्तप्रदो गुरुः ॥ १७ ॥
स कौतुकी द्वितीये तु, दिने जाते तमोभरे । प्रागेव शुषिरे तत्र, ग्रीढे काष्ठे प्रविष्टवान् ॥ १८ ॥

तथैवास्त्र ते तत्र, जगत्तुः स्वेप्सित पदम् । प्रवृत्ते क्रीडितुं मुक्त्वा, तत्काष्ठं कापि भूतले ॥ १९ ॥
 अन्या अपि द्वियः सन्ति, भिलितास्तत्र भूरिशः । चिरं क्रीडारसस्तामि-श्रक्रे तत्राडविशङ्कितम् ॥ २० ॥
 तत्कोटोराद्विनिर्गत्य, कुमारोऽपि अमन् क्वचित् । स्वर्णोष्टिकाभिराकीर्ण-मिष्टिकापाकमैक्षत ॥ २१ ॥
 उत्फुल्लनयनश्रेत-स्यचिन्तयदय तदा । स्वर्णद्वीपो ह्ययं नूनं, श्रूयते यो जनोक्तिभिः ॥ २२ ॥
 यः प्राप्य क्लेशकोटिभि-निःस्वैः स्वप्नेऽपि नेक्ष्यते । अयत्नेनापि सम्प्राप्तो, मया भाग्यं महन्मम ॥ २३ ॥
 द्वित्राः स इष्टिकाः साराः, सन्तोषी जगृहे ततः । मनसो नहि लोभी स्यात्, सति लामेऽपि भूयसि ॥ २४ ॥
 तथैव कोटरे तत्र, स संलीनवपुः स्थितः । स्राङ्गोपाद्भानि सद्गोच्य, प्रादृषीव महासुनिः ॥ २५ ॥
 क्रीडित्वा सुचिरं ते अ-ध्यागते तत्र निर्भये । तथैवोत्पतिते व्योम्नि, क्रमाच्च गृहगागते ॥ २६ ॥
 प्रातःकाले कुमारस्त-दुदृच्छापनपूर्वकम् । स्वप्नित्रे दर्शयत्स्वर्णं, विस्मितः सोऽपि तं जयौ ॥ २७ ॥
 अरे मुख ! त्वया स्तोत्र-मिदमात्रं कथं ब्रूहि ! । यत्नं त्रिनापि हस्ताग्रं, धनं को नाम मुञ्चति ॥ २८ ॥
 अद्याह तत्र यास्यामि, तच्छास्यामि यथेप्सितम् । द्राक्षिद्यं द्रावयिष्यामि, निश्चिन्ता हि भवादृशाः ॥ २९ ॥
 इत्युक्त्योत्थितवान् श्रेष्ठी, लोमक्षोभवशब्दः । तद्वधानलीनस्तदह-न्यभूत्तदुलमत्स्यवत् ॥ ३० ॥
 निशीथिन्या तथैवैष, तत्काष्ठान्तः प्रविष्टवान् । ग्रस्थितः सह ताभ्यां च, तं प्रदेशमुपागमत् ॥ ३१ ॥
 ततो निर्गत्य पुनोक्ता-यिज्ञानादि स्मरन् ब्रूहि । इष्टिकापाकमद्राक्षीत्, प्रत्यक्षमिव रैगिरिम् ॥ ३२ ॥
 हृष्टस्तद्दर्शनाच्छ्रेष्ठी, हसन्तुष्टः स इष्टिकाः । गृहीत्वा तत्तथा वश्रे, कटेनामात्स्वयं यथा ॥ ३३ ॥

तथैव श्वश्रूयन्तौ ते, चलिते स्वपुत्रीमभि । उदन्वदुपरि ग्राप्ते, यावत्तावद्धृग्वक् ॥ ३४ ॥
 केनापि हेतुना मातः !, काष्ठमद्य महाभरम् । न चलत्यश्रुतः शीघ्रं, श्वश्रूय्याह तां प्रति ॥ ३५ ॥
 अरे ! त्यजैतदत्रैव, यच्चैतत् प्रेक्ष्यते तरत् । गृहाण काष्ठं तद्यावो, यथा शीघ्रं पुरे निजे ॥ ३६ ॥
 अथ भीतोऽवच्छेष्टी, मा मां क्षिपतमम्बुधौ । उपलक्ष्य तमन्योऽन्यं ते ब्रूतस्त्वं क्व रे इह ? ॥ ३७ ॥
 सुतरां कूपिते तस्मा-द्विगोपनभयादिमे । सकाष्ठं तं परित्यज्य, तत्र ते गृहामागते ॥ ३८ ॥ अन्यत्राप्युक्तम्—
 अतिलोभो न कर्त्तव्यो, लोभं नैव परित्यजेत् । अतिलोभाभिभूतात्मा, सागरः सागरेऽपतत् ॥ १ ॥
 क्रमेण ज्ञातवृत्तान्तो, भीतस्ताभ्यां सुतोऽपि सः । परिव्रज्यामुपादाय, जातः सुखनिकेतनम् ॥ ३९ ॥
 लोभस्याप्येवमाकर्ण्य, विपाकं विबुधा जनाः । सन्तोषामृतपूरेणाऽऽत्मानं सिञ्चत सर्वदा ॥ ४० ॥

इति श्रीशुद्रित-उपदेशसप्ततिकावृत्तितः उद्धृता

श्री सागरश्रेष्ठिकथा संपूर्णा

२१ न्यायोपरि श्री यशोवर्मनृपकथा

न्यायो नराणां परमं निधानं, न्यायेन विश्वानि सुखीभवन्ति ।
 न्यायोपपन्नं पुरुषं श्रयन्ति, श्रियः श्रयन्त्यः सतितामिवेशम् ॥ १ ॥

श्रीरामनाग स्मरति प्रतिप्रगे, जनः समग्रो न तु रावणाऽभिधाप् ।
पूर्णे ददौ किं जगृहे च किं परः, सन्याय एवात्र विभक्तिं हेतुताम् ॥ २ ॥

यतः—यान्ति न्यायप्रवृत्तस्य, तिर्यञ्चोऽपि सहायताम् । अपन्यानं तु गच्छन्तं, सोदरोऽपि विमुञ्चति ॥ १ ॥
गया तिदीहा दहवयण, जिहिं गुसेव करंति । दीहपल्लुदं रावणह, पत्यर नीरि तरन्ति ॥ २ ॥
ये मञ्जन्ति निमज्जयन्ति च परास्ते प्रस्तरा दुस्तरे, वाद्धौ वीर तरन्ति वानरमरुतं तारयन्तेऽपि ।
नैते प्रावगुणा न वारिधिगुणा नो वानराणा गुणाः, श्रीमदाश्वरयेः प्रतापमहिमा सोऽयं समुज्जृम्भते ॥ ३ ॥
पतन्त्यो भित्तयो यस्या-ज्ञया तिष्ठन्ति निश्चलाः । वशीभवन्ति भूताद्या, अपि यन्नामकीर्तनात् ॥ १ ॥
आस्ता यच्चरितं तस्य, सेवकोऽपि नरेश्वरः । यशोवर्माऽभिधो न्यायी, यथाऽभूनापरस्तथा ॥ २ ॥
कल्याणरुटके राम, इव नितिलतामृदः । यशोवर्माऽभिधो भूपो, शुद्रक्ते साम्राज्यमृजितम् ॥ ३ ॥
द्विष्टः पुत्रोऽपि तस्याऽऽसीत्, त्याज्यः स्वाङ्गस्थपङ्कजत् । गुणवानस्वकीयोपि, मान्यः पुष्पमिवाऽभवत् ॥ ४ ॥
निजप्रतोलीद्वारे स, न्यायघण्टामवन्धयत् । यस्य यस्य यदा कार्यं, तदा ता स स वादेयेत् ॥ ५ ॥
तच्चिन्तां कुल्लते भूपः, श्रणैरपि धनैरपि । एवं पालयतो न्यायं, तस्य गच्छन्ति वासराः ॥ ६ ॥
तस्य न्यायपरीक्षार्थं, राज्याऽधिष्ठातृदेवता । विधाय सुरभीरूपं, राजमार्गेऽज्यदा स्थिता ॥ ७ ॥
वत्समेकं च सौन्दर्यं-सौकुमार्यमनोहरम् । विकुर्व्यं सद्यः सज्जातं, स्वपार्थे सा न्यधीविशत् ॥ ८ ॥
अत्रान्तरे राजसौधा-दाकृष्ण वरवाहिनीम् । तत्रागच्छन्नभूत्तस्य, राज्ञः पुत्रोऽतिदुर्दमः ॥ ९ ॥

अतिवेगवशाच्चैष, वाहिनीं तामवाहयत् । तस्यैवोपरि वत्सस्य, स वराको मृतः पुनः ॥ १० ॥
 धेनुः कोकृत्यतेऽत्यर्थं, मुञ्चत्यश्रूणि निर्भयम् । लोको हाहारवं चक्रे, ग्रेक्ष्य तादृग्दशां तयोः ॥ ११ ॥
 केनाप्यालापिता चैषा, भद्रे ! राजकुलं व्रज । न्यायघण्टास्ति या तत्र, शृङ्गाभ्यां तां च वादय ॥ १२ ॥
 यथा तवैतदन्याय—प्रतीकारं नृपः सृजेत् । पञ्चमो लोकपालोऽयं, सर्वसाधारणो यतः ॥ १३ ॥
 श्रुत्वेति सा गता तत्र, घण्टां बाह्वमताडयत् । तस्मिंश्चावसरे भूपो, भोजनायोपविष्टवान् ॥ १४ ॥
 घण्टानिनादमाकर्ण्य—उकाले भूपः ससम्भ्रमः । इदानीं चालिता केन, घण्टेत्याख्यस्त्वसेवकान् ॥ १५ ॥
 विलोक्य तेऽपि तं ग्राहु—नैन्यः कोऽप्यत्र गां विना । अकाले गौः कुतोऽत्रेति, स्वयमेवोत्थितो नृपः ॥ १६ ॥
 तत्रागत्य स धेनुं तां, सदुःखं ग्राह भूपतिः । भवत्या अपि हा ! पापी, कश्चकार पराभवम् ॥ १७ ॥
 पराभूताऽसि येन त्वं, तं दर्शय ममाश्रुना । वराकी सा तु नो वेत्ति, वक्तुं मानवभाषया ॥ १८ ॥
 किन्तु सा पूरतो भूय, घृष्टिलग्रस्य भूपतेः । तं वत्सं दर्शयामास, जिवितव्यमिवात्मनः ॥ १९ ॥
 उवाच भूपो हृष्टादौ, सन्निविष्टं महाजनम् । क्रूरकर्मदृशं चक्रे, कः पापीति निवेद्यताम् ॥ २० ॥
 तदन्यायाविधातारं, सर्वे जानन्ति मानवाः । न कोऽपि भापते किन्तु, तत्सुताजनर्थशङ्कया ॥ २१ ॥
 अतिग्रन्थेऽपि भूपस्य, यावत्कोऽपि न भापते । तावत् कुद्वो नृपः ग्राह, सन्नक्षेपमिदं वचः ॥ २२ ॥
 आः ! पापिनो भवन्तोऽपि, यदीदृगसमञ्जसम् । दृष्टमप्युच्यते यत्र, धिग्वस्तत्पक्षपातिनः ॥ २३ ॥
 तदैव भोक्ष्ये यद्येत—स्पापकारी नराधमः । ममाग्रे प्रकटो भावी—त्यभिप्रहमयाऽग्रहीत् ॥ २४ ॥

तस्य न्यार्यरुनिष्ठस्य, सन्ध्यावधि निषेदुषः । तद्दिने लङ्घनं जात-महो ! न्यायप्रधानता ॥ २५ ॥
सन्ध्याया मन्दिरे ग्रास-स्तनयस्तस्य भूयतेः । ग्राह स्वकृतमन्यायं, मम दण्डं कुरु प्रभो ! ॥ २६ ॥
स्वपुत्रकृतमन्याय, श्रुत्वा दूनो नराधिपः । स्वर्गेनापि हि किं तेन, कर्णच्छेदो भवेद्यतः ॥ २७ ॥
प्रातः पर्यदि भूयेन, पृथा नीतिविशारदाः । अस्य पुत्रस्य को दण्डो, विधेय ? इति कथ्यताम् ॥ २८ ॥
उक्तं तैरेक एवायं, राज्याहस्तनयस्तव । एकलोचनसद्भावाः, कोऽस्य दण्डो भवेत्प्रभो ! ॥ २९ ॥
न्याय एव प्रधानो मे, दुर्नयेन सुतेन किम् ? । अन्येऽप्येवं चितन्वन्ति, शिक्षा चेन्नाऽस्य दीयते ॥ ३० ॥
ततोऽस्य यो भवेद्दण्ड-स्तं वदन्तु विशारदाः ! । मनागपि न कार्यं मे, दाक्षिण्यमभयं हि वः ॥ ३१ ॥
तैरुक्तं देव । यो यादृक्, कुले तस्य तादृशम् । अमनोहं मनोहं वा, क्रियते शास्त्रगीरिति ॥ ३२ ॥
अवाहयथ वत्सो-परिष्टादेय वाहिनीम् । तथाऽस्यापि विधीयेत, दण्डः कोऽप्यस्य नापरः ॥ ३३ ॥
आनाय वाहिनीं पुत्रं, स्थापयित्वा च वर्त्मनि । जनानुवाच भो एषा, पुत्रस्योपरि वाह्यताम् ॥ ३४ ॥
ईदृग्विधं तदादेशं, यदा कोऽपि करोति न । प्रत्यक्षं सर्वलोकानां, तदा भूय इदं जगौ ॥ ३५ ॥
अयं मदीयो दुष्पुत्रो, जीविताद्वा विनश्यतु । आत्मीयेनापि किं तेन, न्यायो यस्य न वल्लभः ॥ ३६ ॥
इत्युत्त्वा सहस्रोत्थाय, स्वयमेवोपविश्य च । यावत्ता वाहयत्येष, तस्योपरि दयोद्भितः ॥ ३७ ॥
तावन्न गा न वत्स च, ददर्श स महीपतिः । सा देवी च पुरोभूय, तस्य श्लाघामिति व्यधात् ॥ ३८ ॥
जय सत्त्वतां धुर्य !, जय न्यायपरायण ! । श्रीरामस्येव सौभाग्यं, त्वदीयं स्तुवते न के ? ॥ ३९ ॥

चिरायुस्ते सुतो भूयात्साम्राज्यं त्वं च पालय । परीक्षेयं मया चक्रे, इत्युक्त्वा सा तिरोऽभवत् ॥ ४० ॥
एवं न्यायः पालनीयो नृपाधैर्यस्मात्सर्वाः सम्पदो हस्तगाः स्युः ।

शस्यानि स्युः किं विना वारिवाहं, प्रावृट्काले प्राच्यमासद्वयोत्थम् ॥ ४१ ॥

इति श्रीसुद्वित-उपदेशसप्ततिकावृत्तिः उद्धृता

यशोवर्मनृपकथा संपूर्णा.

२२ धर्मोपरि श्री धर्मराजकथा

श्रीधर्म एव निधिरक्षय एष सौख्य-श्रीणां हितः स्वपरयोश्च भवान्तरेऽपि ।

श्रीधर्मराजचरितं विनिश्चय्य सम्यक्, कस्तत्र वा शिथिलमादस्मात्तनोति ॥ १ ॥

अस्यत्र भरतक्षेत्रे, नगरी सर्वमङ्गला । तत्र वित्रासिताराति-भूषतिर्भद्रशेखरः ॥ १ ॥

सभामध्यास्त स क्षमापः, परिवारयुतोऽन्यदा । तदा नैमित्तिकः कोऽपि, प्राप्तस्तत्र त्रिकालवित् ॥ २ ॥

यथोचितासने राज-दापिते स उपाविशत् । उदस्य हस्तं सर्वेभ्यः, आशीर्वादमुवाच च ॥ ३ ॥

नृपोऽप्राक्षीन्निमित्तज्ञ !, भविष्यद्दद कीदृशम् ? । स्वरूपं भावि सोऽप्याह, माऽधुना पृच्छयतां प्रभो ! ॥ ४ ॥

विशेषतो नृपोऽपृच्छ-दुत्पातः कोऽपि दैवतः ? । किं भावी ? सोऽयमपिष्ट, दुर्भिक्षं द्वादशाब्दिकम् ॥ ५ ॥

अकाण्डाञ्चनिसम्पात-सन्निभं तद्वचो नृपः । श्रुत्वा सदुःख इत्याख्यत, रे । विमृश्य वचो वद ॥ ६ ॥
 समथं सर्वसम्भानां, निमित्तोज्जीवीवित्युनः । मद्भाषितं वृथा स्याच्चे-च्छेद्या निहिव मे तदा ॥ ७ ॥
 तत्रानिजा दृढाभेयं, निशम्य क्षमाभुजापि सः । अस्यापि स्वपुरे वयापि, गन्तुं नैव ददे तथा ॥ ८ ॥
 सर्व्यादिरात् सर्वलोकै-श्चक्रे धान्यस्य सङ्ग्रहः । स्वकुटुम्बानुमानेन, गत्वा देशान्तरेष्वपि ॥ ९ ॥
 स्वस्वचित्तान्यनाहत्य, धान्यान्येव तदा जनैः । मील्यन्ते स्म यतः प्राणाः, नृणामन्नेषु निष्ठिताः ॥ १० ॥
 अयोष्णफालेऽतिक्रान्ते, प्रवृत्तेऽपि तपात्यये । उत्पश्ये सर्वलोकैऽपि, वारिदोऽभूदवारिदः ॥ ११ ॥
 भृशं निव्यथिरे लोकाः, भानिदृग्निशङ्कया । धर्मरुग्मव्यवस्था हि, स्यात्सुमिधाञ्जुयायिनी ॥ १२ ॥
 प्राप्ते तु श्रावणे मासे, द्वितीयादिवसेऽसिते । उत्तरस्यामभूदन्नं, लोकः सम्मुखमैयरुः ॥ १३ ॥
 वाधानि वादयामासु-र्गीतनृत्यादि तेनिरे । आकृष्ट इव तद्भाग्यै-र्वर्षं जलदस्तदा ॥ १४ ॥
 आख्यदभूषो निमित्तज्ञ, तद्वचोऽद्य वृथाऽभवत् । तत्र करोमि जिह्वाया-श्छेदं यत्तत्प्रलापिनः ॥ १५ ॥
 देव ! किञ्चित्प्रतीक्षस्व, यावन्मिलति कोऽपि मे । ज्ञानी मुनिस्तदग्रे य-द्वसेवेच्छास्यार्थनिर्णयः ॥ १६ ॥
 कृपिः कृपीचलैः कर्जु-मारेमे मुदिताक्षयैः । क्षेत्रेषु वीजान्युत्तानि, मुपागेविव धार्मिकैः ॥ १७ ॥
 अन्यवर्षोयनिष्यत्ते-र्निष्यत्तिर्द्विगुणाऽभवत् । तस्मिन्वर्षे नृपोऽप्यासी-त्सर्पो बहुलद्विकः ॥ १८ ॥
 निवृत्ते कार्तिके मासे, हेमन्तसमयेऽप्यदा । आययुः केचिदाचार्या, केवलज्ञानशालिनः ॥ १९ ॥
 सदैवज्ञः सपौरस्ता-न्वन्दितुं नृपतिर्गनः । नैमित्तिकोत्पलीकत्व-हेतुं पप्रच्छ तं च सः ॥ २० ॥

अवोचन्हरयो राजन् !, अत्रैव तव पत्ने । धनदत्त इति श्रेष्ठी, तस्य भार्या धनेश्वरी ॥ २१ ॥
तयोरन्येद्युस्त्यन्नः, सुतः सर्वसुखावहः । यस्य प्रभावतो वृष्टो, मेघो युष्मादृशां मुदे ॥ २२ ॥
अयं हि प्राग्भवे रक्षो, भिक्षावृत्तिरभूत् क्वचित् । दृष्ट्वाऽन्यदा मुनिं कञ्चि—द्वन्द्वे हर्षपूरितः ॥ २३ ॥
गृहाण नियमान्कांश्चि—दिति तं संयतो जगो । अन्यथाऽपि तवेदानीं, सम्पत्तिर्नास्ति तादृशी ॥ २४ ॥
ततस्तदन्तिके देवनत्यादीन्वियमानसौ । प्रतिपेदे क्रमाद्भाग्यैः, सोऽपि जातो महर्द्धिकः ॥ २५ ॥
प्राच्यावस्थां निजां तेन, स्मरता हृदि मण्डिताः । सजीकृतान्नपानाद्याः, सत्रगेहाः पदे पदे ॥ २६ ॥
रङ्गादारम्य भूयान्तं, मनुष्यान् लक्षसम्मितान् । तदा सन्तोषयामास, साधूंश्चापि सहस्रशः ॥ २७ ॥
दानपुण्यमखण्डं त—ज्जीवितावधि स व्यधात् । भवेज्ज तदसौ जातः, आधारः सर्वभूस्पृशाम् ॥ २८ ॥
दुर्भिक्षमभविष्यन्चे—जातो नाऽभूदयं शिशुः । यदैपमोऽन्यदेशेषु, स्तोका एवाभवन् घनाः ॥ २९ ॥
अतो नैमित्तिकः सत्य—स्वमेतं माऽवहीलय । श्रुत्वेति विस्मितो राजा, खरीब्रत्वा गतो गृहम् ॥ ३० ॥
आनाथ्य बालकं चक्रे, तमेव नृपतिं नृपः । औचित्याऽऽचरणे सन्तः, किं मुह्यन्ति कदाचन ? ॥ ३१ ॥
यस्याऽऽधारे प्रवर्तन्ते, प्रजाः सौख्यसमृद्धिभिः । स एव कीर्त्यते राजा, इति स्मृतिवचो यतः ॥ ३२ ॥
धर्ममराज इति प्रत्त—नामा भूपमुखैर्जनैः । स बालोऽप्यभवद्राजा, बालार्क इव तेजसा ॥ ३३ ॥
तदाज्ञा यत्र देशोऽभूत्, दुर्भिक्षं तत्र नाऽभवत् । विक्रीयाऽन्येषु, देशे धान्यानि धुम्रमर्जितम् ॥ ३४ ॥
एवं स धर्मप्रवणः प्रभावनां, चक्रे चिरं श्रीजिनराजशासने ।

ग्रान्ते परित्रज्य तपोमिलकटैः, स मोक्षसौख्य समवाप भूपतिः ॥ ३५ ॥
इति श्री युद्धित-उपदेशसप्ततिकावृत्ति उद्धृता

धर्मराजकथा संपूर्णा

२३ कठोरवचनोपरि जननी-पुत्र-कथा

विचार्य चाल्य वचनं हितं मितं, न कर्कशं क्वापि निगद्यते बुधैः ।

अयेकशः प्रोक्तकठोरवाक्यतो, न किं विगुप्तौ जननीसुतावपि ॥ १ ॥

छिन्नन्नि हस्तौ चरणौ च लोचने, निष्काशयामि त्वमरे ! त्रियस्व वा ।

इत्यादयः कर्कशवारूपरम्परा-स्त्याज्या बुधदुर्गतिमार्गदीपिकाः ॥ २ ॥

ताम्रलिप्सीपुरी ताम्र-मयवग्रविराजिता । तत्रेभ्यो रतिसाराहो, बन्धुला तस्य च प्रिया ॥ १ ॥

तयोर्वन्धुमती पुत्री, प्रकृत्योद्भटवेपभाक । सौवर्णसर्वाभरणा, श्रेष्ठिनोऽत्यन्तवह्नुभा ॥ २ ॥

ता प्रत्याह पिता वत्से !, मा कार्षीर्वैषमुद्भटम् । नेदृशो वणिजा भाति, सा तथाऽपि न तिष्ठति ॥ ३ ॥

भृगुकच्छपुरात्तत्र, वाणिज्यार्थमुपेयुषा । बन्धुदत्तेन साऽन्येधुः, परिणीता सदुत्सवैः ॥ ४ ॥

पुनः प्रभृतलाभार्थी, ता तत्रैव विमुच्य सः । त्वद्वीपं प्रति प्रास्थान्, पोतमारुह्य चारिधौ ॥ ५ ॥

कियत्यपि व्यतिक्रान्ते, भूभागे तस्य वाहनम् । आहन्यमानं कछोलैर्-भङ्गमाप क्षणादपि ॥ ६ ॥
 अवाप्य फलकं चैकं, वन्धुदत्तस्तदाभ्युधिम् । लग्नस्तरीतुं वातेन, प्रेरितश्च तटेऽलगत् ॥ ७ ॥
 निभालयति दिक्चक्रं, यावदुद्भ्रान्तलोचनः । तावत्तनगरोधाने, प्राप्तामात्मानमैक्षत ॥ ८ ॥
 अहो ! दैवगतिः केयं ? लज्यते यत्र मानवैः । ईदृक्षोऽहं कथं गन्ता ? तत्र श्वशुरमन्दिरे ॥ ९ ॥
 स्त्रीपीहर नरसासरु, संजमियां सहवास । एत्रिण्हइ अलखामणां, जइ को करइ तपास ॥ ९ ॥
 अतर्कितानि सौख्यानि, दुःखान्यपि शरीरिणाम् । भवति तदलं क्लेश-हेतुना चिन्तयाज्जया ॥ १० ॥
 विचिन्त्येति स्थितो देव-कुले ज्ञापितवानसौ । श्वशुरस्य गृहे स्वस्य, तत्र प्राप्स्यादि केनचित् ॥ ११ ॥
 श्रुत्वा जामातृवार्त्तां तां, मनःसन्तापकारिणीम् । आः ! किमेतदिति श्रेष्ठी, प्रोचन्तु सहस्रोत्थितः ॥ १२ ॥
 यावत्तदन्तिके याति, तावदस्तद्गतो रविः । उत्स्रत्वात्कुदुम्बेन, वारितः स्वगृहे स्थितः ॥ १३ ॥
 ब्राह्मणे मुहूर्त्ते जामातु-मिलनाय चचाल सः । आदाय वस्त्राभरण-प्रभृत्यवसरोचितम् ॥ १४ ॥
 सौवर्णवल्लयव्यूहैः, शोभमानमुज्ज्वलता । स्वर्पतिं वीक्षितुं वन्धु-मत्यपि प्रस्थिता सह ॥ १५ ॥
 श्रेष्ठिनः पृष्ठिगामिन्या-स्तस्याः कोऽपि करौ तदा । चिच्छेद तत्करो लुब्धः, प्राक्कृतं कर्म नान्यथा ॥ १६ ॥
 सञ्जाते तुमुले तत्र, प्राप्तास्तलवरादयः । ज्ञातस्वरूपास्तच्चौर-पदैरेव दधाविरे ॥ १७ ॥
 श्रेष्ठी पश्चाद्गतो गेहे, प्रभूतो मिलितो जनः । उच्चरन्कर्म कर्मेति, विदधे शोकसङ्कथाम् ॥ १८ ॥
 इतश्च चौरोऽप्यासन्न-प्राप्तांस्तान्वीक्ष्य विह्वलः । तदेवकुलमायातः, सुप्तः प्रागस्ति यत्र सः ॥ १९ ॥

लोपं तस्यान्तिके भुक्त्वा, काकनाशं ननाश सः । भैरवैरौड्यमेवेति, ज्ञातं तद्वस्तुदर्शनात् ॥ २० ॥
 निर्विलम्बं निर्विचारं, शूलायामधिरोषितः । स तैरिति विडम्ब्यन्ते, कर्मभिः के न जन्तवः ? ॥ २१ ॥
 अथ श्रेष्ठी सुताशोकं, कृत्वा ग्रासस्तदन्तिकम् । यावच्चावदयं प्राणैरुज्ज्वाञ्चक्रे खलैरिव ॥ २२ ॥
 दृष्ट्वा तादृगवस्थं तं, तान् जगाद स दुःखितः । भवद्भिः किं कृतं ? भो भोः !, जामातैव हतो मम ॥ २३ ॥
 तद्दुःखदुःखितास्तेऽपि, तत्स्वरूपे निवेदिते । सर्वे स्वस्वगृहं ग्रासाश्चिन्तयन्तो भवस्थितिम् ॥ २४ ॥
 जामातुस्तनयायाश्च, तादृक् तत्कर्मवैशसम् । विज्ञाय रतिसारोऽभूद्, धर्मसारस्ततः परं ॥ २५ ॥
 अन्यदा सुयशास्तन, चतुर्द्वानी समागतः । श्रेष्ठी तद्देशना श्रुत्वा-ऽपृच्छत्याच्यभवं तयोः ॥ २६ ॥
 द्दानीं ग्राह पुरा शालि-ग्रामेऽभूत्काऽपि दुर्गता । महेला बालकसुता, कुटुम्बाद्यैः परिच्युता ॥ २७ ॥
 सा महेभ्यगृहे नीच-कर्मार्ण्यदुरपूज्ये । करोति वत्सरूपाणि, चारयत्यङ्गजः पुनः ॥ २८ ॥
 अन्यदावत्सरूपाणि, चारयित्वा सुतो गृहे । ग्रासस्तज्जननीं क्वाऽपि, कार्ये सक्ता तु नागता ॥ २९ ॥
 बभूव महती वेला, स बालः क्षुधितो भृशम् । गृहग्रासां च तामूचे, साधिक्षेपमिदं वचः ॥ ३० ॥
 शूलायां त्वमरे रण्डे !, क्षिताऽभूः किमियञ्चिस्म ? । बुभुक्षापीडितं मा किं, न जानासि ? विचेतने ! ॥ ३१ ॥
 तथैव साऽपि प्रत्यूचे, छिन्नौ किं ते क्वाविमौ ? । यदत्र सिक्के भोज्यं, त्वदर्थं सञ्जितं मया ॥ ३२ ॥
 कस्मान्न जगृहे ? मूर्ख !, दोषः को मेऽवशत्त्वतः । एव ताम्यां चिरं चक्रे, कलहो बहुलस्तदा ॥ ३३ ॥
 अनलोचिततत्पापी, तौ मादृतनयो तव । सुताजामातरो जातौ, तदिदं भवनाटकम् ॥ ३४ ॥

येन यादवचः प्रोक्तं, स तादृक् फलमश्नुते । ततस्तत्त्वमिदं श्रेष्ठिन् !, कार्यो वचनसंवरः ॥ ३५ ॥

श्रुतेति तस्य सविधे व्रतमाप्य साधोः, श्रेष्ठी बभूव सुखभाग् रतिसारनामा ।

आन्तौ च तौ भवमन्तमिति प्रबुध्य, वाच्यं विचार्य नचनं मधुरं मितं च ॥ ३६ ॥

इति श्रीशुद्धित-उपदेशसप्ततिकायावृत्ति उद्धृता

जननी-पुत्र-कथा सम्पूर्णा

२४ सत्योपरि जगतसिंहकथा

पूजात्रयावश्यकमुग्रमरूपा, यो लग्नवत् प्रत्यह पञ्च वेलाः । सत्यापयेत्स प्रवरस्तनूमान्, दुर्धैर्जगत्सिंह इव प्रशस्यः ॥ १ ॥

श्रीपुरोजसुराण-सभाशृङ्गारकारणम् । जगत्सिंह इति श्रेष्ठी, सआतो योगिनीपुरे ॥ १ ॥

अखिलेऽपि पुरे ख्यातः, स एकः सत्यवादिनाम् । असत्यवादिन प्रायो, न मतिष्ठा ह्यवाप्यते ॥ २ ॥

स्याद्ब्रह्मावपि शीतत्वं, पवनेऽपि स्थिरात्मता । तैथाऽपि प्रक्ष्यते तत्र, जातु नाऽसत्यवादितौ ॥ ३ ॥

तस्येति ख्यातिमाकर्ण्य, परीक्षायै कृतादरः । अप्रच्छद्दुर्ज्जनान् भूयो, रहस्तन्मर्मवेदिनः ॥ ४ ॥

भो भोः ! निगद्यतामस्य, श्रेष्ठिनोऽस्ति कियद्वनम् ? । तेऽपि द्रोहपरा ऊचु-लक्षोः सप्ततिसंख्यया ॥ ५ ॥

कियद्दिनान्तरे भूय-स्तमुवाच कियद्वनम् । विद्यते तव ? सोऽप्याह, कथयिष्यते ॥ ६ ॥

दिने द्वितीये सम्भान्य, गृहोपस्करमाह सः । अबध्यट ८४ लक्षसंख्या मे, सन्ति पिचस्य भूपते ! ॥ ७ ॥
 ए१ प्रागुक्तसंख्यातो-ऽधिभोक्त्या सत्य एव यत् । प्रायः स्वद्रव्यसंख्यायां, स्तोत्रः स्यात्सत्यवादकः ॥ ८ ॥
 ततस्तुटेन भूपेन, लक्ष्योऽशकार्पणात् । कृतः कोटीचजः श्रेष्ठी, सत्यस्याहो ! फलं क्रियत् ? ॥ ९ ॥
 एकदा दर्शयामास, रत्नं तस्यार्कसोदरम् । भूयः स्वक्रोधादानाग्य, तं प्रत्येवमुवाच च ॥ १० ॥
 एतस्य सदृशं रत्नं, किमन्यद्विद्यते भुवि ? । सोऽप्याह किं धरामध्ये, पातसाद्वयं भवेत् ॥ ११ ॥
 तद्वचोर्जितस्तस्या—ऽर्पयत्तद्वत्नमुत्तमम् । न्यासार्यं नहि मेदः स्याम्, द्वयोः प्रीतिः स्थिरान्तरा ॥ १२ ॥
 इति प्रीत्या तयोः काले, कियत्यपि गते सति । केनापि हेतुना राजा, रुष्टस्तं प्रत्यर्थैरुदा ॥ १३ ॥
 सम्पदो महतामेव, तेषामेव स्युरापदः । नीचास्तादृग्विधा एव, चन्द्रधिष्ण्यनिदर्शनात् ॥ १४ ॥
 शीर्षस्य पुष्पाभरणं, मुण्डनं च विधीयते । न चयापचयौ स्याता, भ्रुवोः केशेषु कर्हिचित् ॥ १५ ॥
 ततस्त श्रेष्ठिनं भूपो, गुप्तिवेद्यन्यधारयत् । स्वकीयं तस्य रक्षार्थं, सेवकं च न्ययोजयत् ॥ १६ ॥
 तदा च श्रेष्ठिनः पञ्च—वेलाधर्मव्यतिक्रमः । दोदूयाकृन्त तु क्षमाप—स्थापनात्परतन्त्रता ॥ १७ ॥
 सेनकस्य ततस्तास्य, रहः सौवर्णदङ्ककम् । दापयित्वा निजाः पुण्य-वेलाः साधितवानसौ ॥ १८ ॥
 यतो भवे भवे लक्ष्मीः, प्राप्यते भवद्विष्टव । न तु श्रीधर्मसामग्री, क्षयमेति भवो यथा ॥ १९ ॥
 इत्येकविंशतिदिना—स्तावदङ्ककदापनात् । स्वकृत्यान्यकरोद्धर्मा—दरो लोकोत्तरो ह्यसौ ॥ २० ॥
 प्रसन्नोऽप्य सुराण—स्तं निजाङ्गविभूषणैः । पञ्चवर्णदुकूलैश्च, पञ्चशः पर्यधापयत् ॥ २१ ॥

ततश्चामन्दवाद्यौघै—र्बहुलैकैश्च संयुतः । श्रेष्ठी स्वगृहमायातो, ददानोऽर्थितमर्थिषु ॥ २२ ॥
क्रमेण विजने जाते, रक्षकोऽपि स टङ्ककान् । भूपादिभीतः प्रारमे—ऽर्पयितुं गृह्यतामिति ॥ २३ ॥
श्रेष्ठययुवाच तं भद्र !, मया तेऽमी समर्पिताः । तच्चमेतान्यथाकामं, दत्त्वा भुङ्क्ष्व सुखी भव ॥ २४ ॥
यत्ते प्रसादतो धर्माऽ—नुष्ठानं विद्ध्ये मया । एकोऽपि धर्मसम्बन्धी, क्षणः कोट्यापि दुर्लभः ॥ २५ ॥
तेषु पञ्च मयैकेन, टङ्ककेन कृतार्थिताः । तत्तेऽधिकमपि द्रव्यं, दीयते गृह्यते कथम् ? ॥ २६ ॥
इति प्रोच्य पुनर्दानं—पूर्वं तं विससर्ज सः । औचित्याचरणे सन्तः, किं मुह्यन्ति कदाचन ? ॥ २७ ॥
सपादलक्षक्षमापालो—ऽन्यदा सेवार्थमागतः । सुरत्राणपुरो वस्तु—द्वयं दौकितवानिदम् ॥ २८ ॥
चान्दनं शकलं मुक्ता—फलद्वन्द्वं च निर्मलम् । दृष्ट्वा तदल्पं भूपस्तु, क्षणं स्रष्टु इवाऽभवत् ॥ २९ ॥
पश्यन्ति सभ्याः सर्वेऽपि, न तु कोऽपि परीक्षयेत् । दध्यौ सपादलक्षीयो—ऽप्यहो ! मूर्खा अमी जनाः ॥ ३० ॥
अथोवाच जगत्सिंहो, द्वयमेतदमूल्यकम् । चान्दनस्पाऽस्य खण्डस्य, पूर्वं माहात्म्यमुच्यते ॥ ३१ ॥
अश्रितं शतमण—प्रमाणमपि जायते । एतत्खण्डेऽपि मध्यस्थे, तैलं हिमक्रणोपमम् ॥ ३२ ॥
किञ्च षाष्मासिकेनापि, ज्वरेण विधुरीकृतः । घृष्टैतच्छकलं पीत्वा, भवेज्जन्तुर्निरामयः ॥ ३३ ॥
कौतुकं मौक्तिकद्वन्द्व—स्यापि देवाज्वधार्यताम् । विक्रीयैकतरद् द्वैती—यीकं ग्रन्थौ निबध्यते ॥ ३४ ॥
अवश्यं तच्च सन्ध्यायां, मिलित्युत्सुकमिवत् । श्रुत्वेति त्रिस्मितो भूपः, परीक्षां कृतवांस्तयोः ॥ ३५ ॥
कथं वेत्सीति भूपेन, पृष्टः श्रेष्ठो पुनर्जगौ । आत्राल्याभ्यासतो वस्तु—परीक्षा शिक्षिता मया ॥ ३६ ॥

एवं हि पुण्यविषये, परीक्षा युज्यते सताम् । वाहवस्तुपरीक्षासु, मोदते न मनो मम ॥ ३७ ॥
इत्थं तदुक्तिः प्रीतिः, प्रसादं स्फीतमातनोत् । तस्मै सयादलक्षीय -क्षमापाय च स भूमिराद् ॥ ३८ ॥
एवं पञ्चाऽऽराधयन्पुण्यवेलाः, यावज्जीवं सत्यभाषा च जल्पन् । जैनं जाग्रच्छाशनं भूरिकालं, चक्रे श्रेष्ठी श्रोजगत्सिंहनामा ॥

इति श्रीमुद्रित-उपदेशसप्ततिकावृत्तिः उद्धृता

श्रीजगत्सिंहकथा संपूर्णा.

२५ सन्तोषोपरि श्री विद्यापतिनृपकथा

परिश्रमश्रीदशिलावलग्निः, पतन्ति संसारमहाम्बुधौ जनाः ।

सन्तोषपञ्चेन निभिद्य ता पुन-स्तरन्ति विद्यापतिवस्तुमेधसः ॥ १ ॥

पोतनाख्ये पुरे राजा, शूरः शूरपराक्रमैः । श्रेष्ठी विद्यापतिस्तस्य, भार्या भृङ्गारसुन्दरी ॥ १ ॥
स्वप्ने तमेकदा लक्ष्मी-ख्याच दशमे दिने । अहं यास्यामि हे वत्स !, चिरान्तं युत्कलाग्यसे ॥ २ ॥
प्रधुद्धः सोऽपि भाययि, तं वृत्तान्तं न्यवेदयत् । लक्ष्मीनाशे कथं कार्य-मिति चिन्तातुरः पुनः ॥ ३ ॥
विशुद्धबुद्धिः साऽप्याह, यद्येवं सकलाऽपि सा । व्ययनीया मुपात्रादा-न्यथाऽपि हि यास्यति ॥ ४ ॥
अथ व्ययितुमारंभे, स श्रेष्ठी सकलं धनम् । तथाऽपि वर्द्धते किन्तु, कूपोदक्रमिवाञ्ज्वहम् ॥ ५ ॥
यथा यथा व्ययस्तस्य, गेहे वृद्धिस्तथा तथा । दीयमानोऽपि भारत्याः, कोशः किं नाम हीयते ? ॥ ६ ॥

जिनालये जिनेन्द्रस्य, पुरस्तात्तौ च दम्पती । परिग्रहव्रते मान—मेवं जगृहतुर्मिथः ॥ ७ ॥
 त्रिः पूजा द्विः प्रतिक्रान्ति—भोजनं दानपूर्वकम् । वेपथोर्युग्ममेकैव, भार्या शृङ्गारसुन्दरी ॥ ८ ॥
 मासे च विंशतिदिना—न्यावयोः शीलसुत्तमम् । कच्चोलं भाजनं चैकं, सौवर्णं ते उभे परम् ॥ ९ ॥
 वासरे चैकशो भुक्तिः, पौषधः पर्ववासरे । चतुष्प्रकाराहारास्य, त्यागो रात्रौ च सर्वथा ॥ १० ॥
 एकं च दङ्ककशतं, जीर्णनाणकसम्भवम् । मासयोग्यं गृहे धान्यं, नियमो द्विपदादिषु ॥ ११ ॥
 सच्चित्तमेकं मुक्ताञ्ज्य—सचित्तनियमोऽस्तु नः । पूजोपकरणं सर्वं, मुत्कलं परमावयोः ॥ १२ ॥
 एवं सम्यक्त्वमूलानि, व्रतानि द्वादशाऽप्यम् । प्रतिपद्यं गृहं गत्वा, व्ययतः स्म समां श्रियम् ॥ १३ ॥
 स विश्राणितसर्वस्वो, निश्चिन्तो दशमे दिने । रात्रौ सुप्तः श्रिया प्रोक्तः, स्थिताङ्गं वत्स ! ते गृहे ॥ १४ ॥
 तत्पुण्यदामभिर्वद्वा, क्वाऽप्यहं गन्तुमध्वमा । उपस्थितोऽपि विघ्नस्ते, क्षीणः पुण्याञ्जुभावतः ॥ १५ ॥
 शृङ्खलासदृशं पुण्यं, मर्कटीसदृशा रमा । तया नियन्त्रिता सा हि, चञ्चलाऽपि क्व गच्छति ॥ १६ ॥
 अथाऽन्यदिवसे श्रेष्ठी, कृत्वा तामपि पात्रसांश्च । त्वत्त्वा गृहमपि ज्ञाति—वर्गीयान्युत्कलाय च ॥ १७ ॥
 मौलौ करण्डिकां कृत्वा, जिनाचार्याः स धार्मिकः । नगराभिर्ययौ पुण्य—समूहो मूर्तिमानिव ॥ १८ ॥
 प्रतोलीं यावदायात—स्तावत्तत्पुत्रवासिनः । अपुत्रस्य क्षितिपते—रासीदाकस्मिकी मृतिः ॥ १९ ॥
 इतश्च पञ्चदिव्यानि सज्जितानि नियोगिभिः । साम्राज्यं च प्रदत्तं तै—स्तस्यैव श्रेष्ठिनस्तदा ॥ २० ॥
 स प्राह नाहं राज्याङ्घ्रौ—जभिषेकेन सुतं मम । तदा च दैवीवाग् जाता, तव भाग्यमहो ! महत् ॥ २१ ॥

मा कार्पीः प्रतिपेधं त—आज्यथा भवितव्यता । श्रेष्ठग्रपि ग्राह यद्येवं, तदा मृणुत मद्वचः ॥ २२ ॥
 पूर्वं श्रीजिनचिन्मस्य, कुरुच्चमभिषेचनम् । पञ्चान्ममेति तेऽप्येन—मकार्पुर्ह्यपूरिताः ॥ २३ ॥
 एवं च प्राप्तसाम्राज्यः, स श्रेष्ठी सपरिच्छदः । नृपसौधमलञ्चके, पुरस्त्रीकृतमङ्गलः ॥ २४ ॥
 न्यस्य सिंहासने मुख्ये, जिनेन्द्रप्रतिमाससौ । स्वयं तत्पादपीठस्थो, राजकार्याण्यसाधयत् ॥ २५ ॥
 रत्नद्वष्टि तदा चक्रुः, सम्यग्दृष्टिसुरा वराः । एकछत्रं जिनस्यैव, स राज्यं समसूत्रयत् ॥ २६ ॥
 अकरोदकरं लोकरं, धर्मकर्मणि कर्मठम् । संत्राऽपि जिनाज्ञाऽभूत्, यथा राजा तथा प्रजाः ॥ २७ ॥
 स पञ्चशतसंख्यानि, जिनचैत्यान्यचीकरत् । स्वर्णरत्नमयीस्तेषु, प्रतिभाश्च न्यवीविशत् ॥ २८ ॥
 अलवण्डितस्वनियमो, जिनाज्ञामप्यखण्डयन् । अखण्डं स चिरं राज्यं, चकार जिननिश्रया ॥ २९ ॥

इति नियम्य परिग्रहसागरं, स नृपतिः पदमव्ययमाप्तवान् ।

कुल्ल तेन परिग्रहनिग्रहं, सपदि यूयमयीच्छथ चेत् सुखम् ॥ ३० ॥

इति श्रीमुद्रित-उपदेशसप्तकावृत्तित उद्धृता

विद्यापतिनृपकथा सम्पूर्णा.

२६ सामायिकव्रतोपरि केसरीचौरकथा

सामायिकं स्यात्सप्तविहीनं, निरर्थकं भव्यजनास्तदेतत् ।

आराध्यतां केसरिवद्भवद्भि—र्यथा समस्तानि सुखानि वः स्युः ॥ १ ॥

सामाह्यं कुण्ठो, समभावं सावओवि घडियदुगं । आउं सुरेसु वंधह, इत्तियमेत्ताहं पलिआहं ॥ १ ॥

चाणवइकोडीओ, लवसागुणसट्ठि सहसपणवीसं । नवसय पणवीसाए, सत्तिहा अडभाग पलिअस्स ॥ २ ॥

सामायिकं समतया, वियुक्तं यः समाचरेत् । करोति परमान्ने स, क्षारक्षेपं विमूढधीः ॥ ३ ॥

श्रीनिवारपुरे राजा, रिपुसईन इत्यभूत् । श्रेष्ठी समरसिंहाख्य—स्तत्र धम्मककम्मठः ॥ १ ॥

तत्पुत्रः केसरीनामा, प्रकृत्येष्यलिरुद्धतः । व्यसनी दुर्विनीतश्च, कुलाङ्गार इवाऽभवत् ॥ २ ॥

अथ निष्काशितो गेहा—त्स पित्रा सर्वसाक्षिऋग् । ततो निरङ्कुशश्चक्रे, स चौर्यं सर्वसद्वासु ॥ ३ ॥

इत्थं पुरान्तास्तन्वाने, सैन्ये, तस्मिन्नृपोऽन्यदा । सभानिविष्टः प्रोवाच, कोऽयं ? कस्य सुतोऽथवा ? ॥ ४ ॥

तदा तत्र निविष्टस्त—चातः ग्राह कृताञ्जलिः । दुष्पुत्रोऽयं मम स्वामिन् !, मया निर्वासितो गृहात् ॥ ५ ॥

चौर्यं विना न भोक्तव्यं, मयेत्यस्याऽस्त्यभिग्रहः । एतद्विशेषसम्बन्धः, पुनरित्यवधार्यताम् ॥ ६ ॥

एकदाऽयं सरस्तीरे, स्थितो ध्यायति दुष्टधीः । यावचावन्नभोमार्गे, पादुके पदयोर्दधत् ॥ ७ ॥

योगी कोऽप्यागतस्तत्र, ते श्रुत्वा तत्र यावता । स्नानादि कुरुते ताव—त्ते लात्वैष खगुद्ययौ ॥ ८ ॥

तयोः प्रभावादेकोऽपि, नैकतस्करकार्यकृत् । दुष्टरोग इवाऽसाध्यो, पुरस्याऽयं विभोऽभवत् ॥ ९ ॥

पुराधिष्ठातृदेव्यग्रे, वक्ति चैवं स्तुतिं सृजन् । चौरिकाद्धनं ते भोगं, करिष्येऽद्धं ममाऽस्तु च ॥ १० ॥

भाविनी सफला सा चे—त्प्रसादाच्च देवि ! मे । अनुज्ञातस्तयाऽप्येष, सिद्धचौरस्ततोऽभवत् ॥ ११ ॥

भूयोऽथ लब्धतन्मर्मा, सारैः परिष्ठितो मटैः । देवीभवनमागत्य, प्रच्छन्नं स्थितवान् क्वचित् ॥ १२ ॥
 तदा च तत्करोऽप्यागात्, ता देवीं जनीमिव । अर्चितुं पादुके पाणौकृत्य कस्याऽप्यविश्वसन् ॥ १३ ॥
 भूयतिः प्रकटीभूय, तमाक्रोशति यावता । पश्चिन्नादुङ्गीनः, पादुके परिधाय सः ॥ १४ ॥
 याति यात्येष भोद्यौरः, इति भूयतिभाषिताः । कृतकोलाहलाः सर्वे, भटास्तमधुधाषिताः ॥ १५ ॥
 अभिग्रहस्य मे मङ्गो, नूनमद्य भविष्यति । यतो याति विना चौर्यं, दिनमद्यतनं मम ॥ १६ ॥
 इत्यादि चिन्तयंथीरो—ऽप्यग्रेहे गच्छन्नघो भुवि । अपश्यन् ज्ञानिनं कञ्चिद्द्वन्द्वन्तमिति पर्पदि ॥ १७ ॥
 भो भोः प्राणिगणाः । लब्ध्या, मानुष्यं रत्नयोनित् । रत्नमेकं स्थिरीकार्यं, दुर्लभं द्रव्यकोटिभिः ॥ १८ ॥
 ईदृग् रत्नं मयाऽद्याऽपि, चोरितं नस्ति किं कृतम् । इत्युत्कर्णोऽभयदाव—त्तान्मृनिरभाषत ॥ १९ ॥
 एतं सामयिकं रत्नं, दुष्प्रापममरैरपि । रागद्वेषादिदस्युभ्यो, रक्षणीयं प्रयत्नतः ॥ २० ॥
 अन्तर्मुहूर्तं चित्तस्य, यत्साम्यं तन्निगद्यते । सामायिकं यत्र हेयाः, कपाया एव केवलम् ॥ २१ ॥
 न बाह्याऽऽङ्गरः कोऽपि, यस्य दानादिपुण्यवत् । तद्यथाऽवसरं कार्यं—महोरात्रमुपासकैः ॥ २२ ॥
 श्रुत्वेति केसरी चौर—स्तत्र ससृहता दधत् । मनःसाक्षिरुमातेने, व्रतं सामयिकाऽभिधम् ॥ २३ ॥
 त्यक्तद्वेषो मनःशुद्ध—भावेन मुनिभाषितम् । अनुष्ठानमयं चक्रे, नृपादेरपि निर्भयः ॥ २४ ॥
 वाचाराण गुरुओ, मणवाचारो जिणेहि पन्नत्तो । जो नेह सत्तमीए, अहवा मुक्खं पराणेह ॥ २५ ॥
 तदा च लघुकर्मत्वा—तस्य केवलमुज्ज्वलम् । वभूव महिमानं च, चक्रुस्तस्य सुरेश्वराः ॥ २५ ॥

सहस्रपत्रसौवर्ण-कमले निषसाद सः । तदग्रे देशनां चक्रे, देवतादत्तपेभृत् ॥ २६ ॥
अथ प्राप्तो नृपस्तत्र, तद्वृत्तं तादृशं पुनः । निरीक्ष्य विस्मितोज्यन्त-महो ! कर्मविचित्रता ॥ २७ ॥
केवली ग्राह राजेन्द्र !, पश्य सामायिकव्रतम् । यस्य जातं क्षणार्द्धेऽपि, फलं लोकोत्तरं मम ॥ २८ ॥
एवं प्रबोध्य राजादीन्, लोभ्रं सर्वं निवेद्य च । लोकोपकृतये चक्रे, विहारं वसुधातले ॥ २९ ॥
एवं स केसरिमुनिः प्रतिबोध्य भूरि-कालं जनान् विदलिताखिलकर्मजालः ।
प्राप्तो यदुच्चपदवीं तदिदं फलं हि, सामायिकव्रतभवं विमृशन्तु सन्तः ? ॥ ३० ॥

इतिश्री मुद्रित-उपदेशसप्ततिकावृत्ति उद्धृता

केसरीचौरकथा सम्पूर्णा।

२७ प्रतिक्रमणोपरि सज्जनदण्डनायककथा

भव्यैः प्रतिक्रमणमादरणीयमेत-द्यतपञ्चधा जिनवैर्गदितं हितार्थम् ।
पापानिवृत्तिसकृत्सुकृते प्रवृत्ति-रित्यं बुधैर्यदभिधार्थं उदीरितम् ॥ १ ॥

यदुक्तम्—मिच्छत्तपडिक्कमणं, तेहव असंजमे पडिक्कमणं । कसायाण पडिक्कमणं, जोगाण य अप्पसत्थाणं ॥ १ ॥
संसारपडिक्कमणं, चउव्विहं होइ आणुपुव्विए । तीए पण्णप्पे, अणागए चेव कालंमि ॥ २ ॥

स्वस्थानाद्यत्परस्थानं, प्रमादस्य वशाद्गतः । तत्रैव क्रमणं श्रुयः, प्रतिक्रमणमुच्यते ॥ ३ ॥
 एकस्मिन्नपि यद्येते, स्युः प्रकराः प्रतिक्रमे । पापादीना तदा भाव-प्रतिक्रमणमुच्यते ॥ ४ ॥
 प्रतिक्रमणमीदृशं, ये कुर्वन्ति दिने दिने । तेषामिहाऽप्यमुत्रापि, सुखं सज्जनम्भवेत् ॥ ५ ॥
 बाणवह्मचर्कं १२३५ सख्येये, वर्षे श्रीपत्तने पुरे । ग्रथिलो भीमदेवोऽभूत्, भूपतिर्मग्नभासुरः ॥ १ ॥
 वेदया सहस्रकलाख्या, तेन स्वान्तःपुरी कृता । राज्यराष्ट्रादिचिन्तां तु, कुरुते सैव भूषवत् ॥ २ ॥
 श्रीमालङ्घातिवास्तव, सञ्जनो दण्डनायकः । राज्येऽधिकारी सम्यक्त्व-द्वादशव्रतभूषितः ॥ ३ ॥
 स जिनं पूजयित्वैव, भुङ्क्ते श्रेते विधाय च । प्रतिक्रान्तिमिदं तस्य, निश्चयद्वितयं दृढम् ॥ ४ ॥
 अन्येद्युः पत्तने प्राप्ता, यवनानामनीकिनी । समालम्ब्यः सर्वोऽपि, लोकोऽभूद्भूमयविवलः ॥ ५ ॥
 सञ्जनेन समं देवी, सैन्यमादाय सम्मुखम् । गता सखीकृता चाशु, रणक्षेत्रस्य भूमिका ॥ ६ ॥
 अश्वानां मानवानां च, जिन २४ दन्त ३२ प्रमास्तदा । सहस्रा अभयव्रथा-दशहस्तिशतानि च ॥ ७ ॥
 गजाऽश्वशङ्खसंनाहान्, सुभटाना पृथक् पृथक् । देव्यार्थयत्सञ्जनं च, सेनानीत्वेऽध्यतिष्ठिपत् ॥ ८ ॥
 ब्राह्मणे मुहूर्तेऽध्यालूढः, सज्जनो द्विरदं स्वयम् । युद्धाय प्रगुणीचक्रे, समग्रानपि सैनिकान् ॥ ९ ॥
 हस्तिकुम्भस्य एवाऽसौ, स्थापयित्वाऽश्वमालिकाम् । प्रतिक्रमणमातेने-ऽऽसस्रज्ञा हि तादृशाः ॥ १० ॥
 पार्श्वस्थाश्चिन्तयन्त्येव-मेव किं योत्स्यति प्रभुः । धार्मिको ह्येव युद्धं तु, साध्यं निर्दयमानसैः ॥ ११ ॥
 ततो द्विघटिके जाते, प्रतिक्रम्य समाधिना । सामायिकं पारयित्वा, सैन्यं सर्वमचालयत् ॥ १२ ॥

हस्तिस्थेनापि यत्नेन, प्रतिक्रान्तिस्तदा कृता । तत्सैन्यमिलनायैवा-ऽन्यथा तत् शिथिलीभवेत् ॥ १३ ॥
प्रतिक्रमणवेलायाः, व्यतिपातोऽपि सम्भवी । एषोऽपि हेतुः सर्वं हि, कार्यं काले कृतं शुभम् ॥ १४ ॥
अथ युद्धं महज्जातं, सैन्ययोरुभयोरपि । गजाऽश्वश्चपत्प्याद्याः, यथा स्वं स्वं हुढौकिरे ॥ १५ ॥
सज्जनेन तथा युद्धं, तथा चक्रे यथा क्षणात् । समस्तं यवनानीकं, काकनाशं ननाश तत् ॥ १६ ॥
सज्जनस्य परं घाताः, दश लक्षास्तदा तनौ । उत्पाट्य नीतो देव्यग्रे, साऽप्येनं प्रत्यचीकृत् ॥ १७ ॥
दुकुलाञ्चलवातेन, तस्य वातमवीजयत् । आह्वयच महावैद्यान्, कृतास्तैश्च प्रतिक्रियाः ॥ १८ ॥
देव्यग्रे सुभटैरुक्तं, स्वामिन्यस्य विमुच्यते । रात्रौ 'एगिदिद्या वेइन्दिआ' इत्याद्यमूचिवान् ॥ १९ ॥
प्रातर्युद्धं तथा चक्रे, यथा कोऽपि चकार न । देव्याह सज्जनं चक्रे, विरुद्धं किमिदं भवान् ॥ २० ॥
सोऽप्याह स्वामिनि ! स्वीयं, रात्रौ कार्यं कृतं मया । प्रातस्त्वदीयं येनेदं, तवाऽप्यत्तं वपुर्मम ॥ २१ ॥
ममायत्तं मनस्तेन, स्वकार्यं निर्मितं मया । श्रुत्वेति तं प्रशंसन्ति, धर्मो दाढ्यमहो ! कियद् ॥ २२ ॥
जगाम पत्तनं देवी, सज्जनोऽपि पटुकृतः । वैद्यैः क्रमेण श्रीधर्मै, राजकार्यं च स व्यधात् ॥ २३ ॥
सङ्कटे पतितेऽप्येवं, ये न मुञ्चन्ति निश्चयम् । तेषां हस्तगतैव स्यात्, निर्वाणसुखसन्ततिः ॥ २४ ॥
अन्यथा वा प्रतिक्रान्तिं, पञ्चधा ब्रुवते बुधाः । दिवारात्रौ तथा पक्षे, चातुर्मास्यां च वत्सरे ॥ २५ ॥
सपडिक्कमणो धम्मो, पुरिमस्स य पच्छिमस्स य जिणस्स । मज्झिमगाण जिणाणं, काणजाए पडिक्कमणं ॥ २६ ॥
समणेन सावएण य, अवस्सकायव्वयं हवइ जग्हा । अंतो अहो निसस्सा, तग्हा आवस्सयं नाम ॥ २७ ॥

इत्थं प्रतिक्रमणमध्वनणुग्रमाद्—शुल्लज्य भव्यनिवहाः ! क्रियता भवद्भिः ।
यस्मिन्हेत्येव भवभारवियुक् शरीरी, भारममुक्त इव भारवहो लघुः स्यात् ॥ २६ ॥

इति श्रीशुद्धित-उपदेशसप्ततिकावृत्ति उद्धृता

सज्जनदंडनायककथा संपूर्णा.

२८ धान्यसंग्रहोपरि तिलकश्रेष्ठीकथा

श्रेष्ठयासीत्तिलको नाम, पुरेऽचलपुरे पुरा । असौ पुरेषु ग्रामेषु, चाकरोद्धान्यसंग्रहम् ॥ १ ॥
मापमुद्रतिलनीदिगोधूमचणकादिकम् । ददौ सार्द्धिकया धान्यं, काले सार्द्धं च सोऽग्रहीत् ॥ २ ॥
धान्यैर्धान्यं धनैर्धान्यं, धान्यं जीनधनैरपि । उपार्यैथाग्रहीद्धान्यं, ध्यायन् धान्यं स तत्तवत् ॥ ३ ॥
दुर्मिक्षकाले धान्येभ्यः, प्रत्युपात्तैर्महाधनैः । वभार परितो धान्यै-रिवासौ धान्यकोष्ठकान् ॥ ४ ॥
पुनः सुमिक्षे धान्यं स, क्रीत्वा क्रीत्वा समग्रहीत् । लब्धास्वादः पुमान् यत्र, तत्रासक्तिं न मुञ्चति ॥ ५ ॥
कीटकोटिवधं नैयोऽ-जीगणत् कणसंग्रहे । पीडा पञ्चेन्द्रियाणा-मप्यतिभारार्धरोषणात् ॥ ६ ॥
नैमित्तः कोऽपि तस्याख्यद्-भाविदुर्मिक्षमेषमः । सर्वस्वेनाथ सोऽक्रीणात्कणान् पुनरवृत्तिकः ॥ ७ ॥
वृद्धयाऽपि द्रव्यमाकुर्यात्प्रहीद्धान्यमनेकथा । स्थानभावे गृहेऽक्षैस्पीद, किं न कुर्वीत लोभवान् ॥ ८ ॥

असौ जगदमित्रस्य मित्रस्वेवोन्मनास्ततः । दुर्मिक्षस्यैव्यतो मार्गमीक्षाञ्चक्रे दिने दिने ॥ ९ ॥
अथ वर्षाप्रवेशेऽपि वर्षर्षेयित्य सर्वतः । धारासारैर्वनस्तस्य हृदयं दारयन्निव ॥ १० ॥

गोधूममुद्रकलमाश्रणका मकुट्या, मापास्तिलास्तदपरेऽपि कृणा विनश्य ।

यास्यन्ति संप्रति हहेति स तैरुत्तो, हृत्स्फोटजातभरणाञ्चरकं प्रपेदे ॥ ११ ॥

इति श्रीमुद्रित-योगशास्त्रवृत्तिः उद्धृता

तिलकश्रेष्ठिकथा संपूर्णा.

२९ सुवर्णसंग्रहकार नन्दराजकथा

प्राच्यां महेन्द्रनगरीप्रतिविम्बमिवोच्चकैः । आख्यया पाटलीपुत्रमित्यस्ति प्रवरं पुरम् ॥ १ ॥
आसीत्तत्रातिसुवामा, शत्रुवर्गविश्वत्रणे । त्रिरण्डवसुधाधीशो, नन्दो नाम नरेश्वरः ॥ २ ॥
सोऽकराणां करं चक्रे, सकराणां महाकरम् । महाकाराणामपि च, किञ्चिच्चक्रे करान्तरम् ॥ ३ ॥
यं कञ्चिदोपमुत्पाद्य, धनिभ्यो धनमग्रहीत् । छलं वहति भूपानां, हलं नेति नयं वदन् ॥ ४ ॥
सर्वोपायैर्धनं लोका-न्निष्कृपः स उपाददे । अपामन्धिर्नृपोऽर्थानां, पात्रं नान्य इति ब्रुवन् ॥ ५ ॥
तथाऽर्थं सोऽग्रहील्लोका-ल्लोकोऽभून्निर्धनो यथा । भूमावूर्णायुचीर्णयां न खलु प्राप्यते वृणम् ॥ ६ ॥

हिरण्यनाणकाऽऽव्याजपि, तेन लोकेषु नाशिता । मृदुतो व्यग्रहोरोऽपि, चर्मणो नाणकैस्तदा ॥ ७ ॥
 पारसजिन्दोऽपि देव्या अय्यसार्यमण्डयत् । हुताशनः सर्वमधी, न हि क्रिश्चिद्विमुञ्चति ॥ ८ ॥
 श्रीर्गोमोभादेः कोन-विंशत्यब्दशतेषु यः । साग्रेषु भावी क्रि सोऽयं, कल्कीति जननागभूत् ॥ ९ ॥
 आग्रोऽगान् पश्यतोऽप्यस्य, भूमिभाजनभोजनः । जनो ददौ गतमयो, भयं भवति भाजने ॥ १० ॥
 स स्वर्णः पर्वतांध्रके, पूर्यामास चावदान् । भाण्डागाराणि चाधुरि, पूर्णकामस्तु नामनत् ॥ ११ ॥
 आरुर्ण्यं तत्तथाऽयोध्या-नाथेनाथ हितैषिणा । तं प्रगोघयितुं गम्भी, दूतः प्रेषित आगमत् ॥ १२ ॥
 सर्वतोऽप्याहृतश्रीकं, निःश्रीकं तं तथापि हि । दूतो भूयमथापश्य-भ्रत्वा चोपाविशत्सुरः ॥ १३ ॥
 सोऽनुगतो नृपेणोचे, श्रुत्वा मत्स्वामिनाचिरम् । कोपितव्यं न देवेन, न हिताश्चादुभाषिणः ॥ १४ ॥
 अर्णवादो देवस्य, यः परस्परया श्रुतः । स प्रत्यक्षीकृतो ह्यद्य, न निर्मूला जनश्रुतिः ॥ १५ ॥
 अन्यायतोऽर्थलोभोऽपि, राज्ञः सर्वयश्चिन्द्रे । अयेकं तुम्बिकाजीजं, गुडभारान् निनाशयेत् ॥ १६ ॥
 आत्मभूताः प्रजा राशौ, राजा न च्छेत्तुमर्हति । क्रव्यादा अपि न क्रव्यं, निजमश्रन्ति जातुचित् ॥ १७ ॥
 प्रजाः पुपाण पुष्पान्ति, पोषिता एव ता नृपम् । वक्ष्याऽपि न ह्यनइवाही, दत्ते दुग्धमपोषिता ॥ १८ ॥
 सर्वदोषप्रल्लोभो, लोभः सर्वगुणापहः । लोभस्तत्स्यज्यतामेत-च्चक्षितो वक्ति मत्प्रभुः ॥ १९ ॥
 नन्दोऽपि तद्विरा दाव-दग्धभूस्त्रि वारिणा । अत्युष्णवाप्यममुश्चदु, दग्धुकाम इवाशु तम् ॥ २० ॥
 राजदौवारिको जातु, न वक्ष्य इति नन्दराट् । उत्थाय गर्भवेष्मान्तः, सञ्चितोऽर्चिराविशत् ॥ २१ ॥

नासौ सदुपदेशानां, जवासक इवाम्भसाम् । योग्य इत्यामृशन् दूतोऽ—प्यगात् स्वस्वामिनोऽन्तिकम् ॥ २२ ॥

नन्दोऽयन्यायपापोत्थैर्वेदनादानदारुणैः । रोमैरिहापि संप्राप्तः, परमाधार्मिकैरिव ॥ २३ ॥

वेदनाभिदर्शनाभिः, पीड्यमानो यथा यथा । नन्दश्चक्रन्द लोकोऽभू—जातानन्दस्तथा तथा ॥ २४ ॥

पच्यमानो भुज्यमानो, दह्यमान इव व्यथाम् । अत्राप नन्दः स्तोकं हि, सर्वं तादृक्षपाप्मनः ॥ २५ ॥

ये भूतले विनिहिता निरिक्च कूटीभूताश्च येऽद्य मम काञ्चनराशयस्ते ।

कस्य स्युरित्यभिगृणन्नवित्त एव, मृत्वा निरलभयदुःखमवाप नन्दः ॥ २६ ॥

इति श्रीसुद्वित-योगशास्त्रवृत्तितः उद्धृता

नन्दनृपकथा संपूर्णा.

३० सन्तोषोपरि अभयकुमारकथा

अन्यदा गणभृद्देव-सुधर्मस्वामिनोऽन्तिके । प्रव्रज्यामग्रहीत्कोऽपि, विरक्तः काष्ठभारिकः ॥ १ ॥

विहरन् स पुरे पौरैः, पूर्ववस्थाज्जुवादभिः । अभर्त्स्यतोपाहरय—तागर्धतापि पदे पदे ॥ २ ॥

नावज्ञां सोढुमीशोज्ञ, विहरामि तदन्यतः । इति व्यज्ञपयत् स श्री-सुधर्मस्वामिनं ततः ॥ ३ ॥

सुधर्मस्वामिनाऽन्यत्र, विहारक्रमहेतवे । आपृच्छभ्राताभयः पृच्छन्, ज्ञापितस्तत्त्व कारणम् ॥ ४ ॥

दिनमेकं प्रतीक्षस्व—मूर्ध्वं यत्प्रतिभाति वः । तद्विधत्तेत्ययाचिष्ट, ग्रणम्य श्रेणिकात्मजः ॥ ५ ॥
 सोऽथ राजकुलात्कृष्ठा, रत्नकोटिग्रयीं बहिः । दास्याम्येतामेव लोकाः, पटहेनेत्यघोषयत् ॥ ६ ॥
 ततश्चेयुर्जनाः सर्वे—ऽप्यवोचदमयोऽप्यदः । जलाशिक्षीवर्जको य-स्तस्य रत्नोच्चयोऽस्त्ययम् ॥ ७ ॥
 लोकोत्तरमिदं लोकः, स्वामिन् ! किं कर्तुमीश्वरः ? इति तेवामाषमाणे—व्यभयोऽपीत्यभाषत ॥ ८ ॥
 यदि वो नेदृशः कश्चि-द्रत्नकोटीत्रयं ततः । जलाशिक्षीमुचः काष्ठ-भारिणोऽस्तु महासुनेः ॥ ९ ॥
 सम्यगीदृगयं साधुः, पात्रं दानस्य युज्यते । मुधाऽसौ जहसेऽस्माभि-रिति तैर्जगदेऽमयः ॥ १० ॥
 अस्य भर्त्सोपहासादि, न कर्त्तव्यमतः परम् । आदिष्टमभयेनैवं, प्रतिपद्य ययुर्जनाः ॥ ११ ॥
 एवं बुद्धिमहामोधिः, पितृभक्तिसरोऽमयः । निरीहो धर्मसंसक्तो, राज्यमन्वशियत्पितुः ॥ १२ ॥
 वर्त्तमानः स्वय धर्मं, स प्रजा अप्यवर्त्तयन् । प्रजानां च पशुना च, गोपायत्ताः प्रवृत्तयः ॥ १३ ॥
 राजा चक्रे जजागार, यथा द्वादशधा स्थिते । तथा श्रावकधर्म-ऽसावग्रमद्वरमानसः ॥ १४ ॥
 बहिरङ्गान् यथाऽलैपीद्-दुर्जयानपि विद्विषः । अन्तरङ्गानपि तथा, स लोकद्वयसाधकः ॥ १५ ॥
 तमूचे श्रेणिकोऽन्येद्यु-र्वत्स ! राज्यं त्वमाश्रय । अहं श्रयिष्ये श्री-रीर-शुश्रूषासुखमन्वहम् ॥ १६ ॥
 पित्राज्ञाभङ्गसंसार-भीरुरित्यभयोऽज्ववीत् । यदादिशत तत्साधु, प्रतीक्षच्च धृणं परम् ॥ १७ ॥
 इतश्च भगवान् वीरः, प्रव्राज्योदायनं नृपम् । मरुण्डलतस्तत्राम्यागत्य समवासत् ॥ १८ ॥
 ततो गत्वाऽभयो नत्वा, पप्रच्छ चरमं जिनम् । राजर्षिः कोऽन्तिमोऽध्याख्यचतुर्वोदायनं प्रभुः ॥ १९ ॥

गत्वोचे श्रेणिकं सोऽस्मि, राजा चेन्न ऋषिस्तदा । श्रीवीरोऽन्तिमराजर्षिं शशंसोदायनं यतः ॥ २० ॥
श्रीवीरं स्वामिनं प्राप्य, प्राप्य त्वत्पुत्रतामपि । नो ह्येतस्ये भवदुःखं चे-न्मत्तः कोऽन्योऽयमस्ततः ॥ २१ ॥
नाम्नाऽहमभयस्तात ! सभयोऽस्मि भवाद्भृशम् । सुवनाभयदं वीरं, तच्छयाभि समादिश ॥ २२ ॥
तदलं मम राज्येना-भिमानमुखहेतुना । यतः सन्तोषसा राणि, सौख्यान्याहुर्महर्षयः ॥ २३ ॥
निर्वन्धाद्ग्राहमाणोऽपि, न यदा राज्यमग्रहीत् । तदाऽभयो व्रतायानु-जक्षे राज्ञा प्रमोदतः ॥ २४ ॥
राज्यं तृणमिव त्यक्त्वा, सन्तोषसुखभागसौ । दीक्षां चरमतीर्थेश-वीरपादान्तिकेऽग्रहीत् ॥ २५ ॥
संतोषमेवमभयः सुखदं दधानः, सर्वार्थसिद्धिसुरायाम मृत्वा ।
सन्तोषमेवमपरोऽप्यवलम्बमान-स्तान्युत्तरोत्तरसुखानि नरो लभेत् ॥ २६ ॥

इति श्रीमुद्रित-योगशास्त्रवृत्तितः उद्धृता

अभयकुमारकथा संपूर्णा.

३१ सामायिकव्रतोपरि चन्द्रावतंसनृपकथा

अस्ति साकेतनगरं, श्रीसङ्केतनिकेतनम् । हसितेन्द्रपुरश्रीकं, सितार्हचैत्यकेतनैः ॥ १ ॥
तत्र लोकदृगानन्दो, द्वितीय इव चन्द्रमाः । चन्द्रावतंसो राजा-ऽसीदवतंस इवावनेः ॥ २ ॥

स यथा धारयामास, अत्राणि प्राणहेतवे । तीक्ष्णानि शिखावशतो, अतान्यपि तथा सुधीः ॥ ३ ॥
 माधसासे विभावयो, सोऽन्यदा वासवेऽस्मनि । आदीपज्वलनं स्थास्या-भीति सामायिके स्थितः ॥ ४ ॥
 तच्छ्रयापालिना ह्वान्तं, स्वामिनो मा स्म भूदिति । याते प्राग्यामिनीयामे, प्रदीपे तैलमक्षिपत् ॥ ५ ॥
 गते यामे द्वितीयस्मिन्-पि सा भक्तमानिनी । जाग्रती दीपके क्षीण-तेले तैलं न्यधातुनः ॥ ६ ॥
 त्रियामायास्तृतीयस्मिन्-पि यामे व्यतीयुषि । महिरायां प्रदीपस्य, तैलं चिक्षेप सा पुनः ॥ ७ ॥
 विभातायां विभार्यामिवसानययासदत् । श्रोतयन्व्यथारुन्तो, राजा स इव दीपकः ॥ ८ ॥
 सामायिक समधिगम्य निहत्य कर्म, चन्द्रान्तंमनुपतिस्त्रिदिवं ततोऽगात् ।
 सामायिकनतलुपो गृहिणोऽपि सद्यः, क्षीयेत कर्म निचितं सुगतिर्मेवेच्च ॥ ९ ॥

इति श्रीमुद्रित-योगशास्त्रवृत्ति उद्धृता

चन्द्रावतंसनृपकथा सम्पूर्णा.

३२ उपसर्गसहने कामदेवश्रावककथा.

अनुगर्भं पतद्वंश-श्रेणीमिषि चारुभिः । चैत्यच्चजै राजमाना, चण्डेत्यस्ति महापुरी ॥ १ ॥
 भोगिमोगायतयुज-स्तम्भः कुलगृहं श्रियः । जितशत्रुरिति नाम्ना, तस्यामासीद् महीपतिः ॥ २ ॥

अभूद् गृहपतिस्त्वां, कामदेवाभिधः सुधीः । आश्रयोऽनेकलोक्रानां, महातरुशिखानि ॥ ३ ॥
लक्ष्मीरिव स्थिरीभूता, रूपलावण्यशालिनी । अभूद् भद्राकृतिर्भद्रा, नाम तस्य सधर्मिणी ॥ ४ ॥
निधौ पट् स्वर्णकोट्यः, पद् वृद्धौ पद् व्यवहारगाः । व्रजाः पट् चास्य दश-गोसहस्रमितयोऽभवन् ॥ ५ ॥
तदा च विहरन्नुर्वौ, तत्रोर्वीमुखमण्डने । पुण्यभद्राभिधोदाने, श्रीवीरः समवासरत् ॥ ६ ॥
कामदेवोऽथ पादाभ्यां, भगवन्तसुपागमत् । शुश्राव च श्रोत्रसुधां, स्वामिनो धर्मदेशनाम् ॥ ७ ॥
कामदेवस्ततो देव-नरासुरोः पुरः । प्रपेदे द्वादशविधं, गृहिधर्मं विशुद्धधीः ॥ ८ ॥
प्रत्याख्यात् स विना भद्रां, त्वीव्रजान् पङ्कजौ विना । निधौ वृद्धौ व्यवहारे, पट् पट् कोटीर्विना वसु ॥ ९ ॥
हलपञ्चशतीं मुक्त्वा--ऽत्याधीत् क्षेत्राण्यनांसि तु । दिग्यात्रिकाणि, वोढृणि, पञ्च पञ्च शतान्युते ॥ १० ॥
दिग्यात्रिकाणि चत्वारि, चत्वारि, प्रवहन्ति च । विहाय वहनान्येप, प्रत्याख्याद् वहनान्यपि ॥ ११ ॥
विनैकां गन्धकापार्यीं, स तत्पाज्जमार्जनम् । दन्तधावनमप्यार्द्रा--मपास्य मधुयष्टिकाम् ॥ १२ ॥
ऋते च क्षीरामलकात्, फलान्यन्यानि सोऽमुचत् । अभ्यङ्गं च विना तैले, सहस्रशतपाकिमे ॥ १३ ॥
विना सुगन्धिगन्धाढ्यद्वुद्धतनकमत्यजत् । विनाष्टावौष्टिकानमम्भस्कुम्भान् मज्जनकर्म च ॥ १४ ॥
ऋते च क्षौमयुगलाद्, वस्त्रं सर्वमवर्जयत् । चन्दनागुरुघुसुणा-न्यपास्यान्यद् विलेपनम् ॥ १५ ॥
जातीस्रजं च पद्मं च, विना कुसुममत्यजत् । कर्णिकां नाममुद्रां च, विहायाभरणान्यपि ॥ १६ ॥
तरुकागुरुधूपेभ्य, ऋते धूपविधिं जहौ । घृतपूरात् खण्डखाद्या-दन्यद् भक्ष्यमवर्जयत् ॥ १७ ॥

काष्ठपेयां विना पेया-मोदनं कलमं विना । मापमुद्रकलायेभ्यः, ऋते स्रपं च सोऽमुचत् ॥ १८ ॥
 तत्याज च घृतं सर्व-मृते शारदगौधृतात् । शकं स्वस्तिकमण्डूक्याः, पल्यद्वाञ्चापरं जहौ ॥ १९ ॥
 अन्यत् स्नेहाम्लदाल्यम्लात्, तीमनं वारिस्वाम्भसः । जहौ सुगन्धिताभूलाद्, सुखमासमथापत् ॥ २० ॥
 ततः प्रभुं स वन्दित्वा, ययौ निजनिर्गतम् । तद्भायार्पयेत्य जग्राह, स्वाभ्यग्रे श्रावकव्रतम् ॥ २१ ॥
 कुडुग्भारमारोप्य, ज्येष्ठपुत्रे ततः स्वयम् । तस्यौ पौषयशालाया-याग्रमादी व्रतेषु सः ॥ २२ ॥
 तस्युपस्तस्य तत्राय, निशीये क्षोभहेतवे । पिशाचरूपमृद् मिथ्या-दृष्टिः कोऽप्याययौ सुरः ॥ २३ ॥
 शिरोरुहाः शिरस्यस्य, कर्कशाः कपिशत्विषः । चकासामासुरापक्वाः, केदार इव शालयः ॥ २४ ॥
 भाण्डमिचित्तिमं भालं, घञ्जुपुण्ड्रपमे भ्रुवौ । कर्णौ क्षर्पाकृती युग्म-चुल्लीतुल्या च नासिका ॥ २५ ॥
 उट्टौष्ठलम्बिनावोष्ठौ, दशनाः फालसन्निभाः । जिह्वा सर्पापमा म्मश्रु, वाजिनालधिसोदरम् ॥ २६ ॥
 तप्तमृपानिमे नेत्रे, हनू सिंहरूपमौ । हलास्पतुल्य चिबुक, ग्रीवोष्ट्रीवया समा ॥ २७ ॥
 उरः पुरकपाटोल, भुजौ भुजगभीषणौ । पाणी शिलाभावद्गुल्यः शिलापुत्ररुसन्निभाः ॥ २८ ॥
 पातालतुल्यमुदरं, नाभिः कृपसहोदरा । शिश्रं चाजगराग्रयं, वृषणौ कुतुपोपमौ ॥ २९ ॥
 जडधे तालुमाकारे, पादौ शैलशिलोपमौ । कोलाहलरवोऽकाण्डा-शनिच्चनिभयानकः ॥ ३० ॥
 स मूघ्यार्धुत्तजं विभ्रत्, कण्ठे च सरदस्तजम् । नकुलान् कर्णिकास्थाने-ज्झदस्थाने च पञ्चगान् ॥ ३१ ॥
 क्रुद्धान्तरुसमुत्क्षिप्त-तर्जनाङ्गुलिदारुणम् । उदस्यन्नपकोशासिं, कामदेवं जगाद सः ॥ ३२ ॥

अप्रार्थितमार्थक ! रे !, किमरब्धमिदं त्वया । किं स्वर्गमपवर्गं वा, वराक ! त्वमपीच्छसि ? ॥ ३३ ॥
 मुञ्चावब्धमिदं नो चेद-नेन निशितासिना । तरोरिव फलं स्कन्धाद्, पातयिष्यामि ते शिरः ॥ ३४ ॥
 तर्जयत्यपि तत्रैवं, समाधेर्न चचाल सः । शरभः शैरिभारवैः, किं क्षुभ्यति कदाचन ? ॥ ३५ ॥
 कामदेवः शुभध्यानाद्, न चचाल यदा तदा । व्याजहार तथैवायं, द्विस्त्रिस्त्रिदशपांसनः ॥ ३६ ॥
 तत्राप्यक्षुभ्यतः सोऽस्य, क्षोभायैभं वपुर्व्यधात् । स्वशक्त्यन्तमनालोक्ष्य, विरमन्ति खला न हि ॥ ३७ ॥
 सोऽधत्त विग्रहं तुङ्गं, सजलाम्भोदसोदरम् । सर्वतोऽप्येत्य मिथ्यात्वं, राशीभूतमिवैकतः ॥ ३८ ॥
 स दीर्घदारुणाकारं, विषाणद्वन्द्वमुन्नतम् । धारयामास कीनाश-भुजदण्डविडम्बकम् ॥ ३९ ॥
 किञ्चिदाकुञ्चितां शुण्डां, कालपाशाभिवोद्वहन् । कामदेवं जगादैवं, देवः कूटैकदैवतम् ॥ ४० ॥
 मायाविन् ! मुच्यतां माया, सुखं तिष्ठ मदाज्ञया । पाखण्डगुरुणा केन, त्वमस्येवं विमोहितः ? ॥ ४१ ॥
 न चेद् मुञ्चस्यसु धर्मं, शुण्डादण्डेन तद् द्रुतम् । क्रक्ष्यामि त्वामितः स्थानाद्, नेष्यामि च नमोऽङ्गणे ॥ ४२ ॥
 व्योम्नः पतन्तं दन्ताभ्यां, ग्रेययिष्यामि चान्तरा । अवनम्य ततस्ताभ्यां, दारयिष्यामि दारुवत् ॥ ४३ ॥
 पादैः कर्दममर्दं च, त्वां मर्दिष्यामि निर्दयम् । एकपीण्डीकरिष्यामि, तिलपिष्टिमिव क्षणात् ॥ ४४ ॥
 उन्मत्तस्येव तस्यैवं, घोरं व्याहरतोऽपि हि । नोत्तरं कामदेवोऽदाद्, ध्यानसंलीनमानसः ॥ ४५ ॥
 असंक्षुभितमीक्षित्वा, कामदेवं दृढाशयम् । द्विस्त्रिश्चतुरभापिष्ट, तथैव स दुराशयः ॥ ४६ ॥
 ततोऽप्यभीतं तं ग्रेक्ष्य, शुण्डादण्डेन सोऽग्रहीत् । व्योमन्युच्छालायामास, प्रतीयेष च पूलवत् ॥ ४७ ॥

दलयामास दन्ताभ्यां, पादन्यासैर्मर्मदं च । धर्मकर्मविरुद्धानां, किमकृत्यं दुरात्मनाम् ? ॥ ४८ ॥
 अधिसेहे च तत् सर्वं, कामदेवो मद्दामनाः । मनागपि च न स्थैर्यं, जहो गिरिरिव स्थिरः ॥ ४९ ॥
 तस्मिन्नचलिते ध्यानाद्रीदृशेनापि कर्मणा । सदर्प्यः सर्वरूपं स, विदधे विनुधाधमः ॥ ५० ॥
 देवः पूर्वदेवोच, स त भाषयितुं ततः । कामदेवस्तु नाभैपीदृ, ध्यानसंचर्मितः सुधीः ॥ ५१ ॥
 भूयो भूयस्तथोक्त्वा तं, निर्भीकं प्रेक्ष्य दुःसुरः । आतोद्यमिव वध्रेण, स्वभोगेनाभ्यवेष्टयत् ॥ ५२ ॥
 निःशङ्कमेव दशनैर्ददृशको ददंश तम् । स तु ध्यानसुधाभयो, न तद्वाधामजीगणत् ॥ ५३ ॥
 दिव्यरूपं ततः कृत्वा, द्युतिद्योतितदिङ्मुखम् । सुरः पौषधशालायां, विवेक्षेयमुवाच च ॥ ५४ ॥
 धन्योऽसि कामदेव । त्व, देवराजेन संसदि । प्रशंसाङ्गारि भवतो—असहिष्णुस्तामिहागमम् ॥ ५५ ॥
 प्रमदः प्राभवेणापि, वर्णयन्ति ह्यवस्त्वपि । अतः परीक्षितोऽसि त्व, नानारूपभृता मया ॥ ५६ ॥
 त्वा यथाऽऽर्णयच्छक—स्तथैवासि न संशयः । क्षम्यतामपराधो मे, परीक्षणभवस्त्वया ॥ ५७ ॥
 प्रययावभिधायैवं, स देवो देवसन्ननि । कामदेवोऽपि शुद्धात्मा, प्रतिमां तामपास्यत् ॥ ५८ ॥
 उपसर्गसहिष्णुं तम—श्लाघिष्ट स्वयं प्रभुः । सभाया भगवान् वीरो, गुरवो गुणस्तलाः ॥ ५९ ॥
 कामदेवो द्वितीयस्मिन्नहि पारितयौषधः । त्रिजगन्स्वामिनः पाद—चन्दनार्थमथागमत् ॥ ६० ॥
 जगद्गुरुरभाषिष्ट, गौतमप्रभृतीनि । शुद्धिर्धर्मोऽप्यसावेव—श्रुपसर्गान् विसोढवान् ॥ ६१ ॥
 सर्वसङ्गयरित्यागाद्, यतिधर्मपरायणैः । तद्विशेषेण सोढव्या, उपसर्गा भवादृशैः ॥ ६२ ॥

कर्मनिर्मूलनोपायान्, श्रावकप्रतिमास्ततः । एकादशापि शिष्याय, कामदेवः क्रमेण ताः ॥ ६३ ॥
सोऽथ सैलेखनां कृत्वा, प्रपेदेऽनशनव्रतम् । परं समाधिमापन्नः, कालधर्ममुपाययौ ॥ ६४ ॥
सोऽरुणामे विमानेऽभूद्, चतुष्पल्यस्थितिः सुरः । च्युत्वा ततो विदेहेषुत्पद्य सिद्धिं व्रजिष्यति ॥ ६५ ॥
यथोपसर्गेऽपि निसर्गधर्यात्, स कामदेवो व्रततत्परः सन् ।
श्लाघ्योऽभवत् तीर्थकृतां तथाऽन्ये-ऽप्येवंविधा धन्यतमाः पुमांसः ॥ ६६ ॥

इति श्रीशुद्धित-योगशास्त्रवृत्तितः उद्धृता

कामदेवश्रावककथा संपूर्णा.

३३ जिनवचनभावनायां दृढप्रहारीकथा.

कस्मिंश्चिन्नगरे कश्चिदा-सीद्द्विजातिरुद्धटः । प्रजासु कर्तुमन्यायान्, प्रावर्त्तत स पापघ्नीः ॥ १ ॥
आरक्षपुरुषैरेप, ततो निर्वासितः पुरात् । व्याधहस्तमिव श्वेन-शौरपट्नीं जगाम न ॥ २ ॥
नृशंसचरितैस्ते-रात्मनस्तुल्य इत्यसौ । चौरसेनाधिपतिना, पुत्रत्वेनान्वमन्यत ॥ ३ ॥
चौरसेनापतौ तस्मिन्-यसानमुपेयुषि । तत्पुत्र इति तत्स्थाने, स चभूव महाभुजः ॥ ४ ॥
निकृपं प्रहरत्येप, सर्वेषां प्राणिनां यतः । ततो दृढप्रहारीति, नाम्ना निजगदे जनैः ॥ ५ ॥

अन्येद्युर्विधकुट्टाक-लुण्टाकभटपेटकैः । स कुशस्थलनामानं, ग्रामं लुण्टयितुं ययौ ॥ ६ ॥
 ब्राह्मणो देवशर्मति, तत्र दारिद्र्यविद्रुतः । अवकेशीफलमिव, क्षीरान्नं याचितोऽर्भकैः ॥ ७ ॥
 पर्यटथ सकले ग्रामे, क्वापि क्वापि स तन्दुलान् । क्वापि क्वापि पयोऽप्यर्थ्यं, परमान्नमपीपचत् ॥ ८ ॥
 नद्या स्नातुं ययावेप, यावत्तावत् तदोकसि । ते क्रूतस्कराः पेतु-दैवं दुर्वलघातकम् ॥ ९ ॥
 तेपाभेकतमो दस्यु-रपश्यत्तस्य पायसम् । शुधातुरः श्रेत इव, तदादाय पलायितः ॥ १० ॥
 आच्छिद्यमाने तस्मिस्तु, पायसे जीवितव्यवत् । क्रन्दन्ति डिम्भरूपाणि, गत्वा पितरमूचिरे ॥ ११ ॥
 व्यात्ताननानामस्माकं, दस्युदृदेन पायसम् । जहू प्रसारितदृशा-मनिलेनेव कज्जलम् ॥ १२ ॥
 तदाकर्ण्य वचो विप्रः, क्षिप्रं दीप्रः हृदयिना । यमदूत इवादाय, परिधं पर्यधावत् ॥ १३ ॥
 सरोपराक्षसावेशा-त्समुत्पादितदोर्वलः । हन्तुं प्रवृत्ते दस्यून्, परिषेण पशूनिव ॥ १४ ॥
 तेनावकरवत्साया-त्क्षिप्यमाणानवेक्ष्य तान् । विप्रस्यतस्तिरस्कुर्वन्, दधावे तस्करेश्वरः ॥ १५ ॥
 तस्यापि धावतो देवा-द्रतिविघ्नविधायिनी । निरोधुं दुर्गतिमिन्, मार्गे गौस्तरेऽभवत् ॥ १६ ॥
 करालकरवालैव-प्रहारेण वराकिकाम् । जवान नृजघन्यस्ता, चण्डाल इव निर्बुणः ॥ १७ ॥
 तस्याभ्यापततो रोरद्विजातेः स शिरो भुवि । पनसद्रोः फलमिवा-पातयत्तवङ्गयष्टिना ॥ १८ ॥
 आः पाप निष्कृप कृतं, किमेतदिति वादिनी । बाला मासवती तं चा-भ्यगात् द्विजकुटुम्बिनी ॥ १९ ॥
 तस्या धृक इव च्छाग्या, गुर्विण्याः सोऽतिदाल्घः । कुम्भाण्डदारमुदरं, दारयित्वा द्विधाकरोत् ॥ २० ॥

ततो जरायुमधस्थं, तस्या गर्भं द्विधाकृतम् । स स्फुरन्तं निरैक्षिष्ट, लताया इव पल्लवम् ॥ २१ ॥
 तथा सम्पश्यमानस्य, तस्य विह्वलेतसः । कृपा गतकृपस्यापि, जज्ञे वल्कमिवाश्मनः ॥ २२ ॥
 ततो हा तात तातेति, हा मातर्मातरित्यपि । विलपन्तः समाजगु-स्तत्कालं द्विजवालकाः ॥ २३ ॥
 ननान् भुगनानतिशामान्, श्यामानतिमलेन च । दृष्ट्वा दृढप्रहारी तान्, सानुतापमचिन्तयत् ॥ २४ ॥
 दृष्ट्वा मृता निर्धूणेन, दरिद्रौ दम्पती मया । अमी वाला हतास्तोय-शोषे जीवन्ति किं श्रयाः ॥ २५ ॥
 क्रूरेण कर्मणानेन, नेब्यमाणस्य दुर्गतिम् । अवभीतस्य मे कः स्यादुपायः शरणं च कः ॥ २६ ॥
 इति सञ्चिन्तयन्नेव वैराग्यवेगभागसौ । एनोगदागदङ्कारान्साधूनुद्यान ऐक्षत ॥ २७ ॥
 नन्त्वोवाचेत्यहं पाप्मा, भाष्यमाणोऽपि पाप्मने । पङ्क्तिः स्पृश्यमानोऽपि, पङ्क्तिलीकुरुते परम् ॥ २८ ॥
 येषामेकतरमपि, नरकायैव तान्यहम् । ब्रह्मस्त्रीभुगणगोघात-पातकान्यकृपो व्यधात् (म) ॥ २९ ॥
 मामीदृशमपि त्रातुं, साधवो यूयमर्हथ । मेवानां वर्षतां स्थान-मस्थानं वा न किञ्चन ॥ ३० ॥
 अथ ते साधवस्तस्मै, यतिधर्ममुपादिशन् । सोऽथ च्छत्रमिवोष्णालुः, पापभीरुस्तमाददे ॥ ३१ ॥
 न भोक्ष्ये तत्र यत्राहि स्मरिष्याम्यस्य पाप्मनः । करिष्ये सर्वथा क्षान्तिं, सोऽग्रहीदित्यभिग्रहौ ॥ ३२ ॥
 पूर्वावस्कन्दिते तस्मिन्नेव ग्रामे कुशस्थले । कर्मक्षयं चिकीर्षुः स, विजहार महामनाः ॥ ३३ ॥
 स एवायं कृतच्छन्ना, पापः पापीयसामहो । इत्यतर्ज्यत लोकेन, स महात्मा दिवानिशम् ॥ ३४ ॥
 गोभ्रूणद्विजघात्येष, इति लोकेन जल्यता । विशन् गृहेषु भिक्षार्थं, श्वेव लोष्टैरकुट्यत ॥ ३५ ॥

भूयसा वारणं होषा, भयैरेकातिदुष्करम् । परं रोषातिरेकान्मे, स्वहितं न हि जायते ॥ ३ ॥
 ध्यात्वेति छरिरेकते, तस्यौ सद्धयानहेतवे । तस्मिं विहाय शिष्याणा, स्वाध्यायध्यानतत्परः ॥ ४ ॥ युगम्
 इतथोञ्जयिनीयामी, व्यवहारिसुतो युवा ॥ आगात्कुङ्कुमलिप्तगो, नवोदस्तत्र मित्रयुक् ॥ ५ ॥
 साधून् दृष्ट्वा परीहास—पूर्वकं तान् श्रणम्य च । सोऽगदीद्भगन्तो मे, धर्मं ब्रूत सुखाकरम् ॥ ६ ॥
 वैद्वासिकोऽयमिति ते, ज्ञात्वा नो किञ्चिदूचिरे । ततो भूयः स निर्ग्रथान्, सोपहासमभाषत ॥ ७ ॥
 दौर्भाग्याद्भार्यया त्यक्तो, विस्क्तोऽहं गृहाश्रमात् । तत् प्रसद्य भगंभोधि-तारकं दत्त मे व्रतम् ॥ ८ ॥
 धूर्तः प्रतारयत्यस्मा—नर्मवाययैर्दुर्दुहः । तद्दृष्यतामसौ सम्यक्, चितयित्वेति ते जगुः ॥ ९ ॥
 गुणोत्थीना न वयं, स्वयं दीक्षादि दद्यहे । तदाश्रय व्रताय त्व-मस्मद्गुणमितः स्थितम् ॥ १० ॥
 श्रुत्वेति सवस्योऽथ, सोऽगजत्तरिसन्निधौ । अत्रवीचं च वंदित्वा, सोपहासं कृताञ्जलिः ॥ ११ ॥
 गृहव्यापारतो भग्नो, लनोऽस्मि त्वत्यदाब्जयोः । तत्प्रगजय मा स्वामि-स्तिष्ठामि ससुखं यथा ॥ १२ ॥
 सहास्यामिति तद्वाचं, श्रुत्वा कोपातिरेकतः । स्वरिजगौ त्रेच्छुधे—चदा भस्मानय त् तम् ॥ १३ ॥
 ततस्तत्सुहृदैकेना—नीते भस्मनि साधुराट् । तं गृहीत्वा स्रवाहुभ्या, लोचं कृत्वा ददौ व्रतम् ॥ १४ ॥
 तद्विलोक्य विषणास्त-द्वयस्यास्तमथाम्यधुः । मित्र ! सद्यः पलायस्व, धाम यामो वयं यथा ॥ १५ ॥
 आमन्त्रसिद्धिकः सोऽथ, लघुकर्मत्यचितयत् । कथं गच्छाम्यहं गेहं, स्ववाचा स्वीकृतव्रतः ॥ १६ ॥
 प्रमादसंगतेनापि, या वाक् प्रोक्ता मनस्विना । सा कथं दृषदुत्कीर्णा—क्षरालीवाऽन्यथा भवेत् ॥ १७ ॥

नर्मणापि मया लब्धं, रक्षणीयं ततो व्रतम् । जहाति द्युमणि को हि, विनायासमुपस्थितम् ॥ १८ ॥
 ध्यात्वेति भावसाधुत्वं, स सुधीः प्रत्यपद्यत । यथास्थानं ततो जगु-स्तद्वयस्या विपादिनः ॥ १९ ॥
 विनेयोऽथावदत्स्वरिं, भगवन् ! वंधवो मम । श्रामण्यं मोचयिष्यति, तवामोऽन्यत्र कुत्रचित् ॥ २० ॥
 गच्छो महानसौ गच्छन्, प्रच्छन्नमपि यजनैः । ज्ञायते तद् द्वयोरेवा-ऽऽज्योर्गमनमर्हति ॥ २१ ॥
 स्वरिः प्रोवाच यद्येवं, तदाऽध्वानं विलोकय । यथा रजन्यां गच्छामः, सोऽप्यालोक्ष्य तमाययौ ॥ २२ ॥
 प्रतस्थेऽथ निशीथिन्यां, स्वरिर्नूतनशिष्ययुक् । पुरो याहीति गुरुणा, चोक्तः शिष्यो ययौ पुरः ॥ २३ ॥
 अपश्यन्निशि वृद्धत्वात्, स्थाणुना स्वलितो गुरुः । वेदनाविह्वलो जज्ञे, ज्वलद्रोषभराकुलः ॥ २४ ॥
 हा दुष्टशिष्य ! सन्मार्गी, न व्यलोकीति विब्रुवम् ! दण्डेन शिष्यं शिरसि, कृतलोचे जघान सः ॥ २५ ॥
 तत्प्रहारस्फुटन्मौलि-निर्गच्छद्रुधिरोऽपि सः । न व्यव्रवीन्नाप्यकुप्यत्, प्रत्युतैवमचिंतयत् ॥ २६ ॥
 स्वगच्छमध्ये ससुखं, तिष्ठतोऽमी महाशयाः । अधन्येन मया दुःख-भाजनं विहिता हहा ! ॥ २७ ॥
 आजन्मसौख्यदाः शिष्या, गुरोः स्युः केषुपि धीधनाः । आद्य एव दिनेऽहं तु, जातोऽज्ञातकरो गुरोः ॥ २८ ॥
 स्थाय्यादिना गुरोः पीडा, माभूद्भूयोऽपि भूयसी । ध्यायन्निति प्रयत्नेन, स चवाल शनैः शनैः ॥ २९ ॥
 तस्यैवं व्रजतः शुद्धा-शयस्य समतानिधेः । महात्मनः समुत्पेदे, निशायामेव केवलम् ॥ ३० ॥
 अथ प्रभाते संजाते-ऽभ्युदिते च दिवाकरे । स्वरिणा दृष्टो शिष्यो, रुधिरालिप्तमस्तकः ॥ ३१ ॥
 ततः शांतसंचांत-स्वांतः स्वरिरचिंतयत् । अहो ! नवीनशिष्यस्या-ऽप्यमुष्य क्षांतिरुचमा ॥ ३२ ॥

क्रोधाध्मातेन मयका, दंडेनैव हतोऽपि यत् । नातनोद्वाङ्मनोदेह-वैगुण्यं किंचिदप्यसौ ॥ ३३ ॥
 चिरप्रयोजितस्यापि, सोपदोषाश्च जानतः । प्राप्ताचार्यपदस्यापि, धिमे प्रबलकोपताम् ॥ ३४ ॥
 इयच्चिरं सुदुष्पालं, पालितं मयकात्रतम् । परं तन्निष्फलं जज्ञे, कोपात्तन्मेऽमुना कृतम् ॥ ३५ ॥

भावनाभिरिति भावितचित्तः, सोऽपि केवलमवाप हृनीद्व्रः ।

एवमुक्तदरूपेऽपि गुरोः स्यु-मोक्षदाः सविनयाः सुविनेयाः ॥ ३६ ॥

इति श्रीशुद्धित-उत्तराध्ययनखण्डवृत्तित उद्गता

चण्डरुद्राचार्यकथा संपूर्णा

३६ क्षुधापरीपहे हस्तिमित्रकथा

अस्त्यत्र भरते स्वर्ग-जयिन्मुञ्जयिनी पुरी । हस्तिमित्राभिधः श्रेष्ठी, तत्राभूद्भूरिभूतिमान् ॥ १ ॥
 सौभाग्यसेवधिर्दक्षाय-धिस्तस्य च वल्लभा । अकाण्ड एयाम्रियत, स्वप्राणेभ्योऽपि वल्लभा ॥ २ ॥
 संसारासारतां ध्यायं-स्ततो वैराग्यवानसौ । शत्राजित् हस्तिभूत्याह-पुत्रयुक् साधुसन्निधौ ॥ ३ ॥
 अन्यदा तावुञ्जयिन्याः, ग्रस्थितौ सह साधुभिः । प्रति भोजकटं यान्ता-वराण्यानीमवापतुः ॥ ४ ॥
 हस्तिमित्रमुनेस्तत्र, मर्माभित्कण्टको महान् । भग्नः पादतले तेन, पुरो गन्तु स नाशकः ॥ ५ ॥
 ततः स तद्वथथापूरैः, प्रापितः प्राणसंशयम् । स्मसन्निधिस्थितान् साधू-नम्यधादिति धीन्निधिः ॥ ६ ॥

यूयं व्रजत कान्तार-पारश्च ग्राणुत द्रुतम् । अहं त्विहैवानशनं, करिष्ये गन्तुमक्षमः ॥ ७ ॥
तच्छ्रुत्वा मुनयः प्रोचु-र्हस्तिमित्र ! विपीद मा । त्वां सहोत्पाद्य नेष्यामो, मोक्ष्यामो न पुनर्नेने ॥ ८ ॥
धर्मकृत्येषु सारं हि, वैयावृत्यं जगुर्जिनाः । तन्पुनर्गलनिसम्बन्धि, विना पुण्यं न लभ्यते ॥ ९ ॥
वैयावृत्यं तदेतत्ते, करिष्यामो वयं युदा । तदाकर्ण्य जगौ हस्ति-मित्रपिः सत्त्वसेवधिः ॥ १० ॥
सत्यमेतत्परमहं, ग्राप्तकालोऽस्मि सास्त्रतम् । तन्मासुत्पाटय मा यूयं, युधा चाधायवाप्स्यथ ! ॥ ११ ॥
किञ्चात्र श्वापदाकीर्णे, ग्रचुरोपद्रवे वने । सर्वेषां त्यक्तसार्थानां, न स्थातुगुचितं चिरम् ॥ १२ ॥
इत्युक्त्वाऽनशनं कृत्वा, क्षमयित्वा च संयतान् । स सद्यः प्रेषयामास, सह सार्थेन साग्रहम् ॥ १३ ॥
स्थातुकाममपि स्नेहा-त्सहादायाथ तत्सुतम् । प्रस्थिता मुनयो हस्ति-मित्रस्त्वस्थाद्गुहान्तरे ॥ १४ ॥
दूरं गत्वापि तत्पुत्रो, वञ्चयित्वा शुनीनगात् । पितुः समीपं स्नेहो हि, निर्मन्त्राकर्षणं मतम् ॥ १५ ॥
ततस्तातोऽवदत्पुत्र !, न शोमनमदः कृतम् । शुनीन् विमुच्य मत्पार्श्व-मविमृक्ष्य यदागमः ॥ १६ ॥
प्रासुकान्नोदकादीनां, दाता नास्तीह कोऽपि यत् । क्षुत्तृपाविवशस्तस्मा-त्स्वमप्यत्र विपत्स्यसे ! ॥ १७ ॥
ततः पुत्रोऽवदत्तात् !, यद्भाव्यं तद्भवत्विह । परमस्याभवस्थायां, मुक्त्वा वो न व्रजाम्यहम् ! ॥ १८ ॥
हस्तिमित्रोऽय तत्रैव, दिवसे वेदनाकुलः । स्मृतपञ्चनमस्कारो, विपद्याजनि निर्जरः ॥ १९ ॥
विपन्नमपि जीवन्तं, सुतो मोहाद्विवेद तम् । प्रयुक्तावधिरज्ञासी-त्सुरोऽपि प्राग्भवं निजम् ॥ २० ॥
अद्राक्षीच्च वपुः स्वीयं, तत्रस्थं तनयश्च तम् । ततस्तत्कृपया स्वाङ्गे, प्रविश्येति सुरोऽववीत् ॥ २१ ॥

मिधायै वत्स ! गच्छ त्वं, सोऽजादीव क्व प्रजाम्यहम् । उवाच निर्जरो याहि, भूरुहेषु वटादिषु ॥ २२ ॥
 तद्वासिनो जनास्तुभ्यं, प्रदास्यन्त्यशनादिकम् । तत्प्रपद्य ययौ सोऽपि, सुधात्मा भूरुहामघः ॥ २३ ॥
 धर्मलाभ इति श्रोत्वैः, मोक्ष्य तत्राय तस्थुषे । तस्मै मिशामदाद्बुद्ध्या—निर्गत्यालदरुतः करः ॥ २४ ॥
 इत्थं भिक्षा ददौ तस्मै, हस्तिमित्रामरोऽन्वहम् । कृताहारञ्च तं स्नेहा—द्वार्चयामास सर्वदा ॥ २५ ॥
 देशे भोजरुटस्याथ, जज्ञे दुर्भिक्षमुल्लङ्घम् । ततस्तत्राभवद्भिक्षा, भिक्षूणामतिदुर्लभा ॥ २६ ॥
 नतिनस्ते ततो वर्षे, द्वितीये प्रति मालवम् । बलिताः पूर्वदृष्टेन, चेलुस्तेनैव कर्मना ॥ २७ ॥
 अटव्या चाययुस्तस्या, क्षुल्लकं ददृशुश्च तम् । क्व तिष्ठसि ? कथं भुदक्षे ? पप्रच्छुरिति तञ्च ते ॥ २८ ॥
 आवादीत्सोऽथ तिष्ठामि, सर्वदा पितुरन्तिके । वृधनिर्गतहस्ताच्च, लमेऽहमशनादिकम् ॥ २९ ॥
 अद्य यावद्विनाऽऽहारं, घृद्धः किं जीवतीति ते । तं वीक्षितुं गताः शुष्क—मग्नश्चुस्तत्कलेवरम् ॥ ३० ॥
 ततस्ते व्यमुशन्नुनं, हस्तिमित्रोऽभमत्सुरः । कृपयाऽन्नादिदानेन, तेनैवायमरक्ष्यत ॥ ३१ ॥
 अत्राद्भुः केऽपि बालेन, न सोढः क्षुत्परीपहः । घृद्धेन स पुनः सोढो, धैर्याघरीतभूयता ॥ ३२ ॥
 अन्ये त्वादुः सुतेनापि, सोढ एव परीपहः । यन्नासौ प्रासुमालाभे—ऽयैच्छद्भोक्तुं फलादिकम् ॥ ३३ ॥
 हस्तिभूतिरपि ज्ञात्वा—ऽऽहारलाभं सुधाशनाद् । आलोचितः प्रतिक्रान्तो, विजहार सहर्षिभिः ॥ ३४ ॥
 परीपहो दुर्निपहो यथाऽऽभ्यां, सेहे वुमुश्याविषयो मुनिभ्याम् ।

एदंयुगीनैरपि पुण्यपीनैः, सहस्तथाऽसौ मनसाप्यदीनैः ॥ ३५ ॥

इति श्रीसुद्वित-उत्तराध्ययनवृत्तितः उद्धृता

हस्तिमित्रकथा संपूर्णा.

३७ तृदपरिवहे धर्मशर्ममुनिकथा

अभूदुजयिनीपुश्यां, धनमित्राभिधो वणिक् । धनशर्माश्रयस्तस्य, धनशर्मा सुतोऽभवत् ॥ १ ॥
गुरुवाणीं समाकर्ण्य, गुरुवैराग्यवान् धनः । पुत्रेण पुण्यसत्त्वेण, सत्रा तत्राऽऽदे व्रतम् ॥ २ ॥
स्वस्मिन् परे च सहितौ, सहितौ तौ व्रतिव्रजैः । प्रस्थितावेलगपुराऽच्चनि मध्यान्दिनेऽन्यदा ॥ ३ ॥
तदा च भीष्मग्रीष्मार्क—करसम्पाततापितः । पिपासापीडितो बालः, स चचाल शनैः शनैः ॥ ४ ॥
मुनयोऽन्येऽग्रतो जग्मु—र्धनमित्रमुनिः पुनः । पश्चाच्चचाल सुनोस्तत्—प्रेमपाशनियन्त्रितः ॥ ५ ॥
मार्गे तत्राययौ रंग—चरद्वाथ तरङ्गिणी । ततः पिताऽलपत्पुत्रं, तां निरीक्ष्य प्रमोदभाक् ॥ ६ ॥
जानामि चेष्टया वत्स !, त्वां पिपासापराजितम् । मदभ्यर्णे च नास्त्यम्भः, प्राप्तुकं तत्करोमि किम् ? ॥ ७ ॥
तदिदानीं नदीनीरं, पीत्वोदया निहन्यताम् । निषिद्धमपि कार्यं हि, कार्यमापदि धीधनैः ॥ ८ ॥
यदुक्तं—‘निषिद्धमप्याचरणीयमापदि, क्रिया सती नाज्वति यत्र सर्वथा ।

घनाम्बुना राजपथेऽतिपिच्छले, क्वचिद्बुधैरप्यपथेन गम्यते ॥ ९ ॥”

मृत्युदामापदमिमां, तदुल्लङ्घन्य कथञ्चन । पश्चादालोचयेः पापं, समीपे सद्गुरोरिदम् ॥ १० ॥

इत्युदीर्यं समुत्तीर्यं, स नदीमित्यचिन्तयत् । नूनं महर्शेन पुरो, ह्रिया पास्यति नोदकम् ॥ ११ ॥

ह्रीमान् कुर्वन्नकार्यं हि, स्वच्छायातोऽपि शङ्कते । तदर्शनपथादस्या—पसराभि शूनैः शूनैः ॥ १२ ॥

ध्यात्वेति स पुरोञ्चालीव, क्षुल्लोऽथ प्राप निम्नगाम् । वृपात्तोऽपि न ततोय—मपिबच्च दृढव्रतः ॥ १३ ॥

अन्ये त्वाहुर्दन्त्या नि—वाधितः स क्षिशुर्भृशम् । शुण्यचालुमुल्लोखरुक्—श्वेतसीति व्यचिन्तयत् ॥ १४ ॥

पिबाम्यऽनादेयमपि, नादेयं चारि साम्प्रतम् । प्रायश्चित्तं ग्रहीष्यामि, पथात्सद्गुरुस्सन्निधौ ॥ १५ ॥

विमृश्येति समुत्प्लाव्य, पातुमञ्जलिना जलम् । निन्ये यावन्मुलस्याग्रे, सोऽध्यासीदिति तावता ॥ १६ ॥

पिनामीमान् कथं जीवा—नहं विज्ञातजैनगीः । उदविन्दौ यदेकत्रा—ऽसङ्ख्यजन्तून् जिना जगुः ॥ १७ ॥

त्रसाः पूतरमत्स्याद्याः, स्थावराः पनकादयः । नीरे स्युरिति तद्वाती, सर्वेषा हिंसको भवेत् ॥ १८ ॥

तत्क्रियद्भिर्दिनैर्यान्ति, रक्षिता अपि ये ध्रुवम् । तान् प्राणान् रक्षितुं दक्षः, परप्राणाभिहन्ति क ॥ १९ ॥

सजीवं जीरनमिदं, तत्र पास्यामि सर्वथा । निर्णीयति शर्ननं, स मुमोचाञ्जलेर्जलम् ॥ २० ॥

वालोऽप्यवालैर्यस्ता—युत्तीर्यं तटिर्नो ततः । तत्तीर एव सोऽपत-तूष्ण्याया गन्तुमक्षमः ॥ २१ ॥

धर्मस्थैर्यं दधच्चित्ते, पिपासाविक्षोऽपि सः । स्मृतपञ्चनमस्कारो, विषद्य त्रिदिवं ययौ ॥ २२ ॥

प्रयुज्याथावधिज्ञानं, ज्ञात्वा पूर्वमवं निजम् । पुरो गत्वा स्थितं तातं, ग्रेक्ष्य स्वाङ्गे प्रविश्य च ॥ २३ ॥

अन्वगाद्धनमित्रिणि, ततश्चलयितुं सुरः । समायान्तं सुतं दृष्ट्वा, दृष्टः सोऽप्यचलत्सुरः ॥ २४ ॥ [युग्मम्]
 अथोदन्या व्यथार्त्तानां, मुनीनामनुकम्पया । धनशर्माज्मरो भूरि-गोकुलान्यध्वनि व्यधात् ॥ २५ ॥
 तेभ्योऽधिगत्य तक्रादि, साधवः स्वास्थ्यमासदन् । सुधाकुण्डेभ्य आसाद्य, पीयूषमित्र निर्जराः ॥ २६ ॥
 विहरन्तः सुखेनैवं, तत्कृते ब्रजिकात्रजे । उल्लङ्घ्याण्यमापुस्ते, क्रमादन्तिमगोकुलम् ॥ २७ ॥
 ततोऽग्रे गच्छतां तेषां, मध्यात्कस्यापि विण्टिकाम् । स्वं जिज्ञापयिषुः सोऽथ, तत्र व्यस्मरयत्सुरः ॥ २८ ॥
 दूरं गत्वा विण्टिकां च, स्मृत्वा स वलितो व्रती । उपग्रेर्विण्टिकां तत्रा-ऽपश्यत्सर्वो न तु गोकुलम् ॥ २९ ॥
 तामादाय प्रचलितो, मिलितोऽन्यतपोधनैः । अवदद्विण्टिकालामं, गोकुलादर्शनं च सः ॥ ३० ॥
 जाताश्चर्यास्तदाकर्ण्य, मुनयो व्यमृशन्निति । नूनं दिव्यानुभावेन, गोकुलान्यभवन् वने ॥ ३१ ॥
 अत्राजन्तरे प्रादुरासीत्, स सुरः कान्तिभासुरः । विहाय पितरं सर्वान्, मुनीनऽन्यान्ननाम च ॥ ३२ ॥
 एनं कुतो न नमसी-त्युक्तः स व्रतिभिस्ततः । स्वीयं व्यतिकरं सर्वं, निवेद्येत्यवदत्सुरः ॥ ३३ ॥
 सजीवाज्मोऽपि पातुं य-त्तदासौ मे मतिं ददौ । तत्पूर्वभवत्साऽपि, साधुरेप न वन्द्यते ॥ ३४ ॥
 स्नेहादपि रिपोरेव, कार्यं विहितवानसौ । यद्दुर्गतिनिमित्तं मे, तदा तदुपदिष्टवान् ॥ ३५ ॥
 अपास्यं चेत्सचिन्ताम्बु, तदैतद्वचनादहम् । व्रतभङ्गभात्पापा-दभ्रमिष्यं तदा भवे ॥ ३६ ॥
 स एव हि पूज्यो, गुरुश्च जनकोऽपि च । शिष्यं सुतं च यः क्वापि, नैवोन्मार्गे प्रवर्त्तयेत् ॥ ३७ ॥
 धनशर्मसुपवैव—मुदीर्यागात्रिविष्टम् । साधवोऽपि ततः स्थाना-द्विजहूस्ते यथासुखम् ॥ ३८ ॥

शुद्धो यथाऽयं घनशर्मनामा, सेहे पिपासा सुदृढप्रतिद्विः । एव समग्रैरपि संयतैः सा, सखा महानन्दयदानुरक्तैः ॥३९॥

इति श्रीसुद्रित-उचराध्ययनद्वितितः उद्धृता

धर्मशर्ममुनिकथा सम्पूर्णा.

३८ शीतपरिपहे साधुचतुष्कथा

पूरे राजगृहेऽभूवं—श्चत्वारथतुरोत्तमाः । सखायोऽज्योन्यमुत्कृष्ट—प्रेममजो वणिगवराः ॥ १ ॥
भद्रबाहुस्वामिपार्श्वे, श्रुत्या धर्मं जिनोदितम् । ते चत्वारोऽपि सञ्जात—संवेगाः प्रात्रजन् मुदा ॥ २ ॥
गुरुश्रुणुणात्पार—द्विधानस्ते श्रुतोदधेः । एकाकित्वविहाराख्या, प्रतिमां प्रतिपेदिरे ॥ ३ ॥
कल्पश्चायमभूत्तेषा, यद्विहाराशनादिकम् । तृतीय एव प्रहरे, कार्यं कार्यं समाहितैः ॥ ४ ॥
तुर्ययामप्रवेशे तु, भवेद्यो यत्र संस्थितः । तेन तत्र प्रतिमया, स्थेय प्रहरसप्तकम् ॥ ५ ॥
कल्पमेनं श्रयन्तस्ते, विहरन्तो घरातले । परेषां पुर राज—गृहं पुनरूपाययुः ॥ ६ ॥
तदा च तुहिनव्यूहैः, पीडयन् जगतिजनम् । पत्रपुष्पफलोपेतान् स्थाणून्, कुर्वन् महीरुहान् ॥ ७ ॥
तटाकान्यपि सर्गाणि, स्थानयन्नाज्यवन्निशि । निरास्यदान् पक्षिणश्च—श्वापदान् दारुतां नयन् ॥ ८ ॥
शीतरुप्रदस्त्रिणा, दन्तवार्धं श्रवादयन् । कृशानुसेविनं कुर्वन्, सर्वं श्रोत्रियजनम् ॥ ९ ॥
रुष्टानपि मिथोऽत्ययं, दम्पतीन् परिसम्भयन् । हेमन्तर्तुः प्रवृत्ते, विश्वं हेममयं सृजन् ॥ १० ॥ (चतुर्भिः कलापकम्)

हिमत्तौ तत्र वैभार-गिरेस्ते मुनयः पुरे । आहारार्थं समाजमुः, ग्रहरेड्द्वस्तृतीयके ॥ ११ ॥
 कृताहाराश्च ते सर्वे, गन्तुं वैभारभूधरम् । पृथग् पृथग् न्यवर्तन्त, पुरमध्यान्महर्षयः ॥ १२ ॥
 वैभाराद्रिगुफाद्वारे, ग्राप्तस्यैकस्य तेष्वथ । द्वितीयस्य पुरोधाने, तृतीयस्य तदन्तिके ॥ १३ ॥
 तुर्यस्य तु पुरोपान्ते, चतुर्थः ग्रहरोऽभवत् । कायोत्सर्गं ततः कृत्वा, ते तत्रैवावतस्थिरे ॥ १४ ॥ (युग्मम्)
 तेष्वद्रिकन्दराद्वार-संस्थितस्य तपस्विनः । उच्चैः स्थित्वादलग-च्छीतमत्यन्तदारुणम् ॥ १५ ॥
 पतत्तुहिनसम्पर्क-शीतलैः शैलमास्तीः । कायश्चक्रम्पे तस्योच्चै-र्न किञ्चिदपि भानसम् ॥ १६ ॥
 स शीतवेदनां सभ्यर्क्ष, सहमानो महाशुनिः । यामिन्याः प्रथमे यामे, परलोकमसाधयत् ॥ १७ ॥
 उद्यानस्थस्य नीचैस्त्वा-च्छीतमल्पं किमप्यभूत् । ततो रजन्याः ग्रहरे, द्वितीये स व्यपद्यत ॥ १८ ॥
 उद्यानपार्श्वेचेस्तु, वृक्षाद्याश्रयतोऽलगत् । शीतमल्पं ततो यामे, स विपन्नस्त्वृतीयके ॥ १९ ॥
 आसीदल्पतरं शीतं, तुर्यस्य नगरोष्मणा । ततः स ग्रहरे तुर्ये, परासुखमगान्शुनिः ॥ २० ॥

चत्वारोऽपि ग्राज्यधैर्या मुनीन्द्राः, स्वर्गे ग्रापुस्ते विगच्छेति शीतम् ।

इत्थं सर्वैः साधुभिरस्यक्तकामै-स्तत्सोढव्यं मुक्तिसंयुक्तिकामैः ॥ २१ ॥

इति श्रीशुद्धित-उत्तराध्ययनवृत्तित उद्भूता

साधुचतुष्ककथा सम्पूर्णा.

३९ उष्णपरीपहे अरहन्नकमुनिकथा

अभूच्छभीडुलागारं, नगरी तगरामिधा । दत्तप्रभोदस्तग्रासी-दत्तनामा वणिक्वरः ॥ १ ॥
 स भद्राभार्यया सार्कं, शुभ्रानः सुखमुत्तमम् । अरहन्नकमानं, पुनस्तमजीजनत् ॥ २ ॥
 धर्ममार्हेतमारुण्यी-डर्हन्नित्राचार्यसन्निधौ । विरक्तो प्रतमादत्त, दत्तः पत्नीसुतान्वितः ॥ ३ ॥
 दत्तोऽरहन्नकं स्नेहा-दिष्टैर्भोज्यैरपोषयत् । कदाचिदपि भिक्षार्थं, प्रेषयामास तं न तु ॥ ४ ॥
 उत्तमर्णं इवानेन, किमयं पोष्यतेऽन्वह्यम् । समर्थोऽपि च किं भिक्षा-चर्यमपि न कारयेत् ॥ ५ ॥
 ध्यायन्तोऽपीति निर्ग्रन्था, वक्तुं किमपि नाशकम् । पुत्रं वा पालयन् वप्ता, निषेधुं केन शक्यते ॥ ६ ॥ युग्मम्
 निद्राघसमयेऽन्येषु-र्दत्तः साधुर्व्यपद्यत । तद्वियोगान्महादुःख-माससादाऽरहन्नकः ॥ ७ ॥
 ततोऽन्ये संयतास्तात-विरुहातुरचेतसे । तस्मै द्वित्रात् दिनान् याव-दानीयादास्मार्पयन् ॥ ८ ॥
 अथ त यतयोऽनोचन्, भिक्षार्थं पर्यट स्वयम् । नेदानीं पितृगत्कोऽपि, दास्यत्यानीय भोजनम् ॥ ९ ॥
 दग्धोपरिष्ठात् पिटको-पमा वार्यं निशम्य ताम् । चचाल विमनाः सोऽथ, भिक्षायै मुनिभिः समम् ॥ १० ॥
 अतीवदुःखमाराद्भङ्गः, पूर्वमप्यकृतश्रमः । तदा निदाघतापेन, पर्यभूयत सोऽधिकम् ॥ ११ ॥
 ग्रीष्मार्ककिरणोत्त-रेणुकानिकरेण सः । अदह्यत पदोर्बाहं, मौलौ च तपनाशुभिः ॥ १२ ॥
 पश्चात्स्थितोऽन्यसाधुभ्य-स्तृपा शुष्यन्मुखाम्बुजः । महेश्वसदनच्छाया, विश्रामाय स शिश्रिये ॥ १३ ॥

सौभाग्यमन्मथं तं च, तत्रस्थं तद्गृहेश्वरी । धनाढ्यवणिजो भार्या-ऽपश्यत्प्रोषितभर्तृका ॥ १४ ॥
 अचिन्त्यच्च सा रूप-महो ! अस्य मनोहरम् । यद्दृष्टमात्रमपि मे, समोक्तपति मानसम् ॥ १५ ॥
 तदगुं रमयित्वा स्वं, करोमि सफलं वयः । ध्यात्वेति ग्राहिणोद् दासीं, सा तदाह्वानहेतवे ॥ १६ ॥
 दास्याहूतः सोऽपि तस्याः, मनसीव गृहेऽविशत् । सापि हर्षभरोदञ्च-त्कुचकुम्भा तमभ्यगात् ॥ १७ ॥
 पप्रच्छ च स्मितोन्मिश्र-दन्तांशुद्योतिताधरा । समग्रसुभगोत्तंस !, किं याचसि भवानिति ॥ १८ ॥
 अथारहन्तकः स्माह, भिक्षामभ्यर्थये शुभे । ततः सा व्यामृशत्स्मेर-स्मरापस्माराविह्वलो ॥ १९ ॥
 वशीकरोम्यगुं स्निग्ध-मधुराहारदानतः ॥ स्वादुभोज्यं हि सर्वेषां, वशीकरणमुत्तमम् ॥ २० ॥
 ध्यात्वेति सार्षपयत्तस्मै, मोदकान् सुन्दरान् वहून् । सोऽपि पर्यटनग्लानः, प्राप्य तान् सुमुदे भृशम् ॥ २१ ॥
 पश्यन्ती स्निग्धया दृष्ट्वा, सा प्रपच्छेति तं पुनः । युवत्वेऽपि त्वया तीव्रं, किमर्थं व्रतमाददे ॥ २२ ॥
 मुनिरूचे मया दीक्षा, जग्रेहे सौख्यहेतवे । सुधामधुरया वाचा, ततः सा पुनरब्रवीत् ॥ २३ ॥
 यद्येवं तन्मया साद्वै, भुङ्क्ष्व वैपयिकं सुखम् । पालिताया इत्यत्कालं, दीक्षायाः फलमाप्नुहि ॥ २४ ॥
 कुरूप-दुःस्थ-स्थविर-कर्कशाङ्ग-जनोचिताम् । इमां कष्टक्रियां मुञ्च, मुधा स्वं वञ्चयस्व मा ॥ २५ ॥
 इदं गृहमियं लक्ष्मी-रयं परिजनोऽखिलः । सर्वमेतत्तवायत्तं, यदि त्वं स्वीकरोषि माम् ॥ २६ ॥
 लावण्याढ्यमिदं रूपं, शरीरं चेदमावयोः । अन्योन्यसङ्गमादध, सफलत्वं प्रपद्यताम् ॥ २७ ॥
 भवेद्यदि च दीक्षायां, भवतोऽत्यन्तमाग्रहः । भुक्तभोगस्तदा भूयो, वार्द्धके तां समाचरेः ॥ २८ ॥

श्रुत्वेति तद्वचस्तस्याः, विभ्रमाथ विलोक्य सः । भृगुचिचोऽमल्को वा, कामिनीभिर्न भिद्यते ॥ २९ ॥
 यदुक्तं—“दृष्टाश्चित्रेऽपि चेतासि, हरन्ति हरिणीदृशः ॥ किम्पुनस्ताः स्मितस्मेर-विभ्रमभ्रमितेक्षणाः ॥ ३० ॥”
 ततः स्वीकृत्य तद्वाच-भवतस्ये स तद्गृहे । तथा साकं यथाकामं, रेमे चात्यन्तस्तृप्ता ॥ ३१ ॥
 अथ गोचरचर्याया, वसतौ चाऽरहन्नकम् । अत्रेक्षमाणा मुनयो—ऽन्वेषयन्निखिले पुरे ॥ ३२ ॥
 तस्मिन्निमित्तमपि क्वापि, नालभन्त तथाऽपि ते । ततस्तन्मातुरार्याया-स्तं तद्वृत्तान्तमूचिरे ॥ ३३ ॥
 वार्त्तां निशम्य ता पुत्र-शोकेनातिगरीयसा । प्रणष्टचित्ता सा भूता-ऽऽन्विषेवोन्मत्तामगात् ॥ ३४ ॥
 ततोऽरहन्नकैस्तुद्धै-र्विलपन्ती सगद्गदम् । सा पुरे सकलेऽत्राम्य-द्वृत्ता चेदरूपेटकैः ॥ ३५ ॥
 पन्थानमभिमिच्छन्ती, नयनश्रग्दश्रुभिः । तमिक्षेणेव मोहेन, प्रस्वलन्ती पदे पदे ॥ ३६ ॥
 दृष्टोऽरहन्नक क्वापि, पुत्रो मे प्राणवल्लभः ॥ यं यं पश्यति तं तं च, पृच्छतीति पुनः पुनः ॥ ३७ ॥
 कृतानुकम्पा सुजनै-र्हस्यमाना च दुर्जनैः । दृष्टाऽरहन्नकैर्नोन्वै-र्गवाक्षस्येन साऽन्यदा ॥ ३८ ॥ [त्रिभिर्विशेषकम्]
 प्रत्यभिज्ञाय ता प्रेक्ष्य, तदवस्थां च तादृशीम् । स समुत्पन्ननिर्वेदः, स्मद्वदीति व्यचिन्तयत् ॥ ३९ ॥
 अहो ! मे निर्विवेकत्व-महो ! दुष्कर्मकास्ति । यदस्या वचनैस्त्यक्तं, मया मुक्तिप्रदं व्रतम् ॥ ४० ॥
 दुरसहे व्यसने माता, पातितेयमपीदृशे । स्वात्मा च व्रतभङ्गेन, भगव्यौ पातितो हहा ! ॥ ४१ ॥
 इदानीमपि तन्मातुः, शोकमुन्मूलयाम्यहम् । ध्यात्वेति स गृहात्तस्मा-न्निर्जगाम ससम्भ्रमः ॥ ४२ ॥
 कुलाङ्गारोपमो मात-रसौ त्वामरहन्नकः । नमतीति ब्रुवन् वाष्प-प्लुताक्षस्तां ननाम च ॥ ४३ ॥

इति विषह्य स दंशपरीषहं, श्रमणभद्रमुनिद्विदशोऽभवत् । तदपरैरपि साधुवरैरयं, जिनवचो निपुणैः परिषह्यताम् ॥१४॥
इति श्रीसुद्धित-उत्तराध्ययनवृत्तितः उद्धृता

श्रमणभद्रमुनिकथा संपूर्णा.

४१ नैषेधिकीपरीषहे कुरुदत्तमहर्षिकथा

अभूत्पुरे गजपुरे, कुरुदत्तमुताभिधः । महेभ्यपुत्रो महतां, गुणानामेकमास्पदम् ॥ १ ॥
स संविद्यो गुरुपान्ते, प्रव्रज्याधीत्य च श्रुतं । प्रतिपेदेऽन्यदैकाकि—विहारप्रतिमां सुधीः ॥ २ ॥
विहरन्नेकदा सोऽथ, साकेतनगरान्तिके । तस्थौ प्रतिमया तुर्य—पौरुष्यां धैर्यमन्दरः ॥ ३ ॥
ततश्च गोधनं हत्वा, चौरा ग्रामात्कुतश्चन । कुरुदत्तमुतस्तर्यपः, पार्श्वस्थेनाऽध्वना ययुः ॥ ४ ॥
साधुपार्श्वमथाऽभ्येयु—गोधनान्वेषका अपि । द्वौ मार्गौ तत्र दृष्ट्वा ते, पप्रच्छुश्चेति तं मुनिं ॥ ५ ॥
ब्रूहि साधो ! पथा केन, जग्मुश्चौराः सगोधनाः । तच्छ्रुत्वापि मुनिस्तेषां, न ददौ किञ्चिदुत्तरं ॥ ६ ॥
ततस्ते कुपिता वारि—क्लिन्नमामादाय मृत्तिकां । मौलौ तस्य मुनेः पालीं, बध्न्युर्दृष्टचेतसः ॥ ७ ॥
तत्र क्षित्वा चिताङ्गारान्, ययुस्ते क्रोधविह्वलाः । मुनिस्तु तैर्ज्वलन्मौलि—रप्येवं हृद्यचिन्तयत् ॥ ८ ॥
'सह कलेवर ! खेदमचिन्तयन्, स्ववशता हि पुनस्तव दुर्लभा ।

बहुतर च सहिष्यसि जीव हे', परवशो न च तत्र गुणोऽस्ति ते ॥ ९ ॥'
 ध्यायन्निति यतिर्मौलि, मनश्चाकम्पयन्नहि । सहित्वा चोपसर्गं तं, परलोकमसाधयत् ॥ १० ॥
 नैवेधिकाः परीपहः, श्रीसुनिराजेन यथाऽनुनाजधिसेहे । सकलैरपि साधुभिस्तथाऽसौ, सहनीयो महनीयपादपद्मैः ॥ ११ ॥

इति श्रीशुद्धित-उत्तराध्ययनवृत्तितः उद्धृता

श्री कुरुदत्तमहर्षिकथा संपूर्णा.

४२ शय्यापरिपहे सोमदत्त-सोमदेवर्षिकथा

वभून् पूर्णं कौशाम्ब्यां, यज्ञदत्ताभिधो द्विजः । तस्याभूतां सोमदत्त-सोमदेवाभिधौ सुतौ ॥ १ ॥
 सोमभूतिमुनेः पार्श्वे, तौ द्वावपि महाशयौ । ग्रात्राजिष्टा भवोद्विष्टा-चभूतां च बहुश्रुतौ ॥ २ ॥
 अन्यदा स्वजनान् द्रष्टुं, तौ कौशाम्बीमुखेयतुः । स्वजनास्तु तदाऽनन्त्या, गत्याऽभूवन् स्थितास्तयोः ॥ ३ ॥
 ततस्तावप्यचलता-भूमिमालवकं मुनी । पित्रन्ति तत्र देशे च, मद्यं केचिद्द्विजा अपि ॥ ४ ॥
 तत्र ब्राह्मणगेहेषु, मिथार्थं गतयोस्तयोः । द्रव्येणान्येन संयोज्य, मद्यं विप्रस्त्रियो ददुः ॥ ५ ॥
 अन्ये त्वाहुर्ददे ताभि-र्मद्यमेव यथास्थितम् । तद्विशेषमजानन्ता-चपातां तच्च तावपि ॥ ६ ॥
 वपुर्भ्रमादिना सीधुं, पीतं ज्ञात्वाथ तौ मुनी । जाताऽनुतापौ निष्पापौ, मिथो व्यमृशतामिति ॥ ७ ॥

अयुक्तमेतदावाभ्या-मजानद्भ्यां महत्कृतम् । सुरामप्यऽपिवाऽऽवां, ग्रमादादसमीक्ष्य यत् ॥ ८ ॥
सेवेताकल्पमप्येव-माहारार्थी कदाचन । तदाहारपरीहार-मेवाऽऽवां कुर्वहेऽधुना ॥ ९ ॥
इत्यालोच्यापगातीर-गतकाष्ठोपरि स्थितौ । तावकाष्टी पादपोप-गमनं मुनिसत्तमौ ॥ १० ॥
अकालेऽपि तदा मेघ-वृष्टिर्ज्ञेऽतिभूयसी । पूरयन्ती पयःपुरै-र्नदीं श्रावितसैकतैः ॥ ११ ॥
आरूढश्रमणं दारु, ततारोडुषवत्ततः । उत्तरेतुस्ततो नैव, तदापि व्रतिनौ तु तौ ॥ १२ ॥
सोऽथ सिन्धुरयः कूल-तरून्मूलनतत्परः । काष्ठारूढौ यती सद्य-स्तौ निनाय पयोनिधौ ॥ १३ ॥
उच्छलल्लोलकल्लोल-लोलनान्दोलनव्यथाम् । उल्लोलोत्क्षिप्तकाष्ठौघा-भिघातञ्चातिदारुणम् ॥ १४ ॥
जलजन्तुकृतां ग्रास-विघादाञ्चातिदुःसहाम् । तत्र धीरमनस्कौ ता-वक्षमेतां क्षमानिधी ॥ १५ ॥ (युग्मम्)
यावज्जीवं विपक्षेति, तीव्रं शय्यापरीपहम् । देवभूवं सोमदत्त-सोमदेवावन्दिताम् ॥ १६ ॥
तौ साधुसिंहौ सहतः स्म शय्या-परीपहं यद्वदहार्यैर्धैर्यौ । तथा विपक्षो मुनिभिः स सर्वैः, शमासृतक्षीरपयोधिकल्पैः ॥

इति श्रीशुद्धित-उत्तराध्ययनवृत्तित उद्धृता

सोमदत्त-सोमदेवर्षिकथा संपूर्णा.

४३ आक्रोशपरीपहे क्षपककथा

तथाहि क्वाप्यभूत्कथि—दनगरो गुणान्वितः । तपोऽतिदुस्तपं मास—क्षणादिकमाचरन् ॥ १ ॥
 तद्गुणावर्जिता कापि, तं ननामाऽनिशं सुरी । कार्यं मदुचितं पूज्यैः, प्रसाधमिति चाब्रवीत् ॥ २ ॥
 श्रुत्वा विप्रस्य कस्यापि, दुर्वाक्यं सोऽन्यदा मुनिः । जातकोपः समं तेन, योधुं प्रमद्वतेतसाम् ॥ ३ ॥
 क्षुत्क्षामदेहः क्षपक—स्ततस्तेन द्विजन्मना । हत्वा मुष्ट्यादिभिः पृथ्व्या—मपात्यत तरस्विना ॥ ४ ॥
 मृदुर्मुहुस्ताडयित्वा, द्विजेन मुमुचेऽय सः । ततः स्वस्थानमगम—त्क्षपकोऽपि कथञ्चन ॥ ५ ॥
 तत्पार्श्वेऽय विभानर्यो, विभामिर्भासुरी सुरी । समाजगम तत्पादौ, प्रणनाम च पूर्ववत् ॥ ६ ॥
 ता देवो जल्पयामास, न किञ्चित्क्षपकः पुनः । अजल्पन्तं च तं साधु—मेवं पप्रच्छ देवता ॥ ७ ॥
 त्वं न जल्पयसि स्वामि—अपराधात्कुतोऽय मां ? । ततो वाचंयमोऽप्युच्चैः, प्रत्युवाचेति निर्ऋरीम् ॥ ८ ॥
 द्विजेन हन्यमानोऽपि, यन्नाहं रक्षितस्त्वया । ममापकारिणस्तस्य, किञ्चिन्नापकृतं च यत् ॥ ९ ॥
 ततस्त्वां वादये नाहं, वाङ्मात्रप्रीतिकारिणीम् । तच्छत्वाऽभ्यधाद्देवी, स्मितविच्छुरिताधरा ॥ १० ॥
 युनयोरसवद्युद्धं, यदान्योन्ययिल्लग्नयोः । तदाहमपि तत्रैवा—ऽभूवं कौतुकदर्शिनी ॥ ११ ॥
 किन्तु तुल्यौ युवा दृष्टौ, कोपाविष्टौ मया तदा । कः साधुः ? को द्विजश्चेति, नाज्ञासिपमहं तदा ॥ १२ ॥
 युष्मद्रक्षां विप्रशिक्षा—मत एव च न व्यधाप्र । श्रुत्वेति क्षपकः शान्त—कोपाऽऽटोपोज्ववीदिति ॥ १३ ॥

स्रुता प्रेणा देवि, त्वयाऽसौ विहिता मम । तदमुध्यातिचारस्य, मिथ्यादुष्कृतमस्तु मे ॥ १४ ॥
ततो यतिं तं प्रणिपत्य सत्य—भक्त्या निज धाम जगाम देवी ।
कुप्यन्मुनिः स्यादिति बालतुल्यो, नाक्रोशकारिष्वपि तेन कुपेत् ॥ १५ ॥

इति श्रीसुद्रित-उत्तराध्ययनवृत्ति उद्धृता

क्षपककथा संपूर्णा.

४४ श्री अर्जुनमालापिक्कथा

अभूत्पुरे राजगृहे, गृहे निःशेषसम्पदाम् । मालाकारोऽर्जुनाह्वानः, स्कन्दश्रीस्तस्य च प्रिया ॥ १ ॥
यक्षो मुद्ररपाण्याह्वः, पुराद्राजगृहाद्गृहिः । अर्जुनस्याराममार्गं—ऽभवत्तद्गोत्रदेवता ॥ २ ॥
कुसुमैर्मेदुरामोद-प्रमोदितजगज्जनैः । तं यक्षमर्जुनो भूरि-भक्त्याऽपूजयदन्वहम् ॥ ३ ॥
स्कन्दश्रीरन्यदा भर्तु-भक्तं दत्त्वा गृहं प्रति । पुष्पाण्यादाय वलिता, यक्षचैत्यान्तिकं ययौ ॥ ४ ॥
तदा च तां दुर्ललित—गोष्ठीसत्का मदेत्कटाः । यक्षवेस्मस्थिताः प्रेक्षा—मासुः षट् कामिनो नराः ॥ ५ ॥
असौ सौन्दर्यवसति—र्वनिताऽर्जुनमालिनः । गृहतामिति जल्पन्तो, द्रुतं ते जगद्गृह्य तां ॥ ६ ॥
यक्षायतनमध्ये च, तां समानीय कामिनीम् । यक्षस्याग्रे नुशुजिरे, ते सर्वेऽपि पुनः पुनः ॥ ७ ॥

तदा च यक्षपूजार्थं, तन्नागादर्जुनोऽपि हि । तच्चायान्तं विलोक्यैवं, स्कन्दश्रीस्तानभाषत ॥ ८ ॥
 आगच्छत्यर्जुनोऽसौ तत्किं मा यूयं विमोक्षय ? । ततस्तेऽचिन्तयन्तून्-मेतस्याः प्रियमस्त्यदः ॥ ९ ॥
 वराकान्मालिकादस्मा—आस्माकं मीरु ! मीरिति । द्रुमन्तस्ते यन्वुश्च, द्रुतमर्जुनमालिनाम् ॥ १० ॥
 तं यक्षस्य पुरो न्यस्य, तस्य पश्यत एव हि । सिधेरेरे ते तत्कान्ता—महम्मूर्ध्विकया मुहुः ॥ ११ ॥
 स्वभार्यां ध्रुज्यमाना तैर्-वीक्ष्याऽचिन्तयदर्जुनः । एनं यक्षं पुण्यपुञ्जैः पूजयाम्यहमन्वहम् ॥ १२ ॥
 अथ त्वस्यैव पुरतः, ग्रामोन्मेषता विडम्बनाम् । तन्निश्चितमिदं नैनं, यक्षः कोऽप्यत्र निधत्ते ॥ १३ ॥
 यदि चात्र भवेद्यक्ष—स्तदासौ मा स्वसेवकम् । नैवेदानीमुपेक्षेत, पीड्यमानमनाययत् ॥ १४ ॥
 ध्यायन्तमिति न्तं ज्ञात्वा, यक्षस्तदनुकम्पया । प्रविवेशाशु तस्यङ्गे—ऽछिद्रं पुद्गलानि च ॥ १५ ॥
 सहस्रपलनिष्पन्नं, गृहीत्वा लेहस्रदम् । तान्नारीसप्तमान् गोष्ठी-पुरुषान् पट् जघान च ॥ १६ ॥
 इत्थं प्रतिदिनं नारी-सप्तमान् मानवान् स पट् । जघान सतताभ्यासा-द्भ्रामं आभं पुराद्ब्रह्मिः ॥ १७ ॥
 तज्जाल्वा, पूर्जनः सर्व-स्तान् निरगाद्ब्रह्मिः । यागचेन हता न सुः, पट् नारीसप्तमा नृताः ॥ १८ ॥
 अन्यदा तत्पुरोपात्ते, श्रीवीरः समवासत् । न त्वर्जुनभयात्कोऽपि, जिनं नन्तु ययौ जनः ॥ १९ ॥
 तदा तत्पुरवास्तव्यः, श्रुत्वा श्रीमञ्जिनागसम् । एवं सुदर्शनः श्रेष्ठी, दध्यौ हर्षोच्छ्वसत्तनुः ॥ २० ॥
 अहो ! जगज्जनाम्भोज—अग्नेधन्मनभोमणिम् । श्रीवीरमपि नन्तु नो, यात्यर्जुनभयाजनः ॥ २१ ॥
 जिनस्य विश्वत्रितय—तायिणो ध्यायिनं जनम् । हन्तुमीष्टे न हीन्द्रोऽपि, तज्जनोऽयं निमेषि किम् ? ॥ २२ ॥

यद्भाव्यं तदुभयतु वा, स्वामिनं किन्तु वन्दितुम् । यास्याम्येवेति स ध्यात्वा, निरगन्नगराद्वहिः ॥ २३ ॥
 अर्जुनोऽपि दधावे द्राग, वीक्ष्यायान्तं सुदर्शनम् । उल्लालयन् मुद्गरं तं, पुष्पकन्दुकलीलया ॥ २४ ॥
 तं चापतन्तं वेगेन, धनुर्मुक्तपृषक्तवत् । वीक्ष्येति व्यमृशद्वयं—स्थैर्यैर्धैर्यः सुदर्शनः ॥ २५ ॥
 अयं मुद्गरपाणिर्मा, हन्तुमायाति मालिकः । तदात्मकृत्यं कुर्वेऽह—मेवं ध्यात्वेति सोऽब्रवीत् ॥ २६ ॥
 अर्हत्सिद्धसुनीनं जैनं, धर्मं च जगदुत्तमम् । शरणं प्रतिपन्नोऽस्मि, श्रीवीरं च जगद्गुरुम् ॥ २७ ॥
 अर्हत्सिद्धसुनीनं जैनं, धर्मं च जगदुत्तमम् । तदा चतुर्विधाहारः, कल्पते नान्यथा पुनः ॥ २८ ॥
 किञ्चास्मादुपसर्गान्वेदद्य मोक्षो भवेन्मम । तदा चतुर्विधाहारः, कल्पते नान्यथा पुनः ॥ २९ ॥
 इत्थं निगद्य साकारा—ऽनशनं प्रतिपद्य च । स्मरन् पञ्च नमस्कारान्, कायोत्सर्गं चकार सः ॥ २९ ॥
 सद्यः सुदर्शनाभ्यर्णं—मायासीदुर्जुनोऽप्यथ । नाशकत्तमुपद्रोतुं, किन्तु धर्मप्रभावतः ॥ ३० ॥
 ततस्तं परितोऽभ्राम्य—द्वयलवानुर्जुनोऽधिकम् । शशाक शशकः सिंह—मिव नाक्रमितुं पुनः ॥ ३१ ॥
 भ्रामं भ्राममचिश्रामं, यक्षः श्रान्तोऽभवत्ततः । न तु तं द्रष्टुमैशित, दुर्दृष्ट्याऽकमुल्लसत् ॥ ३२ ॥
 आदाय मुद्गरं मुक्त्वा—ऽर्जुनं यक्षोऽगमत्ततः । अपि देवबलाद्धर्म—बलमेव विशिष्यते ! ॥ ३३ ॥
 मुक्तस्तेनार्जुनः पृथ्व्यां, पपात च्छिन्नशाखिवत् । उत्तस्थौ च क्षणादङ्गं मोटयन् गतनिद्रवत् ॥ ३४ ॥
 किमकार्षं ? क्व स्थितोऽस्मि ? का दशा मम विद्यते ? इति स ज्ञातवानैव, निद्रावस्थानुभूतवत् ॥ ३५ ॥
 सोऽथाऽप्राक्षीत्स्वरूपं, कृतोत्सर्गं सुदर्शनम् । उपसर्गः शशामेति, सोऽप्युत्सर्गमपारयत् ॥ ३६ ॥
 सर्वं तत्पूर्ववृत्तान्तं, तस्मै सम्यग् जगाद च । तच्छ्रुत्वा जातनिर्वेदो—ऽर्जुनश्चिन्तितवानिति ॥ ३७ ॥

अहो ! अज्ञानिना घोर, कर्मदं नरकप्रदम् ! ! मया कृतमिति ध्यायन्, सोऽपृच्छदिति तं पुनः ॥ ३८ ॥
 किमर्थं प्रस्थितोसि त्वं ?, ब्रूहि श्रातः ! सुदर्शन ! ! सोऽप्यघाच्छ्रीमहावीर, वन्दनार्थं त्रजाम्यहम् ॥ ३९ ॥
 तच्छ्रुत्वेत्यर्जुनोऽपादी-द्वन्द्वितुं परमेश्वरम् । अहमप्यागमिव्यामि, त्वया सह महामते ! ॥ ४० ॥
 ततस्तेन समं दृष्टः, श्रीमहावीरसन्निधौ । अगात्सुदर्शनः स्वामि-दर्शनोत्सुकदर्शनः ॥ ४१ ॥
 श्रीचर्दमानतीर्थेश-पादपद्मौ गणम्य तौ । सम्यक् शुश्रुवतुर्धर्म-देशना क्लेशनाशिनीम् ॥ ४२ ॥
 देशनान्ते च सर्वज्ञं, प्रणम्यापृच्छदर्जुनः । स्वामिन् ! ऋथ विशुद्धिर्म, भवेद्रहुलपाप्मनः ॥ ४३ ॥
 अथोचै भगवांस्त्व चे-दात्मशुद्धिं चिकीर्षसि । तर्हि संयममादाय, तपस्तप्यस्व दुस्तपम् ॥ ४४ ॥
 मलं स्वर्णगत वह्नि-हंसः क्षीरगां जलम् । यथा पृथक्करोत्येनं, जन्तोः कर्ममलं तपः ॥ ४५ ॥
 यथाऽप्युदा विलीयन्ते, प्रचण्डपननाऽहताः । तथा तीव्रतपोऽपास्ताः, पाप्मानः प्रबला अपि ॥ ४६ ॥
 तन्निशम्यार्जुनः स्वामि-समीपे त्रतमाददे । निर्जरार्थं व्यहारीन्च, पुरे राजगृहे सदा ॥ ४७ ॥
 निरन्तरं पष्ठतपः, कुर्वन् साम्यसुधाम्युधिः । साक्षाचारं च सकलं, निक्कलङ्कमपालयत् ॥ ४८ ॥
 असात्स्वजनहन्ताऽसौ, दुष्टो दुष्कर्मदूषितः । धूर्तो घत्तेऽधुना साधु-वेपं वेपविडम्बरुः । ॥ ४९ ॥
 इत्यार्धैर्वहुलोकोक्तै-राक्रौशैस्ताडनैस्तथा । स महामा न चुक्षोभ, प्रस्युतैर्गगचिन्तयत् ॥ ५० ॥ (युगम्)
 "मन्निन्दया यदि जनः परितोपमेति, नन्यप्रयासजनितोऽयमनुग्रहो मे ।
 श्रेयोऽर्थिनो हि मनुजाः परतुष्टिहेतो-दुःखार्जितान्यपि वनानि परित्यजन्ति ॥ ५१ ॥

किञ्च “अक्रोसहणमारण—धम्मवर्षमाणं वालसुलहाणं । लाभं मण्णइ धीरो, जहुत्तराणं अलामंमि ॥ ५२ ॥
इति ध्यायन् स पण्मासीं, सोढाक्रोशपरीषहः । कृतकर्मक्षयः प्राप, केवलज्ञानमुज्ज्वलम् ॥ ५३ ॥
ततश्चिरं स प्रतिबोध्य भव्यान्, मुक्तिं ययावर्जुनमालिसाधुः । एतद्वदाक्रोशपरीषहन्यै—रपि क्षमाद्वयैः श्रमणैर्विपद्यः ॥ ५४ ॥

इति श्रीसुद्रित-उत्तराध्ययनवृत्तितः उद्धृता आक्रोशपरीषहे अर्जुनमालार्थिकथा सम्पूर्णा.

४५ वधपरीषहे स्कन्दकाचार्यकथा

अभून्नगर्यां श्रावस्त्यां, जितशत्रुमहीपतिः । सधर्मचारिणी तस्य, धारिणी संशिकाऽभवत् ॥ १ ॥
गौरीशयोः स्कन्द इव, स्कन्दकोऽभूत्सुतस्तयोः । पुरन्दरसुतादेस्या, पुरन्दरयशाः सुता ॥ २ ॥
तदा दण्डकभूपोऽभू—त्कुम्भकारकृते पुरे । पुरोहितस्तु तस्याऽऽसी—दभव्यः पालकाभिधः ! ॥ ३ ॥
तेन दण्डकिसंज्ञेन, भूश्रुता भूरिश्रुतिना । पुरन्दरयशाः क्रन्या, पितृभ्यां पर्यणापि सा ॥ ४ ॥
अन्यदा सुव्रतस्वामी, भव्याभोजनभोऽध्वगः । श्रावस्त्यां समनासापीं—त्सुरासुरनमस्कृतः ॥ ५ ॥
धन्यमन्यः स्कन्दकोऽजा—त्तं नन्तुः परमेश्वरम् । श्रुत्वा तद्देशनां श्राद्ध-धर्मच प्रत्यपद्यत ॥ ६ ॥
पुरोधाः पालकः सोऽथ, कुम्भकारकृतात्पुरात् । केनचिद्राजकार्येण, श्रावस्त्यामन्यदाऽऽययौ ॥ ७ ॥
स च भूपसभामध्ये, कुर्वन्निर्ग्रन्थगर्हणाम् । द्रुतं निरुत्तरीचक्रे स्कन्दकेन महाधिया ॥ ८ ॥

पापः प्राप ततो द्वेयं, पालकः स्कन्दकोषरि । अपकर्तुं पुनः किञ्चि-तस्य न प्राभवत्तदा ॥९॥
कृतप्रस्तुतकृत्योऽथ, पालकः स्वास्पदं ययौ । जगाम न तु तच्चिता-ल्कोपः स्कन्दकगोचरः ॥ १० ॥
अथ श्रीसुमनस्यामि-पादान्ते दान्तमानसः । प्राव्राजीत्स्कन्दकः साकं, मर्त्याना पञ्चभिः शतैः ॥ ११ ॥
क्रमाद्बन्धुभ्युते जाते, स्कन्दके सुन्नतप्रभुः । तस्मै शिष्यतया तानि, पञ्च साधुशतान्यदात् ॥ १२ ॥
अन्येषुः सुन्नतार्हन्ते, स्कन्दकः पृष्टयानिति, त्रजाम्यहं स्वसुदेश-मादेशः स्वाद्यदि प्रभोः ॥ १३ ॥
जगौ जगत्प्रभुस्तत्रो-त्पत्यते मारणान्तिरुः । सर्वपापुपसर्गो व-स्तच्छ्रुत्वा स्कन्दकोज्वदत् ॥ १४ ॥
आरधनासाधको हि, नोपसर्गस्तपस्विनाम् । दुःखायते महानन्द-महानन्दाभिलाषिणाम् । ॥ १५ ॥
ततो ब्रूहि प्रभो । तस्मि-न्नुपसर्गं उपस्थिते । आरधका भविष्यामो, वयं यद्वा विराधकाः ॥ १६ ॥
स्वामी स्माह त्वा निनाऽन्ये, सर्वप्याराधका इति । स्कन्दकस्ताम्रिशमेति, व्यमृशद्बृशमुत्सुकः ॥ १७ ॥
आराधका इयन्तः स्यु-र्विहारे यत्र साधवः । नूनं स शुभ एवेति, विचिन्त्य स्कन्दकोऽचलत् ॥ १८ ॥
क्रमादद्गत्वा कुम्भकार-कृते स सपरिच्छदः । उद्याने समवासापी-तमश्रौषीन्च पालकः ॥ १९ ॥
ततः प्रागैशुद्वयर्थ-मुद्याने तत्र पालकः । ग्रच्छन्न गोपयामास, त्रिविधायुधधोरणीम् ॥ २० ॥
इति दण्डकिरात्रे चा-ऽयदक्षीणमुवाच सः । जितः परीपहेरत्र, स्कन्दकोऽस्ति समागतः ॥ २१ ॥
अयं स्वयं महावीर्य-अण्डदोर्दण्डनिक्रमैः । साधुवेपथूर्युक्तो, भटाना पञ्चभिः शतैः ॥ २२ ॥
उद्याने गोपितैः शस्त्र-प्रकरैरतिदारुणैः । त्वा वन्दितुं गतं हत्वा, राज्यमेतदग्रहीष्यति । ॥ २३ ॥ (युगम्)

प्रत्ययश्चेन्न ते स्वामि—नस्मिन्मद्वचने भवेत् । तदा तद्गोपिताऽह्वाणि, गत्वोद्यानं विलोकय ! ॥ २४ ॥
एवं व्युद्ग्राहितस्तेन, तदुद्यानं गतो नृपः । स्थानेषु पालकोक्तेषु, नानाह्वाणि निरक्षत ! ॥ २५ ॥
दृष्ट्वा तानि नृपः क्रुद्धो, सुनीन्सर्वानवन्धयत् । अकार्षं विच्यते किञ्चि—न्नाऽविमृश्य विधायिनाम् ॥ २६ ॥
पापस्य पालकस्यैव, ताञ्चिवद्धयार्पयन्तुपः । यत्तुभ्यं रोचते तत्त्व—मेपां कुर्यां इति ब्रुवन् ! ॥ २७ ॥
सूषकानिच मार्जार—स्तान् ग्राप्य मृदितोऽथ सः । संयतान् संयतान्मर्त्य—पीडयन्त्रान्तिकेऽनयत् ॥ २८ ॥
इति श्रोचे च रे ! यूय—मिष्टं स्मरत दैवतम् । इदानीं पीडयिष्यामि, यन्त्रेणानेन वोऽखिलान् ॥ २९ ॥
ततस्ते साधवो धीरा, ज्ञातोपस्थितमृत्यवः । जीविताशामृत्युमीति—विश्रमुक्ता मनस्विनः ॥ ३० ॥
गृहीतालोकनाः सम्यक्, मैत्रीभावमुपागताः । पर्यन्ताराधनां सर्वे, विदधुर्विधिपूर्वकम् ! ॥ ३१ ॥
मर्तव्यं कातरेणापि, धीरेणापि च भूस्पृशा । द्विद्यापि नियते मृत्यौ, धीरैर्भञ्ज्यं मनस्विभिः ॥ ३२ ॥
इत्यादि वदतोत्साह—मानाः स्कन्दकम्बुरिणा । अभवंस्ते विशेषेण, स्वदेहेऽपि गतस्पृहाः ! ॥ ३३ ॥ युग्मम्
क्रूराशयः क्रूरकर्मा, क्रूरीः पालकस्ततः । एकैकं श्रमणं यन्त्रे, क्षेपं क्षेपमपीडयत् ॥ ३४ ॥
पीड्यमानान् विनेयान् स्वान्, वीक्ष्यान्तर्दह्यतामयम् । इति स स्कन्दकं यन्त्र—पार्श्वं वद्धमधारयत् ॥ ३५ ॥
पीड्यमानानगराहो—च्छलच्छोणितविन्दुभिः । समन्ताद्भ्रियमाणोऽपि, नाऽकुप्यत्स्कन्दकः पुनः ! ॥ ३६ ॥
किन्तु साम्यसुधास्यन्द—भाविनैः समयोनिनैः । वाक्यैर्निर्यामयामास, तानेवं स महाशयः ! ॥ ३७ ॥
“भिन्नः शरीरतो जीवो, जीवाद्भिन्नश्च विग्रहः । विदन्निति वपुर्नाशिऽप्यन्तः खिद्येत कः कृती ? ॥ ३८ ॥

किञ्चाखिलो विपाकोऽय—मस्ति स्वकृतकर्मणः । दुःखाय नोपसर्गस्त—स्तप्ता कर्मविधांसताम् ॥ ३९ ॥
 अवश्यं नाशिनो चाद्य—स्याद्गत्याऽस्य कृते ततः । कोपः कार्यो नान्तरङ्ग—द्रुवधर्मधनापहः ॥ ४० ॥”
 स्कन्दकेनेति निर्याम्य—माना निर्मलमानसाः । महात्मानो विपक्षे च, मित्रे च समदृष्टयः ॥ ४१ ॥
 यन्त्रपीडनपीडा ता, क्षममाणाः क्षमाधनाः । केवलं प्राप्य कैवल्य—सुख ते लेभिरे क्रमात् ॥ ४२ ॥ युग्मम्
 द्रुतं हतेषु तेनैवं, द्रव्युनयञ्चतर्पिणु । एकं शुल्लकमुद्दिश्य, पालकं स्कन्दकोऽवदत् ॥ ४३ ॥
 अनुकम्प्यमिमं बालं, पीडयमानम् निरिक्षितुम् । नाहं शश्यामि नियतं, पूर्वं पीडय मा ततः ॥ ४४ ॥
 तन्नुत्वा पालकस्तस्य, भूरिदुःखनिधित्तया । गुरोः पश्यत् एव द्राक्, प्राक् तं बालमपीडयत् ॥ ४५ ॥
 शुक्लव्यानसुधाऽऽसार—शान्तकर्महुताशन । बालः सोऽपि महासत्त्वो, महानन्दमचिन्दत् ॥ ४६ ॥
 तद्वीक्ष्य स्कन्दकाचार्यः, कुद्धोऽन्तर्घ्यातिमानिति । अनेन मपरीवारः, पापेनाऽस्मि विनाशितः ॥ ४७ ॥
 शुद्धकोऽपि हि मद्वाचा, क्षणमेकं न रक्षितः । निग्राह्य एव पापोऽसौ, तन्मया गर्वपर्वतः ॥ ४८ ॥
 अयं भूपोऽपि निग्राह्योऽ—रमद्विनाशनिबन्धनम् । उपेक्षाकारिणोऽस्माकं, वध्या जानपदा अपि ॥ ४९ ॥
 तद्द्रुष्टुकरस्य चेदस्य, भवेन्मत्तपसः फलम् । तदाहं दाहकोऽमीषा, भूयासं भाविजन्मनि ॥ ५० ॥
 इत्थं कृतनिदानः स, पीडितस्तेन दुर्घया । मृत्वा बह्विह्वारेषु, सुतोऽभूत्पसमर्द्धिकः ॥ ५१ ॥
 पुनर्दरयशास्तत्र, दिने चैवमचिन्तयत् । कुतो हेतोः पुरीमध्ये न दृश्यन्तेऽद्य साधवः ॥ ५२ ॥
 इतश्च स्कन्दकमुने—रजोहरणमुत्तमम् । रक्ताभ्यक्तः कर इति, जगृहे गृध्रपक्षिणा ॥ ५३ ॥

तद्रजोहरणं च द्राणं, भवितव्यनियोगतः । पुरः पुरन्दरयशो-देव्या गृध्रो न्यपातयत् ॥ ५४ ॥
तच्चादायोद्वेष्टयन्ती, सा स्वयं परिकर्मितम् । काम्यलं खण्डमद्राक्षी-दुभ्रातुः प्रव्रजतोऽर्पितम् ॥ ५५ ॥
चिह्नेन तेन च ज्ञात्वा, सोदरादीन् शुनीन् हतान् । महतीमधृतिं प्राप्ता, साऽवादीदिति भूपतिम् ॥ ५६ ॥
रे साधुद्विष्ट ! पापिष्ठ !, विनङ्क्ष्यत्यधुना भवान् । महर्षीणां सुराणां च न ह्यवज्ञा शुभाचहा ! ॥ ५७ ॥
इत्युदिर्येति दध्यौ चा-ऽधुनाऽहं व्रतमाददे । अलं संसारवासेना-ऽमुना दुःखौघदायिना ! ॥ ५८ ॥
चिन्तयन्तीति सा देवैः, सुव्रतस्वामिसन्निधौ । नीताऽऽदाय परिव्रज्यां, परलोकमसाधयत् ॥ ५९ ॥
ज्ञात्वाऽथाऽवधिना प्राच्यं, स्ववृत्तं स्कन्दकामरः । क्रोधाध्मातो देशयुक्त-मधाक्षीन्मङ्गु तत्पुरम् ॥ ६० ॥
ततोऽरण्यमभूदश-भूमौ दण्डकिभूपतेः । अद्यापि दण्डकारण्य-मिति तत्प्रोच्यते बुधैः ॥ ६१ ॥

एकोनपञ्चशतसाधुरैरवार्य-वीर्यैर्यथा वधपरीपह एव सोढः ! ।

सद्यस्तथा यमपरैरपि साधुमुख्यैः, श्रीस्कन्दकश्रमणवन्त पुनर्विधेयम् ॥ ६२ ॥
इति श्रीमद्रित-उत्तराध्ययनवृत्तितः उद्धृता स्कन्दकाचार्यकथा संपूर्णा ।

४६ तृणस्पर्शपरीषहे भद्रमहर्षिकथा

श्रावस्तीनगरीभर्तु-जितशत्रुमहीपतेः । भद्राभिधोऽभवत्क्षुनुः, सात्त्विकेषु शिरोमणिः ॥ १ ॥
मुनीनामन्तिके जैनं, धर्मं श्रुत्वा विरक्तधीः । स प्रव्रज्यामुपादत्त, क्रमाञ्चाऽभूद्बहुश्रुतः ॥ २ ॥

प्रतिपद्याऽन्यदैकाकि-निद्वारग्रतिमा त्री । विजहा धरापीठे-अग्रतिमद्वः समीखत् ॥ ३ ॥
 अन्येषुविहस्त् सोऽय, वनापि राज्यान्तरे गतः । हेरिकोयमिति ज्ञात्वा, जगृहे राजपुरुषैः ॥ ४ ॥
 कस्त्यं ? केन चरत्वाय, ग्रहितोसीति ? जल्प रे ! । पप्रच्छुरिति तं भूयः, पुर्याः पल्याः स्या ॥ ५ ॥
 त्री तु प्रतिमास्थत्वा-न किमप्युत्तर ददौ । ततस्ते कुपिताः क्षार-दानेन तमतक्षयन् ॥ ६ ॥
 निशातलनङ्गवत्तीक्ष्ण-धारैर्देभ्य तं मुनिम् । गाढमावेष्टय मुस्त्वा च, ते दुष्टाः स्वाश्रयं ययुः ॥ ७ ॥
 यतेस्तस्यऽऽमिपं बाढं, समन्तादपि तैः कुशैः । विदग्धस्येव वैदग्ध्यं, दुर्विदग्धैरकृत्यत ॥ ८ ॥
 तथापि ऋतुप ध्यान-मकुर्वाणः क्षमानिधिः । स सम्यगधिसेहे तं, तृणस्पर्शपरीपहम् ॥ ९ ॥
 लम्ना शूरुगिखाऽप्यऽङ्गे-ऽङ्किना क्षोभाय जायते । स तु दक्षो न चुक्षोम, मासमनैः कुशैरपि ! ॥ १० ॥
 एवं तृणस्पर्शपरीपहं यथा-ऽधिसोढवान् भद्रमुनिर्महाशयः । तथाऽयमऽन्यैरपि साधुपुङ्गवै-स्तितिक्षणीयः क्षतमोहवैरिभिः ॥

इति श्रीमुद्रित-उत्तराख्यनवृत्तितः उद्धृता भद्रमहर्षिकथा सपूर्णा

४७ पृथ्वीचन्द्र-गुणसागर-प्रबन्धः गतैकादशो भवः

अयास्ति कोशले देशेऽयोध्या नाम महापुरी । हरिसिंहो नृपस्तत्र, तस्य पद्मावती प्रिया ॥ १ ॥
 इतः सर्वार्थितश्चयुत्वा, कुसुमायुधनिर्जरः । विमानस्वप्नतः पद्मावती-कुक्षावयातस्त् ॥ २ ॥
 पूर्णे काले प्रशस्तेऽह्नि, सुखं प्राप्सत त्वा सुतम् । व्यधात् तस्याभिधा, पृथ्वीचन्द्र इत्यनीधवः ॥ ३ ॥

क्रमेणाभ्यस्तसद्विदोऽ-नवद्यचारितोऽय सः । अवापत् तरुणीनेत्र-जीवनं यौवनं वयः ॥ ४ ॥
कन्याः षोडश भूपोऽय, कुमारं पर्यणाययत् । नृसिंहो हरिसिंह-स्तं महामहपुस्तसम् ॥ ५ ॥
ज्यायसी ग्रैयसी तस्य, मातुलस्य सुताऽभवत् । जयदेवस्य ललित-सुन्दरीत्यभिधानतः ॥ ६ ॥
पृथ्वीचन्द्रः पुनर्भोग-विमुखः स्त्रीषु नो रतिम् । मनागप्यभजच्चेति, दध्यौ चेत्तसि सन्ततम् ॥ ७ ॥
अहो ! पितृभ्यामेपोऽस्मि, रागाब्धौ पातितः कथम् ? । यदेता दयिता नैव, मां विमुञ्चन्ति जातुचित् ॥ ८ ॥
कथञ्चित् तदुपायेन, ग्रैयसीः प्रतिबोध्य ताः । प्रतिपद्ये परिव्रज्यां, कुर्यां स्वहितमञ्जसा ॥ ९ ॥
ततोऽंगु निर्मितामन्द-धर्मकर्मच्छमङ्गलम् । मत्वा मोहादशुमिश्र-नयनो जनकोऽव्रीत् ॥ १० ॥
वत्स ! स्वच्छमतेऽस्माकं, तावद् वार्द्धक्यमागतम् । त्वं तु राज्यसाराभासमा-गमपराङ्मुखः ॥ ११ ॥
तद् विचार्य यदत्र स्या-दुचितं कथयाशु तत् । त्वयि राज्यधरेऽद्यापि, यद् वयं राज्यलोलुपाः ॥ १२ ॥
तदेतद्दूरीकरं लोके, न चायं नः कुलक्रमः । प्राव्रजन् पूर्वाजा यन्नः, सर्वं राज्यधरेऽङ्गजे ॥ १३ ॥
तत् स्वीकुरु त्वमात्मीयं, राज्यं मा ग्रार्थनां दृथा । कार्पिनिः स इति श्रुत्वा, तत् पिवोक्तं तथाङ्करोत् ॥ १४ ॥
ततो निवेशितो राज्ये, पृथ्वीचन्द्रो महामहात् । मोदन्ते स्म जनाः सर्वे, तद्राज्यं त्रिदश विस्मिताः ॥ १५ ॥
अथ पृथ्वीमहेन्द्रेऽस्मिन्, पृथ्वीचन्द्रे पृथुद्युतौ । पृथ्वीं शासत्यन्यदैत्य, सुयनाऽऽज्यो वणिग्वरः ॥ १६ ॥
प्राणमत् ग्रामृतेनोर्वी-पतिं विरचिताञ्जलिः । तं संमान्य नृपोऽपृच्छ-दाश्वर्यं ब्रूहि किञ्चन ॥ १७ ॥ युगम् ॥
सोऽप्याह कुरुदेशेऽस्मि-न्नस्ति हस्तिपुरं पुरम् । पुरग्रथानस्तत्रासी-न्महेभ्यो रत्नसञ्चयः ॥ १८ ॥

सुमङ्गला प्रिया तस्य, तयोः पुत्रोऽभवद् वरः ! तस्मिन् गर्भस्थिते माता, स्वप्ने क्षीराण्वं पयो ॥ १९ ॥
 गुणसागर इत्याख्या, पृथिव्या पप्रथेऽस्य तत् । क्रमेण वर्द्धमानोऽसौ, प्रपेदे मध्यमं वयः ॥ २० ॥
 परमाजन्म भोगेषु, चित्तो गुणसागरः । चक्रे रमासु रामासु, न मनागपि मानसम् ॥ २१ ॥
 अथ तत्र पुरेऽभूवन्, महेभ्या अष्ट विश्रुताः । तेषां पुत्र्योऽभ्यन्तष्टौ, तास्ताल्लभ्यमगुः क्रमात् ॥ २२ ॥
 अष्टापि ताः सुता वीक्ष्य, कुमारं गुणमागसम् । नृद्वानुरागास्तत्रोन्वैः, प्रत्यङ्गासुश्च तं पतिम् ॥ २३ ॥
 तासां तं निश्चयं ज्ञात्वा, पितरस्ते कनीनिजा । गुणसागरसंज्ञाय महेभ्याङ्गभुवे ददुः ॥ २४ ॥
 वातायनगतोऽन्येद्युर्ददर्श गुणसागरः । मूर्त्ते धर्मेभिर प्राप्त-श्रमं वाचयम जवात् ॥ २५ ॥
 क्वाप्यपश्यमिदं रूप-मित्यूहापोहसङ्गतः । प्राग् जन्म निजमस्मापति-श्रामण्य च पुराकृतम् ॥ २६ ॥
 ततो विशिष्टसंवेग-रङ्गसङ्गतमानसः । पितरौ स्माह न स्यातुं, क्षमेऽहं भवचारके ॥ २७ ॥
 तत् प्रसद्य व्रतादानाऽनुमतिं मे प्रयच्छतम् । ग्राह्यतुस्तौ वत्स ! किं ते, साग्रतं यौवने त्रतम् ॥ २८ ॥
 अथ चेद् वत्स निर्न्यो, त्रते ते न निर्वर्त्तते । तदोद्वाह्य प्रियाः पथात्, कुर्यात्स्पर्णं स्वमीप्सितम् ॥ २९ ॥
 अतिपथ वचः पित्रोः, कुमारो गुणसागरः । मह्यमहेन ता अष्ट-चपि कन्या व्यवाहयत् ॥ ३० ॥
 पार्श्वान् गृहीत्वा कन्याना-मसौ मातृगृहे स्थितः । प्रावर्त्तत पुरस्तत्र, नाटकं चित्रकृतं तदा ॥ ३१ ॥
 गुणसागरस्तु नासास्ति-मिताक्षः संयतेन्द्रियग्रामः । दध्यावेकाग्रमना मुनि-भैविष्याम्यहं श्रतः ॥ ३२ ॥
 एवं तपः करिष्ये तथा विद्यास्यामि गुरुजनविनयम् । व्रतयोगेषु यतिष्ये स्यास्यामि ध्याननियमेषु ॥ ३३ ॥

एवं निभृतं ध्यायन् स्मरन् श्रुतं पूर्वजन्मनाभ्यस्तम् । प्रतिपद्य भावसंयम-मङ्गलसंवेगससिक्तः ॥ ३४ ॥
उदितोदितविशदतरा-ध्यवसायवशोऽनुसमयमेव मुनिः । निर्दग्धघातिकर्मा, केवलममलं क्षणादापत् ॥ ३५ ॥
प्रणयिन्योऽपि नवास्ताअस्ता-खिलकर्मधर्मसन्तापाः । प्रतिपन्नभावचरणा, इह केवलसंविदमविन्दन् ॥ ३६ ॥
तत्केवलमहिमानं, कर्तुमथाजगुरनिमिषाधीशाः । नेदुर्दिचि दुन्दुभयो भेजुर्भवा मुदममन्दाम् ॥ ३७ ॥
तद्वीक्ष्य रत्नसञ्चयसुमङ्गले अपि तथा सुतवधूनाम् । केवलविभवं ते अपि मुहुर्मुहुस्तदनुमोदनया ॥ ३८ ॥
सञ्जातकर्मलाघववशेन सुचिशुद्धसंयमरसेन । प्रक्षालितकर्ममले, लेभाते केवलमनन्तम् ॥ ३९ ॥ [युगम्]
इत्येतत् तव नृपते !, विज्ञप्तं सांप्रतं महाव्रथम् । भूवल्लभोऽपि तदिदं, निशम्य सम्यग् विभावयति ॥ ४० ॥
गुणसागरः स सत्यं, गुणसागर एव येन निजकार्यम् । संसाधितं क्षणेन, क्षयेण दुष्कर्मजालस्य ॥ ४१ ॥
जानन्नप्येव कथं पतितो, राज्याख्यकूटयन्त्रेऽस्मिन् । गुलजनदाक्षिण्यवशा-दुदास्तिमानात्मकार्येऽपि ॥ ४२ ॥
तदहं कदा प्रपत्स्ये भवमथर्नो भगवर्तो महादीक्षाम् । समशत्रुमित्रवृत्तिः, कदा चरिव्याम्यनिर्वन्धः ॥ ४३ ॥
इति भावनावशात्मा क्षिप्त्वा क्षणतोऽयशेषकर्मणि । पृथ्वीचन्द्रमहीन्द्रः प्रपेदिवान् केवलज्ञानम् ॥ ४४ ॥
श्रुत्वैतत् तच्चरितं षोडश पृथ्वीपतेः त्रिया अपि ताः । संवेगरङ्गसज्जतमनसोऽवापुः परं ज्ञानम् ॥ ४५ ॥
हरिसिंहोऽपि महीशृत्, पद्मावत्या समन्वितोऽपि तदा । केवलिनचसा कृतकर्म-निर्जयः केवलमवापत् ॥ ४६ ॥
अथ सुधनसार्थवाहो, व्यजिज्ञपत् तं तदा महर्षीन्द्रम् । पृथ्वीचन्द्र भगवंस्तन गुणसागरमहर्षेय ॥ ४७ ॥
सोदरयोरेव साग्यं साम्यनिधे ! दृश्यते कथमिहैव ? । केवल्यजनपदभवं कुसुमागुध इत्यहं पूर्वम् ॥ ४८ ॥

आसीद् गुणमणिस्त्रिभुवनं कुसुममेतुरिति नाम्ना । स च गुणसागर इत्ययमभूद् यथार्थोभिधस्तत्र ॥ ४९ ॥
तदग्निलमिहंति हेतोर्मम तस्य च दृश्यमस्ति सादृश्यम् । श्रुत्वेति साधुमधुनोऽप्युधुनोत् सुधनो वचः स्वशिरः ॥ ५० ॥
सम्राप्तप्रसमोऽयः सोऽयः श्रुतदुष्कृतोऽय गृहिधर्मम् । अतिपद्य हृद्यमभवदनाधुनापि शर्मपदम् ॥ ५१ ॥
अनेकरुद्राण्यब्दाना केवल्य प्रतिपाल्य ते । पृथ्वीचन्द्रादयः सर्वे शिवत्रियमशिश्रयन् ॥ ५२ ॥

इति श्रीमुद्रित-पृथ्वीचन्द्रचरितादुद्धृता एकादशभगवता पृथ्वीचन्द्रकथा संपूर्णा.

४८ देवकीपट्टपुत्रकथा

श्री यमुदेव-देवक्योः, कसेनोपयमोत्सवः । सुहृद्-भगिन्योः स्नेहेन, ग्राख्यो मथुरापुरि ॥ १ ॥
ता रुसानुजः कस-सद्माऽजादतिमुक्तः । निहन्त पाण्णाहेतोः, पूर्वोपाचनतो व्रती ॥ २ ॥
जरासन्धमुता जीन-यथा कंसप्रियाऽह तम् । साधो ! साधूत्सवाहेऽस्मिस्तस्मागा देवरोऽसि मे ॥ ३ ॥
गृहि सार्द्धं मया नृत्य, हस गाय पिनाऽऽनम् । लगित्वोन्मत्तया कण्ठे, सोऽरुदर्थि गृहस्थवत् ॥ ४ ॥
स मुनिर्जीनवान्त्रे, मुग्धे ! माद्यमि किं मुधा ? । देवम्याः सप्तमाद् गर्भात्, पति-पित्रोस्तत्र क्षयः ॥ ५ ॥
वज्रपातभियामहं, तद् भुत्वा कंसपत्न्यसौ । द्विधोर्जीर्णमदानस्था-ज्वस्था पत्ये शशंस ताम् ॥ ६ ॥
कंसः साशङ्क आचरयौ, प्रिये ! प्रकृतिभाषिणाम् । अपि मौढीभवेद् वज्र, महर्षिणां वचो न च ॥ ७ ॥
परं गच्छं न रुस्यापि, यत्किञ्च यावदस्मि न । अस्मिन् रूपे यतो मन्त्रः, पट्कर्णो भिद्यते नहिः ॥ ८ ॥

इत्युक्त्वा मदिरावस्थां, नाटयन् निर्मदोऽपि सः । वसुदेवान्तिकं दूराद्, रचिताञ्जलिरागमत् ॥ ९ ॥
अभ्युत्थाय जगद्देवं, वसुदेवः ससम्भ्रमम् । प्राणप्रियमुहृत् ! किञ्चिद्, वक्तुकाम इवेक्ष्यसे ॥ १० ॥
ब्रूहि यच्छामि किं तुभ्यं ?, ततः कंसोऽब्रवीत् प्रिय ! । कृतार्योऽहं कृतो जीव-यशादापन्तः पुरा ॥ ११ ॥
इदानीं देवकीजात-मात्रसप्तार्भकपर्पणात् । कृतार्थयेति तेनोक्ते, प्रपदे शौरिस्पृजुः [प्यदः] ॥ १२ ॥
भावानभिज्ञा कंसस्य, देवक्यपि जगद भोः ! । किं कथं मेऽत्र पुत्राणा-मन्तरं त्वद्-दशार्हयोः ? ॥ १३ ॥
विधिना विधिनेवात्राऽऽवयोर्योगस्त्वया कृतः । सर्वकार्यार्थिकारी त्वं, किं त्रूयेऽनधिकारिवत् ? ॥ १४ ॥
किं देवकि ! बहूक्तेना-ऽऽयत्ता गर्भास्तिवास्य ते । सप्तत्युक्ते दशार्हेण, पत्न्यपि प्रत्यपद्यत ॥ १५ ॥
महाप्रसाद इत्युक्त्वा, कंसः क्षीवा(वा)पदेशतः । दशार्हेण समं पीत्वा, सुरां स्वाश्रयमाश्रयत् ॥ १६ ॥
वाक्शूरः शौरिश्चौपीदा-र्षं वाक्यं दुरायति । दम्भिना च्छलितोऽस्मीति, सुतगं चान्वतप्यत ॥ १७ ॥
इतश्च भदिलपुरे, श्रेष्ठी नागाङ्गयोऽभवत् । सुलसाऽनलसा धर्म, तत्पत्नी तौ महाऽऽस्तिकौ ॥ १८ ॥
शेषेव सुलसाश्चाद्वया आचख्यावतिष्ठुक्तः । चारणर्षिसौ बाला, भवित्री निन्दुरेव यत् ॥ १९ ॥
तपसाऽऽराधितो नैगमेभ्याख्यः परिणीतया । तया पुत्रार्थमित्यूचे, तां ज्ञात्वाऽवधिना सुरः ॥ २० ॥
अहं धार्मिके(कि) ! देवक्या, गर्भान् कंसेन याचितान् । मार्यमाणान् परावृत्य, निन्दोर्दास्यामि तांस्तव ॥ २१ ॥
इत्युक्त्वा पुष्पवत्यौ ते, देवकी-सुलसे समम् । स्वशक्त्या स सुरश्रेष्ठे, गुर्विण्यौ च तथा समम् ॥ २२ ॥
सुपुत्राते समं दिव्य-प्रभावादमरः पुनः । सुलसार्यै ददौ गर्भान्, देवक्याः पडपि क्रमात् ॥ २३ ॥

देवत्रयै सौलसान् (सुलासा-) गर्भान्, मृतानर्पितवान् सुरः। दृष्यारफालयत् कंसो, निस्तृशो(शैः) भिन्नवस्त्रवत् ॥ २४ ॥
 पडेवं देवकीगर्भाः, सुलसाया गृहे सुखम् । तस्या एव वद्विधेरे, स्तनन्धयाः स्तनन्धयाः ॥ २५ ॥
 नाम्नाऽनीकयशोऽनन्तसेनागजितसेनकः । निहतारिर्देवयक्षाः, शत्रुसेनश्च ते त्वमी ॥ २६ ॥
 क्रमादुद्यौवनाः रुन्याः पितृभ्या परिणायिताः । द्वात्रिंशत् ते प्रत्येकं, भोगान् बुभुजिरे चिरम् ॥ २७ ॥
 इतश्च पावयन् पादैः, श्रीनेमिरवनीतलम् । ईयिगान् भदिलपुरं, सेव्यस्त्रिदशकोटिभिः ॥ २८ ॥
 श्रुत्वाऽन्ते तेऽर्जुनो धर्मं, जगद्गुः पडपि त्रतम् । तपस्यन्तस्तपस्तीन्द्रं विजहुः रर्हता समम् ॥ २९ ॥
 विहरन् नेमिनायोऽथ, द्वारका पुनराययौ । तस्यौ सहस्राग्रणोपनने देवसंस्कृते ॥ ३० ॥
 पडपि भ्रातरः पट्टपारणक(क) चिकीर्षवः । त्रिधा युगलिनो भूत्वा, विविशुद्धार्स्का पुरीम् ॥ ३१ ॥
 आद्येऽनीकयशोऽनन्तसेनौ युगलके मुनी । आयातौ देवकीसत्र, तौ दृष्ट्वा साऽत्यमोदत ॥ ३२ ॥
 प्रत्यलामयदेतौ सा, मोदकैः सिद्धकेसरैः । जग्मतुस्तौ ततश्चान्यो, भ्रातरावागतौ मुनी ॥ ३३ ॥
 अजितसेन-निहताख्यावपि च प्रतिलाभिनौ । पुनर्मुमुक्षोस्तादृशं, तृतीयं युग्ममागतम् ॥ ३४ ॥
 देवयशः-शत्रुसेनाभिघ पप्रच्छ देवकी । दिङ्मोहो भगवान् । किं वो, यत् त एवाऽऽगताः पुनः ॥ ३५ ॥
 क्रिमेत एवेति मतिभ्रमो यूयं परे पुनः । पुनर्यौ वा स्वर्गकल्पाया, भैक्ष्यं नार्पिभिराप्यते ॥ ३६ ॥
 ऊचतुस्तौ न दिङ्मोहः (दिङ्मोह न), किन्तु पट् सोदरा वयम् । सुलसा-भागयोः पुत्रा, भदिलद्रङ्गवासिनोः ॥ ३७ ॥
 प्रात्रजामो वयं धर्मं, श्रुत्वाऽन्ते नेमिनो हि पट् । भवद्गृहे त्रियुग्मेन, पाणार्थमिताः पृथक् ॥ ३८ ॥

देवक्यचिन्तयत् सार्म्यं, कृष्णस्यैष्वीक्ष्य(विक्ष्य)ते कियत् । तिलस्यापि तिला नैवं, तत्किं नामी ममाऽऽत्मजाः? ॥३९॥
जीवदृष्टमुताऽऽल्यता, पुरा(रो)ऽतिमुक्तसाधुना । साऽधुना मे मनोभ्रान्तिरेषु पृच्छामि तद् विभुम् ॥ ४० ॥
ततः प्रातर्द्वितीयेऽह्नि, सन्देहापोहहेतवे । ननाम नेमिनं गत्वा, देवकी धर्मसङ्गम् ॥ ४१ ॥
तद्भावं भगवान् जानन्नूचे देवक्यमी सुताः । तवेति सुलसाया(यै) ये, प्राग् दत्ता नैगमेषिणा ॥ ४२ ॥
देवकी तान् षडप्युपीन्, पश्यन्त्युत्प्रस्रव(त्प्रक्षर)स्तनी । ववन्दे चाऽऽह जीवन्तो, दिष्ट्या दृष्टाः स्वसूतवः ॥ ४३ ॥
राज्यं वा व्रतसाम्राज्यं, प्राज्यं मत्कुक्षिजन्मनाम् । मुदेऽदः किन्तु खेदाय, स्वयं(मया)नैकोऽपि लालितः ॥ ४४ ॥
प्रभुरप्यभ्यधादेवं, मुधा मा ताम्य (ताम्यसि) देवकि । । स्वार्जितं भुज्यते कर्म, न परः कोऽपि कारणम् ॥ ४५ ॥
अहार्पीः सप्त रत्नानि, सपत्न्यास्त्वं(स्व) पुरा भवे । रुदन्त्या अपितं चैकं, तस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ४६ ॥
प्राजन्मकर्म निन्दन्ती, नत्वेशं गृहमागता । दुःस्थावस्थेव सा तस्थौ, पुत्रलालनलालसा ॥ ४७ ॥
विमना दृश्यसे मातः !, किमित्युक्ताऽच्युतेन सा । ऊचे किं जीवितव्येन ?, ममान्तर्गडुनाऽमुना ॥ ४८ ॥
वद्वितो नन्दगेहे त्वं, नागागारे(नागगेहे)तवाग्रजाः । पालितं न मयाऽपत्यं, किमपीवान्यपुष्टया ॥ ४९ ॥
तद् वत्स ! वत्सकं स्त्री(स्वं)यं, धन्या गौरपि [प्रति] पालयेत् । द्येऽहं नितरामात्मापत्यलालनवाल्लिशा ॥ ५० ॥
पूण्याम्यम्ब ! ते वाच्छामित्युक्त्वाज्जादु गृहं हरिः । हरिराराधयामास, सोनान्यं नैगमेषिणम् ॥ ५१ ॥
सन्तुष्टः स्पष्टमाचष्टा-ष्टमो भ्राता हरे ! तव । भावी परं स तारुण्य, एवाऽऽशु प्रव्रजिष्यति ॥ ५२ ॥

तद्वचोऽनन्तरं कथितं, स्वर्गात् च्युत्वा सुरोत्तमः । उत्पेदे देवकीकुक्षौ, शुक्त्यामि सुभोक्तिराम् ॥ ५३ ॥
 क्रमाद् जज्ञेऽङ्गजो गज-सुकुमालाऽह्योऽशुतः । लालयन्ती स्वयं कृष्ण-कल्पं तं शुभे प्रसङ्गं ॥ ५४ ॥
 पित्रोर्नरोत्सरो ब्राह्म-प्रीतिपात्रमसौ क्रमात् । उद्योवन उपयेमे, द्रुमपुत्रो प्रभावतोम् ॥ ५५ ॥
 धात्रियाणीभवां सोमा, सोमशर्मद्विजात्मजाम् । मातु-भ्रातृपरोधेनानिच्छन् गज उपायत ॥ ५६ ॥
 तदैव नमवासासर्पित्, श्रीनेमिस्तदुपान्तिकं । धर्मं गजसुकुमालः, समार्यो विधिना(ज्वहितो)ऽवृणोत् ॥ ५७ ॥
 आर्मन्व्य माता-पित्रादि-वर्गं वैराग्यरत्न(क्षि)तः । गजः सभार्यः ग्राव्राजीद्, धृजिनत्रजवर्जितः ॥ ५८ ॥
 ततो रुरुदुरत्यन्तं, तद्वियोगासहिष्णवः । पितरो ब्रातरो ज्येष्ठा, गजे मन्त्रजिते सति ॥ ५९ ॥
 सायं पृष्ठा ग्रभुं तस्यौ, गजः प्रतिमया निशि । स्मयानभूमौ दृष्ट्वा, ब्रह्मणा सोमशर्मणा ॥ ६० ॥
 स दध्यौ यदि पालण्ड-चिकीरेप दुराशयः । उपयेमे कथङ्कारं, मम पुत्रीं तपस्विनीम् ? ॥ ६१ ॥
 एनं विचिन्त्य चित्पाया, ज्वलदङ्गास्पृष्टिम् । अतिष्ठिपत् घटीखण्डं(कण्ठं), स तन्मूर्ध्नि विरुद्धीः ॥ ६२ ॥
 दह्यमानोऽग्निना तेन, सहमानः परीपहम् । दग्धकर्मेन्धनोत्पन्नैकैवलोज्जाद् गजः शिवम् ॥ ६३ ॥

इति श्रीमद्रित-ऋषिमण्डलवृत्तितः उद्धृता देवकीपद्मपुत्रकथा संपूर्णा

४९ समभावोपरि दमदन्तराजर्षिकथा

हस्तिशीर्षपुरे राजा, दमदन्ताभिघोऽभवत् । सेमन्ते यत्प्रतापार्त्ता, गुहां घृका इवारयः ॥ १ ॥

इतो गजपुरे राज्यं, कुर्वते पाण्डुसूतवः । दमदन्त-पाण्डवानां, जज्ञे वैरं परस्परम् ॥ २ ॥
जरासन्धस्य सेनायै, दमदन्तो गतोऽन्यदा । पाण्डवैरेत्य तद्देशो, विध्वस्तो ज्वालितो भृशम् (तस्तराम्) ॥ ३ ॥
सच्चाऽऽगाद् दमदन्तोऽथ, वीक्ष्य देशं विनाशितम् । सैन्यावेशेन महता, हरोध हस्तिनापुरम् ॥ ४ ॥
पुरान्तः पाण्डवा भीत्या, निविशुर्निर्ययुर्न हि । ग्रहाणां महिमा तावद्, यावन्नोदेति भास्करः ॥ ५ ॥
ज्ञापितं दमदन्तेन, दासेरा जम्बुका इव । क्रीडिता विषये शून्ये, निर्गच्छत यदीश्वराः ॥ ६ ॥
निर्ययुः पाण्डवा नैव—मुक्तेऽपि दमदन्तराट् । प्रत्यावृत्तः स्वराज्यं द्वि, बुभुजे भामिनीमिव ॥ ७ ॥
निर्विण्णकाम—भोगोऽथ, प्रव्रज्याऽन्ते गुरोः क्रमात् । प्रपन्नो दमदन्तपिरेकाकिप्रतिमां स्थिरः(तः) ॥ ८ ॥
प्रतिमामाददेज्येद्युर्मुनिर्गजपुराद् वहिः । अत्रान्तरे तु यात्रार्थं, निर्ययौ राट् युधिष्ठिरः ॥ ९ ॥
मार्गे निरीक्ष्य तस्मिन्, ववन्दे मुदितो नृपः । भीमाद्यैरनुजैश्चैवं, वन्दितश्च स्तुतो भृशम् (तस्तराम्) ॥ १० ॥
ततो दुर्योधनोऽप्यागात्, तस्योक्तमनुजीविभिः । स्वामिन् ! स दमदन्तोऽयं, यूयं प्राग् येन हेषिताः ॥ ११ ॥
आहतो मातुलिङ्गेन, राज्ञाऽन्यैश्चानुजीविभिः । क्षिप्त्वा दृपदमेकैकं, दृपद्राशीकृतो मुनिः ॥ १२ ॥
प्रत्यावृत्तः पुनर्धर्म—पुत्रोऽपृच्छत् स्वसेकान् । स मुनिः क्वेक्षितो यः प्राग् ?, राज्ञे ते तमदर्शयन् ॥ १३ ॥
निर्मिताऽऽशातनाऽमुष्य, महर्षेः केन पापिना ? । पृष्टे युधिष्ठिरेणेति, शशंसुस्ते सुयोधनम् ॥ १४ ॥
कुत्वेष्यां धर्मपुत्रेण, वाढं दुर्योधनोपरि । निष्कास्याभ्यङ्गितः साधुस्तैलेन क्षामितस्ततः ॥ १५ ॥

निर्विशेषमनोवृत्तिधर्मपुत्रे सुयोधने । भगवान् दमदन्तर्विजिह्वार वसुन्धराम् ॥ १६ ॥

इति श्रीमुद्रित-ऋषिण्डलप्रकरणवृत्ति उद्धृता समभावोपरि दमदन्तमहर्षिकथा सम्पूर्णा.

५० श्री केशीगौतमीय प्रबन्धः

प्रतापतपनोऽत्यन्तं, तपत्यद्यापि यत्प्रभोः । दोषाकरोदयधंसी, स श्रीपार्श्वः श्रियेऽस्तु वः ॥ १ ॥

तस्य शिष्यशिरोरत्नं, केशिनामा महायुनिः । अत्रधिज्ञानवान् ग्रामानुग्रामं विहरन्नगात् ॥ २ ॥

पुर्यां श्रावस्त्यामन्येषुर्बुद्धः शिष्यपरीक्षितः । शुद्धोर्व्यां समयासार्पित्, चोद्याने तिन्दुकाभिवे ॥ ३ ॥ युगम्

इतश्च धर्मतीर्थस्य, कर्त्ता हर्त्ताऽखिलापदाम् । भगवान् वर्द्धमानोऽभूद्, जगन्नेत्रसुधाञ्जनम् ॥ ४ ॥

शिष्यमुख्योऽभनत् तस्य, गौतमो द्वादशाङ्गवित् । शिष्यसहस्रसमाकीर्णः, श्रावस्त्या सोऽप्यथागमत् ॥ ५ ॥

उद्याने समवसृतः, कोष्ठके ग्रासुकावनौ । द्वयोर्गणभृतोर्देवादेवं तत्राऽऽगमोऽभवत् ॥ ६ ॥

तयोर्गोचरचर्याया, शिष्याणा अमता द्वयोः । वीक्ष्यान्योन्यमियं चिन्ता, चेतस्याविरभूत् तदा ॥ ७ ॥

कीदृग् धर्मोऽयमस्माकं, तेषां वा कीदृशस्त्वयम् ? आचारधर्मप्रणीधिरयं वा स नु(तु) कीदृशः ॥ ८ ॥

चातुर्यामश्च यो धर्मो, यश्चाय पञ्चशिक्षितः । देशितो वर्द्धमानेन, पार्थेन च महाहृता ॥ ९ ॥

अचेलरूश्च यो धर्मो, यश्चायं सान्तरोत्तरः । कार्यमेकं प्रपन्नानां, विशेषे किं नु कारणम् ? ॥ १० ॥

अथ तौ तत्र शिष्याणां, विज्ञाय श्र(याथ)वितर्कितम् । समागमे कृतमती, अभूता केशि—गौतमौ ॥ ११ ॥

गौतमः प्रतिरूपज्ञः, शिष्यसम्पत्समन्वितः । कुलज्येष्ठतया केशि-संश्रितं शिश्रिये वनम् ॥ १२ ॥
कुमारश्रमणः केशिर्वीक्ष्य गौतममागतम् । प्रतिरूपां प्रतिपात्तिं, सम्यक् सम्प्रतिपद्यते ॥ १३ ॥
पलालं ग्रासुकं शुष्कमदभ्रदभ्रगमितम् । गौतमस्य निषद्यायै, क्षिप्रमर्पयति स्म सः ॥ १४ ॥
केशिः कुमारश्रमणो, गौतमश्च महायशः । उभौ निष्णौ शोभाते, चन्द्र-सूर्यसमाश्रितौ ॥ १५ ॥
ईयुः पाखण्डिनस्तत्र, बहवः कौतुकार्थिनः । गृहस्थानामनेकाश्च, साहस्रयः सहस्राऽऽययुः ॥ १६ ॥
देव-दानव-गन्धर्व-यक्ष-किन्नर-नक्षसाम् । अदृश्यानां च भूतानामासीत् तत्र समागमः ॥ १७ ॥
पृच्छामि त्वां महाभाग !, केशिगौतममब्रवीत् । एवं तेनर्पिणा प्रोक्ते, गौतमोऽप्यब्रवीद्ददः ॥ १८ ॥
यथेच्छं पृच्छ भोः स्वच्छ ! गौतमः केशिमब्रवीत् । एवं केशिरनुज्ञातः, पप्रच्छेदं च गौतमम् ॥ १९ ॥
च(चा) तुर्यामथ यो धर्मो, यथायं पञ्चशिक्षितः । देशितो वर्द्धमानेन पार्थ्वनाथेन चार्हता ॥ २० ॥
कार्यमेकं प्रपन्नानां, विशेषे किं नु कारणम् ? । मेधाविन् ! द्विविधे धर्मे, कथं विप्रत्ययो न ते ? ॥ २१ ॥
केशिमेवं ब्रुवाणं तु, तं चेदं ग्राह गौतमः । ब्रूवा समीक्षते धर्मतत्त्वं तत्त्वचिनिश्चयम् ॥ २२ ॥
पूर्वर्षयस्त्वजु-जडा, वक्र-जडाश्च, पश्चिमाः । मध्यमास्तु ऋजु-प्र(प्रा)ज्ञास्तेन धर्मो द्विधा कृतः ॥ २३ ॥
पूर्वर्षीणां दुर्विशोध्योऽन्त्यानां दुरनुपालकः । कल्पो मध्यमकानां तु, सुविशोध्यः सुपालकः ॥ २४ ॥
इत्युक्ते गौतमेनाऽऽख्यत्, केशिः छिन्नो भदन्त ! मे । संशयोऽयमपि ब्रूहि, तं महाप्राज्ञ ! गौतम ! ॥ २५ ॥
अचेलकश्च यो धर्मो, यथायं सान्तरोत्तरः । देशितो वर्द्धमानेन, पार्थ्वेन च महात्मना ॥ २६ ॥

कार्यमेकं प्रयत्नानां, विशेषे किं नु कारणम् ? । मेधाविन् ! द्विविधे लिङ्गे, कथं विप्रत्ययो न ते ? ॥ २७ ॥
 नुराणमेवं ते केशिपुत्राचेदं च गौतमः । निजानेन समागम्य(त्य), तदिष्ट घमसाधनम् ॥ २८ ॥
 प्रत्ययायं च लोकाणां नानाविधपरिहृतम् । यात्रार्थं ग्रहणार्थं च, लोके लिङ्गप्रयोजनम् ॥ २९ ॥
 इत्युक्ते गौतमेनाऽऽप्यत, केशिः छिन्नो भदन्त ! मे । संशयोऽन्यमपि ब्रूहि, ते महाप्राज्ञ ! गौतम ! ॥ ३० ॥
 बहुशुश्रूषसाक्षात्, मध्ये तिष्ठसि गौतम !, जेतुं त्वा तेषां भिगच्छन्ति, कथं ते निर्जितास्त्वया ? ॥ ३१ ॥
 पञ्चैकस्मिन् जिते शत्रौ, जितास्ते(स्त्वैः) पञ्चमिर्दश । दशप्रकारास्तान् जित्वा, सर्वशूनं जयाम्यहम् ॥ ३२ ॥
 केऽत्रोक्ताः शत्रवश्चेति, केशिर्गौतम-यब्रवीत् । केशिना पृष्टं इत्याख्यद्, गौतमोऽपीदमुत्तरम् ॥ ३३ ॥
 एक आत्माऽजितः शत्रुः, कथाया इन्द्रियाणि च । तान् जिताजहं यथान्यायं, विहरामि महामुने ! ॥ ३४ ॥
 इत्युक्ते गौतमेनाऽऽप्यत, केशिः छिन्नो भदन्त ! मे । संशयोऽय(ह्य) परमपि, तं ब्रूहि प्राज्ञ ! गौतम ! ॥ ३५ ॥
 दृश्यन्ते नह्यो लोके, पाशयद्वाः शरीरिणः । मुक्तपाशो लघू(घु)भूतः, कथं विहस्ते मुने ! ? ॥ ३६ ॥
 छित्त्वा सर्वोश्च तान् पाशा-नुपयातो निहत्य तान् । मुक्तपाशो लघू(घु)भूतो, विहरामि यथासुखम् ॥ ३७ ॥
 पाशा अत्र च के उक्ताः, केशिर्गौतममब्रवीत् । केशिमेवं द्रुगणं तु, गौतमोऽपीदमाख्यत ॥ ३८ ॥
 राग-द्वेपादयस्तीत्राः, स्नेहपाशा भयङ्कराः । तान् छित्त्वाजहं यथान्यायं, विहरामि यथाक्रमम् ॥ ३९ ॥
 साधु गौतम ! ते प्राज्ञा, छिन्नोऽयं संशयो मम । तमन्यमपि मत्सत्कं, संशय वद गौतम ! ॥ ४० ॥
 अन्तर्हृदयसम्भूता, लता तिष्ठति गौतम ! । फलानि विपमंश्चाणि, हृते सा तूद्धृता-कथम् ? ॥ ४१ ॥

लतां तां सर्वतश्छित्वा, समुद्धृत्य समूलिकाम् । विहरामि यथान्यायं, मुक्तोऽस्मि विपमक्षणात् ॥ ४२ ॥
 का लतेह पुनः प्रोक्ताः ?, केशिगौतममब्रवीत् । केशिमेवं ब्रुवाणं तु, गौतमोऽपीदमब्रवीत् ॥ ४३ ॥
 भवतृष्णा लता प्रोक्ता, भीमा भीमफलोदया । तामुद्धृत्य यथान्यायं, विचरामि यथासुखम् ॥ ४४ ॥
 साधु गौतम ! ते प्रज्ञा, छिन्नोऽयं संशयो मम । तमन्यमपि मत्सत्कं, संशयं वद गौतम ! ॥ ४५ ॥
 सम्यक् प्रज्वलिता घोरास्तिष्ठन्ति गौतमाग्रयः । ये दहन्ति शरीरस्थाः, कथं विध्यापितास्त्वया ? ॥ ४६ ॥
 श्रोतसो गुरुमेघोत्थाद्, गृहीत्वा जलमुत्तमम् । सिञ्चामि सततं तांस्तु, सिक्तास्ते न दहन्ति माम् ॥ ४७ ॥
 अग्रयश्चेह के प्रोक्ताः ?, केशिगौतममब्रवीत् । केशिमेवं ब्रुवाणं तु, गौतमोऽपीदमब्रवीत् ॥ ४८ ॥
 कपाया अग्रयः प्रोक्ताः, श्रुत-शील-तपोजलम् । श्रुतधाराभिहताः सन्तो, भिन्नास्ते न दहन्ति माम् ॥ ४९ ॥
 साधु गौतम ! ते प्रज्ञा, छिन्नोऽयं संशयो मम । तमन्यमपि मत्सत्कं, संशयं वद गौतम ! ॥ ५० ॥
 अयं साहसिको भीमो, दुष्टाश्च परिधावति । यस्मिंश्च गौतमाऽरूढस्त्वं नापह्रियसे कथम् ? ॥ ५१ ॥
 प्रधावन्तं निगृह्णामि, श्रुतरश्मिसमाहितम् । न गच्छति ममोन्मार्गं, मार्गं च प्रतिपद्यते ॥ ५२ ॥
 कथाश्च पुनरप्रोक्ताः ?, केशिगौतममब्रवीत् । केशिमेवं ब्रुवाणं तु, गौतमोऽपीदमब्रवीत् ॥ ५३ ॥
 मनः साहसिको भीमो, दुष्टाश्च परिधावति । तं निगृह्णाम्यहं सम्यक्, कविका[कन्यकं]धर्मशिक्षया ॥ ५४ ॥
 साधु गौतम ! ते प्रज्ञा, छिन्नोऽयं संशयो मम । तमन्यमपि मत्सत्कं, संशयं वद गौतम ! ॥ ५५ ॥
 कुपथा बहवो लोके, येभ्यो नश्यन्ति जन्तवः । वर्त्तमानोऽध्वनि कथं, त्वं न नश्यसि गौतम ! ? ॥ ५६ ॥

ये च मार्गेण गच्छन्ति, कुमार्गे प्रस्थिताश्च ये । विदिता मम ते सर्वे, तन्न नश्याम्यहं मुने ॥ ५७ ॥
 इह मार्गश्च कः प्रोक्तः ? , केशिगौतममब्रवीत् । केशिमेवं द्रुमाणं तु, गौतमोऽपीदमब्रवीत् ॥ ५८ ॥
 पाखण्डिनोऽलीकवाचः, सर्वेऽप्युन्मार्गागमिनः । सन्मार्गस्तु जिनाख्यात, एष मार्गो ह्यनुत्तरः ५९ ॥
 साधु गौतम ! ते प्रज्ञा, छिन्नोज्यं संशयो मम । तमन्यमपि मत्सत्कं, संशयं वद गौतम ! ॥ ६० ॥
 प्राणिना बाह्यमानाना, महावेगेन वारिणा[णः] । शरणं गतिं प्रतिष्ठा द्वीपं, क [किं] मन्यसे मुने ! ? ॥ ६१ ॥
 अस्ति चैको महाद्वीपो, वारिमध्ये महालयः । महावेगस्य पयसो, गतिस्तत्र न विद्यते ॥ ६२ ॥
 इह द्वीपश्च कः प्रोक्तः ? , केशिगौतममब्रवीत् । केनिमेवं द्रुमाणं तु, गौतमोऽपीदमब्रवीत् ॥ ६३ ॥
 प्राणिना बाह्यमानाना, जरा—भरणवेगतः । धर्मो द्वीपः प्रतिष्ठा च, गतिः शरणमुचमम् ॥ ६४ ॥
 साधु गौतम ! ते प्रज्ञा, छिन्नोज्यं संशयो मम । तमन्यमपि मत्सत्कं, संशयं वद गौतम ! ॥ ६५ ॥
 बृहत्प्रमाहे पायोद्यौ, वेडा विपरिधावति । यस्या त्वं गौतमाऽऽरूढः, कथं पार गमिष्यसि ? ॥ ६६ ॥
 आत्राविणी तु नैर्यत्र, न सा पास्य गामिनी । या निरात्राविणी नैर्भोः ! सा पुनः पारगामिनी ॥ ६७ ॥
 का प्रोक्ता नैरिह मुने ! ? , केशिगौतममब्रवीत् । केशिमेवं द्रुमाणं तु, गौतमोऽपीदमब्रवीत् ॥ ६८ ॥
 शरीरं नौरिति प्राहुर्नाविको जीव उच्यते । संसारो वारिधिः प्रोक्तो, य तरन्नि महर्षयः ॥ ६९ ॥
 साधु गौतम ! ते प्रज्ञा, छिन्नोज्यं संशयो मम । तमन्यमपि मत्सत्कं संशयं वद गौतम ! ॥ ७० ॥
 अन्यकारे महारौद्रे, तिष्ठन्ति बहवोऽङ्गिनः । प्राणिना सर्वलोकेऽस्मिन्मुद्योतं कः करिष्यति ? ॥ ७१ ॥

उद्गतो विमलो भानुः, सर्वलोकप्रभाकरः । प्राणिनां सर्वलोकैऽस्मिन्द्योतं स करिष्यति ॥ ७२ ॥
 भानुश्च कं इह प्रोक्तः ? केशिगौतममब्रवीत् । केशिमेवं द्रुवाणं तु, गौतमोऽपीदमब्रवीत् ॥ ७३ ॥
 उद्गतः क्षीणसंसारः, सर्वज्ञो जिनभास्करः । प्राणिनां सर्वलोकैऽस्मिन्द्योतं स करिष्यति ॥ ७४ ॥
 साधु गौतम ! ते प्रज्ञा, छिन्नोऽयं संशयो मम । तमन्यमपि मत्सत्कं, संशयं वंदं गौतम ! ॥ ७५ ॥
 प्राणिनां वाध्यमानानां, दुःखैः शरीर-मानसैः । क्षेमं शिवमनीवाधं, स्थानं किं मन्यसे मुने ! ? ॥ ७६ ॥
 लोकाग्रेऽस्ति दुरारोहं, स्थानमेकं ध्रुवं ध्रुवम् । यत्र नास्ति जरा-मृत्युर्व्याधयो वेदनास्तथा ॥ ७७ ॥
 स्थानमत्र किमुक्तं भोः ? केशिगौतममब्रवीत् । केशिमेवं द्रुवाणं तु, गौतमोऽपीदमब्रवीत् ॥ ७८ ॥
 निर्वाणमित्यनावाधं सिद्धिलोकैकाग्रमेव च । क्षेमं शिवमनावाधं, यचरन्ति मूर्खयः ॥ ७९ ॥
 लोकाग्रेऽस्मिन् दुरारोहं, तत् स्थानं शाश्वताश्रयम् । यत् सप्राप्ता न शोचन्ति, भवौघान्तकरूपयः ॥ ८० ॥
 साधु गौतम ! ते प्रज्ञा, छिन्नोऽयं संशयो मम । नमस्ते संशयातीत !, सर्वस्रवमहोदधे ! ॥ ८१ ॥
 एवं तु संशये छिन्ने, केशिर्घोषपराक्रमः । कृताञ्जलिपुटो नत्वा, गौतमं गणभृद्वत्सम् ॥ ८२ ॥
 पञ्चमहाव्रत(तं) धर्मं भावतः प्रति(त्य)पद्यते(त) । पूर्वार्हितो मते मार्गं, तत्रागौ पथिमार्हितः ॥ ८३ ॥ युग्मम् ॥
 केशि-गौतमयोर्नित्यं, तस्मिन्नासीत् समागमे । श्रुत-शीलसमुत्कर्षो, महार्थार्थिचिन्त्रियः ॥ ८४ ॥
 तौपिता परिपत् सर्वा, सन्मार्गं सधुपस्थिता । प्रसीदतां भगवन्तौ, संस्तुतौ केशि-गौतमौ ॥ ८५ ॥

इत्युत्तराध्ययनानुसारात् केशिगुरोरयम् । मम्वन्धो दक्षितोऽस्माभिर्भव्याना भविकेच्छु(प्सु)भिः ॥८६॥
इति श्रीशुद्रित-ऋषिमण्डलवृत्तितः उद्धृत केशीगौतमीय प्रबन्धः सम्पूर्णः.

५१ श्रीवीरप्रमुर्ध्वमातृपितृसम्बन्धः

अन्येद्युर्भगवान् वीरो, विहरन् समवासरत् । ब्राह्मणकुण्डग्रामस्य गृहशालाभिधे जने ॥ १ ॥
देवाः समवसरणं, चर्चिरे पर्षदाययौ । देवानन्दर्पभद्रावीयतुर्दम्पती च तौ ॥ २ ॥
प्रभु नत्त्वर्पभद्रौ, यथास्थानमुपाविशत् । देवनन्दाऽयुदानन्दा, प्रपृथाऽस्थात् निजेशितुः ॥ ३ ॥
स्तनाभ्या प्रक्षरत्स्तन्या, देवीवानिमियेक्षणा(ण)म् । पश्यन्तौ ता प्रभुं वीक्ष्य, गौतमोऽपृच्छदुत्सुकः ॥ ४ ॥
जगच्चक्रोरशीताशौ(शो!), त्वयि सर्वोऽपि सादरः । ब्राह्मणीयं विशेषेण, किमिति ब्रूहि कारणम् ? ॥ ५ ॥
गौतम गौतमगुरु-रूचे ब्रवीत्यहान्यहम् । कुक्षावसुप्या उपितः, स्नेहोऽस्यास्तम्भान् मयि ॥ ६ ॥
तत् श्रुत्वा दम्पती हृष्टी, चिन्तयामासतुर्हृदि । अहो ! क्व पितरावा ? क्वायं स्रजुर्जगत्पिता ? ॥ ७ ॥
उत्थाय नेमतुर्गिरिं, पितरौ हर्षनिर्भरौ । तौ ह्यत्र दुष्यतीकारौ, चक्रैर्हन्त्रिति देशनाम् ॥ ८ ॥
असारससुतानत्र, पिताज्य स्रजुरेव वा । घटते त्रिवदते च, सम्बन्धो गृहशोऽङ्गिनाम् ॥ ९ ॥
तद् वस्तु वस्तुतो युक्ति-युक्तं नात्राभासते । विना दीक्षा तदुच्छित्तिः, सर्वथा नहि जायते ॥ १० ॥
तत् श्रुत्वा तौ पुनर्नन्वा, श्रीवीरमिदमचतुः । निस्तारय भवादावा, दीक्षातर्यायिधुना विभो ! ॥ ११ ॥

एवमस्त्वर्हता प्रोक्ते, तौ गत्वेशानकूणके । पञ्चमुष्टिकचोत्पाटं, कृत्वा त्यक्त्वा त्वलङ्कृतीः ॥ १२ ॥
पुनर्नत्वोचतुर्नाथं, जन्म-मृत्यु-जराऽऽकुलात् । भवानिस्तारय स्वामिन् !, दीक्षितौ तौ ततोऽर्हता ॥ १३ ॥ [युग्मम्)
देवानन्दा चन्दनायै, स्थविरेभ्यस्तथर्षभम् । शिक्षाद्वैविध्यसिद्धयर्थं, ददौ दीक्षामुरुस्तयोः ॥ १४ ॥
पठित्वैकादशोद्धानि, पालिताखण्डितव्रतौ । देवानन्दर्षभदत्ता, जग्मतुः पदमव्ययम् ॥ १५ ॥

इति श्रीसुद्वित-ऋषिमण्डलवृत्तितः उद्धृत श्री वीरप्रभुपूर्वमातृपितृसम्बन्धः संपूर्णः

५२ श्री प्रत्येकबुद्धकरकण्डुराजर्षिकथा

आसीत् चम्पामहापुर्यां, पार्थिवो दधिवाहनः । चेटकस्य सुता पद्मा-वती तस्य प्रियाऽभवत् ॥ १ ॥
गजाऽऽरूढा धृतच्छत्रा, राज्ञैर्तद्वेषभूषणा । भ्रमामि वनमित्यस्याः, सम्पन्नो दोहदोऽन्यदा ॥ २ ॥
तदपूर्यां कुशाज्ञा सा, पृष्टा राज्ञाऽऽशयं जगौ । ततो राज्ञा धृतच्छत्राऽऽरूढा पद्मावती गजे ॥ ३ ॥
गतोद्धानं ['ने'] तदाऽऽद्योभूत्, प्रावृट्कालोऽथ कुञ्जरः । सुगन्धमुत्तिकागन्धा-भ्याहतो वनमस्मत् ॥ ४ ॥
काननाभिमुखं हस्ती, ग्रतस्थेऽवमताङ्कुशः । शक्तोऽनुगन्तुं तं, [न] कश्चित्, न सादी न पदात्तिकः ॥ ५ ॥
ब्राक् नीतौ कश्चिन्ना तेन, दम्पती तौ महाटवीम् । ऊर्ध्वं ['दूराद्'] वटतरुं, दृष्ट्वा, राश्यै राजेदमब्रवीत् ॥ ६ ॥
प्रिये ! यास्यत्यधोऽस्यैष, ग्राह्या शाखा त्वया दृढम् । राज्ञा गृहीता दक्षेण, तस्थौ राज्ञी तथैव हि ॥ ७ ॥
किं कर्तव्यतया मूढः, सशोकोऽगाद् गृहं नृपः । निर्मानुपाटवीं नीता, तेनेभेन नृपश्रिया ॥ ८ ॥

तपत्तः प्राविशद् दन्ती, सस्रक्केड्मुखेलनम् । उचीर्णां शनकै रङ्गी, सस्सो निर्जगाम च ॥ ९ ॥
 न वेत्त्याशा भयभ्रान्ता, पश्यन्ती सर्वतो वनम् । अहो ! कर्मपरीणामो, येनाड्सास्सीदृशो दशाम् ॥ १० ॥
 तत् किं कुर्वे ? क्व गच्छामि ? गतिर्मे केति रोदितुम् । ग्रन्ता परतन्वा सा, क्षणात् चक्रे दृढं मनः ॥ ११ ॥
 दध्यौ न ज्ञायते किञ्चिद्, दुष्टधापदसङ्कुले । वनेऽस्मिन् भावि मे तस्माद-ग्रमत्ता भवाम्यलम् ॥ १२ ॥
 क्षामिताः सर्पसत्त्वौघा(त्वाथ), धतुःशरणमाश्रितम् । सागारं स्वीकृतं प्रायं, दुकृतं गर्हितं स्वकम् ॥ १३ ॥
 कान्दिशीना दिशां(श्च) काञ्चिद्, ततः पञ्चनमस्कृतिम् । स्मरन्ती चलितैक्षिष्ट, तापसं सैकमग्रतः ॥ १४ ॥
 गत्वाऽभिगदितो राश्या, तापसः पृष्टवानिमाम् । कुतः पुत्र्यागताऽसीदाश्रयपश्येव वीक्ष्यसे ॥ १५ ॥
 सा स्माद् यावदानीता, गलेनानास्मि कानने । सोऽपि चेदकसम्बन्धी, मा भैषीरिति ता जगौ ॥ १६ ॥
 ऊचे च मा स्मा शोचीस्त्वमीदृश्येव भवस्थितिः । हेतुर्योग-वियोगाना, रू-शोकादिनिवन्धिनी ॥ १७ ॥
 उक्त्वा वनफलैः प्राणा-जीविका कारिता बलात् । नीत्वा वासभुवं काञ्चिद्, तामित्याह स तापसः ॥ १८ ॥
 हलाकृष्टोर्वरा भद्रे ! नोचितास्तः परं हि नः । देशो दन्तपुरस्यायं, दन्तवक्रोज्ञ पार्थिवः ॥ १९ ॥
 निर्भयाज्जाधुनागच्छ, यायाधग्यापुरीमनु । इत्युक्त्वा तापसः पश्चात्, निवृत्तोऽगादिदं पुरम् ॥ २० ॥
 पृच्छन्त्युपाश्रयं साध्या, गत्वा(ता) नत्वा प्रवर्त्तिनीम् । रुरोद स्थापिता ग्रीच्य, तयाऽसह्य भवस्थितिम् ॥ २१ ॥
 ततः संवेगतस्तासा, मूले सा व्रतमग्रहीत् । दीक्षाऽदानमयाद् गर्भः, साध्वीना नोदितस्तया ॥ २२ ॥
 वदितैऽस्मिन् प्रवर्त्तिन्याः, सद्भावः कथितः स्वयम् । आसनोद्गाहरक्षार्थं, सा तथा स्थापिता रहः ॥ २३ ॥

समं कम्बलरत्नेन, नाममुद्राङ्कितं सुतम् । जातमात्रं स्मशानोर्व्यां, साध्वी पद्मावती जहौ ॥ २४ ॥
ततः स्मशानपालेन, लत्वा पत्न्यै स चार्थितः । अवकर्णिक इत्याख्यां, पितरौ तस्य चक्रतुः ॥ २५ ॥
सा मातङ्गया समं ग्रीतिं, चक्रेऽपृच्छवथाऽर्यकाः । साध्वि ! क्व गर्भस्ते ? साऽऽख्यत्, मृतो जातोऽज उज्जितः ॥ २६ ॥
स क्रीडति समं बालैस्तान् स्माहास्मि नृपो नु वः । करं यच्छन्तु मे कण्डूयनलक्षणमर्भकाः ॥ २७ ॥
रुक्षकच्छृगृहीतत्वात्, करकण्डुरिति व्यधुः । तस्याऽऽख्यां बालकाः सोऽपि, संयत्यामनुरागवान् ॥ २८ ॥
साऽप्याप्तान् मोदकांश्चारुभिक्षां चास्मै प्रयच्छति । स्मशानं वर्द्धमानोऽसौ(स्को) सरक्ष पितुराज्ञया ॥ २९ ॥
कुतश्चित् कारणात् साधु-द्वयं तत्रान्यदाऽऽगतम् । ददर्श वंशजाल्यन्तर्दण्डरत्नं सुलक्षणम् ॥ ३० ॥
मुनिरेकोऽज्रवीदेनं, यो ग्रहीष्यति पार्थिवः । स भावीति(तः) परं योग्यश्चतुरङ्गुलवर्द्धितः ॥ ३१ ॥
तत् साध्वीसूनुनाऽश्राचि, तथैकेन द्विजन्मना । सोऽग्रहीत् तं रहोऽधस्तात्, खनित्वा चतुरङ्गुलम् ॥ ३२ ॥
विलग्नः करकण्डुस्तं, दण्डो मद्भूभवो ह्ययम् । न दास्यामीति ते तौ तु, गतौ कारणिकान्तिके ॥ ३३ ॥
तैरुक्तं देहि भो बाल !, द्विजायामुं परं भवान् । गृह्णातु सोऽवदत् कार्यं, केनाप्यन्येन मे नहि ॥ ३४ ॥
ग्रहीष्याम्येनमेवाहं, दण्डमुदण्डराज्यदम् । स्मित्वोचुस्ते द्विजायैको, ग्रामो देयस्ततस्त्वया ॥ ३५ ॥
आमि[मे]त्युक्तं स्य बालेन, नापितोऽस्मै द्विजात् स तैः । बालग्रहो दुर्ग्रहो हि, ब्रुवद्भिर्मरिति तत्पुनः ॥ ३६ ॥
द्विजास्तेन द्विजेनान्ये, प्रोक्ताहत्वाऽमुमर्भकम् । हरामो दण्डकमिति, तत्पित्रा तत् श्रुतं वचः ॥ ३७ ॥
पितृ-पुत्रास्त्रयो(स्ततो) नष्टाः, काञ्चनाख्यं पुरं ययुः । तत्रापुत्रो मृतो राजाऽमार्त्यैरश्वोऽधिवासितः ॥ ३८ ॥

बहिः सुप्तस्य तस्यान्ते, गत्वा दत्त्वा प्रदक्षिणाम् । स्थितोऽधो ददृशुः पौरास्तं सल्लयणमादरात् ॥ ३९ ॥
 जयशब्दं व्यधुर्नन्दी-तूर्यवादनपूर्वकम् । जुग्भा कुर्वन् स उत्तस्था-चारुदो दिव्यवाजिनम् ॥ ४० ॥
 प्रवेशं न ददुर्मित्रा-स्तस्य मातङ्गश्चरति । गृहीतो दण्डकस्तेनाऽऽरब्धो ज्वालितुमश्रिवत् ॥ ४१ ॥
 मीता विप्राः स्थिताः सर्वे, ततो धिञ्जातयः कृताः । वाटधानकवास्तव्याथ[चा]ण्डालाः करण्डुना ॥ ४२ ॥
 उक्तं च—“दधिवाहनपुत्रेण, राजा नु [तु] करण्डुना । वाटधोनकवास्तव्याथाण्डाला द्राक्षणीकृताः ॥ ४३ ॥”
 हृत्वाऽवकण्ठिकाभिरव्या, पितृभ्या तस्य सवनः । चक्रे चालकृतं नाम, करण्डुरिति स्फुटम् ॥ ४४ ॥
 स समागो[ख्य]द् द्विजो मह्यं, स्वोक्तं ग्रामं नृपा[ममा]र्पय । गृहाणामिमं स्वस्य, वारुगुरः पार्थिवोऽवदत् ॥ ४५ ॥
 मवृगृहं देव ! चम्पायां, तदासन्नं तम[मा]र्पय । चम्पेशाय ततो लेखः प्रेषितः करण्डुना ॥ ४६ ॥
 स्वदेशे देहि मे ग्राम-मेकं यद् रोचते हि ते । पुरं वा ग्राममुख्यं वा, विषये तद् गृहाण मे ॥ ४७ ॥
 दण्डस्पृष्टाहिवद् रुष्टस्तत् श्रुत्वा दधिवाहनः । मातङ्गो वेत्ति नाऽऽत्मानमाज्ञापयति यत् स माम् ॥ ४८ ॥
 दूतेनैत्योक्तमस्यैतत्, चम्पा रुद्धाऽऽहवोऽभवत् । साध्वी विज्ञाय तल्लोक-स्यो मा भूत् कृपा दधौ ॥ ४९ ॥
 पृष्ट्वा प्रवर्तिनीं चम्पा[पा]पुरीमेत्य तपस्विनी । पिताऽयं वत्स ! ते पूज्य, इत्याख्यत् करण्डवे ॥ ५० ॥
 तेन 'तौ' पितरौ पृष्टौ, ताम्यामुक्तं यथास्थितम् । तथाऽप्यदह्कारवशात्, पितुस्ते न याति सः ॥ ५१ ॥
 ततोऽन्तःपुरमार्याजात्, नम्रा दास्योऽरुदंस्तराम् । श्रुत्वाऽजात्य नृपो नत्वाऽपृच्छत् तं गर्भमार्यिकांश्च ॥ ५२ ॥
 साऽऽह्वेषं येन ते रुद्धः, पुरं हृष्टः स निर्ययो । भिलितौ पितृ-पुत्रौ तौ, हर्षद्वितात्मतां गतो (तौ वीज्यद्भजौ) ॥ ५३ ॥

दत्त्वा राज्यद्वयं स्वनोः, ग्रात्राजीद् दधिवाहनः । करकण्डुरभूदग्र-शासनः शासको द्विवाम् ॥ ५४ ॥
 स गोकुलप्रियस्तस्य, तान्यनेकानि जज्ञिरे । शतकालेऽन्यदाऽद्राक्षीद्, वत्समेकं नृपोऽद्भुतम् ॥ ५५ ॥
 कुकु(कु)ट्यण्डमिव श्वेत-मुच्छलतपुच्छपिच्छलम् । स्थूल (लं)गानं ग्रीतियात्रं, तं वीक्ष्य मुमुदे नृपः ॥ ५६ ॥
 स गोपान् ग्राह मा कुर्युस्याम्यादोहनक्रियाम् । वद्धमानोऽन्यथेनूनां, पायितव्यः पयः पुनः ॥ ५७ ॥
 प्रतिपन्नं वचो राज्ञो, गोपैर्गोपुत्रकः पुनः । जज्ञे तीक्ष्णविषाणग्रोऽतिस्थूलगलकम्बलः ॥ ५८ ॥
 अर्दयन् निर्दयं (भिन्दयन्) शृङ्गेर्बलीवदन् विमर्दनात् । कूर्दमानोऽन्यदा राज्ञा, जातस्थामोक्षितः स तु (स्वयम्) ॥ ५९ ॥
 पुना राजाऽऽगतोऽद्राक्षीत्, पतितं तं जरदद्रवम् । पङ्कडु[ङ्क]र्कैर्घट्टितं दीनं, हीनं चङ्क्रमणाक्षमम् ॥ ६० ॥
 गोपान् यग्रच्छ गोपालः, कुत्र स वृषभः ? रा तैः [तु] । दर्शितस्तादृशो[शे] भूयस्तं वीक्ष्येदमचिन्तयत् ॥ ६१ ॥
 अहो ! भूत्वाऽयं तादृशोऽधुना ग्रासो दशमिमाम् । तदस्यां संस्मृतौ सर्वेऽनित्या भावा धनादयः ॥ ६२ ॥
 जातः प्रत्येकबुद्धोऽसौ, चित्तान्तश्चिन्तयन्निति । लोचं कृत्वाऽग्रहीद् दीक्षां, देवतादत्तलिङ्गभृत् ॥ ६३ ॥
 निष्क्रम्य सिंहवृत्तैवाऽ प्रतिवद्वसमीरवत् । करकण्डवाख्यराजर्षि-विजहार वसुधराम् ॥ ६४ ॥

उक्तं च—“सयं सुजायं सुविभक्तसिगं, जो पासिया वसभं गोढुमज्जे ।

रिद्धि अरिद्धिं समुपेहियाणं, कलिंगराया वि समिक्ख धम्मं ॥ ६५ ॥

इति श्रीमुद्रित-ऋषिमण्डलवृत्तितः उद्धृता श्रीकरकण्डुराजर्षिकथा संपूर्णा.

५३ श्री द्विमुखराजर्षिकथा

अस्तीह भरतक्षेत्रे, पुरे काम्पील्यनामनि । श्रीमद्दहखिलोद्भूतो, यथार्थः पार्थिवो जयः ॥ १ ॥
गुणमालाप्रिया तस्य, गुणमाला प्रियाऽभवत् । निनाय वासरान् राज्यं, भुञ्जानो राट् तथा समम् ॥ २ ॥
दूतं स्वाकूतमन्येद्युर्नयोऽपृच्छत् किमस्ति न । यदस्ति राज्ञामन्येषा ! सोऽवक् चित्रसभा न ते ॥ ३ ॥
ततोऽधिकारिणो राज्ञाऽऽदिष्टास्तां कारयन्तु भोः । तदैव तैरथाऽऽख्या, राज्ञा कार्यं वचोऽनुगम् ॥ ४ ॥
क्षमाया खन्यमानोया, दष्टः पञ्चमयासरे । मुकुटः सर्वरत्नाढ्यः, प्रभाभस्तिताभास्करः ॥ ५ ॥
शिष्टः कर्मकरै राज्ञे, तूर्यवादनपूर्वकम् । उद्धृतोऽसौ ततो भूमे-र्भूभुजा वृजिताश्च ते ॥ ६ ॥
निष्पन्नाऽभ्रंलिहा स्तोक्-कालात् चित्रसभा नृपः । सुसुहूर्ते प्रविष्टोऽन्त-र्मङ्गलघ्ननिर्पूर्वकम् ॥ ७ ॥
स दिव्यमुकुटो मूर्द्धिन, धृतः श्रीजयभूभुजा । तस्याऽऽस्यस्यात्र सङ्ग्रान्त्या, द्विमुखाऽऽरया जनोऽतनोत् ॥ ८ ॥
तस्याऽऽसंस्तनयाः सप्त, गुणमाला ममाऽऽत्मजा । नेति चक्रेऽधृतिं स्त्रीणा, पुत्री प्रायोऽतिवह्नुभा ॥ ९ ॥
उपयाचितकं मेने, कामयक्षस्य राश्यथ । कल्पद्रुमजरीस्वम-घ्नचिताऽस्याः सुताऽभवत् ॥ १० ॥
सप्तद्वर्पापनकं नाम, दत्तं मदनमजरी । वर्द्धमानेन्दुलेखेव, साऽभूद्दुधौवनोन्मुली ॥ ११ ॥
इतश्चोन्नयनीपुर्वा, ग्रधोतत्रण्डशासनः । पार्थिवो बुभुजे राज्यं, दूतोऽग्रेऽस्येदमब्रवीत् ॥ १२ ॥
देव ! दिव्यकिरीटानुभावेन द्विमुखाभिधाप् । जयो राजाऽऽप तत् शुत्वा, राज्ञोऽस्योपर्यभूत् सृष्टा ॥ १३ ॥

प्रद्योतः प्राहिणोद् दूतं, स्वाकृतमिव भूभुजे । सोऽप्यागत्याऽऽह ते राजन् !, किरीटं देहि मन्त्रभोः ॥ १४ ॥
मन्त्रभोरेव योग्यं तद्, युद्धसज्जो न चेद् भव । श्रुत्वैति द्विमुखोऽवोचदस्तु तद्वस्तु मे प्रियम् ॥ १५ ॥
गजोऽनलगिरिश्चाग्निमीरू रथः शिवा प्रिया । लोहजङ्घो लेखवाहो, दद्यादेतत् तव प्रभुः ॥ १६ ॥
तद्राज्यसारभूतं तद्, दूतो गत्वाऽऽह तत्समम् । सैन्यादोपेन कोपेन, प्रद्योतः प्राचलत् ततः ॥ १७ ॥
लक्षद्वयं गजेन्द्राणां, रथानामपि तद् द्वयम् । सप्तकोटयः पदातीनां, पञ्चायुतानि वाजिनाम् ॥ १८ ॥
प्रयाणैः सोऽनवच्छिन्नै-रेतावत्सेनयाऽन्वितः । तस्थौ सागरव्यूहेन, सीम्नि पञ्चालनिवृतः ॥ १९ ॥
द्विमुखः सन्मुखं तस्य, प्रतस्थे सर्वसेनया । विस्तार्ये गरुडव्यूहं, तस्थौ सीम्नि स्वनीवृतः ॥ २० ॥
लग्नमायोधनं तत्र, सैन्ययोरुभयोरपि । अजय्यो द्विमुखो राजा, तत्किरीटानुभावतः ॥ २१ ॥
भग्नं द्विमुखसैन्येन, प्रद्योतस्याखिलं बद्ध्वा । बद्ध्वा पुरान्तरानीतः, प्रद्योतो द्विमुखेन तु ॥ २२ ॥
पादयोर्निगडो दत्तो, धिक् कष्टं परतन्त्रता । पुरान्तर्भ्रमताऽनेन, दृष्टा मदनमञ्जरी ॥ २३ ॥
पञ्चवाणेन वाणेन, विद्धस्तदर्शनादसौ । नष्टवि(चि)त्त इव दृष्टः, पृष्टो द्विमुखभूभुजा ॥ २४ ॥
साबाध इव किं राजन् !, वीक्ष्यसे ब्रूहि कारणम् । निःश्वस्य दीर्घं प्रद्योतः, कथञ्चिदिदमृचिवान् ॥ २५ ॥
“भयणवसगस्त नखर !, बाहिर्विधत्थस्स तद् य मत्तस्य । कुवियस्य मरंतस य, लज्जा दूरज्जिया होह ॥ २६ ॥
तद् यदीच्छसि मे क्षेमं, तदा मदनमञ्जरीम् । राजन् ! देहि न चेदेवं, विशामि ज्वलितानले ॥ २७ ॥
ततस्तन्निर्णयं ज्ञात्वा, द्विमुखोऽदात् निजां कनीम् । प्रद्योतनाय सन्तो हि, प्रार्थनाभग्नमीरवः ॥ २८ ॥

तं जामातरमाह्वय, सन्मान्य बहुभक्तिभिः । प्रजिघाय यथास्थानं स्वस्येव द्विमुखो यशः ॥ २९ ॥
 राज्य पालयतोऽन्येद्युस्तस्यागादुत्सवो हरेः । आदिष्टा नागरा राज्ञा, भोः ! कुर्वन्तु तदुत्सवम् ॥ ३० ॥
 क्लृप्तध्वजपटादोपरतै रणक्तिङ्किणीगणः । चित्रैश्च(विचित्र) चित्रितोऽनैकैरुर्ध्वचिह्नै हरेर्ध्वजः ॥ ३१ ॥
 ददुर्दानानि दातारो, जगुर्गीतानि गायनाः । वादका वादयामासुर्वाधानि मधुरस्वरम् ॥ ३२ ॥
 उल्लेसुरिन्द्रजालानि, चयुर्नृत्यानि नर्तकाः । जज्ञे सप्तदिनीमेवं, पुरान्तः प्रवरोत्सवः ॥ ३३ ॥
 पौर्णमास्यागता यावद्, राज्ञा विच्छिदितो[विच्छित्तो]ऽर्चितः । फल-प्रसन्न-वस्त्राद्यैरुद्यद्वाद्यपुरस्सरम् ॥ ३४ ॥
 अमेध्य-मूत्रदुर्गन्ध[न्धे], निःश्रीकं पतितं ध्वजम् । मर्द्यमानं जनैः पार्दितं वीक्ष्याचिन्तयत् नृपः ॥ ३५ ॥
 अहो ! सर्वेऽप्यमी भावा, ईदृशा एव संसृतौ । धिगस्तु वस्तुतः काम-भोगास्तान् दुःखदायिनः ॥ ३६ ॥
 मत्प्रेरुदुःखः शुद्धात्मा, सम्पन्नश्चिन्तयन्निति । प्रात्राजीद् देवतादत्त-लिङ्गो लोचं विधाय च ॥ ३७ ॥

इति श्रीसुद्रित-ऋषीमण्डलवृत्तितः उद्गता श्री त्रिसुखराजपिकथा सम्पूर्णः

५४ श्री क्षुल्लकमुनिकथा

श्रीसाकेतपुरे क्षोणीनेणीचूडामणीनिमे । राजाऽभूत् पुण्डरीकाक्षः । पुण्डरीकदलेक्षणः ॥ १ ॥
 तद्भ्राता कण्डरीकाक्षो, युवराजोऽस्य पत्न्यभूत् । यशोभद्रा यशोभद्रा, मुधाकृतमुधा गिरा ॥ २ ॥
 पुण्डरीको नृपोऽद्राक्षीदन्येद्युस्ता रहःस्थिताम् । अनावृताङ्गी तन्वङ्गी, रागप्रस्तो वभूव च ॥ ३ ॥

'प्रसादनर्थमेतस्याः, प्राहिणोत् प्राप्तुं नृपः । ज्येष्ठप्रसाद इत्येषा, 'निर्विकारा तदाददे ॥ ४ ॥
 अन्येष्टुः प्रार्थयामास, तां निसस्य त्रपां नृपः । यशोभद्राऽऽह तं राजन् ।, न आतुरपि ते त्रपा ? ॥ ५ ॥
 ततोऽसौ दुरभिप्रायो, जघान आतरं नृपः । प्रतस्थे सार्थिसार्थेन, शीलस्त्राकृते सती ॥ ६ ॥
 श्रावस्यां पुर्यगादजितसेनाचार्यसद्गुरोः । महत्तराकीर्त्तिमत्याः, पार्थे साऽशिश्रियद् व्रतम् ॥ ७ ॥
 तदैवोत्पन्नगर्भाशा, व्रतानादानशङ्कया । महत्तराया नाख्याता, चास्त्रित्सुकया तया ॥ ८ ॥
 वर्द्धमाने ततो गर्भे, सोपालम्भनपूर्वकम् । सा महत्तरया पृष्टा, पूर्वोत्पन्नं तमाह च ॥ ९ ॥
 शासनोद्वाहरक्षार्थं, रक्षिता सा सती रहः । धुल्लुकुमारानामानं, प्राप्तुत समये सुतम् ॥ १० ॥
 स क्रमाद् यौवनावस्थो, दध्यौ पालयितुं व्रतम् । नैव क्षमोऽस्मि पृच्छामि, भोगार्थी मातरं निजाम् ॥ ११ ॥
 मात्राऽनुशासितः सम्यक्, धुल्लुः स्थातुमनीश्वरः । देहि मे द्वादशाब्दानि, स तया प्रार्थितो ददौ ॥ १२ ॥
 ततो द्वादशवर्षान्ते, पुनः पप्रच्छ मातरम् । साऽप्याख्य[वोच]दार्थिकां पृच्छ, तदधीनाऽस्मि यत् सुत ! ॥ १३ ॥
 भोगाभिलाषी यास्यस्मि, तेनापृच्छि महत्तरा । ममापि द्वादशाब्दानि, देहीति तान्यसाचदात् ॥ १४ ॥
 द्वादशद्वादशाब्दान्याचार्योपाध्याययोरपि । नाचैवं तस्थिवानष्टत्वारिंशत् स वत्सरान् ॥ १५ ॥
 गच्छंस्तदन्ते मात्रोक्तो, मा याहीतस्ततः सुत ! । पुण्डरीकः पितृव्यस्ते, साकेते तत्र च व्रजेः ॥ १६ ॥
 नाममधुर्द्री पितुः सत्कां, रत्नकम्बलमव्युतम् । तस्मै ददौ यशोभद्रा, पुत्रेभ्रेण्याऽऽर्यिका तदा ॥ १७ ॥
 आदाय तद् द्ययं सोऽपि, पितृव्यपुत्रमागमत् । स्थितस्तद्वयानशालायां, मातरैर्क्ष्यामि पार्थिवम् ॥ १८ ॥

तदाऽभ्यन्तरपर्यासीत् नाट्यं नाटिकाकृतम् । नदी प्रथिमयामिन्यामीर्यभिद्रादिताऽभ्यवत् ॥ १९ ॥
 निद्रायमाणां ता वीक्ष्य, दत्त्वा धौरिकिनीं हृदि । तोषिता परिपत् सर्वा, लब्धं बहुतरं धनम् ॥ २० ॥
 निद्रातीयं यदीदानीं, मया मे धर्यता इति । सा सुप्तु गीतमित्यादि गीतिकाष्टन्यकैर्जैर्गो ॥ २१ ॥
 तद्यथा—“सुप्तु गार्ह्यं सुप्तु वाह्यं सुप्तु गन्धिय सामसुंदरी ।
 अणुपालिय दीहरादिति या उ सुमिणतए मा पमायए ॥ १ ॥”

अत्रान्तरेऽर्पितः ब्रह्म-साधुना रत्नकमलः । कुण्डलं शुभराजेन, यशोभद्रेण चार्पितम् ॥ २२ ॥
 कटको मन्त्रिणाऽदायि, नर्तक्यै यतिसन्धिना । हारः श्रीकान्तया सार्यवाह-पत्न्याऽर्पितोऽब्रुतः ॥ २३ ॥
 वितीर्णः कर्णपालेन, महामात्रेण चाङ्कुशः । पञ्चकं कम्बलाद्येतत्, लक्ष्मूल्यं पृथक् पृथक् ॥ २४ ॥
 लिख्यते वह्निकाया यस्तत्र तुष्यति रुष्यति । स्याद् दानादानयोर्ज्ञानेऽनुग्रहो निग्रहोऽन्यथा ॥ २५ ॥
 सर्वेऽपि प्रातराहूताः, किं त्वया रत्नकमलः । दत्त ! ब्रह्मभारेति, राज्ञा पृष्टः ससम्भ्रमम् ॥ २६ ॥
 स यथा भारितरतातो, माता नष्टाऽर्पिकाऽमगत् । यावद्दुधौवनोऽत्रागा, भोगार्थीत्यवदत् समम् ॥ २७ ॥
 शुद्धान पुत्र ! तद् राज्यमित्यूचे पुण्डरीकराट् । सोऽयस्त्वत् तात ! राज्येन स्रुतं दुर्गतिहेतुना ॥ २८ ॥
 भरिष्याम्यचिरादेव, भ्रमादोऽल्पकृते हि कः ? । संयमोऽपि पुराऽऽचीर्णो नश्यत्येवैपिसङ्गजः ॥ २९ ॥
 किं कुमार ! न्वया दत्तं, कुण्डलं ? सोऽप्यदोऽबदत् । मारयामि जरद्भूयै, राज्यं दोस्त्यत्यसौ न मे ॥ ३० ॥
 तन्निशम्याद् भूभर्त्ताऽऽदत्स्व राज्यं भ्रमाऽऽत्मज ! । न कार्यमार्य ! राज्येन, भरकान्तेन सोऽप्यवक् ॥ ३१ ॥

कथं दत्तस्त्वया मन्त्रिन् !, कटकः ? सोऽप्यदोऽवदन् । त्वां मृत्याऽन्यत्रुपं मेवे, पुराऽऽसीदिति चिन्तितम् ॥ ३२ ॥
किं श्रीकालेऽर्पितो हारस्त्वयेति साऽह मत्पतेः । द्वादशाब्दा गन्म्याऽऽसन्नानयमि परं नरम् ॥ ३३ ॥
कथं दत्तः [किसदायि] त्वया सादिनद्धुजः ? सोऽयथावचीन् । माग्याऽनय योत्रभं, ज्ञापितं यन् पुरा परं ॥ ३४ ॥
सर्वेऽपि स्वार्थसिद्धयर्थे, राजाऽऽदिष्टाः मृनादयः । व्ययुर्निर्येषामुदुदास्तन्यागागिन्त्राणः ॥ ३५ ॥
युवराजादयः सर्वे, वैराग्यादस्तकल्मषाः । क्षुल्लकुमारमोर्गेण, नदीनाऽऽदिरे व्रतम् ॥ ३६ ॥
इत्थं क्षुल्लकुमारस्य, निगम्य चरितं हिनम् । शुभं भजन्तु भोनेन, भो भव्या ! भावमाधनम् ॥ ३७ ॥

इति श्रीमुद्रिन-ऋषिमण्डलुचितः उद्धना शुल्लकमुनिकथा संपूर्णा.

५५ श्री मुव्रतमहर्षिकथा

मुद्गर्जनपुरे दूरे, त्रिगुणागो महाधनी । कभूत गुणगानाधी, ननिषा प्रेमजाब्धिनी ॥ १ ॥
पितृभ्यां परमपीठया, कान्यमानः प्रसन्नम् । ज्ञान-पिञ्जानवान् जज्ञे, तन्मुनः सुव्रतादरः ॥ २ ॥
यौननं पावनं प्राप. स स्त्रीणगणमोदनम् । क्रमेण कर्मयोगेन, वैराग्यं च महत्तरम् ॥ ३ ॥
सम्बोध्य पितरी कञ्ज्याद्, जगदे मुक्तो व्रतम् । बहुश्रुत्यैरुक्तविशगमनिभामपि ॥ ४ ॥
प्रशंसमान्यदा शक्रस्त्वं वीक्ष्य मनिमाग्धितम् । मुग्नधरभानो द्रो, पुंज्यानीयतुर्गुतम् ॥ ५ ॥
कुमारत्रयचोर्येण, धन्य[धर्मी] एकोऽनदन् गुरः । परम एलमन्त्रान-न्देद्रकः पापतानयम् ॥ ६ ॥

तयोर्द्वयोर्ध्वचः श्रुत्वा, नारुत नारुतपद् मुनिः । तुल्यवृत्तिसुलाकोटि-स्वाभूत् क्रिन्तु चेतसा ॥ ७ ॥
ततश्च पितरौ ताभ्या, दर्शितौ देवमायया । अत्यन्तविषयासक्तौ, तन्मनःक्षोभहेतवे ॥ ८ ॥
दर्शितौ मार्यमाणौ तौ, क्रन्दन्तौ कलणस्वरम् । तथापि सुनतमुनिश्चुक्षोभाम्भोधिगन्त च ॥ ९ ॥
धैक्रियगिहृतस्त्रीभिः, सविभ्रमविलोकनम् । दिव्याभिर्दोर्ध्विनिःश्वास-पूर्वमालिङ्गितो भृशम् ॥ १० ॥
इत्याद्यैरुपसर्गोर्ध्वरुक्कलैरसौ मुनिः । ताभ्या न चालितो ध्यानात्, सुमेरुरगि वात्यया ॥ ११ ॥
क्रिन्तु स्थिरतरोऽत्यर्थं, संयमे सुनतोऽभवत् । तदैव केवलज्ञानं, निष्पापः प्राप चामृतम् ॥ १२ ॥
इति श्रीमुद्रित-ऋषिषण्डलप्रकरण वृत्तितः उद्धृता सुनतमहर्षिकथा संपूर्णा ।

५६ कुरगडुमहर्षिप्रवन्धः

कश्चिदुग्रतपाः रुस्मिन्, गच्छेऽभूत् क्षपकः पुरा । स क्षुल्लेन सहान्येद्युर्मिक्षार्थमगमत् पुरे ॥ १ ॥
गच्छता तेन मण्डूकी, मार्गे व्यापादिता पदा । तद्वध क्षुल्लकः ग्राह, न मेने क्षपकस्तदा ॥ २ ॥
आलोचयति नाऽल्लोचनावेलाया मुनिस्तु तम् । क्षुल्लकग्राह तत्पाप-मालोचय श्मशाय ! ॥ ३ ॥
तत् श्रुत्वा क्षपको रुष्टः, क्षुल्लं हन्मीत्यधावत् । क्षुल्लोऽपि लब्धलक्षत्वात्, नष्टा द्रुं गतो जवात् ॥ ४ ॥
स्तम्भमग्नशिरा मृत्वो-त्पेदे क्रोधान्धग्निग्रहः । विराधितनत-कुले, स फण्येऋत दग्निपः ॥ ५ ॥
ज्ञानन्ति तेऽह्योज्योऽज्यं, जातिस्मृतिवशात् ततः । प्रासुकाहारिणो रात्रि-चारिणो जज्ञिरेऽखिलाः ॥ ६ ॥

इतश्च कस्यचित् राज्ञः, पुत्रो दृष्टोऽहिना मृतः । रुष्ट आदिष्टवान् भूपः, सर्पव्यापादनं(ने) जनान् ॥ ७ ॥
तस्मै यच्छाणि दीनारं, यो हतं दर्शयत्यहिम् । ततो बहुजनो लग्नस्तद्वधे लोभलीलया ॥ ८ ॥
केनचिद् भ्रमताऽन्येष्टू-रेखास्तेषामिहेक्षिताः । ओ(औ)षधीभिस्ततो दध्मौ, तस्याहेर्निर्दयो विलम् ॥ ९ ॥
निर्यात्यभिमुखं नाहि-र्मा भूत् मे भस्मसाद् दृशा । निर्गतं निर्गतं छित्त्वा, तं गब्रेऽदर्शयन्न सः ॥ १० ॥
नागदेवतया भूपो, बोधितो यत् तवाऽऽत्मजः । नागदत्ताह्वयो भावी, देह्यहीनामतोऽभयम् ॥ ११ ॥
मृत्वा क्षपकजीवोऽहि-र्महिष्यास्तस्य भूयुजः । नागदत्ताभिधो जज्ञे, स्रुतुन्यूनविग्रहः ॥ १२ ॥
नागदत्तो गवाक्षस्थोऽन्यदाऽतिक्रान्तशैशवः । साधूनालोक्य सस्मार, जातिं ह्यःकृतकार्यवत् ॥ १३ ॥
प्रवव्राज गुरूपान्ते, बुभुक्षावानसौ भृशम् । जग्राहाभिग्रहं रोपो, न कार्योऽत्र मया क्वचित् ॥ १४ ॥
सन्त्याचार्यगणे तस्मिंश्चत्वारः क्षपकर्षयः । एक-द्वि-त्रि-चतुर्मसिोपवासतपसः क्रमात् ॥ १५ ॥
रजन्यां देवताऽऽयाता, त्यक्त्वा तानखिलान् मुनीन् । ववन्दे क्षुल्लकमुनिं, तमद्वैतक्षमानिधिम् ॥ १६ ॥
निर्गच्छन्ती करे धृत्वा, सौक्तैकेन तपस्विना । रे कटपूतने ! ग्राम्ये !, विवेकविकलाऽसि किम् ? ॥ १७ ॥
महातपस्विनो याऽस्मान्, मुक्त्वा त्रिकालभोजिनम् । वन्दसे पूर्वमेवैनं, सर्वसाध्वव(ध)मं मुनिम् ॥ १८ ॥
देव्युवाच मुने ! भाव-क्षपकं प्रणमाम्यहम् । न द्रव्यसाधुमित्युक्त्वा, सा स्वाश्रयमशिश्नयत् ॥ १९ ॥
क्षुल्लोऽपि कल्यवर्त्तस्य, पात्रं दत्त्वा न्यमन्त्रयत् । मुनीनैकेन निष्ठूतं, तदन्तर्न्यस्तमीर्ष्यया ॥ २० ॥
मिथ्या मे दुष्कृतं खेलमात्रं वो नापि तं द्रुतम् । तेनेत्युक्तेऽपि(च) निष्ठुतं, न्यस्तं तत्राखिलर्षिभिः ॥ २१ ॥

अद्विष्टो भुक्तगान् मर्कं, मुनिभिर्वारितोऽप्यसौ, । अद्वैतक्षान्तिमाहात्म्यात्, केवलज्ञानमाप च ॥ २२ ॥
चत्वारः धपकाः सानुतापाः केवलमुज्ज्वलम् । सम्प्रापुरेयं पञ्चापि, शिश्रियुस्ते शिश्रियम् ॥ २३ ॥

इति श्रीसुद्रित-ऋषिमण्डलप्रकरणवृत्तित उद्धतः कुरगडुमहर्षिप्रबन्धः सपूर्णः

५७ श्रीमेतार्यमहर्षिकथा

श्रीसाकेतपुरे चन्द्रावतंसकनृपोऽभवत् । प्रिया सुदर्शना तस्य, तथाऽन्या प्रियदर्शना ॥ १ ॥
सागरचन्द्र-मुनिचन्द्राख्यौ पुत्रौ तथाऽपसौ । गुणचन्द्र-बालचन्द्रौ, जज्ञिरे क्रमशस्तयोः ॥ २ ॥
राजा सागरचन्द्राय, यौनराज्यपदं ददौ । कुमारभुक्तये मुनिचन्द्रायोज्ञयिनीं पुरीम् ॥ ३ ॥
कायोत्सर्गज्यदा तस्यौ, माघे राढ वासवेष्मनि । यावद् ज्वलति दीपोऽयं, हृदा कृत्वेत्यभिग्रहम् ॥ ४ ॥
प्राग्ग्यामान्ते प्रभुदुःखं, ध्वान्ते स्यातेति भक्तितः । हीयमाने प्रदीपेऽस्मिंश्चेदी तैलं न्यघात् पुनः ॥ ५ ॥
यात्रनिशीथं जज्वाल, शय्यास्वाकरी पुनः । निर्गणाभिमुखे दीपे, तैलं चिक्षेप पूर्ववत् ॥ ६ ॥
एव यामे वृत्तीयेऽपि, यावद् रुधिरस्फुरितः । प्रातः पतित्वा पञ्चत्न, प्राप चन्द्रावतंसरुः ॥ ७ ॥
राजा सागरचन्द्रोऽभूदन्यदाऽसौ विमातसम् । श्रोत्रे घ्न्योः कृते राज्यं, गृहाण प्रजाम्यहम् ॥ ८ ॥
अनेन राज्यमाक्रान्तं, धमौ नाद्यापि मत्सुतौ । बालत्वादित्यसौ दीयमानं नेच्छति तत् तदा ॥ ९ ॥
ततो राज्यश्रियाज्यन्तं दीप्यमानं निरीक्ष्य तम् । सा दध्यौ न मुधाऽनेन, दीयमानं तदाऽऽदृतम् ॥ १० ॥

श्रियाऽभविष्यतामेवं, शोभमानौ सुतौ मम । तदिदानीमसुं हन्मि, येन स्यादीप्सितं मम ॥ ११ ॥
गवेपयति छिद्राणि, प्रत्यहं प्रियदर्शना । राज्ञः सागरचन्द्रस्य, वैवैकृतनिश्रया ॥ १२ ॥
प्रेमीत् सदाय सन्देहं, बुभुक्षावान् नृपोज्ज्यदा । कल्यवर्चो मम कृते, प्रेयः प्रेयादिपाणिना ॥ १३ ॥
चेटीहस्तेऽर्पितस्तेन, मोदकः सिंहदेसरः । किमेतदिति पमच्छ, सम्प्रान्ता प्रियदर्शना ॥ १४ ॥
साऽह पूर्वाह्निकं राज्ञः, तया(तः) पस्पर्श पाणिना । प्राग् विपाक्तेन तेनासौ, चासितो मोदकोऽभवत् ॥ १५ ॥
अहो ! सुगन्ध इत्युक्त्वा, सा तं चेटीकरे ददौ । तञ्चेष्टितमजानाना इदौके साऽपि भूशुजे ॥ १६ ॥
विमावृ-तनयौ पार्श्वेऽभूतां दध्यौ ततो नृपः । बुभुक्षिताभ्यामेताभ्यां, कुर्वे पूर्वार्हिकं किमु ? ॥ १७ ॥
द्विधाकृत्य तयोस्तस्यैकं खण्डं ददौ नृपः । तदास्वादाद् विपावेगघूर्णितौ तौ चभुवतुः ॥ १८ ॥
सम्प्रमाद् बहवो(निपुणा) वैद्या, आहूता भृगुजाऽज्ययुः । गुणं पानयोगेन, सजीजातातृभौ क्षणात् ॥ १९ ॥
आहूता गृष्टा सा चेटी, भृगुजा विस्मितान्मना । तयोर्मतिरकरसार्शं, विनाले ग्राह केवलम् ॥ २० ॥
तामाकार्याविदद् देवः, सत्वेदं प्रियदर्शनाम् । पापेऽनार्चीर्णपुण्योऽहं, क्षिप्तोऽभुवमभ्यस्तया ॥ २१ ॥
दीयमानं तदा राज्यं, भवत्याऽभीकृतं न किम् ? । तद् गृह्णाणायुनेत्युक्त्वा, दत्त्वा प्रयजितः स्वयम् ॥ २२ ॥
साधुसङ्घटकस्तत्रावन्तीतः कश्चिदाययौ । निरुपद्रवतां गृष्टो, मृतीनामिदमभ्यधात् ॥ २३ ॥
साधून् पात्रखण्डिनश्चापि, पुरोधो-राजनन्दनौ । वानाटान्बुचाटयन्, केंतलं कैलिलोलुपौ ॥ २४ ॥
शुत्वा सागरचन्द्रर्षिः, सार्पस्तामगात् पुरीम् । साम्भोगिकानां माथूनामुपायमजिअयत् ॥ २५ ॥

मर्यादं नैगमौ पृष्ट-ज्ञानयामो भवत्कृतौ । भक्तमेयोऽग्नीदात्मलघ्विलम्बोपनीव्यहम् ॥ २६ ॥
 दद्रुयन्तु परं स्वापनाह्वानि भगवन्मयी । ततस्तैः क्षुद्रकन्तम्भी, तद्देशनकृतोऽर्पितः ॥ २७ ॥
 दृग्गोपित्वाऽऽप्यदं क्षुद्रो, वयलेऽस्मी पुरोधसः । प्रविश्यान्तदादुल्लेखैर्धर्मलाभमसौ धुनिः ॥ २८ ॥
 द्वावकारं पितृन्त्योऽन्तःपुर्यो न्निर्ययुर्गदिः । क्रमेण त्वं ? थाविहोयेति, नमाये शुनिरुत्कैः ॥ २९ ॥
 कुमारगिरितुल्यम्योन्मैःस्वरारुणेनादुमौ । कपाटसङ्घटं दत्त्वा, महर्षेरिवमृचतुः ॥ ३० ॥
 विधेदि नृन्यं रे मुण्ड !, मुक्त्वा पात्राव्यमामपि । ननर्त तौ तु चादित्रयादको केवलं जडौ ॥ ३१ ॥
 पुरराचं हं मृतेऽन्योन्यं, ततो युगपदागतौ । गृहीत्वैकत्र धुनिना, कृतान्यस्थीनि दूरतः ॥ ३२ ॥
 मर्मस्थाने मृगं हत्वा, मृतप्रायौ त्रिधाय तौ । ययौ कपाटमुद्रयाटय, वनान्तर्मुनिपुङ्गवः ॥ ३३ ॥
 क्षात्र्यगिरिकुगे राजाऽगृच्छत् तत्र स्थितान् धुनीन् । तेषोचन्नतिथिः साधुरेकोऽभूदागतः परम् ॥ ३४ ॥
 गमेययन्निर्घ्यानिस्त्यो, वनान्तर्मुनिरीनितः । राज्ञोपलभ्य तं नत्वा, ययाचे सञ्जता तयोः ॥ ३५ ॥
 पापावतन ! रे नन्दातंसमृतो भवान् । भूत्वाऽपीत्यं मुनीन् बाध्यमानान् रैरप्युपेक्षते ॥ ३६ ॥
 वचोमिः कर्कशैः शीतेनिर्मत्स्यैर्यमनेक्या । मुनिरूचे विना दीक्षा, मोक्षो नैवानयोर्नृप ! ॥ ३७ ॥
 गृष्टौ प्रतिश्रुता दीक्षा, गृहीत्वैकत्र चालिताः । क्वाचित् कलया तस्युः, रस्थाने सन्धयस्तयोः ॥ ३८ ॥
 पलान् प्रत्राजिनौ लोचं, कृत्वा तौ तेन साधुना । पितृव्योऽयं ममेत्येकः, सम्यक् पालयति व्रतम् ॥ ३९ ॥
 ज्ञो ! प्रत्राजिनौ वाचां, छलेन मुनिनाऽनुना । पुरोहितसुतैर्धनं, सदा दृदि जुगुप्सते ॥ ४० ॥

ग्रान्ते सानशनं मृत्वा, देवलोकं गताबुभौ । महाविदेहेवहन्तं, गतौ तौ पृच्छतोऽन्यदा ॥ ४१ ॥
 स्वामिन् ! सुखेन दुःखेन, धर्मं प्राप्स्यति को द्वयोः ? । पुरोहितसुतः स्वासी, ग्राह दुर्लभबोधिकः ॥ ४२ ॥
 पाश्चात्येन च्युतः पूर्व, प्रतिबोध्यो यया तथा । इति तौ सुहृदौ देवौ, प्रतिज्ञां चक्रतुर्मियः ॥ ४३ ॥
 जीवः पुरोधसः सन्नोस्ततश्च्युत्वा स्वकर्मतः । मेत्याः कुक्षौ समुत्पदे, पुरे राजगृहाह्वये ॥ ४४ ॥
 ग्रीतिरासीत् समं मेत्या, श्रेष्ठिन्याः साऽभवत् कथम् ? । विक्रीणात्यामिपं निन्द्या, गृह्णाति श्रेष्ठिनी पुनः ॥ ४५ ॥
 श्रेष्ठिन्या सोदिता मेती, मांसमन्यत्र मा नय । भवत्याः सर्वमप्येतदादास्ये चाहमन्वहम् ॥ ४६ ॥
 सदैवं व्यवहारेण, दृष्टेरेव निश्चला । अप्यासन्नाऽऽस्पदत्वेन, प्रीतिरासीत् तयोर्मियः ॥ ४७ ॥
 स्वभावात् श्रेष्ठिनी निन्दुर्मेत्या जातः सुतस्ततः । दत्तस्तस्यै मृता तस्याः । सुताऽऽत्मानाऽददे तया ॥ ४८ ॥
 श्रेष्ठिनी पादयोर्मेत्यास्तं पातयति नन्दनम् । भवत्या जीवितः(वतु) शिशुः, ग्रसादेनेति वादिनी ॥ ४९ ॥
 श्रेष्ठिन्या लालितोऽत्यन्तं, मेतार्य इति नामतः । बध्नेऽसौ सुधासेकात्, मन्दार इव मन्दरे ॥ ५० ॥
 सोऽग्रहीदल्पकालेन, कलाचार्यान्तिके कलाः । बोध्यमानोऽपि देवेन, तेन नैवैष नुष्यते ॥ ५१ ॥
 तदर्थमर्थिताः पित्राऽश्रेभ्यानामष्ट कन्यकाः । सोऽभ्रम् शिविकारूढो, जातपाणिग्रहोत्सवः ॥ ५२ ॥
 तेन देवेन मातङ्गोऽधिष्ठितोऽहददुर्चकैः । चेत् सुता मे मृता नाभूदकरिष्यं तदुत्सवम् ॥ ५३ ॥
 ततो व्यतिकरो मेत्या, मेतस्य कथितोऽखिलः । यथाऽयमावयोः सुनुर्विज्ञेयो भवता प्रिय ! ॥ ५४ ॥

करोष्यसदृशं रे रे ! त्वं सम्बन्धं ब्रुवन्निति । चिन्त्येतेत्याद्य मातङ्ग(हो) गर्त्ताया सहसा स तम् [तकम्] ॥ ५५ ॥
 आविर्भूयान्दद् देवो, बोध्यमानो न बुध्यसे । किमिदानीमिवैषोऽपि, वभाये दीनवागिदम् ॥ ५६ ॥
 वयस्यावर्णवादो मे, हीनजात्युद्भवः पुनः । निवारय परित्रय्याभादास्येऽप्यदिनैस्ततः ॥ ५७ ॥
 स कथं यात्यनेनोक्ते, मेलार्यो भापते सुदृढ । राजकन्यात्रिवाहेन, यात्यसौ नान्यथा पुनः ॥ ५८ ॥
 ततश्छालरुस्तस्मी, दत्तो रत्नपुरीपङ्क्त । तत्पितोपायनीचक्रे, तानि रत्नानि भूयुजे ॥ ५९ ॥
 पृष्टः श्रेणिकराज्ञाऽसावुपायनप्रयोजनम् । प्राह राजन् ! निजा कन्या, प्रदेहि मम सूनवे ॥ ६० ॥
 निषिद्धोऽपि पुनस्तानि, रत्नानि नृपतेरदात् । रत्नासिस्ते कुतस्येति, पृष्टो मेलोऽब्रवीदजम् ॥ ६१ ॥
 यद्धो राजगृहे छागो, दुर्गन्धममुचत् शरुत् । ततो दिव्यानुभावोऽयमिति प्रत्यर्पितोऽस्य सः ॥ ६२ ॥
 कुर्न्त्युपायन तस्मिन्, पुनर्मन्त्र्यभयोऽवदत् । भो ! दुःख याति वैभार-गिरौ नन्तुं प्रष्टुं नृपः ॥ ६३ ॥
 निष्पादय रथारोह-पद्या सद्यः स्वसिद्धये । देवेन तत्क्षणदेव, सा कृताऽचिन्त्यशक्तिना ॥ ६४ ॥
 साऽद्यापि दृश्यते शालः, सौवर्णः कारितः पुरे । मन्त्रिणोक्तः पुनर्मेलो, भो ! अत्रानय वारिधिम् ॥ ६५ ॥
 तत्र स्नातस्य शुद्धस्य, यच्छामस्ते कर्णौ निजाम् । आनीतोऽभ्योनिधिरसौ, वेलाया स्नापितः शुचिः ॥ ६६ ॥
 विवाहं कारितो याप्ययानारूढोऽब्रमत पुरम् । आनीतास्ताः स्त्रियो भोगान्, शुद्धोक्तोऽसौ नवभिः सह ॥ ६७ ॥
 समेत्य द्वादशाब्दान्ते, सुरो मेलार्यमब्रवीत् । व्रतार्थं प्रार्थितः स्त्रीभिर्द्वादशाब्दान्यदात् पुनः ॥ ६८ ॥
 चतुर्विंशतिवर्षान्ते, सर्वेऽपि प्राब्रजंस्ततः । नयपूर्वविदेकत्वप्रतिमामाददे मुनिः ॥ ६९ ॥

पुरेऽस्मिन् विहरं सोऽगात्, स्वर्णकृद्गृहमन्यदा । स श्रेणिकजिनाचरिं, कुरुते काञ्चनान् यवान् ॥ ७० ॥
त्रिसन्ध्यं परिपाठ्याज्वर्यहन्तं राह् यवैर्नवैः । अष्टोत्तरशतैस्ते तु, तेन निषादितास्तदा ॥ ७१ ॥
भिक्षा तदर्थं नानीतोदिते स्वर्णकृताऽपि हि । तदर्थं ग्राविशद् वेष्माभ्यन्तरं स्वर्णकृत् स्वयम् ॥ ७२ ॥
गलितास्ते यवभ्रान्त्या, काञ्चनाः क्रौञ्चपक्षिणा । पप्रच्छ बहिरायातस्तत्सम्बन्धमसौ शुनिम् ॥ ७३ ॥
त्वया परेण वा केन, वदर्पे ! मे यवा हृताः ? । स तत्कुरुणया जानन्नप्याचष्टे न किञ्चन ॥ ७४ ॥
राज्ञोऽर्चविसरो जज्ञेऽद्यास्थिखण्डान्यहं क्रिये । इति भीत्या स पप्रच्छ, मुनिरूचे न तत् पुनः ॥ ७५ ॥
ततो रुपाऽर्द्रचाद्भ्रूण, शीर्षविष्टोऽर्पितो मुनेः । तथा यथा दृशोर्गोलौ, निर्गत्य पतितौ भुवि ॥ ७६ ॥
निश्चलात्मा महात्माऽसौ, ध्यानात् नाप्यचलत् तथा । अन्तकृत्केवली भूत्वा, सिद्धिसौधाग्रमाप च ॥ ७७ ॥
स्फोटयमानानादथो काष्ठादेकं खण्डं गलेऽलगात् । क्रौञ्चस्योत्पत्य ते तेनाखिला वान्ता यवा भिया ॥ ७८ ॥
हाहाकारंपराः पौरा, मृतं तं वीक्ष्य चाक्षतान् । यवानाचुकुशुः पाप्मन् !, स्वर्णकृत् ! किं कृतं त्वया ? ॥ ७९ ॥
दधाविरे वधायास्य, ज्ञातव्यतिकरा नराः । उपाददे सतत्रोऽसावनन्योपायतो व्रतम् ॥ ८० ॥
धर्मलामं कलादोऽदाह्, राज्ञे स्मित्वा नृपोऽवदत् । क्वथिष्यसे कदाहे रे !, चेत् त्यक्ष्यसि व्रतं क्वचित् ॥ ८१ ॥
इत्थं मेतार्यवत् कार्यमार्यैर्घ्यानिस्थिरं मनः । शश्वदानन्दमाकन्दकन्दलोद्गमेदसिद्धये ॥ ८२ ॥

इति श्रीशुद्रित-ऋषिमण्डलवृत्तितः उद्धृता श्रीमेतार्यमहर्षिकथा संपूर्णा

५८ श्री इलापुत्रकथा

कस्मिंश्चिदेको ग्रामेऽभूद्, द्विजो धर्मं निशम्य सः । चारित्रं सद्गुरोरेन्द्रे, सकलत्रोऽप्युपादे ॥ १ ॥
 तेषां तौ तपस्तीव्रं, परं प्रेम मिथो महत् । विचिकित्सा ब्राह्मणीति, चक्रे स्त्रीशूद्रसङ्गजाम् ॥ २ ॥
 मृत्वोत्पन्नासौ देवौ, तदनालोचितागसौ । इतश्च मास्तेऽत्रैवाभूदिलावर्द्धनं पुरम् ॥ ३ ॥
 तत्रैलानामतः साति-शया देव्यस्ति विधुता । तां सेवतेतरामेका, सार्धवाही सुतार्थिनी ॥ ४ ॥
 कुक्षौ तस्यास्ततश्च्युत्चोत्पेदे जीवो द्विजन्मनः । इलापुत्र इति नाम, कृतमुत्सवपर्वकम् ॥ ५ ॥
 ब्राह्मण्यभूद् विचिकित्सा-वशात् लङ्घकुले सुता । द्वावप्युद्यौवनं प्राप्तौ, मनस्यद्रुमदोहदम् ॥ ६ ॥
 लङ्घपुत्रीमिलापुत्रो, नृत्यन्तीमन्यदैक्षत । प्राग्भवप्रेमतस्तस्या, भृश रागादितोऽभवत् ॥ ७ ॥
 सुदृढिभः प्रार्थिता साऽस्य, लङ्घसुख्यास्तनोऽवदन् । यच्छमः कथमप्येनां, नाक्षयो निधिरेव नः ॥ ८ ॥
 चेद् विद्या शिक्ष्य(क्ष)तेऽस्माक, साकं भ्रमति चैव नः । तदैनां लभते स्वर्ण-तोलितामयि नान्यथा ॥ ९ ॥
 ततः कर्मवशाद् रगात्, स्वीचक्रे तदिलासुतः । श्रेष्ठं श्रेष्ठिकुलं त्यक्त्वा, तन्निषेधधर्मं कुलम् ॥ १० ॥
 तद्विद्यां शिक्षितः सम्यग्, विवाहायजितुं धनम् । वेंबातटपुरं प्राप्तौ, ययाचेऽवसरं नृपात् ॥ ११ ॥
 दत्त्वाऽनसरमेतस्मै, स्वान्तःपुरपरीवृतः । राजा सनागरोऽद्राक्षीत्, तत्कृतं नाटयमीदृशम् ॥ १२ ॥
 पूर्वमूर्च्छीकृतस्तत्र, महान् वंशोऽस्य चोपरि । फलकं प्रान्तयोस्तस्य, द्वौ द्वौ स्तो लोहकीलकौ ॥ १३ ॥

फलकान्तरसौ स्थित्वा, हस्तोपात्तासि-खेटकः । मूलच्छिद्रयुतोपानद्भयं परिधात्यथ ॥ १४ ॥
सप्तप्रतोमुखान्युच्चैः, सप्त पञ्चान्मुखान्यपि । उत्पत्योत्पत्य गगनेऽप्रमत्तः क्रिरणान्यदात् ॥ १५ ॥
पादुकाच्छिद्रयोरन्तः प्रवेशयति कीलकौ । कथञ्चित् पतति ततश्चेद् याति शतखण्डतात् ॥ १६ ॥
सर्वे दानोन्मुखस्तस्य, रजिताः कलयाऽभवन् । अदातरि परं राज्ञि, पूर्वं नो कश्चिदप्यदात् ॥ १७ ॥
सा गीतं गायकीवृन्दवृता गायति सुस्वरम् । अद्वैतरूपां तां वीक्ष्य, नृपो रागादितोऽभवत् ॥ १८ ॥
राजाऽऽहोत्पतनं नैव, दृष्टं भोः ! कुरु तत् पुनः । एवं द्वि-त्रि-चतुर्वारं, कृतं तेन कलावता ॥ १९ ॥
परं लङ्घयुतारक्तो, प्रियते चेत् पतत्ययम् । पश्चात् परिणाम्येनामिति दध्यौ नृपो हृदि ॥ २० ॥
सायुकारः कृतो लोकैरदातरि नृपे ततः । दध्यौ नदो मां कन्यार्थं, मृतमिच्छति राज्ञ् ध्रुवम् ॥ २१ ॥
इतश्चैलासुतोऽद्वाक्षीद्, वंशस्थो धनिनां गृहे । स्त्रीभिरद्भुतरूपाभिर्दीयमानोदनान् मुनीन् ॥ २२ ॥
तद्गूपादौ परं तेषां, न मनः किन्तु भक्तगम् । तद्दीक्ष्याचिन्त्यदसौ, दुष्कर्मविरणक्षयात् ॥ २३ ॥
अहो ! निःस्पृहताऽमीषां, नीरागाणां महात्मनाम् । धिङ् मां केयमवस्था मे, क्लीनस्याङ्गुले स्थितिः ॥ २४ ॥
शुभभ्यानवशादेवं, वंशाप्रस्थोऽपि केवलम् । लेभे ज्ञानमिलापुत्रो, योगस्याहो ! विशिष्टता ॥ २५ ॥
लङ्घयुत्री नृपो राज्ञी, त्रयोऽप्येवं विरागतः । लेभिरे केवलज्ञानं, लिङ्गं च देवतापितम् ॥ २६ ॥
स्वर्णाभ्युजीभूतवंशोपरि तिष्ठन्विलासुतः । भविकान् बोधयामास, तत्रस्थान् धर्मदेशनात् ॥ २७ ॥

इति श्रीमद्विजय-ऋषिमण्डलवृत्तितः उद्धृता श्री इलापुत्रकथा संपूर्णा.

५९ श्री चिलातीपुत्रकथा

क्षितिप्रतिष्ठिते द्रष्टे, यज्ञदेवाभिघ्नो द्विजः । एकोऽभूत् पण्डितमन्यो, जिनशासननिन्दकः ॥ १ ॥
 मोऽप्यदा निर्जितो वादे, गुरुभिर्नतमग्रीहीत् । देवतानोधितस्यास्य, सम्यक् परिणतं च तत् ॥ २ ॥
 पर त्यजेत् जुगुप्सा नोपशान्तः स्वजनोऽखिलः । प्रियाऽदात् कार्मणं(णा)प्रेम्णा, तस्मै वश्यो ममास्त्विति ॥ ३ ॥
 ततो मृत्वा सुरो जज्ञे, साऽपि निर्वेदतो व्रतम् । लात्वाऽनालोचिता चैव, मृत्वोत्पन्ना सुरालये ॥ ४ ॥
 इतश्च धननामाऽऽसीत् श्रेष्ठी राजगृहे पुरे । चिलात्याख्या मुख्यवेदी, चेदीकोटीषु विश्रुता ॥ ५ ॥
 तस्याः कुक्षौ ततश्चतुर्वीत्येदे जीवो द्विजस्य सः । जुगुप्सातोऽभिधा तस्य, चिलातीपुत्र इत्यभूत् ॥ ६ ॥
 तत्रैव श्रेष्ठिनः पञ्चपुत्रोपरि दिवश्च्युता । स एव ब्राह्मणीजीवः सुसुमाख्याऽभवत् कनी ॥ ७ ॥
 चेदीमुतः स एवास्याः, कल्पितो बालधारकः । कुचेष्टा श्रेष्ठिना दृष्टः, कुर्वाणोऽस्या भगादिषु ॥ ८ ॥
 निर्नासितो ह्ययोग्यत्वात् पक्षीं सिंहगुहा गतः । सुभगात्वात् निजोपान्ते, पक्षीनाथेन रक्षितः ॥ ९ ॥
 पक्षीशोऽभूत् मृते तस्मिन् निर्विद्योऽग्रहार्थसौ । ग्रीक्तास्तेनाऽऽत्मनथौरा, यामो राजगृहं पुरम् ॥ १० ॥
 घनश्रेष्ठिश्रियस्तत्र, युष्माक भग सुसुमा । ततो पतन्नकस्मात् ते, रात्रौ तच्छ्रेष्ठिनो गृहे ॥ ११ ॥
 दत्त्वाऽपस्वापिनीं तेषां, तद्धनं सुसुमां च ते । आदाय कथयित्वा स्वं, प्रति पक्षीं व्रतस्थिरे ॥ १२ ॥
 आरक्षकान् घनोज्वोचद्, युष्माकं बालितं घनम् । कन्या ममेति तत्पृष्टे, सपुत्रस्तेरघावत् ॥ १३ ॥

भग्नधौरा धनं मुक्तं, तल्लात्वा वलिताः परे । सपुत्रोऽप्यन्यगात् श्रेष्ठी, पल्लीशं सुंसुमान्वितम् ॥ १४ ॥
नासौ शक्नोति तां वोढुमासन्नोऽभूद् धनस्ततः । छित्वा कन्याशिरो रागात्, तदादायाग्रतोऽचलत् ॥ १५ ॥
निराशो ववले श्रेष्ठी, मध्याह्ने तान् शुभ्राऽर्दितान् । तनयानाह हत्वा मां, कुर्वन्त्वाहारमात्मनः ॥ १६ ॥
न कुर्मोऽंकृत्यमीदृक्षं, व्येष्टोऽवग् म्रन्तु मां परम् । एवं यावत् कनिष्ठोऽपि ग्राहै(ह)ते मेनिरे न तत् ॥ १७ ॥
ततो धनोऽब्रवीदब्रः, सर्वं त्यक्त्वा सुतापलम् । तत् तैराहारितं भोगयुजोऽभवन् गता गृहम् ॥ १८ ॥
एवं मुनिभिराहार, आहार्यो गाढकारणैः(णे) । तन्मांसवदनिर्वहि, मोक्षकः प्रापकः क्रमात् ॥ १९ ॥
दिङ्मूढः पल्लीनाथोऽभूद्, गच्छन् कन्याशिरःकरः । मूर्त्तं धर्ममिवाद्राक्षीत्, मुनिमातापनापरम् ॥ २० ॥
ब्रूहि धर्मं न चेत् छेत्स्ये, तवाऽऽकृष्टासिना शिरः । उपशम-चिवेक-संवर इत्यब्रवीत् मुनिः ॥ २१ ॥
तत् श्रुत्वाऽचिन्तयत् चौरः, सत्यवाचो महर्षयः । कस्तत्रोपशमादीनां, भावार्थो ? ज्ञातवाच् स्वयम् ॥ २२ ॥
क्रोधत्यागो भवेत् तत्रो-पशमश्च विवेकता । स्वस्वादिवर्जनं त्यक्तेनासिश्च कनीशिरः ॥ २३ ॥
इन्द्रिय-नोहन्द्रिययोगुप्तिः स्यात् संवरः पुनः । एतत् पदत्रयं ध्यार्यस्तस्थौ प्रतिमया स्थिरः ॥ २४ ॥
ईशुः शोणितगन्धेन, वज्रतुण्डाः पिपीलिकाः । भक्षयन्ति स्म तस्याङ्गं, ध्यानस्थस्य महात्मनः ॥ २५ ॥
प्रविश्य पादयोर्दहं, भित्त्वा शिरसि निर्ययुः । चालनीव लसच्छिद्रं, तस्य ताभिः कृतं वपुः ॥ २६ ॥
कर्मक्षयोपकारिण्यो, ममेता इत्यसौ स्मरन् । न मेपमीपदप्यन्तर्वचन्धैतासु तत्त्वचित् ॥ २७ ॥

नियताद्वैतीयाहमृषसर्गे तदुद्भवात् । शुभध्यानादसौ मृत्वोत्पेदे त्रिविष्टपेऽष्टमे ॥ २८ ॥

इति श्रीसुद्रित-क्रीमण्डलवृत्तितः उद्धता श्री चिलातीपुत्रकथा

६० श्री मृगापुत्रकथा

सुग्रीवाग्न्य[व्ये]पुरे राजा, बलभद्राभिषोऽभवत् । तत्रेमकन्दलोद्बुमेदाम्भोदाज्रमाहिषी मृगा ॥ १ ॥
तस्याः द्युनुर्मृगापुत्रो, यौराज्यथियं श्रयन् । स्त्रीभिः क्रीडति दिव्याभिर्दोणुन्दुक इवान्वहम् ॥ २ ॥
अन्येदुर्नन्दनासगनाथस्यो मृगाल्मजः । पुरमालोक्यत्सुचैश्चतुष्क-त्रिक-चत्वरम् ॥ ३ ॥
अमन्त मुनिमद्राक्षीत्, तत्रैकं सदृशुणाकरम् । स दस्यवीदृशं रूपं, ग्राह्यं किं बवाप्यस्मि दृष्टवान् ? ॥ ४ ॥
निर्निमेयं तदालोकात्, मृगाखर्जातिमस्मत् । देवलोकाद् यथा व्युत्त्वा, मानुष्यं भवमागतः ॥ ५ ॥
निषयेध्वजन् सम्यग्, नैराग्यात् सयमे रजन् । माता-पितृनुपेत्यैवं, बलभद्रात्सजोऽनदत् ॥ ६ ॥
मया स्मृतानि पञ्चापि, व्रतानि नरके व्यथाः । यच्छतं मे व्रतानुज्ञा, निर्निष्णोऽस्मयमुतो भगवत् ॥ ७ ॥
तात ! मातर्मया भोगा, भुक्ता विषफलोपमाः । प्रान्ते कदुविपाकास्तेऽनुबन्धा दुःखदायिनः ॥ ८ ॥
तथाऽनित्यमिदं देहमशुच्यशुचिसम्भवम् । न फेनबुद्बुदौपम्ये, प्राप्नोम्यस्मिन् भवे रतिम् ॥ ९ ॥
असारेऽस्मिन् मनुष्यत्वे, ग्रस्ते मृत्युजराऽऽदिभिः । बहुव्याधिजरा(रूजाऽऽ)कीर्णे, न लभेयं रतिं ततः ॥ १० ॥
क्षेत्रं वास्तु हिरण्यं च, पुत्रान् दाराश्च चान्धवान् । त्यक्त्वाऽवश्यमवशेन, गन्तव्यमखिलं मया ॥ ११ ॥

तथा महान्तमध्वानं, योऽपाथेयः प्रपद्यते । दुःखी भवत्यसौ गच्छन्, क्षुधा-तृष्णाऽभिपीडितः ॥ १२ ॥
यस्तु महान्तमध्वानं, सपाथेयः प्रपद्यते । सुखी भवत्यसौ गच्छन्, क्षुधा-तृष्णाविवर्जितः ॥ १३ ॥
याति धर्ममकृत्स्नं, योऽमुत्र सोऽसुखी भवेत् । कृत्वा धर्मं पुनर्याति, सोऽल्पकर्मा सुखी भवेत् ॥ १४ ॥
स्यात् प्रदीप्तेऽपि यथा गेहे, तस्य यस्तु पतिर्भवेत् [भवेत्पतिः] । उद्धरेत् सारभाण्डानि, निस्सारं सर्वमुज्जति ॥ १५ ॥
एवं लोके प्रदीप्तेऽस्मिन्, जरया मरणेन च । आत्मानं तारयिष्यामि, संसाराद् युष्मदाज्ञया ॥ १६ ॥
ते माता-पितरोऽवोचन्, श्रामण्यं पुत्र ! दुश्चरम् । गुणानां तु सहस्राणि, धार्याणि स्युर्महर्षिभिः ॥ १७ ॥
समता सर्वभूतेषु, तत्र मित्रेषु शत्रुषु । प्राणानिपातविरतिः, कर्तव्याऽत्यर्थमाभ्रम् ॥ १८ ॥
सर्वदाऽप्यप्रमेतेन, मृषावादविवर्जनम् । सत्यं वाच्यं न चादत्तमुपादेयं तृणाद्यपि ॥ १९ ॥
ब्रह्मचर्यं त्रिधा धार्य, स्मार्या नार्या न सङ्गमाः । धन-धान्य-हिरण्यादिर्वर्जनीयः परिग्रहः ॥ २० ॥
रात्रौ चतुर्विधाहारस्त्याज्यो धार्यो न सन्निधिः । सर्वाभ्यर्चनस्त्यागो, ममताऽत्र न कुत्रचित् ॥ २१ ॥
क्षुत्-तृष्णा-दंश-मशक-शीतोष्णाद्याः परीपहाः । दुश्चरा याचनावृत्तिलब्धशुद्धान्नभोजनम् ॥ २२ ॥
कापोतीया पुनर्वृत्तिः, कचलोचोऽति दुश्चरः । यावल्लीवमविश्रमो, धार्यो गुणभरोऽन्वहम् ॥ २३ ॥
व्योमगङ्गाप्रतीपोऽस्रोतोवद् दुस्तरः भृशम् । बाहुभ्यां सागर इव, तस्तिव्यो गुणोदधिः ॥ २४ ॥
बालुकाकनलाहारनिरास्वादेऽत्र संयमे । एकान्तदृष्ट्याऽहिस्त्रिधासिधारागमनं भवेत् ॥ २५ ॥
चर्वयितव्या मदनदन्तैर्लोहमया यवाः । यथा चाग्निशिखा दीप्रा, पातुं भवति दुष्करा ॥ २६ ॥

यथा तोलयितु मेरुस्तुल्या दुष्करो भवेत् । श्रामण्यं खलु तारुण्ये, कर्तुं स्याद् दुष्कर तथा ॥ २७ ॥ युग्मम् ॥
 शुद्धश्च मानुष्यरान् भोगान्, शब्दादीन् पञ्चधा चिरम् । भुक्तभोगस्ततो जाताऽयसरे त्वं चरेर्व्रतम् ॥ २८ ॥
 स माता-पितरावृचे, सत्यमेतद् यथोदितम् । इहलोकं निष्पिपासस्य, किञ्चिदस्ति न दुष्करम् ॥ २९ ॥
 मनोज्ञा देहजाः सोढा, अनन्ता वेदना मया । दुःखत्वानौ भवेऽष्टुभिन्, जन्म-मृत्यु-त्राऽऽकुले ॥ ३० ॥
 यथेह महदुष्णत्वं, स्फूर्तं शीतं तथाऽत्र तु । ततोऽनन्तगुणं ताताभूत नरकेषु तव ॥ ३१ ॥
 पक्तोऽस्मि कुक्कुन्धुम्यभानूधर्षपादस्त्वधःशिरा । दग्धो दनाश्रितुल्यासु कदम्बवालुकास्त्रहम् ॥ ३२ ॥
 उर्ध्वं च दूषाऽधर्मश्छिन्नोऽनेकधा क्रकचादिभिः । खिन्नस्तीक्ष्णाग्रसम्बलिद्रोऽद्रौ कर्पणापकर्षणैः ॥ ३३ ॥
 इक्षुयद् पीडितोऽत्यर्थं, महायन्त्रेषु चाऽऽरटम् । पातितः पाटितश्छिन्नः, कूजन् कोल-धमिः सुरैः ॥ ३४ ॥
 नियोज्य ज्वलदग्न्यागे तोत्रैर्लोहरथेऽर्दितः । असिभिश्चातसीवर्णैश्छिन्नो भिन्नश्च पट्टिशैः ॥ ३५ ॥
 ज्वलज्वलनचित्यासु, दग्धो महिषवद् भृशम् । विलुप्तो दङ्क-गृध्राद्यैर्लोहतीक्ष्णाननैर्विभिः ॥ ३६ ॥
 तृपार्चः क्षुरधाराभिर्गतो वैतस्णीं हतः । मासोऽसिपत्रं यन्त्रं तापार्चः, पतद्भिः खण्डितो दलैः ॥ ३७ ॥
 सुदूरैर्मृगैः शूलैर्मृगज्जोऽनेकधाऽभवम् । उत्कल्लुप्तः कल्पितस्तीक्ष्णधाराग्रैः कल्पनीकर्त्तरीक्षुरैः ॥ ३८ ॥
 पादौर्जलिर्मृग इव, बद्धो रूढश्च वाधितः । मकरैर्वडिर्जलिर्मत्स्यवत् पाटितो हतः ॥ ३९ ॥
 व्याधार्भैर्वज्रलेपाद्यैर्गृहीतपक्षिवद् ह(ष्ट)तः । कुठाराद्यैर्द्रुम इव, छिन्न-पाटित-कुट्टितः ॥ ४० ॥
 दृढश्चपेटा-मुष्टयाद्यैश्चर्णितो लोहबद्ध धनैः । तप्तायस्त्रपु-ताम्राणि, तृपार्चः पायितो बलात् ॥ ४१ ॥

मांसं तेऽभूत् श्रियं पूर्वं, स्वमांसमिति खादितः । स्मारयित्वा सुरां चैव, वसा-रक्तानि पायितः ॥ ४२ ॥
 एवं नानाविधास्तीन्त्राः, परमाधार्मिकैः कृताः । सोढा मयाऽतिमीतेन, वेदना नरकेऽन्वहम् ॥ ४३ ॥
 मनुष्यलोके यादृक्षा, दृश्यन्ते तीव्रवेदनाः । ताभ्योऽनन्तगुणास्तातानुभूता नरके नु (तु) ताः ॥ ४४ ॥
 एवं भवेषु सर्वेष्वनुभूता वेदना मया । सुखोचितत्वं किं तस्य, प्रब्रज्या दुष्कराऽथवा ॥ ४५ ॥
 पितरावृचतुस्तं तु, प्रब्रज स्वेच्छयाऽऽत्मज ! । निष्प्रतिकर्मता तत्र, श्रामण्यं दुष्करं परम् ॥ ४६ ॥
 सोऽजोचदेवमेवैतत्, पितृभ्यां यदिहोदितम् । प्रतिकर्म परं कोऽत्र, कुरुते मृग-पक्षिणाम् ? ॥ ४७ ॥
 एकभूतो यथाऽरण्ये, चरति स्वेच्छया मृगः । तथा धर्मं चरिष्यामि, तपसा संयमेन च ॥ ४८ ॥
 स्यात् मृगस्य यदातङ्को, महारण्ये प्रजायते । तिष्ठन्तं तरुभूलेषु, कञ्चनं हि चिकित्सति ? ॥ ४९ ॥
 को वा तस्यौषधं दत्ते ?, सुखं पृच्छति चा(वा)स्य कः ? । भक्तं वा कोऽस्य पानं वा, समानीय समर्पयेत् ? ॥ ५० ॥
 यदा सुखी भवत्येष, तदा गच्छति गोचरम् । स्वेच्छया भक्तपानार्थं, वह्लरेषु सरस्सु च ॥ ५१ ॥
 पीत्वाऽम्भो भक्ष्यमास्वाद्य, सरस्सु वह्लरेषु च । मृगचर्यो चरित्वा च, याति स्वाश्रयभूमिकाम् ॥ ५२ ॥
 एवं समुत्थितो भिक्षुरुर्ध्वं गच्छत्यनेकगः । मृगवत् सुनिरप्येवं, निन्देद् भक्ष्यं न कर्हिचित् ॥ ५३ ॥
 मृगचर्यो चरिष्यामि, पुत्रैवं ते यथासुखम् । पितृभ्यामित्यनुज्ञातस्त्यक्तवानुपधिं ततः ॥ ५४ ॥
 स माता-पितरावेवमनुज्ञाप्य महाग्रहात् । तत्याज ममतां तावत्, महाहिरिचि कञ्चुकम् ॥ ५५ ॥
 ऋद्धिं वित्तं सुतान् दारान्, ज्ञातीन् मित्राणि सद्य च । स रजोवत् पटे लग्नं, निर्द्धयोपाददे व्रतम् ॥ ५६ ॥

त्रिगुप्तः पञ्चसमितः, पञ्चमहाव्रतान्वितः । वाद्यान्तरमेदमित्रे, तपःकर्मणि चोद्यतः ॥ ५७ ॥
 निर्ममो निरदङ्करो, निस्सङ्गस्त्यक्तगा[गौ]रवः । समश्च सर्वभूतेषु, त्रसेषु स्थावरेषु च ॥ ५८ ॥
 लाभालासे सुखे दुखे, जीविते मरणे तथा । समो निन्दा-प्रशंसासु, तथा मानापमानयोः ॥ ५९ ॥
 गा(गौ)रवेषु कषायेषु, दण्ड-शल्य-भयेषु च । निवृत्तो हास(स्य) शोकाभ्यामनिदानोऽप्यवन्धनः ॥ ६० ॥
 इह लोके परलोके, विरागत्वादनियतः । वासी-चन्दनकल्पश्रानशनेऽप्यशने तथा ॥ ६१ ॥
 ज्ञानेन चरणैर्न, तपसा दर्शनेन च । सद्भावनाभिरात्मान, वासयित्वा समं तनः ॥ ६२ ॥
 ततो बहूनि वर्षाण्याराध्य श्रामण्यमुत्तमम् । अर्द्धमासोपवासेन, मृगापुत्रो ययौ शिवम् ॥ ६३ ॥
 इत्तराध्ययनैकोनविंशत्यध्ययनानुगः । सम्बन्धोऽयं मृगाधनोः, सङ्क्षेपाद् दर्शितो मया ॥ ६४ ॥

इति श्रीमुद्रित-ऋषिण्डलवृत्तितः उद्धृता श्रीमृगापुत्रकथा संपूर्णा.

६१ श्री जिनदेवर्षिकथा

अर्हन्मित्रोऽभनत् श्रेष्ठो, द्वावत्यामुपासकः । अनुद्धरीति तत्पत्नी, जिनदेवाह्वयः सुतः ॥ १ ॥
 अन्येद्युस्त्ररोगेण, ग्रस्तोऽभूद् जिनदेवकः । वैद्यैर्विनाऽऽमिषं व्याधेर्न शान्तिरिति भाषितः ॥ २ ॥
 पितृभ्यामपि रागेण, तदर्थमुदितस्तु सः । चक्रे नियमभङ्गं नो, प्रत्युतैवं व्यचित्तयत् ॥ ३ ॥
 “वर प्रयेष्टुं ज्वलितं हुताशनं, न चापि भग्नं चित्सञ्चितं व्रतम् ।

वरं हि मृत्युः सुविशुद्धकर्मणो, न चापि शीलस्खलितस्य जीवितम् ॥ ४ ॥”
म्रियेऽहमिति सञ्चिन्त्य, दुस्साध्यव्याधिवाधया । प्रत्याचख्यौ स्वयं सर्वं, सावद्यं श्रेष्ठिनन्दनः ॥ ५ ॥
कदञ्चित् प्रगुणः कर्मक्षयोपशमतोऽभवत् । पुण्यमेकं महत्तेजो, जागर्त्ति जगति स्फुटम् ॥ ६ ॥
प्रत्याख्यातं तथाप्येवं, परित्रज्यां चकार सः । शुभध्यानवशात् प्राप, केवलं च क्रमात् शिवम् ॥ ७ ॥

इति श्रीसुद्वित-ऋषिमण्डलवृत्तितः उद्धृता श्री जिनदेवर्षिकथा संपूर्णाः

६२ श्री षण्मित्रर्षिकथा

श्रीसाकेतपुरे चन्द्रावतंसकनृपोऽभवत् । तत्सुतो मुनिचन्द्राख्यस्तद्दत्तं राज्यमन्यशात् ॥ १ ॥
निर्विण्णः काम-भोगेभ्यो, मुनिचन्द्रो नृपोऽन्यदा । भ्रातुः सागरचन्द्रस्योपान्ते व्रतमशिश्रयत् ॥ २ ॥
चचाल गुरुभिः सार्द्धमसौ देशान्तरं प्रति । ग्रामं प्रविष्टो भिक्षार्थं, सार्थत्रष्टो बभूव च ॥ ३ ॥
अटव्यां क्षुत्-वृषाऽक्रान्तं, चत्वारो गोपदारकाः । सिषेविरे महर्षिं तं, पयोदानाञ्चदर्शनेः ॥ ४ ॥
तस्य देशनया बुद्धाश्चत्वारो जगृहुर्व्रतम् । जुगुप्सां चक्रतुर्द्वौ तु, चत्वारोऽपि ययुर्दिनम् ॥ ५ ॥
चित्रं—सम्भूतिजीवी तौ, जुगुप्सावशतो भवान् । भ्रमतुश्चाधमान् दास-मृग-मातङ्गसङ्गान् ॥ ६ ॥
द्वात्रयन्यौ दिवश्चुत्वा, क्षितिप्रतिष्ठिते पुरे । सुताविभ्यकुलेऽभूतां, जाग्रत्पुण्योदयोन्मुखौ ॥ ७ ॥
चत्वारः सुहृद्धान्येऽमिलन्निभ्यसुतास्तयोः । भुक्त्वा भोगान् षडप्यन्ते, धर्मं श्रुत्वा ललुव्रतम् ॥ ८ ॥

निरमाराध्य चारित्रं, ते श्रान्ते श्रायपूर्वकम् । मृवाऽन्तेरुः सौधर्मे, निमाने पद्मगुल्मके ॥ ९ ॥
 चतुःपल्योपमान्यायुर्थवत्त्वा तत्रेभ्यस्त्वनमः । कुरुदेशे चेपुकारपुरे चत्वार एव ते ॥ १० ॥
 इपुकाराभिधो राजा, तत्प्रिया कमलावती । भृगुः पुरोधास्तत्सली, यशेति क्रमतोऽभवन् ॥ ११ ॥ युग्मम्
 नित्यं खिद्यतेऽपत्त्यार्थमत्यर्थं स पुरोहितः । देवोपयाचितं चक्रं, निमित्तज्ञान् स्म पृच्छति ॥ १२ ॥
 ज्ञातवन्ताववधिना, तौ गोपदारकामरौ । यथोत्पत्स्यावहं ह्यावा, गृहे भृगुपुरोधसः ॥ १३ ॥
 साधुवपं ततः कृत्वा, पुरोधोगृहमीयतुः । नतो तेन सभार्येणोपविष्टौ चार्पितासने ॥ १४ ॥
 भृगुरग्रे सभार्यस्य, धर्ममूचतुरार्हितम् । प्रतुद्रौ दम्पती श्राद्ध-धर्मं जगृहतुस्ततः ॥ १५ ॥
 भृगुः पप्रच्छ चिन्ताऽर्त्तो, मन्स्या तौ श्रमणोत्तमौ । निर्ग्रन्थौ ! भविताऽप्यत्य-योगः स्यादाग्योरपि ? ॥ १६ ॥
 वाच वाचंयमावेतावृचतुश्चतुरोचिताम् । मन्तोर्भविता भद्रौ ! (विप्रौ !), पुत्रयुग्मं गृहेऽचिरात् ॥ १७ ॥
 केवलं चालकालेऽपि, प्रत्रजिष्यति तद् द्वयम् । कार्यो नाऽर्ज्यस्तस्य मित्रो, गोघयिष्यति तद् गृहम् ॥ १८ ॥
 इत्युक्त्वा तौ गतौ देवौ, ततश्च्युत्वा पुरोधसः । पत्न्याः कृक्षावन्तीर्णी, तौ पुत्रत्वेन तद्व्यातात् ॥
 (गृहे पुत्रौ समुत्पन्नौ, सुखममृचिन्तौ क्रमात्) ॥ १९ ॥

ततः पुराद् भृगुस्तग्नौ, प्रत्यन्तग्राममेत्य सः । प्रवृत्ता युगपत् तत्र, भृगुपत्नी मुतद्वयम् ॥ २० ॥
 व्युद्ग्राहितौ पितृभ्या तौ, गृहीत इति मा त्रतम् । गृह्णन्ति डिग्भरूपाणि, यया प्रत्रजिता अमी ॥ २१ ॥
 भक्षयन्ति च तन्मांसं, भूयास्तां तेषु माऽन्तिकम् । तनोऽप्यद्रा तौ क्रीडन्तौ, ग्रामाद् गदिरुपेयतु ॥ २२ ॥

इतश्च देवात् तत्रैयुरध्वलिङ्गा महर्षयः । तान् निरीक्ष्य भयभ्रान्तौ, भृगुपुत्रौ पलायितौ ॥ २३ ॥
एकं वटद्रुमारूढौ, मध्याह्ने मुनयोऽपि हि । गृहीतशुद्धपानाबास्तत्रैवैयुर्विधेवशात् ॥ २४ ॥
विश्रम्य क्षणमेकान्ते, विधिवद् भोजनं व्यधुः । आरूढौ पश्यतस्तौ तु, शुद्धं भक्तं न चाऽऽमिषम् ॥ २५ ॥
ततस्तौ चक्रत्सूहापोहं कापीदृशा दृशा । दृष्ट्वा आसनवथोत्पेदे, प्राग्लजातिस्पृतिरेतयोः ॥ २६ ॥
प्रबुद्धौ तान् मुनीन् नत्वाऽऽयातौ पित्रोरुपान्तिकम् । प्रनोदय पितरौ ताभ्यां, सार्द्धं जगृहतुर्व्रतम् ॥ २७ ॥
महिष्या बोधितो भूभृद्वेवं ते सुहृदोऽपि पद् । प्रत्रज्य केवलज्ञानं, प्राप्य प्रापुः क्रमात् शिवम् ॥ २८ ॥
उचराध्ययनचतुर्दशाध्ययनतस्तयोः । प्रनोदय(ध्य)वाक्यविस्तारो, ज्ञेयो नोक्तोऽत्र गौरवात् ॥ २९ ॥

इति श्रीसुद्वित-ऋषिमण्डलवृत्तितः उद्धृता श्री पणमित्रर्षिकथा सम्पूर्णा

६३ श्री संयतराजर्षिकथा

श्रीकाम्पील्यपुराधीशः, संयतारख्यो नृपोऽभवत् । प्रतापतपनाऽऽक्रान्तपृथुप्रत्यर्थिपार्थिवः ॥ १ ॥
मुगव्यां स गतोऽन्येद्युर्गजाश्व-रथपत्तिभिः । परीवृतथतुर्दिक्षु, नृत्यद्वाजिगतः स्वयम् ॥ २ ॥
हयारूढोऽवधीद् भूपः, केसरोद्यानगान् मृगान् । मन्यमानः कृतार्थं स्वं, भयत्रस्तांस्तपस्विनः ॥ ३ ॥
अथ तत्र नृपोऽद्राक्षीद्, धर्मलीनं तपोवनम् । द्रुमाकीर्णमण्डपस्थं, स्वाध्याय-ध्यानवन्दुरम् ॥ ४ ॥
अश्वारूढोऽवधीत् तत्र, मुनिपार्श्वगतान् मृगान् । हतांस्तत्राऽऽगतोऽद्राक्षीत्, मुनीन्द्रं च महीपतिः ॥ ५ ॥

दल्यौ हृदि स मग्धान्तो, हा ! मनागा(ग) हतो मुनिः । मन्दभागेन मयका, रसगार्दभा(गृह्याऽ-)दितेन च ॥६॥
 मुस्ताञ्चं चरणान् सार्धोर्मन्दं विनयात् नृपः । हृताञ्जलिपुटयोन्ने, क्षमस्याऽङ्गोऽत्र मे मुने ! ॥ ७ ॥
 अयासौ भगरान् मौनयालम्ब्य ध्यानतः स्थितः । न प्रतिवक्ति राजानं, ततः सोऽभूद् भयद्वृतः ॥ ८ ॥
 नृपोऽनरु संयतोऽस्मयस्मि, भूपो व्याहर मा मुने ! । नरकोटीर्दहेत् कुब्जो, यत् मुनिस्तोजसा ज्वलन् ॥ ९ ॥
 रात्रेऽप्युक्तं मुनिरूच्यमयं तेऽभयदो भव[विः] । अनित्ये जीयलोकेऽस्मिन्, हिसाया रमसे कथम् ? ॥ १० ॥
 राजन् ! सर्वं परित्यज्य, गन्तव्यमनशस्य ते । अनित्ये जीयलोकेऽस्मिन्, किं रज्ये प्रसजस्वहो ! ? ॥ ११ ॥
 जीयितं चैव रूपं च, निधुत्सम्पातचञ्चलम् । राजन् ! मुह्यसि यत् त्व, प्रेत्यार्थं नावयुग्यसे ॥ १२ ॥
 दाराः मुताः सुहृद्गर्भो, वन्धवश्च सहोदराः । जीवन्तमनुजीयन्ति, मृतान्[तिं] नानुजन्त्यपि ॥ १३ ॥
 निष्कामयन्ति पितरं, दुःखिता मृतमात्मजाः । तथा तेऽपि मृतं पुत्रमतो राजन् ! तपधरेः ॥ १४ ॥
 ततन्तेनार्जितद्रव्यैः, कलत्रैः परिरक्षितैः । क्रीडन्त्ये नरा राजन् ! दृष्ट-तुष्टाः स्व(स्त्व)लङ्घकृताः ॥ १५ ॥
 तेनापि यत् क्लृप्तं कर्म, शुभं वाऽप्यथवाऽशुभम् । कर्मणा तेन सयुक्तोऽवशो याति भगन्तरे ॥ १६ ॥
 इति नैराग्यकृद्धर्मं, श्रुत्वा तस्यान्तिके मुनेः । भृशं संवेग-निर्वेदं, समापन्नो नराधिपः ॥ १७ ॥
 ततो राज्यमसौ त्यक्त्वा, निष्क्रान्तो विजयासने । गर्दभालेभगवतोऽनगरस्यान्तिके नृपः ॥ १८ ॥
 सामाचारिं ततोऽभ्यस्यन्, मुनेराचारोचराम् । संयतो निहरागात्, सन्निवेशं तथाविधम् [तदाधिपम्] ॥१९॥
 इतश्च कश्चिद् देवत्वं, प्राप्योत्पद्यामले कुले । कुतश्चिद् हेतुतो ज्ञातग्राह्यजन्मोपादे व्रतम् ॥ २० ॥

विहरन् संयतं तत्र, वीक्ष्यविरिदमुवतवान् । यथा ते दृश्यते रूपं, प्रसन्नं च मनस्तथा ॥ २१ ॥
 पुनः प्रपच्छ किंनामा ?, को गोत्रोऽर्थाय कस्य वा ? । माहनः(न !) सेवसे बुद्धान् ?, विनीतो वोच्यसे कथम् ? ॥
 सोऽप्युचे संयताख्योऽहं, तथा गोत्रेण गौतमः । विद्याचरणयुक्ता मे, गुर्वो गर्दभालयः ॥ २३ ॥
 सोऽपृष्टोऽप्याख्यदज्ञानं, विनयं चा(वां)क्रियां क्रियाम् । चतुर्भिः स्थानकैरेभिर्मै यज्ञाः किं ब्रुवन्ति भोः ! ॥ २४ ॥
 इत्याविरकरोद् बुद्धो, ज्ञातकः परिनिर्वृतः । विद्या-चरणसम्पन्नः, सत्यः सत्यपराक्रमः ॥ २५ ॥
 पतन्ति नरके घोरे, येऽसत्यरूपका नराः [ये चासत्यग्ररूपकाः] । निषेव्याऽऽर्या धर्ममार्यो[न्यै] !, दिव्यां गच्छन्ति सद्गतिम् ॥
 म[मा]योक्तं सर्वमेतत् तु, मुवाभाषा निरर्थका । संयच्छन्नेव तिष्ठाम्युपाश्रये यामि गोचरे ॥ २७ ॥
 सर्वेऽमी विदितास्ते मेऽनार्या मिथ्यादृशो यथा । जानामि सम्यगात्मानं, विद्यमाने भवान्तरे ॥ २८ ॥
 पुनस्तं संयतोऽपृच्छत्, प्रेत्य जानासि तत् कथम् ? । उक्कृष्टायुर्महाप्राणे, स ऊचे प्राग्भवेऽभवम् ॥ २९ ॥
 विमानाद् ब्रह्मलोकाख्यात्, च्युत्वाऽहं मनुजोऽभवम् । यथा तथाऽऽत्मनोऽन्येषां, जानाम्येवायुरादिकम् ॥ ३० ॥
 नानारुचिं च छन्दं च, संयतः परिवर्जयेत् । अनर्थाश्चापि व्यापारात्, विद्यामित्यनुसञ्चरेः[रे] ॥ ३१ ॥
 निवर्त्तेः[ते] परमन्त्रेभ्यः, प्रश्नादिभ्यस्तथा पुनः । उच्छ्रितोऽहो ! अहोरात्रं, विद्वानिति तपश्चरेः ॥ ३२ ॥
 क्षत्रियस्तेन पृष्टोऽवगायुः पृच्छसि यच्च माम् । तत् प्रादुर्भूतवान् बुद्धस्तज्ज्ञानं जिनशासने ॥ ३३ ॥
 सत्क्रियां रोचयेद् बीरो, वर्जयेच्चाप्यसत्क्रियाम् । सद्दृष्ट्या दृष्टिसम्पन्नो, धर्मं सेवस्व दुश्चरम् ॥ ३४ ॥
 उपादिश्यैतदखिलं, क्षत्रियः संयतं मुनिम् । स्थिरीकर्तुं पुनः पूर्वनेरोदाहरणान्यवक् ॥ ३५ ॥

तान्युत्तराध्ययनाष्टादशाध्ययनतो नुबैः । ज्ञेयानि ग्रन्थबाहुल्यात्, नेक्तान्यत्र मया पुनः ॥ ३६ ॥

इति श्रीसुद्रित-ऋषिमण्डलवृत्तित उद्धृता श्री संयतराजर्विकथा संपूर्णः

६४ श्री अनाथीमुनिकथा

सिद्धान् साधून् नमस्कृत्यानुशिष्टिर्मर्थ(-र्ध्य)धर्मगाम् । कथ्यमानां मया तथा, शृणुतोत्तमदेहिनः ॥ १ ॥

श्रेयःश्रेणिर्नृपः श्रेणिकारव्योज्येद्युर्ध्वहिर्यौ । अश्वचाहनिकाक्रीडार्थं चैत्ये मण्डिकुक्षिके ॥ २ ॥

तस्मिन् नानाद्रमाकीर्णे, कानने नन्दनोपमे । साक्षाद् धर्ममिवाद्राक्षीत्, युनीन्द्रं इतले नृपः ॥ ३ ॥

रूप वीक्ष्यास्य भूजानिस्तेजोऽतिक्रान्तभास्करम् । स विस्मयमना जह्ने, तुष्टाव स्पष्टयन् वचः ॥ ४ ॥

अहो ! रूपमहो ! वर्णोज्ज्वल ! आर्यस्यास्य सोमता । अहो ! क्षान्तिरहो ! मुक्तिरहो ! भोगेज्वसन्नता ॥ ५ ॥

नृपस्तस्य क्रमान् नत्वा, कृत्वा तिस्रः प्रदक्षिणाः । नाऽऽसन्ने नातिदूर(र)स्थः, पप्रच्छेदं कृताञ्जलिः ॥ ६ ॥

तारुण्ये भोगकाले त्वं, प्राज्ञजीश्रोतृत्थितो व्रते । एनमर्थमहं तावत्, शृणोम्यनु तवोदितम् ॥ ७ ॥

मुनिराख्यदनाथोऽस्मीश ! नाथो मे न विद्यते । न कञ्चिदपि पश्यामि, सुहृदं चानुकम्पकम् ॥ ८ ॥

ततः प्रहसितो राजा, श्रेणिको मगधाधिपः । एवमृद्धिमत्तस्तेऽत्र, कथं नाथो न विद्यते ? ॥ ९ ॥

मुहुश्च भोगान् सुने । नाथो, ययत्राणं भवामि ते । मित्रज्ञातिपश्चितो, मानुष्यं हि सुदुर्लभम् ॥ १० ॥

मुनिराहाऽऽत्मनैव त्वमनाथः श्रेणिकाऽसि भोः ! । आत्मनैव ह्यनाथः सन्, कस्य नाथो भविष्यसि ? ॥ ११ ॥

स एवं मुनिना प्रोक्तः, सुसम्भ्रान्तः सुविस्मितः । श्रुत्वेत्यश्रुतपूर्वं तद्, वचश्चोवाच पार्थिवः ॥ १२ ॥
हस्तिनोऽश्वा मनुष्या मे, पुरमन्तःपुरं च मे । भुञ्जे मानुष्यकान् भोगाना-क्षैश्यं च मेऽधिकम् ॥ १३ ॥
सम्पत्प्रकर्ष ईदृक्षे, सर्वकामा(कर्मा)र्षणक्षमे । कथं भवाम्यनाथोऽहं ? मा भदन्त ! मृषा वद ॥ १४ ॥
मुनिराह नार्थं पृच्छां(प्रोच्छां, -प्रोत्थां वा), वेत्स्यनाथस्य पार्थिव ! । यथा ह्यनाथो भवसि, सनाथस्य(स्व)नराधिप ! (ः) ॥
राजन् ! कथयतः शृण्वव्याक्षिप्तेन हृदा मम । यथा नाथो भवेत् प्राणी, यथा प्रवर्त्तितं मया ॥ १६ ॥
अत्र पूरस्ति कौशाग्नी, पुराणपुरभेदिनी । ममाऽऽसीद् जनकस्तत्र, प्रभृतधनसञ्चयः ॥ १७ ॥
वयसि प्रथमे राजंस्तदानीं वेदनाऽतुला । बभूव सर्वगोत्रेषु, दाघः(हः) स्वाघोद्भवो मम ॥ १८ ॥
शस्त्रं यथा (यथात्रास्त्रं) महातीक्ष्णं, शरीरविवरान्तरे । आपीडयेदरिः क्रुद्ध इत्थं मे वेदनाऽभवत् ॥ १९ ॥
त्रिकं ममाऽन्तरेच्छा चोत्तमाङ्गं पीडयते भृशम् । इन्द्राशनिसमा घोरा वेदनाऽसीत् तदा मम ॥ २० ॥
उपस्थितां ममाचार्या, विद्या-मन्त्रचिकित्सकाः । अधीताः शास्त्रकुशला, मन्त्र-मूलविशारदाः ॥ २१ ॥
ते मे चिकित्सां कुर्वन्ति, चतुष्पादां यथाहितम् । मोचयन्ति च नो दुःखात्, तदेपाऽनाथता मम ॥ २२ ॥
सर्वसारमपि पिता, मदर्थं दत्तवान् परम् । न मोचयति दुःखाच्च, तदेपाऽनाथता मम ॥ २३ ॥
माताऽपि मे महाराज !, पुत्रशोकार्दिता परम् । न मोचयति दुःखाच्च(मे दुःखं, -खात्), तदेपाऽनाथता मम ॥ २४ ॥
ज्येष्ठाः कनिष्ठाश्चोदरोद्भवा मे सहादराः । न(चि)मोचयन्ति(नो)दुःखाच्च(त्), तदेपाऽनाथता मम ॥ २५ ॥
ज्येष्ठाः कनिष्ठा मे राजन् !, भगिन्यश्चैकमातृकाः । विमोचयन्ति नो दुःखात्, तदेपाऽनाथता मम ॥ २६ ॥

भार्याऽपि मे महाराज ! साऽनुरक्ता त्वनुक्ता ! नेत्राभ्यामश्रुपूर्णाभ्यासुरः सिञ्चति मेऽधिकम् ॥ २७ ॥
 अन्धदन्तं च पानं च, स्नानं माल्य-मिलेपनम् । अज्ञातं वा मया ज्ञातं, सा भुङ्क्ते नैव कर्हिचित् ॥ २८ ॥
 नापयाति क्षणमपि, सा बाला पार्श्वतो मम । विमोचयति नो दुःखात्, तदेपाज्जायता मम ॥ २९ ॥
 ततोऽहमुक्तानेन, दुरसहा एव वेदनाः । सृष्ट्वाभ्यर्थेत् शुन्येयं, ततो गृह्णामि समयम् ॥ ३० ॥
 एतमुक्तं तथा ध्यात्वा, प्रसुप्तोऽस्मि नराधिप ! । रात्रौ ततोऽतिक्रामन्त्या, वेदना मे धर्यं गता ॥ ३१ ॥
 प्रभातेऽहं ततः कल्यः, सर्वानापृच्छथ बान्धवान् । ज्ञान्तो दान्तो निराश्रमः, प्रापद्ये चानगास्ताम् ॥ ३२ ॥
 ततोऽभयमहं नाथ आत्मनश्च परस्य च । त्रसणा(ना) स्थावराणां च, सर्वेषां प्राणिनामपि ॥ ३३ ॥
 आत्मा नदी वैतरणी, ममात्मा कूटशाल्मली । आत्मा कामदुघा धेनुरात्मा मे नन्दनं वनम् ॥ ३४ ॥
 कर्त्ता विकरि(कर, क्रि)ता चात्मा, दुःखस्य च सुखस्य च । आत्मा मित्रममित्र(त्र)च, दुष्प्रस्थितः सुप्रस्थितः ॥ ३५ ॥
 नृपैपाज्जायताऽपि, शृणु तामेकचित्ततः । निर्ग्रन्थत्वं यदासाद्य, सीदन्त्येकेऽधमा नराः ॥ ३६ ॥
 यः प्रत्रय्य त्तान्युच्चैः, प्रमादात् स्पृशतीह न । रसगुणोऽगृहीतात्मा, न च्छिनत्ति स बन्धनम् ॥ ३७ ॥
 काचित् नायुक्ता यस्यास्तीर्या-भाषणदिदु । जुगुप्सनी(ना)या नो धीर !, जातं मार्गमनुजेत ॥ ३८ ॥
 चिरं मुण्डरुचिर्भूत्वा, तपोभ्रष्टोऽस्थिरतः । आत्मानं क्लेशयित्वाऽपि, भवस्य स्यात् न पारगः ॥ ३९ ॥
 पोष्टा मुष्टिर्यथाऽसारा, तथा कार्पाणोऽनृतः । राक्षमणिर्वैडूर्याग्नि, महर्न्योऽङ्गेषु वै भवेत् ॥ ४० ॥
 बृहयित्वाऽजीविकायै, मुनिचिह्नं कुलिङ्गकम् । धृत्वा संयतमात्मानं, लपन् याति [नमुपयाति] विघातताम् ॥ ४१ ॥

कालकूटं यथा पीतं, हन्ति शस्त्रं च दुर्धृतम् एवं विषययुग् धर्मो, व्यापन्नो हन्ति भूतवत् ॥ ४२ ॥
 इत्यादिशिक्षणं श्रुत्वा, ज्ञानोपेतं सुभाषितम् । हित्वा मार्गं कुशीलानां, महर्षीणां व्रजेः पथा ॥ ४३ ॥
 व्रताचारगुणोपेतः, प्रपाल्यानुत्तरग्रतम् । निराश्रवः क्षयं नीत्वा, कर्मपिती पदं ध्रुवम् ॥ ४४ ॥
 एवमुक्ते महानिर्ग्रन्थीयं निर्ग्रन्थराडिदम् । महायशा महाप्राज्ञो, विस्तरेण यथाश्रुतम् ॥ ४५ ॥
 तुष्टश्च श्रेणिको राजा, कृताञ्जलिरोऽवदत् । अनाथत्वं यथाभूतं, सुष्ठु मे दर्शितं त्वया ॥ ४६ ॥
 साधो ! लाभाः सुलब्धास्ते, सुलब्धं च नृजन्म ते । सनाथाश्च भवन्तोऽज, स्थिता मार्गे यदर्हताम् ॥ ४७ ॥
 नाथस्त्वमस्यनाथानां, महर्षेऽखिलदेहिनाम् । भव[वि]ताऽऽत्मानमिच्छाम्यत्रानुशासयितुं मुने ! ॥ ४८ ॥
 आपृच्छथ ध्यानविघ्नस्ते, यत् मया विहितो मुने ! । निमन्त्रितश्च यद् भोगैस्तत् क्षमस्वाखिलं मम ॥ ४९ ॥
 एवं स्तुत्वा स राट्सिंहो, मुनिसिंहं महादरात् । सावरोधः सतन्वश्च शुद्धचित्तोपलक्षितः ॥ ५० ॥
 उच्छ्वसितरोमकूपस्ततः कृत्वा प्रदक्षिणाम् । अभिवन्द्य च शीर्षेण, स्वस्थानमगमत् नृपः ॥ ५१ ॥ [युग्मम्]
 गुणैः समृद्धश्चान्योऽपि, विप्रमुक्तो विहङ्गवत् । विज्रहारोर्वरापीठं, नष्टमोहस्तपोनिधिः ॥ ५२ ॥

इति श्रीसुदित-ऋषिमण्डलवृत्तितः उद्धृता श्री अनाथिसुनिकथा संपूर्णा.

६५ श्री अनिकापुत्रर्षिकथा.

अस्त्यत्र भरतक्षेत्रे, मथुरानगरीद्वयम् । तत्रोत्तरस्यां दिश्येका, दक्षिणस्यां परा पुनः ॥ १ ॥

अयोत्तरमथुरातस्ता याम्यमकुणपुरीम् । आगादेको वणिक्पुत्रो, दिग्यात्रार्थं महार्थवान् ॥ २ ॥
 तत्रत्यथेष्टिनैकेनाश्रुष्य सरयमभूत् समम् । न्यमन्त्रि तेन शुक्त्यर्थं, तस्याङ्गं हेतदादिमम् ॥ ३ ॥
 भोजनायोपविष्टेऽस्मिन्, श्रेष्ठिनोऽस्य स्वसाऽन्त्रिका । तालवृन्तकृरा वातोपचौरस्तमुपाचरत् ॥ ४ ॥
 तस्याः स श्रेष्ठिम् रूपं, निर्णयं वर्णनातिगम् । पादादारभ्य शीर्षान्तं, रागग्रस्तोऽभनचराम् ॥ ५ ॥
 साऽयिता सज्जनैरुक्तेना दद्वस्तदा वयम् । यद्याद्यापत्यसम्पत्तिं, यावत् त्वमिह तिष्ठसि ॥ ६ ॥
 तथैव स्वीकृते तेन, जातोद्वाहोऽत्र तिष्ठति । समुखं साऽन्नि(न्न)क्राज्येद्युर्गुर्व्यभूद् गृह(हि) धर्मतः ॥ ७ ॥
 इतश्च लेखस्तत्पित्रोरागात् तत्र लिपीकृतम् । यदश्रुभिर्दृशोः शोकाद्, वत्साऽऽन्ध्यं वाघतेऽधिकम् ॥ ८ ॥
 जीनन्तो प्रेक्षसे चेत् नौ, तदागच्छेत्तं मुत ! । मुञ्चन्धूनि तं लेखं, वाचयामास दारकः ॥ ९ ॥
 द्रष्टुः पृष्टस्तया नोचे, वाचयित्वा ततः स्वयम् । उक्तो मा खित्रया भर्तः !, सर्वं भव्यं भविष्यति ॥ १० ॥
 ततस्तयोदितं पित्रोस्ताभ्या प्रस्थापितोऽय सः । सकलत्रोऽर्द्धमार्गेऽपि, प्राप्तुत सुतमन्त्रिका ॥ ११ ॥
 कश्चिप्यतोऽभिधा सूनोः, पितराविति तेन न । मार्गे तस्यापित नाम, पिबुवक्त्रा हि सत्सुताः ॥ १२ ॥
 उल्लापयन् परिजनोऽन्त्रिकापुत्रस्तमित्यवक् । सद्वायातस्तदेवास्य, पितरौ नाम चक्रतुः ॥ १३ ॥
 वयुधे चन्द्रलेखेवाऽन्त्रिकापुत्रः पितुर्गृहे । ययौ च यागननक्रोडं क्रोड इवोन्मदः ॥ १४ ॥
 तदैव लघुकर्मत्वात्, त्यक्तभोगोऽग्रहीद् नतम् । विजहाराऽन्त्रिकासुधुर्भूत्वाऽऽचार्यः क्रमात् महीम् ॥ १५ ॥
 पुष्पभद्रपुरेऽन्येधुरागात् गङ्गातटस्थिते । पुष्पकेतुर्नृपस्तत्र, तत्रिया पुष्पप्रत्यभूत् ॥ १६ ॥

सा पुत्र-पुत्रिकारूपं, प्राप्तुत युगपद् युगम् । अन्योन्यं प्रेमसंयुक्तमपत्यमिव युग्मिनाम् ॥ १७ ॥
तद् वीक्ष्याचित्तयद् भूयो, म्रियते हि वियोजितम् । तदेतद् गृह्णिर्मत्वे, योजयामि परस्परम् ॥ १८ ॥
जनापवादक्षार्थं, सदस्याहान्यदा नृपः । यदत्रोत्पद्यते रत्नं, सभ्याः ! स्यात् कस्य तद् वशे ? ॥ १९ ॥
सर्वे तेऽप्युचिरे राज्ञे(ज्ञो), राजोचे तर्हि युग्मयोः । योजयामि विवाह भोः ! स्वर्ण-मण्योरिवैतयोः ॥ २० ॥
पुष्पचूल-पुष्पचूलयोर्द्वयोर्युग्मजन्मनोः । राजा राज्ञ्या निषिद्धोऽपि, चक्रे पाणिग्रहोत्सवम् ॥ २१ ॥
मिथस्तात्रभिरेमाते, आचिका पुष्पवत्यपि । तस्मात् प्रत्रज्य निर्वेदाद्, देवोऽभूत् परमद्विक्रः ॥ २२ ॥
पुरे तस्मिन् मृते ताते, पुष्पचूलो नृपोऽभवत् । प्रियेज्वधेरधिस्नेहां ददर्शाऽग्न्यासुरः स[सु]ताम् ॥ २३ ॥
मा नरकेश्वगात्सोऽपि स्वाने तानित्यदर्शयत् । रात्रौ रात्रौ ततो भीता, पुष्पचूलाऽऽह भूशुजम् ॥ २४ ॥
प्रातः पाखण्डिनः पृष्टा, राज्ञाऽऽहुस्ते यथा तथा । अन्निकास्रनवस्तेषां, स्वरूपमिदमभ्ययुः ॥ २५ ॥
नित्यान्यधकाराः वीभत्साः क्षुत्-वृड्-रोगाग्रविग्रहैः । नारकैर्नित्यमाक्रान्ताः, स्मृता अपि भयावहाः ॥ २६ ॥
तयोक्तं भगवन् ! खमः किमद्य ददृशे ? यतः । यथार्थं वित्थ तेऽप्युर्विज्जोऽर्हद्वचनैवयम् ॥ २७ ॥
देवलोकाः पुनः कालान्तरेऽस्या दर्शितास्तथा । पुनः पाखण्डिनः पृष्टा, वैपरीत्येन चाभ्ययुः ॥ २८ ॥
यथास्थाननिकापुत्राचार्या ओचुरथाऽऽह सा । देवलोकाः कथं लभ्याः ? कथं न नरके गतिः ? ॥ २९ ॥
तैरुक्तः साधुधर्मोऽथ(त्र), राज्ञी पप्रच्छ पार्थिवम् ।
व्रतार्थं सोऽवदद् भिक्षा, ग्राह्या खलु (यद्यादत्से भिक्षां) मदास्पदे ॥ ३० ॥

प्रपद्य तत् तवा दीक्षा, गृहीता सूरयोऽप्यय । तस्युर्द्ध्वानलक्षीणा, गणं प्रस्थाप्य तत्र तुष्टिः ॥ ३१ ॥
 पुष्पचूला नृपावासाद्, भक्तमानीय यच्छति । गुरुभ्यः शुभभागेनोत्पेदेऽस्याः केवलं क्रमात् ॥ ३२ ॥
 प्राक्प्रवृत्तं न निनयं, भनक्ति किल केमली । कालोचितं मनश्चिन्त्यं, भक्तं तेभ्यः स्म यच्छति ॥ ३३ ॥
 श्लेष्मन् श्लेष्मणः काल इत्याद्यवसरोचितम् । भक्त हचिन्तित वत्से ! वेत्सि किं ? सूरयोऽनन्दन् ॥ ३४ ॥
 अन्ये त्वादुर्यने वर्षत्यानीतेऽन्नेऽस्य तैऽभ्यधुः । क्रमेतत् साध्वि ! साऽऽह्लाऽऽगा, प्रासुकाम्भसि सूरयः ! ॥ ३५ ॥
 प्रासुकामासुरविधिं, वेत्सि वत्से ! वने कथम् ? । साऽऽह्लातिशयतः कीदृग् ? , स तु केवललक्षणाः ॥ ३६ ॥
 केवलयाशातना चक्रे, हा ! चक्रुः सूरयोऽधृतिम् । सोचं चोत्तस्ता गङ्गा, केवलं भावि वोऽपि हि ॥ ३७ ॥
 उत्तस्युर्त्तमाचार्याः, को लभे ह्यलसायते ? । गङ्गाया नावमारूढाः, सूर्यं सजीकृता जनैः ॥ ३८ ॥
 यत्राऽन्निकासुताऽऽचार्यास्तस्थुः कोणे तथान्तर । तत्र मज्जति नौः क्षिप्ता, जनैश्चोत्पाट्य तेऽम्भसि ॥ ३९ ॥
 सुरेणाम्भस्यधःशूलं, द्रोऽस्य प्राग्भनारिणा । तेन विद्वः शुभध्यानात्, केवलज्ञानमाप सः ॥ ४० ॥
 सिद्धश्च निर्मितो देवैर्महिमा तस्य वर्धणः । प्रयागं नाम तत् तीर्थं, पद्मये तत्र विश्रुतम् ॥ ४१ ॥
 कलेनरं उलचरैः, खाद्यमान तदम्भसि । गङ्गाशूलं क्वचित् लग्न, प्रेर्यमाणं जलोभिभिः ॥ ४२ ॥
 दैनाद् दक्षिणदंष्ट्राया, पाटलेर्गजमाविशत् । भिन्ना करोटि तद् जज्ञे, शाङ्खलः पाटलिद्रुम ॥ ४३ ॥
 तेनोपलक्षिते स्थाने, पाटलीपुत्रपत्तनम् । उदायिभृशुजा न्यस्तं, कृणिकस्य पितुः शुचा ॥ ४४ ॥

इत्यन्निकास्रक्षरीणां, सम्बन्धोऽधिकसम्पदाम् । आत्रक्षयकानुसारेणाऽऽविष्कृतः कृतिनां मुदे ॥ ४५ ॥

इति श्रीसुद्रित-ऋषिमण्डलप्रकरणवृत्ति उद्धृता श्री अन्निकापुत्रार्बिकथा संपूर्णा

६६ श्री धर्मरुचिकथा

रोहीतके पुरे जी(जू)र्णगणिका रोहिणीत्यभूत् । अनन्यजीविकोपाया राधोति गोष्ठिकोदनम् ॥ १ ॥
संस्कृतं संस्कृतद्रव्यैः, कटुतुम्बं तयाऽन्यदा । स्वयं स्वादु[द]परीक्षार्थं, दत्तस्तद्रिन्दुरानने ॥ २ ॥
अतीवकटुको लग्नस्तदेकत्रैव रक्षितम् । अन्यल्ललितगोष्ठ्यर्थं, पक्वं मा निन्दिताऽभवम् ॥ ३ ॥
गोष्ठ्यां गतायां भुक्त्वाऽन्नं, मासक्षणपारणे । मुनिर्धर्मरुचिः प्राप्तो, भिक्षार्थं रोहिणीगृहम् ॥ ४ ॥
दत्तं तुम्बं तयाऽ[त]स्मै मा, मुधा याति[द्वि]धियेति तत् । अपूर्वलाभं मन्यानः, स गत्वाऽऽलोचयद् गुरोः ॥ ५ ॥
ज्ञातं[त्वा]विषोषं तत् तैर्मुनिरुक्तो बहिस्स्यज । भक्षितं मृत्यवे ह्येतत्, तत् त्यक्तुं स गतोऽटवीम् ॥ ६ ॥
मुञ्चतः पात्रकं भूमौ, लिप्तस्तेन मुनेः करः । लुपितस्तत्र गन्धेनाऽऽयाता मञ्जुश्च कीटिकाः ॥ ७ ॥
भूयसामङ्गिनां घातः, स्यात् ममैव मृतिर्वरम् । इति ध्यात्वा प्रतिलिख्य, मुमुक्षुर्मुखपोतिकाम् ॥ ८ ॥
एकत्र स्थण्डिले स्थित्वा, निन्दंस्तद् भुक्तवांस्ततः । तीव्राऽभूद् वेदना सम्यग्, विषहाऽऽप शिवश्रियम् ॥ ९ ॥

इति श्रीसुद्रित-ऋषिमण्डलवृत्तिः उद्धृता श्री धर्मरुचिकथा संपूर्णा

६७ श्री चतुर्महर्षिकथा

नमामो कौशिकार्याग्य उपास्यायोऽथवा द्विजः । तस्याञ्जलिं तया स्त्रः, श्रियागेनो फलतुः ॥ १ ॥
 अत्रहो भद्रकस्तेनाञ्जलिं तस्यागिणाञ्जलम् । स्त्रहो रौद्रहृद् प्रन्विष्टकस्तथाञ्जलम् ॥ २ ॥
 एतेऽर्थमगदा प्रेगितामृगौ गुर्या वने । तामगर्जनिः कृष्णान्वादायाऽन्याद् क्रान्नुत्सना ॥ ३ ॥
 रत्न्या सर्वेदिनं रम्या, तमर्णे रत्नकोऽप्यलम् । वृष्यौ गीर्ष्य तमायान्तमय निगताशितोऽग्निं ह्य ॥ ४ ॥
 ह्यतः पततापातस्य, पन्थकस्य शिशोः प्रभः । इत्या उयोतिर्यथा भवते, दारुणामर्दितीति च ॥ ५ ॥
 तो हलैकम् गर्जनिं, उल्लाङ्ग्या दारुणारकात् । गृह्यान्वगतर्जिता स्त्रो, भृन्न् दन्तावदोऽन्यदत् ॥ ६ ॥
 गुरो ! पुनरक्षिणेण, तव उयोतिर्यथा हता । स आगतो वमिर्निष्कासितः क्रोधेधाद् गयो गनत् ॥ ७ ॥
 चिन्तयेत्तान् तद्व्यानाद्, जातजातिस्मृतिर्गतात् । प्रण केलं लेभे, मद्विगापमरा व्ययः ॥ ८ ॥
 अभ्यासयानं ददौ स्त्रोऽसौ जनेभ्योऽभ्ययः गुराः । निन्दयानो जनेर्दयो, क्रोद्धः शुभकर्मितः ॥ ९ ॥
 अभ्यासयानं मयाऽस्त्यं, प्रदत्तमिति चिन्तयन् । सम्यक् सोऽभवत् प्रत्येकमृशाघ्नीद् व्रतम् ॥ १० ॥
 उपास्यायः सभार्योऽपि, परम्याद् व्रतमग्रहीत् । उत्पाद्य केवलज्ञानं, चतस्रोऽपि ययः शिवम् ॥ ११ ॥

इति श्रीमन्त्रित-ऋषिमण्डलश्चित उद्धृताः श्री चतुर्महर्षिकथा सम्यगा

६८ श्री देविलासुतर्षिकथा

उज्जयिन्यामभूत् पुर्यी, पार्थिवो देविलासुतः । अनुरक्तलोचनाऽऽख्या, प्रियाऽस्याऽऽरक्तलोचना ॥ १ ॥
नृपोऽन्यदाऽस्ति[ऽऽस्ते] शय्यायां, विवृणोति प्रिया कृचान् । तदन्तः पलितं दृष्टं, जरालक्षणमक्ष[लक्षि-]तम् ॥ २ ॥
साऽऽह देवाऽऽगतो दूतः, सम्भ्रान्तो भूमिभृद् भृशम् । उत्थायेतस्ततः पश्यन्नापश्यत् तं तयोदितम् ॥ ३ ॥
कारौ प्रिये ! नृपोऽपृच्छत् ?, धर्मदूतस्तु साज्वदत् । तयाऽऽवेष्टय ततोऽङ्गुल्या, शनैः पलितमुद्भूतम् ॥ ४ ॥
आच्छाद्य क्षौमयुग्मेन, स्वर्णस्थाले पुरान्तरे । आमयित्वा तमदृतिं, चक्रे भूपो भृशं हृदि ॥ ५ ॥
प्रापुर्मज्जागतेऽप्यस्मिन् प्रव्रज्यां पूर्वजव्रजाः । ततः पद्मरथं राज्यधिष्ठातारं सुतं व्यधात् ॥ ६ ॥
स्वयं राह्या समं राजा, तापसव्रतमग्रहीत् । तथाऽणुभक्तिका दासी, दासः सङ्गतकोऽपि च ॥ ७ ॥
सर्वे सितगिरौ जग्मुस्तपोऽर्थं तापसाश्रमे । कालान्तरे व्रतं त्यक्त्वा, दासी दासश्च जग्मतुः ॥ ८ ॥
गर्भः पूर्वमनाख्यातो, महिष्या बध्वे तदा । अयशोभीरुणा राज्ञी, भूभुजा रक्षिता रहः ॥ ९ ॥
सौकुमार्यात् सुतां राज्ञी, प्रसुवाना व्यपद्यत । पिवन्ती स्तन्यमन्यासां, तापसीनां च सैवते ॥ १० ॥
कृतं नामार्द्धसंकाशा, तस्याः सा प्राप यौवनम् । अटव्या आगतं तातं, श्रान्तं विश्राम्यति स्म सा ॥ ११ ॥
सुकुमारकरस्पर्शति, तस्यां रक्तोऽभवत् नृपः । गृह्णामि चाद्य कलये वा, चिन्तयन्निति तस्मिन्वात् ॥ १२ ॥
तामार्थलुमधाविष्टोऽजकाष्ठे नृपोऽन्यदा । चस्वाला(सवलनाद-)चिन्तयत् चित्ते, धिङ् मां कामान्ध[न्ध्य]नाधितम् ॥ १३ ॥

प्रेत्य न ज्ञायते किं स्यादेतच्च फलमैहिकम् ? । समुद्धृत्वावधिज्ञानं, लेभे कर्मक्षयोन्नयम् ॥ १४ ॥
 सर्वकामविरक्तेन, भाव्यं मोः ! खलु देहिना । उभापेऽध्ययनं चैतद्, राजर्षिर्देविलासुतः ॥ १५ ॥
 विरक्ता ता सुता दत्त्वा, संयतीभ्यः स्वयं नृपः । उत्पाद्य केवलं सिद्धोऽद्वैतज्ञायाऽपि निर्वृता ॥ १६ ॥

इति श्रीसुद्वित-आपिण्डलप्रकरणवृत्तितः उद्धृता देविलासुतर्पिकथा संपूर्णा ।

६९ श्री धन्यमहर्षिकथा

वभूव पुर्यां काकन्धा, जितशत्रुर्नृपाग्रणीः । सार्धगाहवधूस्तत्र, भद्रानाम्यस्ति विश्रुता ॥ १ ॥
 धन्याख्योऽभूद् यथार्थोऽस्याः, ह्यनुस्यूतदीप्तिमान् । कन्या द्वात्रिंशतं मात्रोद्योगिनः परिणायितः ॥ २ ॥
 मात्रा द्वात्रिंशदावासा, द्वात्रिंशद्दायसयुताः । तदर्थं कारिता भोगान्, शुङ्के तदुपरि स्थितः ॥ ३ ॥
 इतश्च समवासापर्वे, श्रीग्रीस्तत्पुरो बहिः । वन्दनाय(या)ययौ धन्य, उद्यद्गोमाञ्चक्रञ्चुरुः ॥ ४ ॥
 धर्मं श्रुत्वाऽऽनैराग्योऽपृच्छद् व्रतकृते प्रसूम् । राजार्पितराज(ज्य)चिह्नस्फीत्या धन्योऽश्रयद् व्रतम् ॥ ५ ॥
 त्रताहेऽपि प्रभु नत्ना, जग्राहोग्रमभिग्रहम् । पृष्ठापरणक यावज्जीवमाचाम्लतोऽस्तु मे ॥ ६ ॥
 ग्राह्या भिक्षा न संसृष्टाऽसंसृष्टाऽस्तु तथोज्ज्वता । इत्युग्रतपसाऽऽत्मानं, भागयन् विजहार सः ॥ ७ ॥
 भक्तासिधेर् कथञ्चिद् स्यात्, नास्तिस्तस्याम्भसा पुनः । पठन्नेकादशाङ्गानि, सेहे क्षुब्ध-तृप्परीपहम् ॥ ८ ॥
 इत्युग्रतपसाऽत्यर्थं, कशीयान् सोऽभगद् मुनिः । न मनागपि दीनत्वं, तथापि कापि जग्मिमान् ॥ ९ ॥

एत्य राजगृहं वीरश्चैत्ये गुणशिले स्थितः । देशनान्ते प्रभुम् नत्वा, पद्मच्छ श्रेणिकस्त्विदम् ॥ १० ॥
स्वामिस्ते गौतमादीनां, शिष्याणां शीलशालिनाम् । चतुर्दशसहस्राणां, को दुष्करतपःत्रियः ॥ ११ ॥
स्वाम्याह राजन् ! धन्यर्षिः, सर्वेष्व्रतपा भृशम् । एतत् श्रुत्वा प्रभुम् नत्वाऽऽगत्य धन्यं नृपोऽनमत् ॥ १२ ॥
धन्यः सुलव्यजन्माऽसि, यत् त्वां वीरजिनः स्वयम् । एवं वर्णयतीत्युक्त्वा नत्वाऽगात् श्रेणिको गृहम् ॥ १३ ॥
नृप्यमानोऽप्यसावेवं, नैवोत्कर्षमगात् मनाक् । पालयामास चारित्रं, नवमासानखण्डितम् ॥ १४ ॥
मासिकया संलेखनया, कालं कृत्वोदपाद्य(द)सौ । सर्वार्थसिद्धे चोद्धृत्य, विदंहे शिवमाप्स्यति ॥ १५ ॥

इति श्रीक्रपिमण्डलप्रकरणवृत्तितः उद्धृता धन्यमहर्षिकथा संपूर्णा.

७० श्री शीतलाचार्यकथा

श्रीहास्तिनपुरे वज्रसिंहः सिंहचलो नृपः । सौभाग्यमञ्जरी तस्य, प्रिया पुत्रस्तु शीतलः ॥ १ ॥
त्रैलोक्यसुन्दरी पुत्री, सा क्वाञ्चनपुरप्रभोः । कञ्चनप्रभराजस्य, यौवने परिणायिता ॥ २ ॥
निर्विण्णः काम-भोगेभ्यः, कुमारः शीतलोऽन्यदा । प्रात्राजीत् स्थविरोगान्ते, मूर्खिथासीद् बहुश्रुतः ॥ ३ ॥
आसंस्त्रैलोक्यसुन्दर्याश्चित्त्वारः मूलवः क्रमात् । तेषां कथान्तरे नित्यं, सा वर्णयति शीतलम् ॥ ४ ॥
यथा वो मातुलो राज्यनिःस्पृहः शिश्रिये व्रतम् । कालो यात्येवमन्येषुमन्त्रेयुः स्थविरर्षयः ॥ ५ ॥
निगम्य तदुपान्ते तेऽसारतां संसृतेर्भृशम् । प्रबुद्धा जगद्गुर्दीक्षां, क्रमाद् जाता बहुश्रुताः ॥ ६ ॥

मातुलं शीतलाचार्यं, गुरुभाषृच्छय वन्दितुम् । प्रचेलुस्तेऽन्यदा जग्युस्तत्याव्रितपुरो नहिः ॥ ७ ॥
 नहिनिगल इत्यस्युस्ते देनकुलिकारे । यान्तं पुरान्तः श्राद्धं तेऽवोचन् वाच्य गुरोरदः ॥ ८ ॥
 आत्तनतास्ते जामेया, नन्दितुं वो यदैयरुः । त्रिकाल इति नाऽऽज्जगुरुक्तेऽष्टप्यद् गुरुर्भृशम् ॥ ९ ॥
 तत्र तेषा शुभध्यानादुत्पेदे केवलं निशि । प्रातरते तत्र नाऽऽयातास्ततो(दा) दध्यौ गुरुर्ध्रुवम् ॥ १० ॥
 ते सूत्रपौरुषा कृतैर्यन्ति तत्रापि नाऽऽययुः । अथाऽर्थ(-पार्थ) पौरुषी तत्रायैयुनेते ततो गुरुः ॥ ११ ॥
 स्वयमुत्क्रष्टितोऽचालीत्, नाभ्युत्तस्थुर्न ते क्रमौ । प्रामार्जयन् वीतरागा, गुरोर्यस्य सदण्डकम् ॥ १२ ॥
 प्रतिक्रम्याऽऽलोच्य स्वरिस्तान् वन्दे कुत ? इत्यवक् । प्रतिभाति यतस्ते ते वन्दस्वेत्यवदन् गुरुम् ॥ १३ ॥
 नित्तपत्वमहो ! धार्ष्ट्यमेपामित्येव रोपतः । ववन्दे तान् मुनीन् स्वरिर्बिन्दित्वा तस्थिवान् पुरः[रा] ॥ १४ ॥
 प्रारुप्रवृत्त न(-त्तम-), भि(भ)नत्ति(क्ति) किल केमली । जीतकन्योऽयमित्येषा, तेषा (गुरो) तस्मिन् न चास्ति सः ॥
 तेऽवोचन् वन्दिता द्रव्यमन्दनेन पुरा पुनः । वन्दध्वं भावन्दनविधिना विधिनाऽनुना ॥ १६ ॥
 कपायदण्डकैर्वन्दमानं पश्यन्ति ते गुरुम् । पदस्थानपतित सोऽगम्, ज्ञायते किमदोऽपि हि ? ॥ १७ ॥
 तेऽभ्यूचुः सुतरां विद्वः, कथं ? नोऽतिशयोऽस्ति यत् । छात्रस्थिरुः कैवलिरुः ? प्रोचुः कैवलिकं च ते ॥ १८ ॥
 हहा ! केमलिनो मन्दभाग्येनाऽऽश्रान्तिता मया । निनिन्द भृशमात्मानं, शीतलः शीतलाशयः ॥ १९ ॥
 जातरोमोद्गमस्तोपात्, परं संवेगमागतः (-मत्) । ददानो वन्दनं स्वरिः, दण्डवैभ्यो निवृत्तान् ॥ २० ॥
 क्रोधाद् यथा पुराऽवघात्, कर्माण्याञ्छेयत् तथा । प्रविष्टोऽपूर्ववर्गं, शुभाभिप्रायसम्भवम् ॥ २१ ॥

चतुर्थवन्दनस्यान्ते, शीतलः प्राप केवलम् । सैकैव कायिकी चेष्टाऽभूद् हेतुर्वन्ध-मोक्षयोः ॥ २२ ॥

इति श्रीसुद्वित-ऋषिण्डलप्रकरणवृत्तितः उद्धृता शीतलाचार्यकथा संपूर्णा.

७१ श्री अवन्तिसुकमालर्षिकथा

सुहस्तिस्त्रिरिन्यत्र, विहृत्योजयिनीं पुरीम् । जीवन्तस्वामिप्रतिमां, नमस्कर्तुमगात् पुनः ॥ १ ॥

स्थित्वा तद्ब्रह्महिन्दुवाने, स्वरिः प्रैषीत् मुनिद्वयम् । उपाश्रयार्थं तद् भद्राश्रेष्ठिनीगृहमागमत् ॥ २ ॥

स्ववाहनकुटी तेभ्यो, भक्त्या नत्वाऽर्पिता तया । सगच्छाः स्वरयस्तस्थुस्तत्र सन्तोषशालिनः ॥ ३ ॥

प्रदोये नलिनीगुल्माख्याध्ययनं सुहस्तिभिः । परावर्तितुमारेभे, शुभभावाभिवर्द्धकम् ॥ ४ ॥

अवन्तिसुकमालार्यः, पुण्यवान् श्रेष्ठिनीसुतः । स्त्रीभिर्द्वीविंशता सप्तभूगृहस्यो ललत्यलम् ॥ ५ ॥

ददावध्ययने कर्णं, सम्यक् श्रोतुमनास्ततः । भद्रास्त्रस्त उचीर्य, वसतिद्वारमाययौ ॥ ६ ॥

मयाऽनुभूतं कवापीदं, भद्रास्त्रध्विन्तयन्निति । नलिनीगुल्मविमाने, प्राक्स्वस्या(ग्रावस्वा-)वस्थानमस्मरत् ॥ ७ ॥

गन्तुं तत्रोत्सुकोऽत्यर्थं, गुरून् नत्वाऽथ सोऽवदत् । प्रभोऽहं प्रव्रजिष्यामि, प्रवाजयत मां द्रुतम् ॥ ८ ॥

प्राहाऽऽर्यः सुकुमारोऽसि, भाद्रयोऽभिदधे प्रभो ! । सामाचारो चिरं पालयितुं नेशोऽस्मि द्रुश्राम् ॥ ९ ॥

तेन सानशनां दीक्षामादास्येऽहं समुत्सुकः । क्षुरिणाऽभाणि वन्धून् स्वांस्तन् पृच्छ सुक्रु(स्वत्र)तक्रुते ॥ १० ॥

वेष्मैत्य तेन ते पृष्टाः, सादरं नानुजङ्गिरे । स्वयं केशानिव क्लेशांस्ततोऽसावुदभूलयत् ॥ ११ ॥

प्रजग्यागाद् गुर्यान्मातृलिङ्गो भवेत् स्वयम् । इति प्रजज्यायास, भद्राष्ट्रं सुहस्त्यपि ॥ १२ ॥
 द्रतमृष्टं चिरं सोढुम-सहिष्णुः सुहस्तिनम् । आपृच्छथानशनचिकीर्ययो पितृवंनं मुनिः ॥ १३ ॥
 कन्यारिकुण्डलान्तरं तथावु(नस्यावु)-तसर्गयोगवान् । असृगास्तावविसाणि, लिहाना तत्पदान्यथ ॥ १४ ॥
 चिवेण जग्मूकी काचित्, क्षुत्क्षामा सशिशुस्तदा । पादं खादितुमारमे, सैकं तच्छिशोऽपसम् ॥ १५ ॥
 मेने ता पादखादिनां, पादमगाहिकामिन्, स मुनिर्निश्चलध्यानधरीकृतसुराचलः ॥ १६ ॥
 चट्चटिति तत्त्वम, ऋद्वन्टिति जाज्ञलम् । धगद्धगिति मेदद्ध, कट्कटिति कीकसम् ॥ १७ ॥
 तत्पादं भक्षयन्ती साऽऽये यामे निरशेषयत् । द्वितीयं डिम्भरूपाणि, न पुनः तन्मुनेर्मनः ॥ १८ ॥
 यामे द्वितीये तस्योरु, तृतीये तुन्दस्यथ । तुर्ये यामे विपद्यासौ, नलिनीगुल्ममासदत् ॥ १९ ॥
 रञ्जितैर्निर्ममत्वेन, निर्ममे महिमाऽमरैः । तद्भार्यास्तमपश्यन्त्यः, पश्यन्तुर्गौरवाद् गुरुम् ॥ २० ॥
 ज्ञात्वा ज्ञानेन वृत्तान्तं, तस्याऽऽख्यन् स्रग्योऽखिलम् । प्रलभ्यो गत्वा शशंस्तुद, भद्रायै साऽप्यगाव् वनम् ॥ २१ ॥
 दृष्ट्वाऽऽकृष्टं च नैकस्या, भद्रा धनोः कलेवरम् । रुोद निललापोन्वे, स्वग्धूभिर्नृता ग्रगे ॥ २२ ॥
 वत्स ! नालङ्कृथा मेदमेकस्मिन्नपि वासरे । अत्रत्य पर्यहार्पीर्मा, निर्मोहत्वाद् गुरुंश्च किम् ? ॥ २३ ॥
 रात्री भवित्री कल्याणी, काऽपि हा दैन ! कर्हिचित् । या स्वमे दर्शयित्वा त्वामस्मान् सञ्जीवयिष्यति ॥ २४ ॥
 एवं विलप्य बहुधा, भद्रा सिमानदीतटे । तस्योद्भवद्विहिक चक्रं, नन्दन्ती करुणस्मरम् ॥ २५ ॥
 चक्रिरे शङ्खोदरण्य, तत्प्रियाः निलव्रजससः । मुक्त्वैका गुर्विणीं भद्रा, प्रायाजीव स्वग्धृता ॥ २६ ॥

गुर्विण्या जातपुत्रेण, पितृमृत्यूपलक्षिते । स्थाने चक्रे महादेव-कुलमुत्तुङ्गतोरणम् ॥ २७ ॥
तदद्यापि महाकालाख्यमवन्तिविभूषणम् । वर्त्तते कालद्रोणेण, मिथ्यादृग्भिराधिष्ठितम् ॥ २८ ॥
काले सुहृत्स्यपि गुरुर्निजगच्छभारं, न्यस्यान्तिपद्यनुपमश्रुतवारिराशौ ।
प्रायं विधाय निजकायमयं विहाय, स्वर्लोकमस्तकमणिप्रसुतां प्रपेदे ॥ २९ ॥

इति श्रीमुद्रित-ऋषिमण्डलवृत्तितः उद्धृता श्री अवन्तिसुकुमालकथा संपूर्णा

७२ श्री कार्तिकश्रेष्ठिकथा

जितशत्रुरभूद् धूपः, कुरुषु हस्तिनापुरे । सहस्राष्टवणिक् श्रेष्ठः, श्रेष्ठयासीत् तत्र कार्तिकः ॥ १ ॥
श्राद्धः श्रद्धाधरः श्राद्धप्रतिमानामसौ शतम् । चक्रारादैतसम्यक्त्वो, जीवाजीवादितत्त्ववित् ॥ २ ॥
तत्राऽऽगादन्यदा मासोपवासी जैरिक्ताभिधः । गतानुगतिको लोकस्तं कार्तिकमृतेऽर्चति ॥ ३ ॥
मृगयत्यस्य छिद्राणि, सोऽनन्यगतिकोऽन्यदा । निमन्त्रितः पारणार्थं, राज्ञे वीक्षयाह स क्षणम् ॥ ४ ॥
पारयामि तदा राजन् !, परिविययति कार्तिकः । यदा मां नान्यथाऽवश्यं, नृपोऽज्ञासीत् तदाग्रहम् ॥ ५ ॥
ततः समस्तसामन्तसमेतस्तद्गृहं गतः । ससम्भ्रमः समुत्थाय, तं श्रेष्ठीति व्यजिज्ञप्त् ॥ ६ ॥
देवपादैः कथं पादैरद्य मत्पत्न्या पावितम् ? । समादिश ममादेशं, महानुग्रहसङ्ग्रहम् ॥ ७ ॥
पार्थिवः स्वार्थसिद्धयर्थमूचे श्रेष्ठिन् ! पुनं मम । प्रकाश्यते त्वयैकेन, रविणेवाब्जमण्डलम् ॥ ८ ॥

परिविषयं मद्गोहे, भुञ्जानस्य तपस्विनः । गैरिकस्येति मे कृत्यं, परं त्वग्येव तिष्ठति ॥ ९ ॥
 श्रेष्ठयाहास्मान्माचारो, नायमाचारकोविद ! । परं तत्पुरुवासित्वात्, कस्मिंश्चो हृदो विना ॥ १० ॥
 तपस्वी पारणायाऽग्गादुत्सुको नृपमन्दिरे । औत्सुक्यं पारणे हि स्याद्, विशेषे तादृशे किमु ? ॥ ११ ॥
 घृष्टोऽसीति वदन् दुष्टशालयत्यङ्गुलि निजाम् । ददत् राजाभियोगेन, चित्ते श्रेणीत्यचिन्तयत् ॥ १२ ॥
 प्रागेन प्रात्रजिष्यं चेन्नाभयिष्यत् पराभवः । ममायमिति निर्वेदास्पदीचक्रे निलं मनः ॥ १३ ॥
 सधैर्यात्यन्तसंवेगात्, श्रीशुनियुत्रतान्तिके । नैगमाष्टसहस्रेण, सार्द्धं श्रेणी श्रितो व्रतम् ॥ १४ ॥
 पपाठ द्वादशाङ्गानि, द्वादशाब्दानि च व्रतम् । प्रपाल्य रूपे प्रथमे (सौधर्मे), सौधर्मेन्द्रो बभूव नमः ॥ १५ ॥
 तपस्वी वाहन जज्ञेऽस्याभियोगिककर्मणा । तं ज्ञात्वाऽनघिनाऽनश्यद्, वद्ध्वाऽऽनीतोऽङ्गरक्षकैः ॥ १६ ॥
 तमारूढो हरिर्निर्ग, सोऽग्रणीत् स्व द्विधाऽकरोत् । चक्रं द्वैरुप्यमिन्द्रोऽपि द्वैरुप्येणाऽऽकरोत् च ॥ १७ ॥
 चक्रे यायन्ति रूपाणि, तावन्त्येव हरिव्यधात् । आहतो मुष्टिनाऽनश्यद्, वज्रिणा वज्रपाणिना ॥ १८ ॥
 स्वकर्म चिन्तयन्तस्थौ, पश्चात् पश्चाकृतिं भजन् । तपस्वी वासवोऽपीत्यथ(दं), भुञ्जानो स्तः सुखं दिवि ॥ १९ ॥

इति श्रीमद्रित-ऋषिमण्डलवृत्तितः उद्धृता श्री कार्तिकथेष्टिकाया सम्पूर्णा.

७३ महेश्वरदत्तकथा

तथाहि तामलिप्याख्यपुर्यां श्रेष्ठधमवत् पुरा । नाम्ना महेश्वरदत्तः, समुद्र-बहुलाऽऽत्मजः ॥ १ ॥

लोभाभिभूतस्तत्तातः, ग्रभृताऽऽरम्भ सम्भवः, । मृत्वा तत्रैव देशेऽभूत्, सैरिभो ह्री ! (हा ।) भवो(वे)द्भवः ॥ २ ॥
 तदाऽऽत्तिवहुला मृत्वा, बहुलाऽप्यभवत् शुनी । गाङ्गिलाऽऽल्व्या महेश्वरदत्तस्याऽऽस्ते प्रिया प्रिया ॥ ३ ॥
 गृह[रहः]स्थैकाकिनी रेमे, समं जारेण साऽसती । स्त्रीणामेकाकिनीनां हि, कामाभिर्वा[मोऽङ्गे वा]धतेऽधिकम् ॥
 रममाणां प्रियां भर्त्ता, जारेण सममन्यदा । अन्यद्वारागतोऽकस्माद् ददर्शहो हि पच्यते ॥ ५ ॥
 तौ सस्तकुन्तलौ त्रस्तनेत्रौ, कम्प्रवपुर्लतौ । सोऽपश्यद् रतभीत्याऽऽत्तपावर्त्तोत्तरीयकौ ॥ ६ ॥
 धृत्वा केशेषु जारं स, भल्लुकं व्याधवत् क्रुधा । चपेटाभिरिवाविष्टं, मान्त्रिकस्तमकुट्टयत् ॥ ७ ॥
 ममर्दं निर्दयं पद्भ्यां, कुलाल इव मृत्तिकाम् । यष्टिभिः कुर्कुरमिव, सापराधमताडयत् ॥ ८ ॥
 प्रणश्यद्भिर्मृतो जारः, किञ्चिद् गत्वाऽपतद् भुवि । मूर्खोऽकार्यं मुमूर्षुः किं ?, कण्ठस्थासुरचिन्तयत् ॥ ९ ॥
 मृत्वा स्ववीज एवासौ, पुत्रभूयमवाप्तवान् । कालेन गाङ्गिला मृतुं, सुपुत्रे सुतवेदनम् ॥ १० ॥
 तमात्मजातं मन्यानः, श्रेष्ठी कुण्डमलालयत् । वर्द्धमानः कूर्चकचाऽऽकर्षकार्ही वभूव सः ॥ ११ ॥
 ततश्च पुंश्चलीदोषं, पुत्रप्रेम्णा महेश्वरः । गाङ्गिलाया विसस्मार, प्रायः स्त्रीष्वार्द्रद् गृही ॥ १२ ॥
 अथाऽऽयाते पितुर्मृत्युवासरावसरोत्सवे । सोऽक्रीणात् पितृजीवं तं, महिषं मूर्खशेखरः ॥ १३ ॥
 तं हत्वा महिषं मांसं, क्रोडस्थक्कुण्डलनये । ददानोऽश्नाति श्रेष्ठी स्म, धिगज्ञानं हि देहिनाम् ॥ १४ ॥
 कुर्कुरी बहुलाजीवः, समांसं पतिकीकृतम् । कटकटिति कुर्वाणा, नृत्यपुच्छा चर्चव च ॥ १५ ॥
 इतश्च कश्चिदायातस्तद्गृहे मासपारणे । भिक्षार्थं मिथुद्राक्षीद्, ज्ञानेनैतद् विरूपकम् ॥ १६ ॥

अनात्मिधो व्याघ्रचो, धावित्वाऽऽह महेश्वरः । हर्षलोऽस्मि न चाभक्तो, भिक्षाऽऽचा किं न मदगृहात् ॥ १७ ॥
 मुनिराहेद्व्यो गेहे, भिक्षाऽऽदानं न साध्रतम् । एकं हि मासमशुचि, परं तदपि वत्तजम् ॥ १८ ॥
 कथमेतदिति पृष्टे, श्रेष्ठिनाऽऽचष्ट साधुराट् । पुनः पित्रामिपैः शत्रुः, पोष्यते हा ! धिगद्वताम् ॥ १९ ॥
 कः प्रत्यय ? इति पृष्टे, सार्थेन मुनिर्जगौ । शुर्नो पृच्छ निखात प्राग्, न्यस्तं सोऽपि तथाऽकरोत् ॥ २० ॥
 तत्राऽऽजीता शुनी जातिसमाचाड् शुभमंग्रिभिः । सा चलान खनित्राभैः, शिष्यार्थमिव तस्य तु [तु] ॥ २१ ॥
 ज्ञातप्रत्ययतस्तीत्रैराग्याञ्च महेश्वरः । उपादत्त मुदा दत्तपात्रविचो जिनत्रतम् ॥ २२ ॥

इति श्रीमुद्रित-ऋषिमण्डलवृत्तिः उद्धृता श्रीमहेश्वरदत्तकथा संपूर्णा.

७४ श्री नागदत्त श्रेष्ठिकथा

कस्मिंश्चिन्नगरे नाग-दत्तो नाम वणिक्पुरा । हर्म्यनिर्मापकं कारु-मित्थं गर्मात्समादिशत् ॥ १ ॥
 तथा रञ्जय हर्म्य मे, तद्यावत्सप्त पूरयान् । तिष्ठेदेकेन रूपेण, मालिन्यं न भवेद्यथा ॥ २ ॥
 हुनोऽपि सहसाऽऽयात-स्तत्समीपस्थितो मुनिः । श्रुत्वा तस्य तथा वाक्यं, चकार सहजं स्मितम् ॥ ३ ॥
 अनन्तरं नागदत्तो, भोक्तुं स्वगृहमागमत् । क्रोडे कृत्वा सुत भोक्तुं, पीठे समुपविष्टवान् ॥ ४ ॥
 तस्मिन्नेत्र क्षणे पुनो, भक्तस्थाल्याममृत्रयत् । श्रेष्ठी मूत्रं पराकृत्य, भोक्तुमारभताऽघृणः ॥ ५ ॥
 दैवाच्च समायातो, भिक्षार्थं स मुनिः सुधीः । मोहयुक्ता दश नाग-दत्तस्य दृष्ट्वास्तथा ॥ ६ ॥

तद्दृष्ट्वा स पुनः किञ्चि-जहास मुनिपुङ्गवः । नीत्वा भिक्षां प्रतस्थौ च, शोचन् श्रेष्ठिधिं मुहुः ॥ ७ ॥
 अथ श्रेष्ठी नागदत्तः, स्वापणे गतवान् पुनः । उद्घाट्य च कपाटं स, स्वासने ससुपाविशत् ॥ ८ ॥
 अधिकस्य करान्मुक्त्वा, छागलस्तत्क्षणे गृहे । श्रेष्ठिनः प्रविवेशाशु, प्राणरक्षणकाम्यया ॥ ९ ॥
 तस्माद्याचितवान् पश्चा-दधिक-छागलं निजम् । अथवा तस्य मूल्यं स, यल्लोकैष्यचितं मतम् ॥ १० ॥
 अधिकाय स निष्काश्य, प्रादाच्छ्रेष्ठी गृहादजम् । भूयो मुनिः स तत्रैव, गच्छन् प्राप्तो विधेर्विशत् ॥ ११ ॥
 निर्दयत्वं विलोक्यारय पुनरेव स्मितं मुनिः । चकार नागदत्तस्तद्, दृष्ट्वा सन्देहमाप्तवान् ॥ १२ ॥
 उपाश्रये ततो गत्वा, मुनेः पार्श्वे जगाद च । वारत्रयं मुने ! कस्मा-जहसे त्वयका वद ॥ १३ ॥
 ततो ज्ञानी मुनिस्तस्य, कारणं सकलं जगौ । मोहग्रन्थिविभेदाय, नागदत्तस्य श्रेष्ठिनः ॥ १४ ॥
 कारुस्त्वया पुराऽऽदिष्टो, हर्म्यस्य रञ्जनाय यत् । किन्तु सप्त दिनान्येव, तवायुस्वशिष्यते ॥ १५ ॥
 स्मितं कृतं मया तस्मात्, यदल्पायुर्जनः स्वयम् । गृहरूपं चिरस्थायि, कर्तुं मोहात्समीहते ॥ १६ ॥
 यत्पुत्रमृत्रितस्थाल्यां भोजनं कृतवानसि । स पुत्रस्तव भार्याया, जारः पूर्वभवेऽभवत् ॥ १७ ॥
 तद्दृष्ट्वाऽपि स्मितं मेऽभूद्-यल्लोकः कीदृशः कुधीः । मूत्रं स्वभार्याजारस्य, पित्यादस्तोऽवृणः ॥ १८ ॥
 निष्कापितस्त्वया यथ, छागलः स्वापणात्सहि । पूर्वजन्मपिता तेऽस्ति, विद्धि सर्वानृतं वचः ॥ १९ ॥
 तद्दृष्ट्वा सहजं हासं, कृतवानहमञ्जसा । पितरं शरणाऽऽयातं, बलान्निःसारयत्यसौ ॥ २० ॥
 तच्छ्रुत्वाऽनागदत्तोऽसौ, सहसोत्थाय विस्मितः । वधिकस्य गृहं गत्वा, ततश्छागमयाचत ॥ २२ ॥

जगदधिकः श्रेष्ठिन् ! छागोऽसौ पच्यते गृहे । बुद्धिकायामधिश्चित्य, जीवनास्त्ययुना तु सः ॥ २२ ॥
 संसारासारता बुध्या, निर्वेदं प्राप्तवान् ततः । विवेकश्च दृढये भूयो, मुनीन्द्रशरणं ययौ ॥ २३ ॥
 चारित्र्यं च ततः सद्यो, गृहीत्वा श्रेष्ठिपुङ्गवः । आत्मकल्याणसिद्ध्यै स, यत्नवानभवद्भृशम् ॥ २४ ॥
 यावन् मुनिवाक्येन, प्रत्यक्षेण विनोध्यते । उपदेशात्मकेनाथ, तावन्मोहस्य नो क्षयः ॥ २५ ॥
 संसारमीदृशं ज्ञात्वा, तत्रैव निरता भृशम् । यतन्ते नात्मने लोका, हन्त मोहो दुस्त्ययः ॥ २६ ॥
 तन्नाशार्थं सदा लोकेऽ, श्रोतव्यस्तु सदागमः । येनान्तर्लोचनस्याशु, भवेदुद्घाटनं शुभम् ॥ २७ ॥

७५ निमित्तकथकमुनिकथा

अपृच्छन्मुनिमासाद्य, काचिच्छ्रोषितभर्तृका । कथामत्यतिरागन्ता, परदेशाद्द्रुतं वद ॥ १ ॥
 ज्योतिर्ज्ञानेन मुनिराहुवाच तल्लीभ्यति । पञ्चभिर्दिवसैर्मर्ता, तवाऽऽगन्ता वियोगिनि । ॥ २ ॥
 साऽतिद्वष्टमना नारी, पत्युरागतिवासरे । कृत्वाऽप्य निजशृङ्गारं, पाकं च सरसं तथा ॥ ३ ॥
 पत्युः स्वागतसामग्रीं, नीत्वा तस्यो निजाङ्गणे । मार्गं मुहुर्मुहुस्तस्य, प्रेक्षमाणा च तद्दिने ॥ ४ ॥
 ययोक्तावसरे गेहे, पतिं दृष्ट्वा समागतम् । सत्कारं परया भक्त्या, चकार शुभमानसा ॥ ५ ॥
 दद्याद्दृष्ट्वा पतिस्तस्याः, कुलटात्वमशङ्कत । लोकानां हि मतिः पूर्वं, दुर्मार्गमनुधावति ॥ ६ ॥
 किन्तु तस्याः परीक्षार्थं, तूष्णीं तस्यो स दुर्मतिः । स्त्री प्रहृष्टा मुनेर्मर्गं, पश्यन्ती बहिरागमत् ॥ ७ ॥

आगते च मुनौ भक्त्या, सा सुभोज्यं ददौ सती । तद्दृष्ट्वा तत्पतिः क्रोधात्, तद्दोषे कृतनिश्चयः ॥ ८ ॥
कोशात् खड्गं समाकृष्य, जगाद तरुणीग्रति । कुलटे ! वद सत्यं मे, सम्बन्धः कोऽस्त्यनेन ते ॥ ९ ॥
तदा सा विस्मिता नारी, भविष्यत्कथनस्य तत् । वार्त्तां सर्वो मुनेस्तस्मै, कथयामास विस्तरात् ॥ १० ॥
किन्तु तस्य कुबुद्धेर्नो, विश्वासोऽभून्मनागपि । कर्पन्नेवासिमाचख्यौ, मुनिं न्यत्कारयन् क्रुधा ॥ ११ ॥
मुने ! वदाशु सत्यं मे वडवा प्रसविष्यते । किमियं तद्वचः श्रुत्वा, किशोरीं मुनिरुक्तवान् ॥ १२ ॥
निर्णयार्थं ततो दुष्टः, खड्गेनाथां व्यदारयत् । किशोरी च तदश्वा च, सीदन्त्यौ मृतिमापतुः ॥ १३ ॥
मुनिश्च स्वकृतेनैतदनर्थं सफलं विदन् । प्रायश्चित्तार्थमाश्वेवानशनं कृतवान् शुचा ॥ १४ ॥
पूर्वं पश्चाच्च संवीक्ष्य, फलाफलमथो वदेत् । ज्ञानी मुनिः प्रियं सत्य, —मन्यथाऽनर्थं उद्भवेत् ॥ १५ ॥

७६ श्री मानपिण्डकथा

सर्वलब्धियुतोऽसि त्व-मित्येवमन्यसाधुभिः । स्तुतो गर्वेण लोकैर्मयो, मानपिण्डोऽभियाचनात् ॥ १ ॥
क्षुल्लको मुनिरेकोऽभूत्, सैकदा हासतापितः । संलापे मुनिभिर्गर्वा, —दुवाच चाचारमस्मरन् ॥ २ ॥
गुडमिश्रां घृतेनावतां, कल्ये सेवतिकामहम् । आनेष्यामि प्रभृतां चा, —वश्यं जानन्तु योगिनः ॥ ३ ॥
एवं कृतप्रतिज्ञोऽसौ, प्रातर्गत्वेभ्यसदुमनि । सेवतिकां ययाचेऽसौ, घृतावतां गुडमिश्रिताम् ॥ ४ ॥
तस्यां सत्यामपि यावत्, कृपणा न ददाति सा । तदा गर्वाज्जगौ योगी, नेष्याम्यहमिमां ध्रुवम् ॥ ५ ॥

साजपि मोहाञ्जगौ नारी, यद्येयं स्यात्तदा मया । घर्षणीया तदानासा, तच्छूलोचेजितो मुनिः ॥ ६ ॥
 देवदत्ताभिध तस्याः, पतिं प्राप्य जगाद सः । पट्म्यो यदीतरोऽसि त्वं, सप्तमश्चेन्द्रवे वचः ॥ ७ ॥
 के ते पडिति पृष्टोऽसौ, मुनिरुचे यथाक्रमम् । पृष्णां स्वरूपं चाक्येन, विशदेन विबोधयन् ॥ ८ ॥
 याचिते भोजने पत्न्या, समादिष्टो दिवानिश्चम् । चुष्टिभस्मापनीयाग्नि, —ज्वालनादि क्रिया कुरु ॥ ९ ॥
 तेन श्वेताङ्गुलिः स्त्रैणः, स श्वेताङ्गुलिरादिमः । लोकेषु कथितो मूर्खः, सदा स्त्रीपरिचारकः ॥ १० ॥
 तडागात्प्रत्यहं वारि त्वयाऽऽज्जेयमिति स्त्रियाः । आज्ञयाऽद्धि द्विया नैव, रात्रौ किन्तु प्रयाति यः ॥ ११ ॥
 उड्डयन्ते नरास्तेन, तडागे लोकविश्रुतः । द्वितीयोऽसौ वकोद्वायी, योऽपिदर्धेन स ध्रुवम् ॥ १२ ॥
 स्नानाय सलिलं देही, —त्येयं याचितया स्त्रिया । आदाय स्नानसामग्रां, गच्छ स्नाहि सरोजले ॥ १३ ॥
 ततश्च शीघ्रमागच्छे, —त्यादिष्टस्तत्र मञ्जनात् । तीर्थस्नाता स्मृतो लोके, भार्याज्ञाया वञ्चनदः ॥ १४ ॥
 क्रिक्रोमीति पृष्टाया, भार्याया वचसोऽनिश्चम् । प्रेषणादिक्रिया कुर्वन्, किङ्करोऽसौ स्त्रिया मतः ॥ १५ ॥
 यो हि भार्यासमादेशः, —दपत्यानामहर्दिवम् । वस्त्रप्रक्षालनक्रीडा, —भूतोत्सर्गादि कारकः ॥ १६ ॥
 तेन दुर्गन्धस्त्रादि, —युतोऽसौ हृदनः स्मृतः । स्त्रीत्वेऽऽश्लिष्यते यस्य, केवल गर्भधारणम् ॥ १७ ॥
 भोजनायोपविष्टो यो, व्यञ्जनादीनि याचते । गृहाणेति स्त्रियाऽऽहृतो, स्निह्य याति तदन्तिकम् ॥ १८ ॥
 गृध्रस्थिी जने रयातः, स भार्याभयविह्वलः । भार्याधीनाः पडते ते, तेषु त्वमसि वा नहि ॥ १९ ॥
 जगाद तद्वयस्कोऽन्य, —स्तत्रस्यो हास्यपूर्वकम् । कृष्णा कार्यं करोत्येक-मेवासौ विद्वि निश्चितम् ॥ २० ॥

देवदत्तो जगादेत्थं, हास्यमेव करोति मे । निजाभीष्टं मुने ! ब्रूहि, यथाशक्ति करोमि तत् ॥ २१ ॥
 गुडमिश्रां घृतेनाक्तां, देहि सेवतिकां तदा । याचितो मुनिनेत्थं स, स्वीकृत्योत्थाय चाञ्चलत् ॥ २२ ॥
 अवस्थाप्य मुनिं द्वारे, भार्यीं कार्यान्तरच्छलात् । प्रेषयित्वाऽन्यतः सर्वं, मुनये याचितं ददौ ॥ २३ ॥
 प्रसन्नः क्षुल्लुकः पथात्, स्वनासाघर्षणेन ताम् । नासिकाघर्षणाय स्त्रीं, संज्ञयाऽसूचयद्रूतम् ॥ २४ ॥
 परादृत्य ततो हृष्टो, गुणं लब्धिं निजां भृशम् । मुनीनामग्रतो भूयो, भूयो गर्वादिवर्णयत् ॥ २५ ॥
 एकदाऽऽलोचनाकाले, पृष्टोऽसौ गुरुणा पुनः । मूलेत्तरगुणाः क्वापि, खण्डिताः किं त्वया वद ॥ २६ ॥
 मया सेवतिकाहेतो, —महानाडम्बरः कृतः । क्षुल्लुकः प्रत्युवाचेत्थं गुरोः सत्यं वचस्तदा ॥ २७ ॥
 श्रुत्वा प्राह गुरुः शिष्य !, मानपिण्डः सुसाधुभिः । वर्जनीयः सदा सर्वै, —विषयाननुरागिभिः ॥ २८ ॥
 आलोचनां ततो लाल्ता मानपिण्डेऽसुकोऽमुनिः । सुश्रामण्यैः सदा सक्तः चिरं विहृतवान् भुवि ॥ २९ ॥

७७ लोभपिण्डे सुव्रतमुनिकथा

चम्पापुरे मुनिः कश्चि, —दासीच्छ्रीसुव्रताभिधः । ययौ प्रथमपौरुष्यां, गौचरीं नेतुमाश्रमात् ॥ १ ॥
 भ्रमन् ददर्श पुर्यन्तः, जायमानां प्रभावनाम् । स्वस्ननादौ तदा सिंह—केसरमोदकस्य सः ॥ २ ॥
 दृष्ट्वा हृदि व्यचारयत्, सिंहकेसरमोदकाः । ग्राह्या मयेति निश्चित्य, भिक्षार्थं तत्र जग्मिवान् ॥ ३ ॥
 प्राप्तो न मोदकस्तस्मा, —निर्विणस्याटतो मुनेः । मध्याह्नसमयो जातः, केसरानेव ध्यायतः ॥ ४ ॥

मोदसास्त्रिणोऽगौ, नष्टमंजो गृहे गृहे । धर्मलामादभ्याने, जगाद् सिद्धेऽमराः ॥ ५ ॥
 यं मयं दिवं भान्ता, गौ न भमति न्य सः । आचारं म्यं निमस्मात्, मोदकानेन नित्यम् ॥ ६ ॥
 भमोऽन्य व्यतीयाप, मनीमहदयम् । ततः आदृष्टह गन्ता, मोचन सिंहकंठराः ॥ ७ ॥
 रम्यन्यानादिकं छत्वा, आनन्दो हयनित्यम् । अतस्मिन्महाले च, मुनेरागमनं कथम् ॥ ८ ॥
 क्षातं ज्योत्स्ना, — प्रमत्तो मया पुरा । पनादिपुलिनं गेहं, त्यक्त्वा प्रजितोऽगः ॥ ९ ॥
 भीतिर्ध्याप्यं मायु, — मन्दा गयविहागो । नो हेतुस्तत्र जानामि, सहसेत्यमभूत्कृन्तुः ॥ १० ॥
 ज्ञेयानन्य मतो रश्मि, आदृत्य स्यान्मृगं तदा । क्रिडागम्यं चरितं मे, महतां योगिनां सदा ॥ ११ ॥
 पतीता किन्तु कार्यां मे, किमस्ति वृद्धये मुनेः । त्रिचिन्त्येयं पुनर्दृश्यौ, आनन्दो धर्ममानसः ॥ १२ ॥
 निर्यागिभृगी नाम्य, चेष्टा नेहा धनं यपि । ज्येष्ठाद्यादितास्योऽमौ, मायते काम्यति न्माव ॥ १३ ॥
 अतो मृन्मृगम्यार्थं, वानन्दो नैव द्यते । किन्त्वाहाराभिराज्ञाऽस्ति, जायते चरितैः ! स्फुटम् ॥ १४ ॥
 एव विचार्य मुन्नाद्, मिष्टान्नं चिन्तितं पुरः । मुनेर्गोकिनगन् भक्ष्या, आनन्दो मतिमान् द्रुतम् ॥ १५ ॥
 नेदं मर्मवभित्तं, निषिध्यं मुनिना पुनः । आदो दृष्ट्यावयं मायु, — नोऽस्ति मार्गच्युतो मनाह ॥ १६ ॥
 किन्त्यन्याभिग्रहः कोऽस्ति, जायतां तत्कथं मया । प्रवेष्टममयेजेन, गदितं सिद्धेऽमराः ॥ १७ ॥
 प्रायोऽन्यभेन तस्याम्या नष्टं निचमभूद्रुग्म् । इत्थं त्रिचार्यं चित्तेऽमौ, आनन्दो मुनये द्रुतम् ॥ १८ ॥
 भाजनं मोदकैः पूर्णं, — सुषवीक्याचदत्तः । गृहोत्वाऽनुग्रहं साधो !, कुरु त्वं सिद्धेऽमरा ॥ १९ ॥

जग्राह तन्मुनिः स्वेच्छं, स्वस्थीभूतञ्च तन्मनः । श्रावको हृदये दध्या, —वाहारेऽस्य भवेत्क्षतिः ॥ २० ॥
 अनेकदोषदुष्टं हि, कथितं रात्रिभोजनम् । अतस्तथा प्रकुर्वेहं, येनाऽस्य स्याच्छुभा मतिः ॥ २१ ॥
 ततोऽसौ श्रावको शुक्त्या, जगाद मुनिपुङ्गवम् । स्वामिबध महद्भाग्यं, ममास्ति सकले जने ॥ २२ ॥
 जङ्गमाः कल्प—तरवो, यतो यूयं समागताः । चरित्रं हि सुधातुल्यं, सन्तोषश्चापि ते तथा ॥ २३ ॥
 भवदीयगुणग्रामं, नाहमेकसुरवो मनाक् । समर्थो वदितुं वर्त्त, विषयासक्तमानसः ॥ २४ ॥
 प्रश्नस्यैकस्य मे किन्तु, देहि ध्यात्वोत्तरं मुने । गीतार्थोऽस्तिःभवान् यस्मा—तथाऽऽचारस्य पालकः ॥ २५ ॥
 प्रत्यूषे प्रत्यहं द्वित्र, —तारके गगने सति । प्रत्याख्यानं प्रकुर्वेहं, नमस्कारादिकस्य हि ॥ २६ ॥
 प्रत्याख्यातं मया चाद्य—पूर्णं पुरिमार्घं नवा । तच्छ्रुत्वा साववानोऽसौ, चिन्तयामासिवान् हृदि ॥ २७ ॥
 श्रुतदत्तोपयोगेन, दृष्टवानुडुमण्डलम् । ज्ञाता यामद्वयातीता, मध्या रात्रिश्च सम्प्रति ॥ २८ ॥
 जातं ततोऽस्य संज्ञानं ततोऽसौ स्वमनिन्दयत् । हा मूढेन मया सर्वं, विरूपं चरितं भ्रमात् ॥ २९ ॥
 धिङ् मे लोभामिभूतस्य, जीवितं पापसङ्कुलम् । इत्थं निर्वेदमापन्नो, जगाद श्रावकम्प्रति ॥ ३० ॥
 जैनशासनतन्त्रज्ञो, धन्योऽसि श्रावकोत्तम ! । यतोऽनेन प्रच्छन्नेन, पातकाद्रक्षितोऽस्यहम् ॥ ३१ ॥
 मार्गभ्रष्टस्य मे सद्यो, गुरुस्त्वं मार्गदर्शनात् । चातुर्यं च तथा धैर्यं, वचसोजोचरं तव ॥ ३२ ॥
 इत्येवमात्मनिन्दां स, स्तुतिं तस्य विधाय च । निश्वायां गमने मे स्या, —दनाचार इति स्मरन् ॥ ३३ ॥
 अन्विष्य विजनं वेरम्, तस्थी ध्यानपरो मुनिः । प्रभाते च तदाहार, —परित्यक्तुं गतस्तथा ॥ ३४ ॥

शुद्धमण्डितमूमे म, विधिना चूर्णयन् मृशम् । मोदकान् भायतां दधौ, स दृण्णमृनिर्यथा ॥ ३५ ॥
 शुद्धरानानलेनाशु, कर्गदारु दहन्युनिः । लग्नाण सप्राप्तः, केरलं जानघुञ्जलम् ॥ ३६ ॥
 देवैः त्वर्णाम्बुजं ता, मिहितं सहसा मुनिः । देवतां प्रददौ स्थित्वा, तद्दृष्ट्वा निस्मिता जनाः ॥ ३७ ॥

७८ श्री नमिराजपिकथा

अस्ताह भर्मास्ते नर्पजन्तीजनपदेऽद्भुतम् । पुर सुदर्शनाभिरयं, निर्जितस्वपुर श्रिया ॥ १ ॥
 राजा मणिरयस्वन, पुमसाह युगमहुरुः । मिया मदनरेसाडस्य, रूप-लक्षण्यदीर्विका ॥ २ ॥
 तस्याश्चन्द्रयगाः घुरननगुणसेमधिः । राजा मदनरेखाया, रागादिदमचिन्तयत् ॥ ३ ॥
 चेद् रेमे नैतया सार्धं, तदा मे निष्कलं जनुः । ततस्मदर्थमेतस्मै, पैपीत् पुष्प-फलादिरुम् ॥ ४ ॥
 ज्येष्ठप्रमाद इति सा, निविकारा तदाददे । अन्येद्युर्मदनरेखां, रद्वो मणिरनोऽदत् ॥ ५ ॥
 भद्रे ! मा पुरुषस्त्वेन, प्रपद्य स्वामिनी मन । मद्राव्यस्तेति साऽगोचत्, प्रस्तापस्त्वेव पार्थिव ! ॥ ६ ॥
 स्मरुमैलेन पण्ड-ह्रीभाषग्रन्यस्य ते पुनः । सामित्यं युमसादपत्न्याः, कः क्षमो हर्षुमत्र मे ? ॥ ७ ॥ युग्मम्
 अयच्च मृत्युमिच्छन्ति, सन्तोऽष्टत्यं न कुर्वते । त्वत्पुत्रं त्व महासजाकार्यं भजस्व सत्पथम् ॥ ८ ॥
 तत् श्रुत्वा चिन्तितं तेन, पाप्मना भामियं ध्रुम् । नेच्छति भ्रातरि सति, हन्मि तं स्यात् ततो मत् ॥ ९ ॥
 अन्येद्युर्मदनरेखा, स्वप्ने दृष्टा निशाकरम् । भर्तुसाख्यच सोऽयाह, मित्रे ! भाव्यद्भुतः सुतः ॥ १० ॥

तदैवाऽऽविरभूद् गर्भस्तृतीये मासि चाभवत् । जिनार्चा-मुनिदानादौ, दोहदोऽस्याः सुकर्मजः ॥ ११ ॥
सम्पूर्णदोहदा गर्भे, दधाना सा सती सुखम् । अनैषीत् समयं पत्युः, प्रेमानुस्यूतमानसा ॥ १२ ॥
वसन्तेऽन्येष्टुरुद्याने, जगाम युगबाहुराट् । व्यग्रत्वाद् भक्तपानार्घ्यस्तस्यास्तमगमद् रविः ॥ १३ ॥
काष्ठानु प्रसृतं ध्वान्तं, युगबाहू रति(त)श्रमात् । सुप्तो रम्भागृहे सार्द्धं, प्रियामदनरेखया ॥ १४ ॥
अथो मणिरथो दुष्टश्चिन्तयामास चेतसि । अद्याऽऽस्ते शोभनोपायो, युगबाहुविनाशने ॥ १५ ॥
एकं स बहिरुद्याने, स्थितोऽन्यत् चालपसेवकः । तृतीयं रजनी(निर्)ध्वान्तं, चतुर्थं हन्मि तेन तम् ॥ १६ ॥
चिन्तयित्वेत्युपादाय, मण्डलाग्रं स उग्रधीः । उद्यानेऽगमदेकाकी, दृष्टः पृष्टोऽङ्गरक्षकैः ॥ १७ ॥
विश्वस्तं घातयत्येनं, माऽजुत्रं मेऽपरः परः । इत्यागतः पुरान्तस्तं, लात्वा यास्यामि साम्प्रतम् ॥ १८ ॥
दरभाद् रम्भागृहं सोऽगाद्, युगबाहुः ससम्भ्रमम् । उत्थाय प्रणमननुक्तस्तेन यावः पुरान्तरे ॥ १९ ॥
जनापवादमुत्सृज्याविचार्यानिर्णयकार्यताम् । स पुरान्तर्गमव्यग्रस्तेन स्कन्धे हृतोऽसिना ॥ २० ॥
तद्व्यथार्चः पपातोर्व्यां, सोऽथो मदनरेखया । पूचक्रेऽभ्येयुराकृष्टखड्गास्तस्याङ्गरक्षकाः ॥ २१ ॥
प्रमादात् मत्कराद् भद्रे !, पपातासिर्भिया स्तुतम् । ज्ञात्वा तंचेष्टितं भृत्यैर्नीतो मणिरथः पुरे ॥ २२ ॥
तैश्चन्द्रयक्षसः प्रोक्तं, क्रन्दन्नुचैः स आगमत् । वैद्यानादाय तैश्चक्रे, व्रणकर्मर्चितः परम् ॥ २३ ॥
नेत्रे निभीलिते रुद्धा, वाग् निश्चेष्टमभूद् वपुः । रुधिरोद्धास्तः श्वेता, युगबाहोर्भूत् तनुः ॥ २४ ॥
अन्त्यावस्थोचितं ज्ञात्वा कामरेखा ततः पतिम् । स्थित्वा तत्कर्णयो-र्मूलमुवाचैवं मृदुस्वस्म् ॥ २५ ॥

राजन् ! कस्योपरि द्वेषं, मा कुर्याः प्रीतिमद्भिषु । भजस्व चतुःशरणं, निर्भृतिं चेतसो भज ॥ २६ ॥
 स्वकृतं दुष्कृतं निन्द, सह व्यसनमागतम् । निमित्तमात्रमत्र स्यात्, परः स्व(स्वं) कर्म भुज्यते ॥ २७ ॥
 पाथेयं परलोकस्य, स्मरार्हन्तं गुरुं वृषम् । दुष्टान्यष्टादश स्पष्टं, पापस्थानानि वर्जय ॥ २८ ॥
 पितृ-मातृ-भ्रातृ-पुत्रादिजं सङ्गमजं त्यज । स्मर पञ्चनस्कारं, सारं श्रीजिनशासने ॥ २९ ॥
 तत् कृताञ्जलिना सर्वं, प्रपन्न युगाहुना । ममार च नमस्कार-जापसारः ममाधिना ॥ ३० ॥
 पूरुत चन्द्रयशसा, कामरेद्रेत्यचिन्तयत् । मद्रूपं धिक् कृते यस्यानर्थोऽभूदीदृशो महात् ॥ ३१ ॥
 व्यापदयिष्यति त्रूरो, मत्पुत्रमपि मकृते । शीलरत्न तदात्मीयं, गत्वा रक्षामि कुत्रचित् ॥ ३२ ॥
 चिन्तयित्वेति पुत्रादि-वर्गं शोकात्मता गतम् । समोष्याद्वैनिशि दिशं, प्रतीचीं प्र(प्रति ग्राचीं)चचाल सा ॥ ३३ ॥
 क्रूरान्दुर्व्यामटन्त्याप, मध्याह्नेऽञ्जसरः पुरः । प्राणवृत्तिं फलैश्चक्रे, गलीयो दैवचेष्टितम् ॥ ३४ ॥
 साकारानशनं कृत्वा, सा सुप्ता कदलीगृहे । आगता रजनिस्तत्र, पूरुर्नन्ति मृगारयः ॥ ३५ ॥
 घृष्टुरन्ति वराहोद्याः, फेत्कारान् विदधुः शिवाः । नमस्कारपरार्बत्तपरायता मनस्विनी ॥ ३६ ॥
 अर्द्धरात्रौ बभूवास्या, महत्पुदरचेदना । सर्वलक्षणसम्पूर्णा, प्रसृता सा ततः सुतम् ॥ ३७ ॥
 सं(सा)वेष्टय कम्पलेनं, मुद्रा न्यस्यामुचत् पितुः । स्वयं गता सरः प्रातः, क्षालितं वल्लमात्मन ॥ ३८ ॥
 स्नानार्थं यात्रदुत्तीर्णा, तावदागात् पयःकरी । तेनैषा शुण्डयोत्पाटय, लीलयोह्लालिताऽम्बरे ॥ ३९ ॥
 देवादात्ता सुखपेति, खेचरेण पतन्त्यसौ । रुदन्ती(ती) सुदती नीता, तेन वैताढ्यभूयम् ॥ ४० ॥

रुदन्त्या(त्या)ऽसौ तथा प्रोवतो, भो(ज्हो!) महापुरुषाऽत्मजम् । अद्य रात्रौ प्रसूताऽहं, तं भुक्त्वा कदलीगृहे ॥४१॥
 स्नानार्थं यावदुत्तीर्णा, क्षिप्त्वा तावद् गजेन खे । त्वया यावदिहाऽस्मीता, त्वदधीनाऽस्मि साम्प्रतम् ॥४२॥ (युग्मम्)
 व्यापादयिष्यते वन्यैर्निस्तन्यो वा मरिष्यति । मत्स्रुस्तस्य दानेनानुग्रहं कुरु सत्तम ! ॥ ४३ ॥
 तमानयात्र वा तत्र, मां नयेत्युदिते तथा । युवाऽऽहाऽज्ञाकरस्ते स्यां, यदीच्छसि पतिं तु माम् ॥ ४४ ॥
 अन्यन्व शृणु गा(ग)न्धारदेशे रत्नावहे पुरे । मणीचूडो नृपस्तस्य, पत्न्यभूत कमलावती ॥ ४५ ॥
 मणीप्रभोऽस्य पुत्रोऽहं द्वयोः श्रेण्योः पिता मम । भुक्त्वा साम्राज्यं प्रात्राजीत्, चारणश्रमणान्तिके ॥ ४६ ॥
 विहरन् स्वभिहाऽऽयातः, सोऽगात् नन्दीश्वरेऽधुना । गच्छता वन्दनायास्य, दृष्टा नीता मया ह्यसि ॥ ४७ ॥
 त्वत्सन्नुर्मिथिलेशेन, तत्राऽस्मीतेन वाजिना । गृहीतश्चापितो देव्यै, वर्द्धमानोऽस्ति पुत्रवत् ॥ ४८ ॥
 प्रज्ञप्त्या विद्यया ज्ञात्वा, मयोक्तं नान्यथा ह्यदः । भद्रे ! भुक्त्वा तदुद्वेगं, भुङ्क्ष्व भोगान्मया सप्तम् ॥ ४९ ॥
 श्रुत्वेति सा सती दध्यावहो ! मे कर्मचेष्टितम् । भगवन्मन्यान्यदुःखानां, भाजनं भाग्यवर्जिता ॥ ५० ॥
 न प्राणी मदनग्रस्तः, कार्याकार्यं विचारयेत् । नापवादाद् विभेत्सुच्यैः, शङ्कते नान्यलोकतः ॥ ५१ ॥
 तत् शीलरत्नं यत्नेन, रक्षणीयं मयाऽधुना । चिन्तयित्वेति मदनरेखोचेऽदो मणिप्रभम् ॥ ५२ ॥
 नय नन्दीश्वरं तावत्, कस्मिन्ने त्वद्वचो ध्रुवम् । तत् श्रुत्वा मुदितो दिव्यं, यानं व्यरचयत् खगः ॥ ५३ ॥
 तदरोप्य सतीं खान्तवेगं वेगादगात् खगः । नन्दीश्वरं द्विपञ्चाशन्नित्यचन्त्यविभूषितम् ॥ ५४ ॥
 ववन्दे तत्र कृत्वाऽर्ची, तथा सार्द्धं मणिप्रभः । ऋषभ-वर्द्धमानाद्याः, प्रतिमाः शाश्वतार्हताम् ॥ ५५ ॥

वन्दितो मणिचूडोऽपि, मुनिस्ताम्या ससम्प्रमम् । चतुर्नानघरः सोऽप्यज्ञासीद् व्यतिकरं तयोः ॥ ५६ ॥
 शिशितो(शमितो) मणिचूडेन, धर्मदेशनया खगः । लज्जितस्ता सतीमूचे, भगिनीतः प्रभृत्यपि[सि] ॥ ५७ ॥
 ब्रूहि सम्प्रति किं कुर्वे ? साञ्जमीव मेऽखिलं कृतम् । अत्र कारयता यात्रा, तीर्थे मनुष्यदुर्लभे ॥ ५८ ॥
 उत्पत्तिं वद मत्त्वनोः, साऽपृच्छदिति तं मुनिम् (:) । सोऽप्याह प्राग्भिदेहेऽभूद्, विजयः पुष्कलावती ॥ ५९ ॥
 तत्र मणितोषणाख्ये, पुरेऽमितयथा नृपः । तस्य पुष्पगती पत्नी, रूपरेखारूपेण ॥ ६० ॥
 पुष्पसिंह-रत्नमिहो, वृथुजाते तदात्मजौ । साम्राज्य चतुरशीति-पूर्वलक्षा निरगलम् ॥ ६१ ॥
 भगवज्जतुरस्यर्णे, चारणैर्विरागतः । पौडशपूर्णलक्षास्तौ, पालयामासतुर्नतम् ॥ ६२ ॥
 ततो मृत्नाऽच्युते कल्पेऽभूता सामानिकौ सुरौ । द्वारिशत्यर्णनायुक्नौ, निस्सीमसुखशालिनौ ॥ ६३ ॥
 च्युत्वेतो धातकीखण्डभरतार्द्रैर्द्वैचक्रिणः । पत्युः समुद्रदत्ताया, हरिषेणाभिधस्य तौ ॥ ६४ ॥
 तनयौ सागराद् देव-दत्तौ नाम्ना बभूवतुः । क्रमात् क्रमागतं राज्य, पालयामासतुधिरम् ॥ ६५ ॥ युग्मम्
 ततस्तौ द्वादशस्यान्ते, श्रीदृढसुव्रताहृतः । तत्र जगद्दुर्जन्मसाफल्यार्थमुभावपि ॥ ६६ ॥
 मृत्नोत्पन्नौ महाशूके, निहृत्प्रातेन तद्दिने । सप्तदशार्णनायुक्नौ, तौ सुरौ परमर्दिकौ ॥ ६७ ॥
 द्वारिशस्याहृतौ जातक्रेमलस्यान्यदा मुदा । गतौ तौ महिमा कर्तुं, पृच्छतः स्म निज्जाऽऽयतिम् ॥ ६८ ॥
 स्वाम्याह भरतेऽत्रैव, च्युत्वेतो मिथिलापुरि । भूसुजो जयसेनस्य, त्वमेको भविता सुतः ॥ ६९ ॥
 सुदर्शन(ने)पुरे चान्यो युगवाहोर्महीपतेः । यत्न्या मदनरेखाया, भावी पुनस्तत्तत्पुतः ॥ ७० ॥

इति श्रुत्वा प्रभुं नत्वा, जगमस्तौ त्रिविष्टपम् । भुक्त्वा देवभावयुष्कं, पूर्वमेकस्ततश्चतुतः ॥ ७१ ॥
उत्पेदे मिथिलापुर्यां, जयसेनमहीपतेः । प्रियायां वनसालायां, पुत्रः पद्मरथाह्वयः ॥ ७२ ॥
यौवने जनको राज्यं, दत्त्वाऽस्मै व्रतमग्रहीत् । पुष्पमालाप्रिययाऽमा, स भोगान् बुभुजेऽधिकम् ॥ ७३ ॥
द्वितीयोऽपि ततश्च्युत्वा, पुत्रो धार्मिकि ! तेऽभवत् । हतः पद्मरथोऽन्येद्युर्वद्रशिषितवाजिना ॥ ७४ ॥
तत्राटव्यामटन्नागादद्य प्रातस्तवाऽऽत्मजम् । दृष्ट्वा पूर्वभवस्नेहात्, मुदितान्ना तमाददे ॥ ७५ ॥
पदानुसारतस्तस्यात्रान्तरे सैन्यमागतम् । सतन्त्रो गजमारुह्य, राजाऽगाद् राजमन्दिरम् ॥ ७६ ॥
प्रियायै पुष्पमालायै पालनायार्पितः सुतः । सवद्धर्पिनकं वद्धमानोऽस्ति तद्गृहे सुखम् ॥ ७७ ॥
यावत् मुनिरिदं वक्ति, तावदेकं नमस्तलात् । विमानरत्नमुचीर्णं, द्युतिद्योतितदिक्कृतम् ॥ ७८ ॥
किङ्किणीक्काणमुखरं, स्वःस्त्रीपुष्टजयस्वरम् । स्वच्छस्फटिकनिर्घृहं, मुक्ताजालकरम्बितम् ॥ ७९ ॥ [सुगमम्]
तदन्लनिर्ययौ देवः, कुण्डलालङ्कृतश्रुतिः । किरीटमुभगाफारस्तारहारमनोहरः ॥ ८० ॥
स त्रिः प्रदक्षिणीकृत्य, कामरेखां नमोऽकरोत् । पश्चात् मुनिं नमस्कृत्येपविष्टः पुरतो मुनेः ॥ ८१ ॥
वैपरीत्यं तदालोक्य, खेचरः सुरमन्त्रवीत । अहो ! ग्ररूपिता राजनीतयश्चामरैर्नृपैः ॥ ८२ ॥
लुम्पन्ति तास्त एवात्र, कस्याग्रे कथ्यते ततः ? । इति श्रुत्वा सुरोऽवोचत्, सत्यमेतत् परं शृणु ॥ ८३ ॥
सुदर्शनपुरे पूर्वमासीत् मणिरथो नृपः । तद्भ्राता युगगाहाह्वः, स तूद्याने गतोऽन्यदा ॥ ८४ ॥
केनचित् पूर्ववैरेण, कन्धरायां हतोऽसिना । आत्रा(ता)मणिरथेनाथ, धर्मदेशनयाऽनया ॥ ८५ ॥

वोधितः स्प(स्पृष्ट)सगयक्त्यो, मृत्वा कल्पे स पञ्चमे । इन्द्रसामानिको जज्ञे, दशाब्द्यायुर्महद्विकः ॥८६॥ [युग्मम्]
 सोऽहं तदेया मे धर्माचार्यत्वेनोपकारिणी । यद् भवेद् दुःखतीक्ष्णो, धोधिबीजार्पको जनः ॥ ८७ ॥
 अतो नतोऽहमेतस्याः, पूर्वमेव षट्द्रयम् । तत् शुत्वा त्वेचरो दध्यावहो ! धर्मस्य नृम्भितम् ॥ ८८ ॥
 कामरेखा सुरोऽवोचत्, करगणि तव प्रियम् । किं साधर्मिकि ! श्रुत्वेति, साज्वगेवं सुरं प्रति ॥ ८९ ॥
 दंवेन्द्रः परमार्थेन, न प्रियं कर्तुमीश्वरः । तथापि नय मां ता, यत्राऽस्ते मत्सुतो लघुः ॥ ९० ॥
 पग्लोकहितं कुर्वे, यथाऽहं वीक्ष्य तन्मुखम् । नीता क्षणात् सुरेणाय, ततोऽसौ मिथिलापुरि ॥ ९१ ॥
 जन्म-दीक्षा-ज्ञानभूमिर्महि नन्यहंतोऽसु सा । अतोऽज्जतारिता पूर्वं, तीर्थभवत्याऽर्द्धदालये ॥ ९२ ॥
 तथा नतानि चैत्यानि, साध्व्यधोपाश्रये नताः । पुरस्तात् कथितो धर्मस्तस्यास्ताभिर्जिनोदितः ॥ ९३ ॥
 उक्ता धर्मकथाग्रान्ते तेन देवेन सा सती । भद्रे ! यामो नृपाचारो, पुत्रं पश्येति साऽवदत् ॥ ९४ ॥
 संसारवद्देनेनालं !, प्रेम्णाऽऽदास्ये अतं हितम् । स्वाभीष्टं दुरु देवोऽपीत्युक्त्वा नत्वाऽगमद् दिवम् ॥ ९५ ॥
 तासामनै तयाऽप्याचं, वैराग्यादर्हितं त्रतम् । तपस्यन्ती विजहेऽसौ सुत्रतार्याऽऽव्यया स्थितौ ॥ ९६ ॥
 अथो पद्मरथाचारो, तिष्ठत्येव सतीसुतः । प्रतिपद्या नतास्तस्य, स्वयमेवोपदादिभिः ॥ ९७ ॥
 ततोऽस्य गुणनिष्पन्नं, चक्रे नाम नर्मिनृपः । धात्रीभिः पञ्चमिलित्यगानोज्वद्विष्ट सत्सुखम् ॥ ९८ ॥
 सर्वशास्त्रार्थसारं स, ग्रासमानष्टगार्गिकः । भणान् दर्शनमात्रेण, ग्राच्यपुण्यानुभावतः ॥ ९९ ॥
 अष्टोत्तरमहद्गणानां, वर्नीना ग्राहिवः करम् । इक्ष्वाकुशजाताना, भृशुजा यौवने नमिः ॥ १०० ॥

सुरेन्द्र इव भुञ्जानो, भोगांस्ताभिः समं नमिः । अर्नपीत् सुखजं कालमथो पद्मशोऽपि हि ॥ १०१ ॥
विदेहदेशजे राज्येऽभिषिच्य युगबाहुजम् । संसारासारां ज्ञात्वा, प्रव्रज्याऽऽप शिवश्रियम् ॥ १०२ ॥
अथो मणिरथो रात्रौ, तस्यां दष्टो महाहिना । चतुर्थीं नमस्कृज्यां, मृत्योर्त्येदेऽतिपाप्मतः ॥ १०३ ॥
संस्कारिताबुभौ मन्त्रि-सामन्ताद्यैः सहोदरौ । न्यस्तश्चन्द्रयशा राज्ये, कथञ्चित् प्रतिबोधितः [न्ध्य तैः ॥ १०४ ॥
इत्थालानम्रन्मूल्य, श्वेतभो नभिसुभुजः । अभि विन्ध्याटवीं गच्छन्, सुदर्शनपुरान्तिके ॥ १०५ ॥
दष्टो गतैश्च बाह्याल्यां, चन्द्रयशोऽनुजीविभिः । उक्तोऽस्मै सोऽपि तं गत्वा, निनाय स्वपुरं स्यात् ॥ १०६ ॥ युग्मम्
चरैर्ज्ञात्वा नमेरुक्तं, स चन्द्रयशसे जनम् । प्राहिणोत् मद्गजं देहि, तस्मै सोऽपीदमब्रवीत् ॥ १०७ ॥
स्तनानि शासने न स्युः, कस्यापि लिखितानि भोः ! । यो बलेनाधिकस्तानि, तस्यैवेत्यत्र निर्णयः ॥ १०८ ॥
गत्वा दूतेन तत् प्रोक्तं, नमिराजस्ततोऽनमिः । क्रुद्धः सर्ववलेनालमचालीदग्रजोपरि ॥ १०९ ॥
अथ चन्द्रयशा ज्ञात्वाऽऽगच्छन्तं कटकं नमेः । निर्गच्छन् स्ववलेनायशकुनेन निवारितः ॥ ११० ॥
पिधाय नगरद्वारं, तिष्ठेत्युक्तः स मन्त्रिभिः । कालोचितं करिष्यामः, पुनर्नविराशुना ॥ १११ ॥
तस्थौ नमिश्रुर्दिदुः, पुरमावेष्टय सेनया । अश्रौपीत् सुव्रतार्याऽपि, जनश्रुत्याऽसुखं तयोः ॥ ११२ ॥
मा मनुष्यक्षयं कृत्वा, यातामेतावधोगतिम् । इतिप्रवर्त्तिनीं पृष्ट्वा, साऽगात् तद्वबोधहेतवे ॥ ११३ ॥
पूर्वं प्राप्ता बहिः सैन्ये, ततोऽस्या दत्तमासनम् । नत्वोपविष्टो भूपीठे, नमिराजः कृताञ्जलिः ॥ ११४ ॥
साऽऽह राजन्नसारेयं, राज्यश्रीर्विषया विपम् । तत्कृते नरेके दुःखसहनं युज्यते कथम् ? ॥ ११५ ॥

अग्यच युज्यते युद्धं, ज्येष्ठभ्रात्रा सम कथम् ? । कथं आतेति तेनोक्तं, तं सप्रत्ययमाह सा ११६ ॥
 तथापि सन्मुख तस्य, न मानाद् यात्यसावय[सौ ततः] । साऽऽर्या खडकि[कि]काद्वारा, प्रविष्टाऽन्तःपुरं द्रुतम् ॥
 प्रविशन्ती नृपावासे, स्वजनैः सोपलक्षिता । नत्वा दद्याऽऽसनं चन्द्रयशाः पुर उपाविशत् ॥ ११८ ॥
 ननामान्तः-पुरिलोको, गलद्वाण्याविलः पदौ । एता नृपोऽष्टच्छदार्यै ! दुष्करं किं श्रितं व्रतम् १ ॥ ११९ ॥
 कुत्रेदानी मम भ्राता, लब्धो येनेति साऽवदत् । निर्गतो नगरात् चन्द्र-यशा हर्षप्रकर्षतः ॥ १२० ॥
 आयान्त[तं] नमिर्वीक्ष्य, द्रागुत्थायापतत् पदोः । परमश्रेमनिर्मग्नौ, प्रविष्टौ भ्रातरौ पुरम् ॥ १२१ ॥
 अवन्तीदेशस्वामित्वे, न्यस्य चन्द्रयशा नमिम् । प्रत्रज्य सुगुह्यान्ते, विजहार यथासुखम् ॥ १२२ ॥
 शुभ्रानोऽभवदुग्राहो, नमिर्देशहयश्रियम् । जज्ञे पाण्मासिको दाघज्यरोऽस्याङ्गैर्ज्यदोत्कटः ॥ १२३ ॥
 विज्ञैरप्यौषधविधेः, प्रत्यारयातश्चिकित्सकैः । घर्षन्ति चन्दनं द्रव्य आलेपाय महीश्रुजः ॥ १२४ ॥
 तदहस्तकङ्कणझणझणद्व्यध्वनिभिरास्पदम् । पूर्यते ग्राह राजैभिः, रुर्णाघातो भवेत् मम ॥ १२५ ॥
 ततो देवीभिरैकैक, शुश्रून्तीभिः स्वकङ्कणम् । सर्वाण्युत्तारितान्येकं, माङ्गलिवयाय रक्षितम् ॥ १२६ ॥
 शब्दायन्ते न किं तानि, राज्ञा पृष्टेऽवदन् स्त्रियः । उत्तारितानि तान्येकं, देव शब्दायते नहि ॥ १२७ ॥
 तददुःखाभ्याहतो दध्यां, परलोकमुखोन्मुखः । अयं दोषो बहूनां ते, कलहायन्ते न चैककः ॥ १२८ ॥
 उक्तं च—“यथा यथा महत्तन्त्रं, परिक्रतुं यथा यथा । तथा तथा महादुःखं [हृद्दुःखं], सुखं च न तथा तथा [१]” ॥
 एतेभ्यो यदि रोगेभ्यो, मोक्षो मे प्रत्रजामि तव । चिन्तयित्वेत्यसौ सुप्तो, राकाऽभूत् कार्तिकी तदा ॥ १३० ॥

प्रभातायां निशीथिन्यां, श्वेतेभं मन्दरोपरि । तस्मिन्नारूढमात्मानं, स्वप्ने, पश्यति(ऽपश्यत् स) पार्थिवः ॥ १३१ ॥
 प्रबुद्धस्त्वर्यशब्देन, नीरोगस्तत्स्थणादभूत् । दध्यौ लब्धोऽधुना स्वप्नः, प्रधानमधिकं मया ॥ १३२ ॥
 दृष्टः क्वापीदृशश्चाभूत् पर्वतः सुभगाकृतिः । इत्यूहापोहवशतो, जातिस्मृतिमवाप सः ॥ १३३ ॥
 विमाने पुष्पोत्तरे ग्राच्य(ग्) भवेऽभूवं सुरैः समम् । जिनजन्मगहे तत्र, गतोऽहं मन्दराचले ॥ १३४ ॥
 दृष्टस्तत्रायमित्येष, प्रबुद्धश्चिन्तयन् भुशम् । प्रत्येकबुद्धो भगवान्, भ्रात्राजीत् स्वयमेव सः ॥ १३५ ॥

इति श्रीश्रुति-ऋषिषण्डलवृत्तित उद्धृता श्री नमिराजर्षिकथा संपूर्णा.

७९ श्री अतिमुत्तकमुनिकथा

अस्तीह भरतक्षेत्रे, पोलासं नाम पत्तनम् । कमलालङ्कृतं सारं, कासार इव यत् सदा ॥ १ ॥
 तत्र शत्रुधरित्रीशङ्करङ्गासकेसरी । सदाजयो जयो राजा, राजेवाऽनन्दकृत् सताम् ॥ २ ॥
 श्रीदेवीव हरेस्तस्य, श्रीदेवी देव्यभूत् प्रिया । या जिगाय जगद्योषित्सौभाग्यं रूपरेखया ॥ ३ ॥
 साऽन्यदा हुममद्राक्षीद्, रात्रौ स्वप्नेऽतिमुत्तकम् । तदैव देवतो गर्भं, मञ्जरीव फलं दधौ ॥ ४ ॥
 सम्पूर्णलक्षणं सम्पूर्णं दिनेऽद्यत सा सुतम् । स्वप्नेऽतिमुत्तको दृष्टोऽभूत् नाशा सोऽतिमुत्तकः ॥ ५ ॥
 मरालवालवत् पद्मं, पद्मादङ्गमथाङ्कतः । सञ्चरन् सोऽन्ववर्द्धिष्ठ, सार्द्धं[माता]पित्रोर्भनोरर्थैः ॥ ६ ॥
 हंसंश्च[पुटिकादानाद्, जल्पन् मन्मनभाषया । पितुः कूर्चकचान् कर्पन्, सोऽभवद् द्वित्रिवार्षिकः ॥ ७ ॥

इतश्च चरमतीर्थकरो वीरजिनेश्वरः । विहरन् समगसापीदित्योद्यानेऽन्यदा पुरः ॥ ८ ॥
 जयं चर्द्वाप्यमासागमेनाऽऽरामिकोऽर्हतः । नृपो ननर्च तत् श्रुत्वा, केकीव जलदधनिम् ॥ ९ ॥
 ततोऽस्मायनृणीकारं, दानं दत्त्वा मुदा नृपः । चचाल श्राक् मनोऽभीष्टे, ह्यौत्सुक्यं जन आगते ॥ १० ॥
 स त्रिः प्रदधिणीकृत्य, नृपो वीरं नमोऽकरोत् । यथास्थानं निष्पन्थ, पथौ तद्देशनामृतम् ॥ ११ ॥
 कैश्चिद् यतित्वं श्राद्धत्वं, सम्यक्त्वं कैश्चिदाश्रितम् । निशम्य देशनां पात्रे, न्यस्ता हि न मुधा मुधा ॥ १२ ॥
 अहो रूपं स्फुरद्गुरुमहो ! वाग्वैभवोद्भवम् । जैनान् जनो गुणान् गृह्णन्नित्यादीन् स्वाऽऽस्पद ययौ ॥ १३ ॥
 इतश्च पट्टपसः, पारणार्थी जगद्गुरुम् । आपृच्छय गौतमोऽविधत्, पुरान्तः श्रेयसा निधिः ॥ १४ ॥
 अतिमुक्तकुमारोऽपि, कुमारैः स्ववयःसमैः । सुवर्णकन्दुकक्रीडा, तदा चक्रे नृपाध्वनि ॥ १५ ॥
 धावं धावं विशश्राम, श्रान्तच्छायासु सगनः । प्रविष्ट गोचरेऽद्राक्षीत्, कुमारो गौतम मुनिम् ॥ १६ ॥
 स्वभावाद् विनयो राजपुत्रे स्यादित्यसौ शिशुः । द्रागुत्थाय नमश्चक्रे, गौतमाग्री उवाच च ॥ १७ ॥
 के यूय ? कुत्र वसथ ? , भ्राम्ययेत्थं कथं पुरे ? । स्वाम्याख्यत् साधन साधो !, वसामोऽन्यार्हतोऽन्तिके ॥ १८ ॥
 पर्यटामश्च मिक्षार्थमुच्च-नीचकुलेऽन्वहम् । तत् श्रुत्वाऽहं कुमारोऽसौ, प्राञ्चद्वरोमाञ्चकञ्चुकः ॥ १९ ॥
 तर्ह्यापात ममाऽऽग्रासे, यद् मिक्षा दापयामि वः । इत्युक्त्वाऽऽकृष्य हस्ताभ्यां, वेदमनेऽचालयत् स तम् ॥ २० ॥
 दूराद् गुरुकरच्छन्नशीर्षमायान्तमात्मजम् । वीक्ष्याभूद् विकसद्गन्ना, प्रष्टुः प्रष्टुनवद् भृशम् ॥ २१ ॥
 ततः श्रीदेवी देवीव, गुर्गल्लोकेऽनिमेषदृक् । भक्त्या मुनिं नमस्कृत्य, मोदकैः प्रत्यलाभयत् ॥ २२ ॥

राजसुः पुनरपृच्छत्, क यूयं यास्यथाधुना ? । गुरुराह गुरूयान्ते, तत्राऽऽयाग्यस्मि सोऽप्यवक् ॥ २३ ॥
 प्राप्ताः प्रभुः प्रभूपान्ते, तमादायार्भकं ततः । धर्माख्यानाभसाऽऽरेमेऽजसं कर्तुमीश्वरः ॥ २४ ॥
 अस्मिन्नसारे संसारे, सारं किञ्चिन्न वीक्ष्यते । यौवनं जीवितं देहो, धनं सर्वमशाश्वतम् ॥ २५ ॥
 भोगा रोगावहा योगा, योगिनां न सुखावहाः । कुशाग्रलयपानीयचिन्दुवत् चाऽऽयुरस्थिरम् ॥ २६ ॥
 धर्म एवाहृतोऽशेषदुःखखानिक्षयक्षमः । तत्रापि सारं चास्त्रिमचिरात् मोक्षसौख्यदम् ॥ २७ ॥
 एवमर्हद्वचोदीपदृष्टस्पष्टार्थनिश्चयः । ऊचे च गृहमेत्यादः, पितरावतिमुक्तकः ॥ २८ ॥
 शुश्रुवेऽद्य मया वाणी, पितरौ ! चरमार्हतः । मोहनिद्रातमच्छेदे, सहस्रकरसोदरा ॥ २९ ॥
 तयोन्मीलितनेत्रोऽहमादास्येऽथाऽऽर्हतं व्रतम् । तावूचतुर्वत्स ! वेत्सि, कथं धर्मं त्वमर्भकः ? ३० ॥
 सोऽवगू यदेव जानामि, तदेवापि न वेद्म्यहम् । यद् जाने न तदेवाहं, वेद्मीति परमार्थतः ॥ ३१ ॥
 ऊचतुः पितरौ वत्स !, कथं ब्रूषेऽसमञ्जसम् ? । सोऽवादीत् पितरौ ! जाने, जातस्य मरणं ध्रुवम् ॥ ३२ ॥
 कदा कस्य ? कथं वेति ?, सम्यगेतन्न वेच्चि नु । न वेच्चि यान्ति कैः श्वश्रे ?, कर्मभिर्यान्ति वेद्म्यपि ॥ ३३ ॥
 अथो नृपोऽवदत् पुत्र !, कर्कशक्लेशकारिणीम् । दीक्षां कक्षीकरोपि त्वं, कदलीकोमलः कथम् ? ॥ ३४ ॥
 पञ्चोत्पाद्या यमाश्चाङ्गे, गुरवः पञ्च मेखः । तथा शीलमरोऽश्रान्तं, कचलोचोऽतिदुष्करः ॥ ३५ ॥
 सोढव्या दुस्सहा बाढं, द्वाविंशतिः परीपहाः । रूक्षं भैक्ष्यं भवेद् भक्ष्यं, समत्वं मित्र-शत्रुषु ॥ ३६ ॥
 शोभतेऽवसरे सर्वं, भुक्तभोगश्वरेर्व्रतम् । तत् पुत्रात्राऽऽग्रहं मुञ्च, ह्यत्र भग्ना महारथाः ॥ ३७ ॥

अतिमुक्तोऽनदत् तात !, संनं स्याद् दुष्करं हृदः । कातरांगो न शूराणा, साहसैकावलम्बिनाम् ॥ ३८ ॥
 उद्गरन्ति गिरिं चोर्वा, लङ्घन्तेऽन्धि तरन्ति च । तद् जगत्पस्ति नोऽमाध्य, यत् शूराः साधयन्ति न ॥ ३९ ॥
 नृपोऽनददनायासात्, कार्यं स्वैर्यता भवेत् । सुन्दरश्रेष्ठिन्त कोऽयं, तातेति पृष्टवान् पुनः [सुतः] ॥ ४० ॥
 सोऽनर गुणस्थले ग्रामे, श्रेष्ठयभूत् सुन्दराह्वयः । सुन्दरी दयिता तस्य, पुत्रो नाम्ना पुरन्दरः ॥ ४१ ॥
 प्रादृढग्न्यं प्लुतं तस्य, गेहद्वारमपातयत् । सदाऽऽरयाति पतिं पत्नी, द्वारं वीक्ष्य निरगलम् ॥ ४२ ॥
 कार्यमार्य ! गृहद्वारं, मा मुपित्वा त्रजेद् गृहम् । कश्चिद् रात्रौ दिवा रक्षा, क्रोगेकाकिनी कथम् ॥ ४३ ॥
 सोऽनर करिष्यते लग्नं, कोचालाऽस्ति ? स्थिरा भव । व्याघ्रीव कुर्कुरी द्वारे, भणन्त्यस्ति क एष्यति ? ॥ ४४ ॥
 कश्चित् मुमुषिपुर्गेहं, भणन्तीमवधीत् शुनीम् । श्रेष्ठिनं सा पुनः प्राह, गेहचिन्ता हि यत् स्त्रियः (याम्) ॥ ४५ ॥
 दौवारिका मृता साऽपि, ऋस्ते रक्षा करिष्यति ? । श्रेष्ठयाचष्ट वधूदयस्ति, तव रक्षात्रिधा(सहा)यिनी ॥ ४६ ॥
 वधूदयपि मृताऽन्त्येष्टुः, सद्यो रोगाद् विधेर्वशात् । दयिता(त) पुनराहेदं, ऋस्ते रक्षाकरः परः ? ॥ ४७ ॥
 कथ्यं कुरु कुरु द्वारमुद्गाहय निजात्मजम् । उभदिष्टुः श्रियमसौ, किं न निर्नाशयिष्यति ? ॥ ४८ ॥
 सुन्दरोऽयानदत् मुष्टु !, शुनैः संनं करिष्यते । स्यात् तुन्दपरिमृजाना, स्यात् शुभ स्वैर्यशालिनाम् ॥ ४९ ॥
 नीरन्ध्रचान्तपूर्णिया, मध्येग्राम परेद्यवि । रात्रौ सार्यो महानागाद्, देसरोष्टाद्वियानवान् ॥ ५० ॥
 तत्रैकाऽनवतरी सार्धत्रया पृष्ठस्थवासना । प्रविष्टा श्रेष्ठिनो गेहमाकृष्टा तच्छुभैरि ॥ ५१ ॥
 रौडैः सखलदुर्गतेस्तस्याः, शृष्टाद् दीनारवासना । पपात तद्वृणत्काराद्, जजागाराऽऽस्पदाधिपः ॥ ५२ ॥

दीपमाधाय चैक्षिष्ट, वासनानां स विंशतिम् । क्षणं प्रतीक्ष्य चोत्थाप्य, पत्नीमिदमुवाच च ॥ ५३ ॥
कार्यं स्वैर्यं प्रिये ! क्षार्ये, सर्वस्मिन्निति ममतेः । फलं पश्य हनायतास्त्राभ्योऽभूदावयोसियान् ॥ ५४ ॥
आयान्तौ वेसरीं द्वारे; भयन्तीं वारयेत् शुनी । पितृवर्गे वधूर्गत्वाऽकशयिव्यदिदं धनम् ॥ ५५ ॥
तदनेन धनेनोच्चैः, सदनं कारयिष्यते । विवाहश्चोचुल्याभिः, स्त्रीभिः सह सुतस्य तु ॥ ५६ ॥
तत् पुत्र ! स्थिरता श्रष्टा, सर्वत्र कुरु तां तनः । उच्चालानां भवेत् पश्चात्तापोऽपि प्रष्टुगेहिवात् ॥ ५७ ॥
प्रष्टाख्योऽभूत् कुटुम्बैर्युक्तः, पुरा ग्रामे कुलस्थले । यदाः सप्तोपवर्जैर्विसेण, तेनाऽऽराद्धो धनेच्छया ॥ ५८ ॥
सोऽवगं भद्र ! त्वया ग्राधं, पिच्छमेकं प्रगे प्रगे । मुवर्णवर्हिणीभूय, नृत्यतः पतितं मम ॥ ५९ ॥
सदैवं स कुर्वाणो, धनवानचिरादभूत् । दिव्यप्रसादः स्वल्पोऽपि, निकागं कामदो नृणाम् ॥ ६० ॥
अन्येषुश्चिन्तितं तेन, दूरे यक्षालयेऽन्वहम् । शतः प्रातश्च को गन्ता ? तद् गृह्णाम्येनमक्षतम् ॥ ६१ ॥
ध्यात्वेति वाहितरतेन, हस्तास्तद्गृह्णेच्छया । तत्पुण्यवदगात् कापि, काकीभूय स केस्मपि ॥ ६२ ॥
ग्रामं ग्रामं प्रगे प्रष्टः, कुटुम्बी यक्षसगनि । स्वभावजमपि पिच्छं, कर्हिचिन्नाप चर्हिणः ॥ ६३ ॥
नमस्याभिस्तपस्याभिर्विवस्याभिरन्वहम् । तेनाऽऽराद्धोऽधिकं यक्षो, नैव दर्शेनमप्यदात् ॥ ६४ ॥
सन्तापभाजनं पश्चात्तापादेन राजायत । देवं हि दुर्मतिं दत्ते, चपेटां न कपोलयोः ॥ ६५ ॥
तेनाऽतिशुक्तकोचालो, भवन् भूर्गाऽनुतापवान् । तत् श्रुत्वाऽभोग्गधान् ताव ! धर्मं स्वैर्यं न गृह्यते ॥ ६६ ॥
चञ्चलं पिप्पलदलमिवाऽऽयुर्मनुजमनाम् । तदाश्रयंमिनाभानि, यत् गुप्तोन्वीर्येण प्रगे ॥ ६७ ॥

उदयास्तमनाग्रान्तिरयवस्याग्रं रवेः । दिनान्तर्यं संसारे, तत्तान्येषा तु का कथा ? ॥ ६८ ॥
 एवं प्रौढोचितं श्रुत्वा, बहुधाऽस्य शिशोर्भचः । श्रीमता मुदिताऽनादीदृ, चिरं जीव बलिः क्रिये ॥ ६९ ॥
 ततोऽतिच्छूतो मातापित्रनुज्ञामनाप्य सः । चकार सद्ध्ये सद्धार्यो, चैत्येषष्टाहिकामहः ॥ ७० ॥
 स्नातानुलिप्तसर्वाङ्गाभरणैर्धूपितो भूतम् । दधानो दण्ड-पात्रादिसाधुवेषं निजान्तिके ॥ ७१ ॥
 आरुह्य शिनिंका शूरः, सहस्रनखाहिनीम् । दानं ददानो दीनाना, जयजयाराववादिनाम् ॥ ७२ ॥
 घृतच्छत्रः पितृ मातृ-भ्रातृ-भिरपरीकृतः । उद्यद्वहद्विधाऽस्तोद्यमुखरीकृतदिङ्मुखः ॥ ७३ ॥
 मनो विस्मापयन्नयजनाना रागिणामपि । अथूणि पातयन्नागादतिमुक्तोऽन्तिकेऽहृतः ॥ ७४ ॥ चतुर्मिः कलापकम्
 प्रभुं नत्वा जयो राजा, श्रीमताऽप्याहृतस्ततः । भगवन्नावयोः सुनोर्देहि दीक्षा-कर्त्तुं निजाम् ॥ ७५ ॥
 एवं पितृभ्या चिह्नितः, पद्मगर्भिण्यपि प्रभुः । दीक्षयामास तं योग्यं, जानन् ज्ञानेन भास्वता ॥ ७६ ॥
 पिगन्धयावदद् वीरो, धन्या यूयं ययोः सुतः । शिर्वगमी भवेऽत्रैव, बालोऽप्ययमबालधीः ॥ ७७ ॥
 वैमुख्यं निपये धर्मं, सर्वस्थामोद्यमो भवे । अनास्थाऽऽसन्नभव्यस्य चिह्नमेतद् यदुच्यते ॥ ७८ ॥
 परीत्तसंसृती धन्यो, युवा याम्यामपीदृशः । तत्राय पुत्रोऽनुज्ञातो. जीवात्मा दर्शयन्प्रियः ॥ ७९ ॥
 कदाऽऽस्स्यवो व्रतमिति, चिन्तयन्तौ च दम्पती । जग्मतुर्गृहमेपोऽपि, विजहारार्हता समम् ॥ ८० ॥
 यदिभुङ्गं गतोऽन्येधुर्नपान्तिमुक्तकः । बालमान कीदृतोऽद्राक्षीदृ, निम्नभूमिस्थचारिणु ॥ ८१ ॥
 शैशवे दुर्निर्वार्या स्यात्, क्रीडति श्रीसुतो मुनिः । मृदा वहत्ययो बद्ध्वा, जलाश्रयमकल्पयत् ॥ ८२ ॥

क्षित्वा पतद्ग्रहं तत्र, दण्डेन प्रणुदन् ब्रुवन् । ममेयं नौरहं कर्णधारश्चिक्रीड सोऽम्भसि ॥ ८३ ॥
स्थविरैर्मधुरैर्वैर्वाक्यैर्निषिद्धः क्षुल्ल ! किं त्वया । मुग्ध ! दुग्धमुखारब्धमकल्पमिति वादिभिः ॥ ८४ ॥
तत् श्रुत्वा सोऽधिकं हीणो, जीवाजीवानभिज्ञधीः । विलक्षास्यो निवृत्तोऽस्मात्, नृणां लज्जेव भूषणम् ॥ ८५ ॥
पप्रच्छुः स्थविरा वीरं, भवैः कतिपर्यैर्गमी । शिवं शिशुरसौ स्वामिन् !, जलक्रीडादिलोलुपः ? ॥ ८६ ॥
प्रभुराह भवेऽजैव, सेत्स्यन्त्येव महाशयः । न कार्याऽऽर्यैस्तो गर्हा, गर्हर्हस्यापि चाऽऽर्हतैः ॥ ८७ ॥
वैयावृत्यं व्यधुः सम्यक्, ततोऽर्हद्वचसाऽस्य ते । पात्रं ग्रीणाति हि स्वान्तं, तादृशं वचसा किमु ? ॥ ८८ ॥
पपाठैकादशाङ्गानि, सोऽचिरात् स्थविरान्तिके । स्वर्णपात्रे न(ण) को भिक्षां, क्षिपेत् क्षेमाभिलाषुकः ? ॥ ८९ ॥
ज्ञात्वाऽऽयुश्चात्मनः स्वल्पं, स तेषे दुस्तपं तपः । चतुर्थपष्टाष्टमादि द्रवीयः कर्मकर्त्तनम् ॥ ९० ॥
गुणरत्नसंवत्सराभिधं चाऽऽरब्धवांस्तपः । गीतार्थसार्थमुख्योऽर्थसाधनार्थतदुष्करम् ॥ ९१ ॥
अस्थि-चर्मत्रिशेषाङ्गः, स उग्रतपसाऽभवत् । यथा यथा तथा भङ्गानकं मोहपुरेऽपतत् ॥ ९२ ॥
आम्रतात् सप्तवर्षान्ते, सोऽवधीत् मुनिकेसरी । चतुष्कपायकलभसुलभं मोहदन्तिनम् ॥ ९३ ॥
तज्जयात् साधुवादादिवादिनी केवलाऽवला । वरमालां गलेऽक्षैस्सीत्, श्रीनन्दनमुनेर्मुदा ॥ ९४ ॥
जैनाद्(नं) जैनं निशम्यामलवचनमलं श्रीसुतं श्रीसुतोऽहो !, बुद्ध्वा वच्चादितज्ज्ञानभिमुख इदयो योजवधीदात्मशत्रुम् ।
पष्टेऽब्दे प्राप्य दीक्षां श्रुतमपठत्थाब्दद्वयं सप्तवर्षं तामाराध्याऽतिमुक्तस्त्रिदशसमसमाधुर्गतः सिद्धिसौधम् ॥ ९५ ॥

इति श्री मुद्रित कपिमण्डलप्रकरणवृत्तितः उद्धृता श्री अतिमुक्तकमुनिकथा संपूर्णा

८० सुकोशलमुनिकथा

अथ कीर्तिधरो राजाशुक्त वैषयिकं सुरम् । सहदेव्या समं पत्न्या पौलोम्येव पुरंदरः ॥ १ ॥
प्रविभ्रजिषुरन्येद्युः स मंत्रिभिरभष्यत । तवानुत्पन्नपुत्रस्य न त्रादानमर्हति ॥ २ ॥
त्वग्यपुत्रे त्रतभाजि निर्नाथेयं वसुंधरा । तत्प्रतीक्षस्व यात्रत्ते स्वामिन्नुत्पद्यते सुतः ॥ ३ ॥
ततः कीर्तिधरस्यापि तथैव गृहवासिनः । काले गच्छत्यभूत्पुत्रः सहदेव्यां सुकोशलः ॥ ४ ॥
ज्ञात्वा जातमिमं बालं पतिर्मे प्रत्रजिष्यति । सहदेवीति बुद्ध्या तं जातमात्रमगोपयत् ॥ ५ ॥
विवेद मेदिनीनाथस्त गुप्तमपि बालरुम् । आसौदयं हि तरणिं तिरोधातुं क ईश्वरः ॥ ६ ॥
राजाथ स्वार्थकुशलो राज्ये न्यस्य सुकोशलम् । स्वरेर्विजयसेनस्य पादान्ते त्रतमाददे ॥ ७ ॥
तत्पमानस्तपस्तीत्रं सहमानः परीपहान् । स्तगुर्वनुज्ञयैकाकिविहारेणान्यतो ययौ ॥ ८ ॥
साकेतमन्यदा मासोपयासी पारणेच्छया । स आजगाम भिक्षार्थं मध्याह्ने तत्र चाभ्रमत ॥ ९ ॥
सौधाग्रस्था सहदेवी तं च दृष्ट्वत्यचितयत् । पत्यौ प्रत्रजितेऽमुष्मिन् पतिहीना पुराभगम् ॥ १० ॥
वत्सः सुकोशलोऽप्यद्य दृष्ट्वैनं प्रत्रजेद्यदि । तदा पुत्रोऽपि मे न स्यान्निर्वीरा स्या ततः परम् ॥ ११ ॥
तस्मान्निरपराधोऽपि भर्तापि त्रतधार्यपि । निर्गास्यो नगरात्त्रनो राज्यस्थेमचिक्कीर्पया ॥ १२ ॥
इत्यन्यलिङ्गिभिः सार्धं तं राज्ञो निरवासयत् । लोभाभिभूतमनसा विवेकः स्यात्क्रियञ्चिरम् ॥ १३ ॥

धात्री सुकोशलस्याथ स्वामिनं व्रतधारिणम् । पुरान्निर्वासितं ज्ञात्वा रोदिति स्म निर्गलम् ॥ १४ ॥
 किं रोदिषीति पप्रच्छ सुकोशलनृपोऽपि ताम् । कथयामास साप्येवमक्षरैः शोकगद्गदैः ॥ १५ ॥
 राज्ये त्वां बालकं न्यस्य तव कीर्तिधरः पिता । भ्रात्राजीत् सोऽद्य भिक्षार्थं प्राविक्षदिह पत्तने ॥ १६ ॥
 तद्दर्शनात्तवायद्यं व्रतग्रहणशंकया । निर्वासितः स ते मात्रा, दुःखेनानेन रोदिमि ॥ १७ ॥
 सुकोशलोऽपि तच्छ्रुत्वा गत्वा च पितुरंतिके । वद्धांजलिर्विरक्तात्मा तस्माद्भूतमयाचत ॥ १८ ॥
 चित्रमाला च तत्पत्नी गुर्वेत्य सह मंत्रिभिः । उवाचास्वामिकं स्वामिन्न राज्यं त्यक्तुमर्हसि ॥ १९ ॥
 राजाप्यवोचद्गर्भस्थोऽपि हि ह्यनुर्मया तव । राज्येऽभिपिक्तो भान्निन्ययुपचरो हि भूतवत् ॥ २० ॥
 इत्युक्त्वा सकलं लोकं संभाष्य पितुरंतिके । सुकोशलः प्रवव्राज तपस्तेपे च दुस्तपम् ॥ २१ ॥
 निर्भमौ निष्कयायौ तौ पितापुत्रौ महायुनी । विजहूतुं तावेव पावयंतौ महीतलम् ॥ २२ ॥
 तनयस्य वियोगेन खेदभाक् सहदेव्यपि । आर्तध्यानपरा मृत्वा व्याघ्रयभृदिगरिगह्वरे ॥ २३ ॥
 इतश्च तौ कीर्तिधरसुकोशलमहायुनी । प्रावृट्कालचतुर्मासीमत्येतुं दांतमानसौ ॥ २४ ॥
 निःस्पृहौ स्वशरीरेऽपि स्वाध्यायध्यानतत्परो । गिरेर्गुहायामेकस्य तस्थतुः सुस्थिताकृती ॥ २५ ॥
 संग्राप्ते कार्तिके मासि प्रयांतौ पाणाय तौ । दृष्टौ मार्गे तथा व्याघ्रया यमदूत्येव दुष्टया ॥ २६ ॥
 सा व्याघ्री शीघ्रमभितो दधावे स्फारितानना । दूरादभ्यागमस्तुल्यो दुर्हदां सुहृदामपि ॥ २७ ॥
 आपतंत्यामपि व्याघ्रयां तौ क्षमाश्रमणोत्तमौ । धर्मध्यानं प्रपेदानौ कायोत्सर्गेण तस्थतुः ॥ २८ ॥

सा तु व्याघ्री विद्युदिन पपातादौ सुकोशले । दूरापातग्रहारेण पृथ्व्या च तमपातयत् ॥ २९ ॥
 चटन्वदिति तच्चर्म दारं दारं नखाकुशैः । पाया सापादतृप्तां वारीव मरुपाथिका ॥ ३० ॥
 श्रोत्रयिन्वा श्रोत्रयित्वा त्रटत्रदिति सा रदैः । जग्रसे मासमपि हि वालुंकमित्र रंकिका ॥ ३१ ॥
 दंतयंत्रातिथीचक्रे कर्कशा कीकसान्यपि । कटत्कदिति कुर्वन्ती सेक्षुनिव मंतगजी ॥ ३२ ॥
 कर्मदयमहायेयमिति मल्लौ मुनिर्न सः । विशेषतस्तथुदुन्चावचरोमाचरुचुरुः ॥ ३३ ॥
 व्याघ्रयैवं खाद्यमानोऽपि शुक्लघ्यानमुपेयिमान् । तत्कालोत्केवलो मोक्षं सुकोशलमुनिर्ययौ ॥ ३४ ॥
 मुनिः कीर्तिधरः सोऽपि ममुत्पादितकेवलः । क्रमादासादयामास सुखाद्वैतासदं पदम् ॥ ३५ ॥

इति श्रीसुद्वित त्रिपष्टि झलाका पुरुषचरित्र-सप्तमपर्वदुद्रता श्री सुकोशलमुनिकथा संपूर्णा.

८१ श्री सुदर्शनश्रेष्ठिकथा

अस्त्यङ्गनियये चम्पापुर्यौ श्रीदध्निवाहनः । पार्थिवस्तत्त्रिया रूपपात्रमत्राऽऽभयाह्वया ॥ १ ॥
 तत्राजनिष्ट धर्मिष्ठः श्रेष्ठो श्रेष्ठजनेष्टकृत् । श्रीमानुपभदासाख्योऽहंद्दामी तत्त्रिया प्रिया ॥ २ ॥
 तयोरेकोऽस्ति महिषीपालकः सुभगाह्वयः । स चास्यति भद्रात्मा, महिषीः शाड्वलावनौ ॥ ३ ॥
 हिमर्तौ सोऽन्यदा सायमागच्छन् सदनं प्रति । कायोत्सर्गस्थमद्राक्षीत्, मुनिं मार्गे निरस्वस्म् ॥ ४ ॥
 स्फूर्तिं शीते पतत्येष, हा ! निरावरणः कथम् ? । मुनिमार्गिवीति चिन्ताऽऽर्त्तः, कथञ्चिदनयत् निशाम् ? ॥ ५ ॥

महिषीर्महिषीपालः, पुरस्कृत्याऽऽत्मनः प्रगे । सवेचि[लमचलत् साधुमपश्यच्च तथास्थितम् ॥ ६ ॥
नत्वाऽऽसांचक्रिवान् स्तोकं, सुभगो मुनिसन्निधौ । उदियाय रविस्तावद्, द्वेधाऽप्यस्य तमोऽपहः ॥ ७ ॥
मुनीन्द्रो द्राग् नमो अर(रि)हंताणमित्युदीर्य सः । व्योमोत्पपात पक्षीव, शुश्राव सुभगोऽप्यदः ॥ ८ ॥
इयं खगामिनी विद्या, जानन्निति स सन्मतिः । जजाप तत्पदं तिष्ठन्, स्वपन् जाग्रद् गृहे बहिः ॥ ९ ॥
श्रेष्ठिश्रेष्ठोजन्यदाऽपृच्छत्, क्वासं पदमिदं त्वया ? । सोऽवक् खगामिनी विद्या, मयाऽऽसर्वि(र्षे)मुखात् सुखात् ॥१०॥
न व्योमगामिनी विद्या, केवलं भद्र ! किं त्वियम् । स्वर्गापवर्गयोर्योगदात्री पात्री यथाऽन्यसाम् ॥११॥
तेनोच्छिष्टेन नो जयाज्जुप्त्या यान्यधिदेवताः । इत्युक्त्वाऽपाठयत् श्रेष्ठी, सर्वी तस्मै नमस्कृतिम् ॥ १२ ॥
धरां धराधरे धाराधोरणीभिर्निस्तरम् । पूरयत्यथ महिषीर्लात्वाज्जात् सुभगो बहिः ॥ १३ ॥
तदाऽविशन् महिष्योजन्यक्षेत्रे तीर्त्वा नदीं हुतम् । सोऽचिन्तयदुपालम्भो, माऽऽयासीत् स्वामिनो मम ॥ १४ ॥
ततः खगामिनीविद्यां, बुद्ध्वा ध्यात्वा नमस्कृतिम् । झग्पामदादसौ नद्यां, स्थाणुत्रिद्वो मृतो हृदि ॥ १५ ॥
नमस्कृतिस्मृतिवशात्, मराल इव मानसे । सुस्वप्नम्रचितः कुक्षौ, सोऽहंदास्या अवातरत् ॥ १६ ॥
पुण्यानपुरयत् श्रेष्ठी, तृतीये मासि दोहदान् । कालेऽभ्या सुपुवे स्रुनुं, नाम्नाऽऽकृत्या सुदर्शनम् ॥ १७ ॥
वर्द्धमानः कलाशालीन्दुलेखेव सुदर्शनः । केगां चेतश्चक्रोराणां, न दहाराक्षिगोचरः ? ॥१८॥
द्विधा मनोरमां कन्यां, पितृभ्यां परिणायितः । एतयेवेन्द्र इन्द्राण्या, स भोगान् बुभुजे समम् ॥ १९ ॥
कपिलेन समं श्रीतिरभूत् तस्य पुरोधसा । सद्गोष्ठीनिष्ठयोरिष्टः, कालो याति तयोर्द्वयोः ॥ २० ॥

एरुन्तेऽपृच्छदन्येद्युः, कपिलं कपिला प्रिया । प्रियाद्यकृत्ये क्व यासि, त्यक्त्वा कार्याणि वेभ्रमनः ? ॥ २१ ॥
 सोऽवरु सुहृद्गोष्ठीनिष्ठो, नान्यत् कार्यं स्मराम्ययि ! । साऽपृच्छत् को वयस्यस्ते ? स्मिन्वा स्माह पुरोहितः ॥ २२ ॥
 पुण्यनैपुण्य-लाण्य सौजन्यादिगुणोत्कृ(णाकरः) । क्रिमद्यापि न मन्मिग्रम्, श्रुतः श्रुत्या सुदर्शनः ॥ २३ ॥
 विग्रदैस्तद्गुणैश्चित्रं, कपिला रक्ततामगात् । तदाप्युपायं ध्यायन्ती, मन्मथोन्मथिता स्थिता ॥ २४ ॥
 गूढकार्येऽन्यदा राज्ञा, प्रेषितः कपिलः क्वचित् । कपिलाऽनसरं ज्ञात्वा, श्रेष्ठयोऽक्रोधादुवाच च ॥ २५ ॥
 निर्दिग्ध वाधया स्निग्धं, श्रेष्ठिन् । स्वदृष्टिद्वष्टितः । शीघ्रमाश्वासयाभ्येत्य, दग्ध द्रमसिनाम्बुदः ॥ २६ ॥
 सद्यस्तदासद गत्वा, श्रेष्ठ्याचष्ट स मे सुहृत् । वगास्तीति ? कपिलाऽनोचत्, निगतिऽस्ति(च)सुहृत् तव ॥ २७ ॥
 इत्युक्त्वाऽसौ प्रमादीय, निगोदं सदनान्तरे । नीतस्तयाऽथ द्वाटिति, जटितः (दत्तः) कपाटसम्पुटः ॥ २८ ॥
 नीचीनन्धन्लथा मुक्तकञ्चुका सा सुदर्शनम् । कामुका कामयामास, निकामं कामविह्वला ॥ २९ ॥
 प्रत्युत्पन्नमतिः श्रेष्ठी, स्माह यूनां मनोमतम् । इदमेव परं मुग्धे !, वलैव्ये(क्लीनो) नाऽस्मि विडम्बित [-म्यन्म] ॥
 विलक्षा गच्छ गच्छति वाडिनी कपिला द्रुतम् । द्वासुव्याटयामास, निराशास्याऽऽशया सह ॥ ३० ॥
 भिन्नगन्धिरि जीवो, निर्गत्याऽऽस्पदतस्ततः । न गन्तव्यं मयाऽन्यथा, जग्राहभिग्रहं गृहे ॥ ३१ ॥
 ययौ क्रीडितुमन्येद्युरधाने दधिवाहनः । सुदर्शन-पुरोधोभ्या, समं सामन्त-मन्त्रिभिः ॥ ३२ ॥
 यानाब्ध्वाऽभया राज्ञी, दधिवाहनगन्वगात् । इन्द्राणीव सुरेन्द्र द्राक्, सख्या कपिलया समम् ॥ ३३ ॥
 पइरसैरिव पट्पुत्रयुता याता मनोरमा । ता वीक्ष्य कपिलाऽपृच्छद्, राज्ञीं केयं पुराऽङ्गना ? ॥ ३४ ॥

राश्याह सखि ! किं वेत्सि, नेमां सुदर्शनग्रियाम् ? । साऽऽहेक्षोः फलवत् तर्हि, कुतोऽस्याः सुतसम्भवः ॥३६॥
 राश्यवोचदसम्बद्धं, जल्यार्के ! जल्यसीह किम् ? । तुल्यं हि राज्ञां(ज)रङ्गाणां, लक्षणं पुत्रलक्षणम् ॥ ३७ ॥
 साऽऽज्ञायं देवि ! पण्डोऽस्ति, स्मित्वा स्माह नृपप्रिया । धूर्त्त ! धृष्टाऽसि किं क्वाप्यार्हतेन श्रेष्ठिनाऽसुना ? ॥३८॥
 उवाच वञ्चनां प्राच्यां, स्वस्य राश्यै द्विजाङ्गना । राश्यैवेऽयं परस्त्रीपु पण्डो न त्वात्मनः स्त्रियाम् ॥ ३९ ॥
 हुं मुग्धे ! वञ्चिताऽसीति, हसन्त्याह नृपप्रिया । ततो मन्दाक्षवैलक्ष्यादाख्यदेवं द्विजाङ्गना ॥ ४० ॥
 वञ्चिता सत्यमस्म्यस्मि, मुधा तेऽपि विदग्धता । साम्प्रतं ज्ञास्यते लग्नं, चेत् समं रमसेऽसुना ॥ ४१ ॥
 सगर्वमगयाऽवादीत्, मुग्धा[ग्धे]! वार्त्ता ह्यमुष्य का ? । भूपोऽपि भ्रूलोत्क्षेपमात्रेण आभ्यते मया ॥४२॥
 स्त्रीणां कटाक्षविक्षेपात्, पुष्यन्त्येकेन्द्रिया अपि । पञ्चाश्रस्य मनुष्यस्याऽमुष्य क्षोभे कियान् श्रमः ॥ ४३ ॥
 हले ! सहेलं यद्येनं, न रमेऽशौ विपामि तत् । इत्युक्त्वा ते वनं गत्वा, सायं स्वगृहमीयतुः ॥ ४४ ॥
 प्रतिज्ञां पण्डिताख्याया, धात्र्यास्तामभयाऽवदत् । धात्र्याह पुत्रि ! तत्सङ्गतज्ञः सुकरो न ते ॥ ४५ ॥
 सामान्योऽप्यास्तिकः स्त्रीभिरक्षोभ्योऽर्हन्मतानुगः । धर्मध्यानैकतानस्य, सुदर्शनस्य का कथा ? ॥ ४६ ॥
 शेषाहेर्यः शिरोरत्नमुद्धरेत् सिंहकेसरात् । ध्रुवचक्रं चालयेत् [चक्रालने] शक्तः, स तु तच्छीलचालने ॥ ४७ ॥
 कथमायात्यसावत्रायतोऽपि रमते कथम् । त्वया परस्त्रिया साद्ध ? , साधु तत्र कृतं सुते ! ॥ ४८ ॥
 साऽऽहेदं तु कृतं किन्तु दर्शयोपायमभ्य ! मे । धात्र्याह निश्चयस्ते चेदुपायोऽस्त्येक एव हि ॥ ४९ ॥
 अन्यागारे स पत्रहि, कायोत्सर्गेण तिष्ठति । मूर्त्तो योग इवनेयोऽत्रापरोऽवसरोऽपि न ॥ ५० ॥

इत्थं कौमुदीपर्यदिने राजाज्ञया प्रजाः । क्रीडार्थं जगुरुद्याने, पट्टोद्घोषवोदिताः ॥ ५१ ॥
 श्रीमान् सुदर्शनः श्रेष्ठी, च(चा)तुर्मास(सि)कपर्णेणि । तस्यौ विज्ञप्य राजानं, तदा धर्मचिकीर्षुहे ॥ ५२ ॥
 अमया पण्डिताज्जोचदद्य स्येयं त्वया गृहे । प्रतिज्ञापूर्णाकृते, कृत्वा क्रिञ्चित् मृषोक्तम् ॥ ५३ ॥
 मृशं शिरोऽर्त्तिरस्तीति, दग्धेनाऽऽपृच्छ्य सा नृपम् । तस्यावन्तः-पुरान्तःस्था, कपटोत्कटपाटवा ॥ ५४ ॥
 स्नानार्चादिविधीनद्वि, विनाय निधिनाऽर्हताम् । प्रगृह्य पौषधं श्रेष्ठी, तस्यौ प्रतिमया निशि ॥ ५५ ॥
 पण्डिता यानमारोप्याऽभयार्थं तं तथास्थितम् । यक्षाकृतिरिति द्वाःस्थैरनिरुद्धाऽऽर्पयत् मुदा ॥ ५६ ॥
 मूलतोत्क्षेपकोदण्डा कटाक्षोन्मुक्तसायका । श्रेष्ठिन सा व्यधाद् वेध्यं, शुङ्गारैकतरङ्गिणी ॥ ५७ ॥
 हुं तपो दुस्तपं तप्तं, सुगन्धाय फलित तव । भजस्व मुञ्च पाखण्डं, मा रूपेणाप्सरःसमाम् ॥ ५८ ॥
 स्तनोपपीडमाश्लेषो, हावभावादिकाः क्रियाः । ग्रहारा इव बज्राद्रौ, सर्वास्तस्मिन् मुधाऽभयन् ॥ ५९ ॥
 स विशेषाद् दधौ ध्यानं, जग्रादेदं त्वभिग्रहम् । पारयामि तदोत्सर्गं, मुञ्चे चेत् सङ्कटादतः ॥ ६० ॥
 नर्मभिः कर्मभिर्घ्यानमभृद् गृह्णाऽप्यसौ । तयोपसर्गितो बाल्यया मेरुरिव नाक्षुभत् ॥ ६१ ॥
 विलक्षीभूय दक्षास्या, श्रेष्ठिन सा ततोऽजवीत् । स्त्रियो मुग्ध ! सुधास्तुथा, लघा हि विषमं विषम् ॥ ६२ ॥
 क्षुभ्येत् त यावदातङ्कोक्तिमिनो भक्तिम(यु)क्तिभिः । तावत् नलैर्विदार्य सं, पूच्चकाराऽभया प्रगे ॥ ६३ ॥
 रे रे प्राहरिकास्तूर्णमेत्य पद्मयन्तु मद्गुः । शीललोपमनिच्छन्त्याः, पापना कीदृशं कृतम् ? ॥ ६४ ॥
 दद्याचिरे प्राहरिका, धृतनानाविधायुधाः । ददशुः श्रेष्ठिनं, शान्तं, कायोत्सर्गस्थितं पुरः ॥ ६५ ॥

नैव सम्भवति ह्यस्मिन्निन्दावप्रेक्षितोदमः । इति सञ्चिन्त्य तैर्भूयो, विज्ञप्तः स्वयमागमत् ॥ ६६ ॥
 राज्ञे व्यजिज्ञपद् राज्ञी, सवाणं गद्गदस्वस्म ! देवाहं भवदादेशादावासे यामदागता ॥ ६७ ॥
 तावदकाण्डकूष्माण्डोद्भेदभेदमिवाग्रतः । अदर्शमेनं गोवचनं, व्याघ्रं कपटधार्मिकम् ॥ ६८ ॥
 कुर्वन् मच्छीललोपार्थं, लल्लि निर्लोठितः स तु । पापो विदारयामास, मां रुपा नखैरः खैरः ॥ ६९ ॥
 असम्भाव्यमिदं ह्यस्मिन्, दुग्धे पूतरका इव । विचिन्त्येति नृपोऽपृच्छत्, श्रेष्ठिन् । ब्रूहि यथास्थितम् ॥ ७० ॥
 प्रतिगास्थो न चोवाच, सत्यं श्रेष्ठ्यभयाभयात् । राज्ञा ज्ञानं ततो जार-चो[चो]राणां लक्षणं ह्यदः ॥ ७१ ॥
 कुथाऽऽदिदेश देवोऽथाऽऽरक्षकांस्तद्वधक्रमे । ततस्ते श्रेष्ठिनो भद्रं, कारयाश्चक्रिरे शिरः ॥ ७२ ॥
 मपीलिसमुखं वद्धकरवीरस्रजं गले । खर्पछत्रं खरास्रुहं, पुरोवादितडिण्डिमम् ॥ ७३ ॥
 उद्दिगन्तो मुखे जारदोषं तस्य न चेक्षितुः । निन्युगरक्षकास्तस्य, सन्नाभ्यर्णं सुदर्शनम् ॥ ७४ ॥
 सतीगतल्लिङ्गा वीक्ष्यासन्नद्धं तत् मनोरमा । दध्यौ कदाचिदम्भोधिः, सीमां मुञ्चेत् न मत्पतिः ॥ ७५ ॥
 जिनेन्द्रं मनसि कृत्वोद्दिश्य शासनदेवताम् । तस्थौ प्रतिमया गर्भगारमेत्य मनोरमा ॥ ७६ ॥
 उत्पातशान्तिर्मे पत्युर्मेचिप्यति यदा तदा । उत्सर्गं पारयिष्यामि, नान्यथेत्यस्वप्निग्रहः ॥ ७७ ॥
 अत्रान्तरेऽभयद् व्योम्नि, दिव्या त्राणी मनोरमे ! । साचिद्यं ते विद्यास्यामः, पत्युस्त्वं माऽधृतिं कृथाः ॥ ७८ ॥
 इतश्चारक्षका निन्युर्वह्निर्भूमौ सुदर्शनम् । शूलिकायां न्यश्रुश्रोत्रा, हाहास्त्रपरे जने ॥ ७९ ॥
 जज्ञे दिव्यानुभावेन, शूलिका सिंहविष्टरम् । खड्गग्रहारा हाराथ, यभूतुः श्रेष्ठिनो गले ॥ ८० ॥

फेयूराण्यभवन् बाह्योः, पादयोन्पुरात् पुनः । ग्रीवाया ग्रीवाभरणं, शस्त्रधाताश्च तत्तनौ ॥ ८१ ॥
 ततस्तदद्भुतं रात्रे, विज्ञप्तमधिकारिभिः । सतनो विस्मयस्मेरस्तत्रागात् पार्थिवः स्वयम् ॥ ८२ ॥
 दिव्यसिंहासनासीनं, नानालङ्कृत्यलङ्कृतम् । कल्पवृक्षमिवैक्षिष्ट, साक्षाद् भूयः सुदर्शनम् ॥ ८३ ॥
 ततः सर्वाङ्गमालिङ्गय, सानुतापं बहन् मनः । ऊचे पुण्यात्मनैकेन, मत्पुरं शोभतेऽधिरुम् ॥ ८४ ॥
 हा ! धिग् विचारश्च न्यस्याज्ञस्याज्ञानं ममेदृशम् । स्त्रीणा वचसि विधासो यः कुर्यात् स करोतु हा ! ॥ ८५ ॥
 दिष्टया स्वदृष्टया दृष्टोऽसि, श्रेष्ठिन् ! जीमन् स्वकर्मभिः । इत्याद्युस्त्वाऽनदद् भूपः, क्षमस्माऽऽगो महाशय ! ॥ ८६ ॥
 पट्टेभस्कन्धमारोप्य, ततो राजा सुदर्शनम् । उद्यन्वजयरावसानयद् राजमन्दिरम् ॥ ८७ ॥
 जनस्ता वद्वयामास, हर्षोत्कपति मनोरमाम् । धार्मिके ! पारयोत्सर्गं, क्षेमेणाऽऽगात् पतिस्तत्र ॥ ८८ ॥
 निर्नन्धेन नृपपुष्टः, श्रेष्ठी तथ्यमचीकथत् । सोऽजगचीकरः सर्वं, तर्ह्यवमन्नुवंस्तदा ॥ ८९ ॥
 अभयानिग्रहे कुड्ढं, श्रेष्ठी निज्ञाप्य पार्थिवम् । अभयं दापयामास, पीडितोऽपीक्षुरु (स)द्रसः ॥ ९० ॥
 सत्कृत्य दिव्यरत्नार्धैर्बहुमानपुरस्सरम् । ग्राहिणोद् गजमारोप्य, पार्थिवः श्रेष्ठिनं गृहे ॥ ९१ ॥
 जिनधर्मानुभावं तद्, वीक्ष्य साक्षात् क्षमायतिः । पिपासुरिव पीयूषेऽहर्द्धमे प्रेमानभूत् ॥ ९२ ॥
 स्वभयादभया राज्ञी, स्वसुद्रन्ध्य व्यषद्यत । परस्मिन्निहितं पापं, प्रायः पतति चाऽऽत्मनि ॥ ९३ ॥
 क्षारागारादित्रासारात्, संसारात् श्रीसुदर्शनः । विरक्तात्मा परिव्रज्यामुपादत्तैकचित्ततः ॥ ९४ ॥
 पण्डिता पाटलीपुत्रे, देवदत्तान्तिके गता । तत्पुरो वर्णयत्यस्य, शीलदाढ्यं मुनेर्भूशम् ॥ ९५ ॥

सामर्षं गणिकाऽप्याख्यत्, किं वर्णयसि तं भृशम् ? । अङ्गुल्या नर्त्तयाम्यग्रे, यदि पश्यामि तं क्वचित् ॥ ९६ ॥
अमन् गोचरचर्यायां, देवात् तत्रागतो मुनिः । कपटश्रावकीभूय, नीतः पण्डितया गृहे ॥ ९७ ॥
बहुधा द्वारमुन्मुञ्चाभ्यर्थितो देवदत्तया । मुनिर्न शीलमर्यादां, वात्ययाऽब्धिगिरिवामुचत् ॥ ९८ ॥
ततो जातातिनिर्वेदो, मुनिर्निर्गत्य तद्गृहात् । स्मशाने प्रतिमया तस्थौ, कर्मनिर्मूलनैकधीः ॥ ९९ ॥
व्यन्तरीभूतया तत्राऽभययाऽत्युपसर्गितः । सुदर्शनमुनिर्ध्यानातिरेकात् प्राप केवलम् ॥ १०० ॥
सुरैर्निर्मितमध्यास्य, सुवर्णकमलं मुनिः । मोहनिद्रापहां चक्रे, सुधादेश्यां स देशनाम् ॥ १०१ ॥
केचित् यतित्वं केचिच्च, श्रावकत्वं, प्रपेदिरे । प्रबुद्धा चाभया देवदत्ता धात्र्यपि पण्डिता ॥ १०२ ॥

भव्यारविन्दवदनानि विकारय तेजोराशिः सुदर्शनमुनिः स्वपदप्रचारैः ।
कर्मास्तभूधरमपास्य निरस्तशोक्लोकाग्रमस्तक्रमणिश्रियमासमाद ॥ १०३ ॥
इति श्री मुद्रित-ऋषिपण्डलप्रकरणवृत्तित उद्धृता श्री सुदर्शनश्रेष्ठीकथा संपूर्णा.

जैनकथार्णवः समाप्तः

अयं ग्रथो अद्यात्ममार्गे-मोक्षमार्गे प्रस्थितानां सफलीभूतानां धुनिवराणां जीवन्मार्गारूपोऽस्मिन् ग्रन्थे एकाशीति-
महापुरुषचरित्रजीवनसौरभता.

क्रोधत्याग-मानत्याग-मायात्याग-लोभत्याग-सामायिक-प्रतिक्रमण-न्यायपरीषद्सहन इत्यादि विवधगुणपरिकर्मित-
महापुरुषाणां जीवन्मार्गाचिन्तनेन क्रोधत्यागादिगुणा वाचकमनसि आनिर्भवेयुः। क्रोधादिकारणसमुत्पन्ने संयनपथादर्शस्मरणेन
तज्जयाय प्रयत्नशीलाश्च वाचका भवेयुः इत्येव एतच्चरित्रनिर्देशस्य फलं. अतिसुकृकमुनि-सुकोशलमुनि-कार्तिकश्रेष्ठि-
चिलातीपुत्रादिकथानां निर्देशस्य फलं वैराग्यभावनाविर्भावः वाचकहृदये प्रसरतु इत्येव

अयं ग्रन्थो पूर्वाचार्यगुणितकृष्णमण्डलवृत्ति-योगशास्त्र-उत्तराध्ययन-त्रिपष्ठिशलाकापुरुषचरितादिविविधग्रन्थोद्धृतच-
रितसंकलनारूपोऽतोऽस्य ग्रन्थस्य प्रणेताः जैनशासनमभावककार्योदिपितजीवनसौरमाः धर्मघोषद्वारि-कलिकालसर्वद्व

हेमचन्द्रस्वरिनराधनेकतत्तद्व्युत्पन्नकारपूर्वमहर्षय एव
अत्र ग्रन्थनिर्माणे न काचिदस्माक मनीषा, बुद्धिप्रागल्भ्यं, चातुर्यं, विद्वत्वं च, वैराग्यमेवाभयं इति पद्यं सततपरिशिलनरतैः
वैराग्यवाहितान्तरुणैः पूज्यप्रशान्तमूर्तिपन्यासप्रवर कैलाससागरगणिवरैः अस्य ग्रन्थस्य संकलना स्वपठनपाठनगतवैराग्य
वादिचरित्राणां सग्रहेण कृता. अस्य ग्रन्थस्य प्रकाशनं च तैरेव पूज्यप्रवरैः वैराग्यप्रणारूपप्रस्थावलोकनश्रवणेन प्रशमीभूता भव्या
निर्वेदमासाद्य भद्रं साधयन्तु इत्येकं कारणं पुरस्सरीकृत्याबन्धं. एष आश्रयः वाचका सफलीकुर्वन्तु इत्याशास्महे.

मुद्रणदोष-दृष्टिदोष-मतिवैकल्यादिभिः या दुर्निवाराः काश्चिदशुद्ध्यः ताः सर्वे शोधयन्तु विद्वांसः

विदूषां वशंवदः
प. मफतलाल.

वि. स. २००७ अश्विनशुक्लद्वितीया

अहमदाबाद

जैनकथार्णवगतविशिष्टपद्यानि

- १ शरीरं श्लथ्यते नाशा, रूपं याति न पापधीः । जरा स्रुरति न ज्ञानं, धिग् स्वरूपं शरीरिणाम् ॥ ३६ ॥ पृ. २०-१-४
- २ यथालाभस्तथा लोभो, लाभाल्लोभः प्रवर्धते । मापद्वयाश्रितं कार्यं, कोट्याऽपि नहि निष्ठितम् ॥ ५२ ॥ पृ. २६-२-३
- ३ केसिं च वरं मरणं, जीवियमन्नेसिं । केसिंवि उभयंपि ॥ १ ॥ २९ २-८
- ४ स्त्रीरूपाऽपि क्षमैवैका, क्रोधयोधं जयत्यमुम् । गुणाः परे तु तं जेतुं, पुंरूपा अपि न क्षमाः ॥ २४ ॥ ३३-१-१
- ५ क्षमातपोभ्यां युक्तत्वाद्, क्षमाश्रमण उच्यते । ३३-१-११
- ६ अतिलोभो न कर्तव्यो लोभं नैव परित्यजेत् । अतिलोभाभिभूतात्मा सागरः सागरेऽपतत् ॥ १ ॥ ३७-२-६
- ७ यान्ति न्यायप्रवृत्तस्य तिर्यञ्चोऽपि सहायताम् । अपन्थानं तु गच्छन्तं, सोदरोऽपि विमुञ्चति ३८-१-३
- ८ यस्याधारे प्रवतन्ते प्रजाः सौख्यसमृद्धिभिः । स एव कीर्त्यते राजा इति स्मृतिवचो यतः ॥ ४०-२-१२
- ९ विचार्यै वान्यं वचनं हितं मितं, न कर्कशं वचाऽपि निगद्यते बुधैः ४१-१-५
- १० अतर्कितानि सौख्यानि दुस्मान्यपि शरीरिणाम् । भवति तदलं बलेशहेतुना चिन्तयाऽनया ॥ १० ॥ ४१-२-६
- ११ येन यादृग्बचः प्रोक्तं स तादृक्फलमश्नुते । ४२ २-१
- १२ परिग्रहश्रौढशिलावलम्बिनः पतन्ति संसारमहाम्बुधौ जनाः । ४४-१-७
- १३ शृङ्खलादृशं पुण्यं मर्कटीसदृशा रमा । ४४-२-१०
- १४ स्वस्थानाद्यत्परस्थानं प्रमादस्य वंशाद्गतः तत्रैव क्रमणं भूयः प्रतिक्रमणमुच्यते ४७-१-१

- १५ सङ्कटे पतितेऽप्येव ये न युञ्चन्ति निश्चयम् । तेषां हस्तगतेव स्यात्, निर्वाणसुखसन्ततिः ॥ पृ. ४७-२-१२
- १६ लब्धास्नादः पुमान् यत्, तत्रासक्तिं न युञ्चति । ४८-१-१०
- १७ न हि ताश्चादुभाविणः ४९-१-८
- १८ आत्मभूताः प्रजा राज्ञो राजा न छेत्तुमर्हति ॥ ४९-१-११
- १९ सर्वदोषप्रसृल्लोभो लोभः सर्वगुणापहः । ४९-१-१२ यतः सन्तोषसाराणि सौल्यान्याहुर्महर्षयः ॥ ५०-२-४
- २० आत्मन् यादृक् कृतं कर्म तादृशं फलमाप्नुहि । यादृक्समुप्यते वीजं फलं तादृक्षमाप्यते ॥ ३९ ॥ ५५-१-४
- २१ नाऽसत्या यमिना गिरः ॥ ५६-२-२
- २२ प्रमादसंगतेनाऽपि या वाक् प्रोक्ता मनस्विना । सा कथं ह्यदुत्कीर्णाक्षिरालीवाज्यथा भवेत् ॥ ५७-१-१५
- २३ जहाति धुमणिं को हि, विनायासमुपस्थितम् ॥ ५७-२-१
- २४ धर्मकृत्येषु सारं हि वैयावृत्यं जगुर्जिनाः । तत्पुनर्गानिसम्मन्वि विना पुण्यं न लभ्यते ॥ ५८-२-३
- २५ निषिद्धमपि कार्यं हि, कार्यमापदि धीधनैः ॥ ५९-२-१२
- २६ स एव हि पूज्यो गुरुश्च जनकोऽपि च शिष्यं सुतं च यः क्वाऽपि नैवोन्मार्गं प्रवर्तयेत् ॥ ६०-२-१४
- २७ भयचित्तोऽभवत्को वा कामिनीभिर्न भिद्यते ? ॥ ६३-१-१
- २८ सह कलेवर ! खेदमचिन्तयन् स्ववशता हि पुनस्तव दुर्लभा । बहुतरं सहिष्यसि जीवहे । परवशो न च तत्र गुणोऽस्ति ते ॥
- २९ अपि देवबलाद्धर्मबलमेव विशिष्यते ॥ ६७-२-११

- ३० अकोसहणमारण—धम्मभंसाण वालसुलह्माणं । लाभं मण्णह धीरो, जहुत्तराणं अलाभंमि ॥ ६८-२-१
- ३१ अकार्यं विद्यते किञ्चि—आडविमुश्य विधायिनाम् ॥ ६२-२-३
- ३२ मर्त्तव्यं कातरेणापि, धीरेणापि च भूस्पृशा । द्विधापि नियते मृत्यौ, धीरैर्मन्यं मनस्विभिः ॥ ६२-२-९
- ३३ महर्षीणां सुराणां च न ह्यवज्ञा शुभावहा ! ॥ ७०-२-४
- ३४ स्वार्जितं बुज्यते कर्म, न परः कोऽपि कारणम् ॥ ७४-२-७
- ३५ राग-द्वेषादयस्तीव्राः, स्नेहपाशा भयङ्कराः ॥ ७७-१-१३
- ३६ शरीरं नौरिति ग्राहूनीविको जीव उच्यते । संसारो वारिधिः प्रोक्तो, यं तरन्ति महर्षयः ॥ ७८-१-१३
- ३७ तदस्यां संसृतौ सर्वेऽनित्या भावा धनादयः ॥ ८१-२-९
- ३८ सुन्दरु ग्राह्यं सुन्दरु वाइयं णच्चियं सामसुंदरी ! । अणुपालिय दिहराइ(ति)याड सुमिणंतए मा पमायए ॥ ८४-१-४
- ३९ याति धर्ममकृत्त्वैवं, योऽयुत्र सोऽसुखी गवेत् । कृत्वा धर्म पुनर्याति, सोऽल्पकर्मा सुखी भवेत् ॥ ९१-२-३
- ४० दाराः सुताः सुहृद्वर्गो, वन्धवश्च सहोदराः । जीवन्तमनुजीवन्ति, मृतान् [ते] नानुव्रजन्त्यपि ॥ ९५-१-८
- ४१ कालकूटं यथा पीतं, हन्ति शस्त्रं च दुर्धृतम् । एवं विषययुग् धर्मो, व्यापन्नो हन्ति भूतवत् ॥ ९७-२-१
- ४२ स्त्रीणामेकाकिनां हि, कामाग्निर्वाधतेऽधिकम् ॥ १०४-२-३
- ४३ दैवं हि दुर्मतिं दत्ते, चपेटां न कपोलयोः ॥ ११५-२-१३
- ४४ लोभाभिभूतमनसां विवेकः स्यात्क्रियच्चिरम् ॥ ११७-१-१४
- ४५ स्त्रियो मुग्ध-! सुधास्तुष्टा, रुष्टा हि विषमं विषम् ॥ १२०-१-१२

जेनकयार्णवविषयानुक्रमः

विषयानुक्रमः	श्लोकसंख्या	पत्रकम्	विषयानुक्रमः	श्लोकसंख्या	पत्रकम्
१ देवाधिदेवतीर्थरु श्री ऋषभदेव चरित्रम्	२९५	१-१	१३ श्री हालिकरुथा	३३	२७-१
२ देवाधिदेवतीर्थरु श्रीशान्तिनाथजिन चरित्रम्	१४	११-२	१४ श्री नन्दिमणिकारकथा	२७	२८-२
३ देवाधिदेवतीर्थरु श्रीकुण्डनाथचरित्रम्	१०	११-२	१५ श्री कुमारपालपूजाकथा	२४	२९-२
४ देवाधिदेवतीर्थरु श्रीपार्श्वनाथजिनचरित्रम्	५०	१२-१	१६ कलिकुण्डतीर्थ-उत्पत्तिकथा	२३	३१-१
५ देवाधिदेवतीर्थरु श्रीमहावीरस्वामिचरित्रम्	३१	१४-१	१७ क्रोधोपरि सुरमित्र-कथा	३५	३२-१
६ श्री सन्तुमारगुरुनित्यचरित्रम्	६७	१८-२	१८ मानोपरि उज्जितकुमारकथा	३४	३३-२
७ श्री भलचक्रिचरित्रम्	२७	२१-१	१९ मायोपरि पापयुद्धिकथा	३१	३५-१
८ श्री मधवचक्रिचरित्रम्	९	२२-१	२० लोभोपरि श्री सागरश्रेष्ठीकथा	४०	३६-१
९ श्री जयचक्रिचरित्रम्	७	२२-२	२१ न्यायोपरि श्री यशोभर्मनृपकथा	४१	३७-२
१० श्री हरिदेवगङ्गिकथा	९	२३-१	२२ धर्मोपरि श्री धर्मराजकथा	३५	३९-२
११ श्री उदयनराजपिकथा	२७	२३-२	२३ कठोरमचनोपरि जननीपुत्रकथा	३६	४१-१
१२ श्री रुषिलकेवलिकथा	६८	२४-२	२४ सत्योपरि जगत्सिंहकथा	३८	४२-२

विषयानुक्रमः

- २५ सन्तोषोपरि श्री विद्यापतिनृपकथा
 २६ सामायिकव्रतोपरि केशरीचोरकथा
 २७ प्रतिद्रुमणोपरि सज्जनदंडनायककथा
 २८ धान्यसंग्रहोपरि तिलकश्रेष्ठीकथा
 २९ सुवर्णसंग्रहकारनन्दराजकथा
 ३० सन्तोषोपरि अभयकुमारकथा
 ३१ सामायिकव्रतोपरि चंद्रावतंसनृपकथा
 ३२ उपसर्गसहने कामदेवश्रावककथा
 ३३ जिनवचनभावनायां दृढग्रहारीकथा
 ३४ सत्यव्रतनाणोपरि कालिकाचार्यकथा
 ३५ सुविनेयानां मोक्षदायित्वे चंडरुद्राचार्यकथा
 ३६ क्षुधापरिपहे हस्तिमित्रकथा
 ३७ तटपरिपहे धर्मशर्मसुनिकथा
 ३८ शीतपरिपहे सोधुचतुष्ककथा

श्लोकसंख्या पत्रकम्

- ३० ४४-१
 ३० ४५-१
 २६ ४६-२
 ११ ४८-१
 २६ ४८-२
 २६ ४९-२
 ९ ५०-२
 ६६ ५१-१
 ५३ ५३-२
 ३० ५५-२
 ३६ ५६-२
 ३५ ५८-१
 ३९ ५९-२
 २१ ६१-१

विषयानुक्रमः

- ३९ उष्णपरिपहे अरुहन्नकमुनिकथा
 ४० दंशमशक्रपरिपहे श्रमणभद्रमुनिकथा
 ४१ नैपेधिकोपरिपहे कुरुदत्तमहर्षिकथा
 ४२ शय्यापरिपहे सोमदत्तसोमदेवहर्षिकथा
 ४३ आक्रोशपरिपहे क्षपककथा
 ४४ श्री अर्जुनमालर्षिकथा
 ४५ वधपरिपहे स्कन्दकाचार्यकथा
 ४६ तृणस्पर्शपरिपहे भद्रमहर्षिकथा
 ४७ पृथ्वीचन्द्रगुणसागरप्रबन्धः
 ४८ देवकीपट्टपुत्रकथा
 ४९ समभावोपरि दमदन्तराजर्षिकथा
 ५० श्री केशीगौतमीयप्रबन्धः
 ५१ श्री वीरग्रभुर्पूर्वसातृपितृसम्बन्धः
 ५२ श्री प्रत्येकमुद्रकरकंदुराजर्षिकथा

श्लोकसंख्या पत्रकम्

- ५४ ६२-१
 १४ ६४-१
 ११ ६४-२
 १६ ६५-१
 १५ ६६-१
 ५४ ६६-२
 ६२ ६८-२
 १० ७०-२
 ५२ ७१-१
 ६३ ७३-१
 १६ ७५-१
 ८६ ७६-१
 १५ ७९-१
 ६५ ७९-२

विषया-

नुक्रमः

विष्णुः

- ५३ श्री विष्णुगदपिकाया
- ५४ श्री विष्णुनिकाया
- ५५ श्री विष्णुनिकाया
- ५६ श्री विष्णुनिकाया
- ५७ श्री विष्णुनिकाया
- ५८ श्री विष्णुनिकाया
- ५९ श्री विष्णुनिकाया
- ६० श्री विष्णुनिकाया
- ६१ श्री विष्णुनिकाया
- ६२ श्री विष्णुनिकाया
- ६३ श्री विष्णुनिकाया
- ६४ श्री विष्णुनिकाया
- ६५ श्री विष्णुनिकाया
- ६६ श्री विष्णुनिकाया
- ६७ श्री विष्णुनिकाया

श्लोकसंख्या पारम् ३७ ८२-१ ३७ ८२-१ १२ ८४-२ २३ ८५-१ ८२ ८६-१ २७ ८९-१ २८ ९०-१ ६४ ९१-१ ७ ९३-१ २९ ९३-२ ३६ ९४-२ ५२ ९६-१ ४५ ९७-२ ९ ९९-२ ११ १००-१

विष्णुगदपिकाया ६८ श्री विष्णुगदपिकाया ६९ श्री विष्णुगदपिकाया ७० श्री विष्णुगदपिकाया ७१ श्री विष्णुगदपिकाया ७२ श्री विष्णुगदपिकाया ७३ श्री विष्णुगदपिकाया ७४ श्री विष्णुगदपिकाया ७५ श्री विष्णुगदपिकाया ७६ श्री विष्णुगदपिकाया ७७ श्री विष्णुगदपिकाया ७८ श्री विष्णुगदपिकाया ७९ श्री विष्णुगदपिकाया ८० श्री विष्णुगदपिकाया ८१ श्री विष्णुगदपिकाया

श्लोकसंख्या पारम् १६ १००-२ १५ १०१-१ २२ १०२-२ २९ १०३-२ १९ १०४-२ २२ १०५-१ १५ १०६-१ २९ १०६-२ ३७ १०७-२ १३५ १०९-१ ९५ ११३-२ ३५ ११७-१ ९६ ११८-१

जैनकथार्णवशुद्धिपत्रकम्

अशुद्धम्	शुद्धम्	पृ०	पं०	अशुद्धम्	शुद्धम्	पृ०	पं०	अशुद्धम्	शुद्धम्	पृ०	पं०
पूर्वभवानि	पूर्वभवाः	१ १	७	दोषतः	दोषतः	४ १	१५	सेवये	सेवार्यै	९ १	५
प्रकार्याद्	प्रकार्याद्	१ १	११	पत्न्ये	पत्न्ये	४ २	१	तय	तया	९ १	७
व्यमागतम्	क्रमागतम्	१ २	६	शसा	शता	४ २	३	पिष्टि	पिष्टे	९ १	८
भुक्तकृत	भुक्तकृते	२ १	६	सङ्का	सङ्का	४ २	११	जापामाणि	जातपाणि	१२ १	२
हाराघलङ्काराः	हाराघलङ्काराः	१ २	१०	सखेन	सुखेन	५ १	१०	मशिश्रयत्	मशिश्रियत्	९ २	५
किञ्चित्	किञ्चित्	२ १	८	चतुषष्टि	चतुःषष्टि	५ १	११	घातक	घातक	९ २	६
जीवीका	जीवीका	२ १	८	पभू	प्रभू	६ १	२	धावितः	धावितः	९ २	११
ग्राह	ग्राह	३ १	४	चतुःषष्टिगुणान्	चतुःषष्टिगुणान्			विहरन्त्यथ	विहरन्त्यथ	१० १	१२
चञ्चुतः	चञ्चुतः	३ १	११	चतुःषष्टिगुणाञ्	चतुःषष्टिगुणाञ्	६ २	१०	व्यतीयु	व्यतीयु	१० २	११
वभूयु	वभूयु	३ २	१४	घट	घट	६ २	६	विधिना	विधिना	११ १	२
प्रासध्य	प्रासध्य	४ १	१	मशिश्रयत्	मशिश्रियत्	७ १	५	शान्तिनाथ	शान्तिनाथ	११ १	८
महाहियः	महाहियः	४ २	२	प्रविशने	प्रवेशने	९ १	२	अशिश्रयत्	अशिश्रियत्	११ २	१-७

अशुद्धम्	शुद्धम्	पृ०	पं०	अशुद्धम्	शुद्धम्	पृ०	पं०	अशुद्धम्	शुद्धम्	पृ०	पं०
रुत्पन्नै	रुत्पन्नै	१२	१	यत्पं	यत्पं	१९	२	व्याधि	व्याधि	२४	२
भण्डलि	मण्डलि	१२	९	भृषण	भृषण	१९	५	दशम	दश	२४	७
आयुपः	आयुपः	१२	१	व्यधि	व्याधि	२०	१२	प्राघूर्णकाय	प्राघूर्णकाय	२५	१२
अच्युत्	अच्युत्	१२	२	केया	केया	२१	४	तर्हृत्वा	तर्हृत्वा	२५	१३
स्वामिनो	स्वामिनो	१३	२	मुद्रितउ	मुद्रित	२१	६	शुद्धि	शुद्धि	२६	१२
घात्र	घात्री	१३	५	मधीश्वरः	मधीश्वरः	२१	१	मोदके	मोदके	२६	१५
प्रोवाच	प्रोवाच	१३	११	दशम	दश	२२	९	मुनि	मुनि	२६	११
पुरुषोत्तमान्	पुरुषोत्तमाः	१४	६	दशम	दश	२२	८	तालेपु	तालेपु	२६	१४
दयद	दयाद	१४	७	सप्तति	सप्तभि	२२	१३	सूरीन्	सूरीन्	२७	३
अयो	अयो	१४	९	राज्ये	राज्ये	२३	३	शिवं	शिवं	२७	१०
इयानः	इयानः	१५	७	स्वयम्	स्वयम्	२३	३	जन्मभूः	जन्मभूः	२७	१२
मानमजम्	मात्मजम्	१६	४	दशम	दश	२३	६	प्रणष्टवान्	प्रणष्टवान्	२७	१४
इत्युपसर्गार्थि	इत्युपसर्गार्थि	१६	६	दशम	दश	२३	५	त्रोऽसकौ	त्रोऽसकौ	२८	१२
चतुर्विधं	चतुर्विधं	१८	११	जितो	जितो	२४	११	मेव	मेव	२८	९

अशुद्धम्	शुद्धम्	पृ०	पं०	अशुद्धम्	शुद्धम्	पृ०	पं०	अशुद्धम्	शुद्धम्	पृ०	पं०
कापी	वापी	२८	२१४	अशुद्धम्	ब्रवीत्स	३५	२	ब्रीचीत्	ब्रवीत्	४०	२
निर्मित	निर्मित	२८	२१५	मादृशं	मादृशां	३५	२	तत्प्रतिज्ञां	तत्प्रतिज्ञां	४०	३
न्यमुन्यवक्	न्यमुन्यवक्	२९	२	अकृशाया	अकृपाथा	३६	१	उत्तरस्वा	उत्तरस्या	४०	३
चकारः	चकार	२९	५	भूपाद्या	भूपाद्या	३६	१	ब्राह्मये	ब्राह्मे	४१	२१०
हस्त्यधं	हस्त्यधं	३०	३	श्वश्रू वधू द्वे	श्वश्रूवधू द्वे	३६	२	वादिन	वादिना	४२	९
चम्य	चम्या	३१	७	दारुं	दारु	३६	२	ह्यवाप्यते	ह्यवाप्यते	४२	९
विहरन्	विहरन्	३१	४	एयदा	एकदा	३६	२	तैथाऽपि	तथापि	४२	१०
प्रमीवना	प्रभावना	३१	१५	श्वश्रूता	श्वश्रूस्ता	३६	२	वादिता	वादिता	४२	१०
प्रणमन्स्तुवन्	प्रणमंस्तुवन्	३२	१	कापि	कापि	३७	१	स्तावत्	स्तावत्	४३	११४
क्रोधफलं	क्रोधफलं	३२	१२	मुखं !	मुखं !	३७	१०	विषये	विषये	४४	१
रञ्जितः	रञ्जिता	३३	३	गृहामागते	गृहमागते	३७	५	लायसे	लायसे	४४	११०
वार्ता	वार्ती	३३	५	अयन्त्यः	सवन्त्यः	३७	२१३	त्वत्पुण्य	त्वत्पुण्य	४४	९
जात	जाता	३३	९	नीति	नीति	३८	१	भिषेकेन	भिषेकेण	४४	२१५
किन्तु	किन्तु	३४	१०	जीवितव्य	जीवितव्य	३८	२१०	भा	मा	४५	१

